

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

The sustainability of the industrial community amid the diversity of
the Pattani Province.

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

ความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

Sustainability of a peaceful community amid diversity in the Southern
Border Provinces

โดย

นายอำพร มณีเนียม

ดร.สุชาติ ใหม่อ่อน

พระครูสุตกิจสโมสร

นายไชยยุทธ อินบัว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765033

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

The sustainability of the industrial community amid the diversity of
the Pattani Province.

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

ความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดน
ภาคใต้

Sustainability of a peaceful community amid diversity in the
Southern

Border Provinces

โดย

นายอำพร มณีเนียม

ดร.สุชาติ ใหม่อ่อน

พระครูสุตกิจสโมสร

นายไชยยุทธ์ อินบัว

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765033

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Research sub-project 2

The sustainability of the industrial community amid the diversity of
the Pattani Province.

Under Research Plan

Sustainability of a peaceful community amid diversity in the Southern
Border Provinces

BY

Umpron Mameeniam

Suchat Maion

Phrakhrusutakitsamoson

Chaiyut Inbua

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Pattani Buddhist College

B.E. 2565

Research Project Funded

By Thailand Science Research and innovation Fund.

MCU RS 800765033

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
ผู้วิจัย:	นายอำพร มณีเนียม ดร.สุชาติ ไหมอ่อน พระครูสุตกิจสโมสร นายไชยยุทธ อินบัว
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี
ปีงบประมาณ:	๒๕๖๕
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ๒) เพื่อพัฒนากิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ๓) เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน โดยศึกษาแนวความคิดพัฒนาอุตสาหกรรม การพัฒนาที่ยั่งยืน และการสร้างเครือข่าย โดยสัมภาษณ์ผู้นำภาครัฐ ภาคชุมชน และผู้นำภาคเครือข่าย จำนวน ๖ คน ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ และทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการวิจัย จำนวน ๑๕ คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมของชุมชนท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มี ๔ รูปแบบ ประกอบด้วย ๑) รูปแบบความยั่งยืนของกลุ่ม ๒) รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนและสังคม ๓) รูปแบบความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และ ๔) รูปแบบความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนากิจกรรมเกิดจากการร่วมแสดงความคิดเห็น ความร่วมมือของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่ม การเสริมสร้างเครือข่ายของชุมชนภาคอุตสาหกรรม มี ๖ วิธี คือ ๑) พัฒนาศักยภาพของแกนนำ ๒) กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน ๓) การกระจายงานและแบ่งภาระหน้าที่ให้ชัดเจน ๔) มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงร่วมกัน ๕) มีกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกมีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ๖) มีการติดตามประเมินผลและการรายงานผล ๗) มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ องค์กรความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้ที่สนใจนำข้อมูลรูปแบบความยั่งยืนและการเสริมสร้างเครือข่ายของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมไปเป็นแนวทางสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

คำสำคัญ : ความยั่งยืน ; ชุมชนอุตสาหกรรม ; ความหลากหลาย

Research Title: The sustainability of the industrial community amid the diversity of the Pattani Province.

Researchers: Umpron Mameeniam
Suchat Maion
Phrakhrusutakitsamoson
Chaiyut Inbua

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Pattani Buddhist College

Fiscal Year: ๒๕๖๕/2022

ResearchScholarship Sponsor : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This research aimed to study the sustainability model of the industrial community amid the diversity of Pattani province and reinforce the networks amid the diversity of Pattani province, develop the participatory activities amid the diversity of Pattani province, and strengthen networks amid the diversity of Pattani province. This mixed research studied the concept of industrial development, sustainable development, and networking by interviewing six leaders from the government sector, communities, and networks. Plus, having a focus group discussion with 15 people who were the target group and selected with the purposive sampling. The research tool was an interview form.

Research results demonstrated the four sustainability models of the industrial community amid the diversity of Pattani province: Group sustainability model, Community and society sustainability model, Economic sustainability model, and Environment sustainability model. Development of activities based on the opinions and participation of the group members to strengthen the group. In addition, the research results revealed that there were six techniques to strengthen the industrial community network: Developing the mainstay potential, determining a clear objective, decentralizing the responsibilities, setting collective rules, regulations and agreements, organizing activities where the members have a chance to exchange their opinions, following up and evaluating

performance and reporting, and forming the new generation of leaders. As for the knowledge obtained from this research, the government and public sectors, relevant agencies, and people interested in this research can adapt this sustainability model and the industrial community network strengthening amid the religious and cultural diversity as the guideline to reinforce their communities.

Keywords: Sustainability, Industrial community, Diversity

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตาช่วยเหลือจาก พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร. และพระมหาชุตีภัก อภินนุโท ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ทำให้การศึกษาค้นคว้ามีความถูกต้อง สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาค้นคว้าขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ที่ฝึกและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลทุก ๆ ด้าน

ขอกราบขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ที่เมตตาและเป็นกำลังใจ แรงผลักดัน และให้การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นอย่างดีมาตลอด

ขอขอบคุณบุคคลในครอบครัว ผู้ร่วมงานที่เป็นแรงสนับสนุน ให้การช่วยเหลือ และเป็นกำลังใจในการศึกษาจนสำเร็จลุล่วงด้วยดีคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัยฉบับนี้ขอมอบบูชาพระคุณบิดา คุณมารดาคุณครูบาอาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน

นายอำพร มณีเนียม และคณะ

พฤศจิกายน ๒๕๖๕

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญแผนภาพประกอบ.....	ซ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๕
๑.๓ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๕
๑.๔ ขอบเขตและกรอบแนวคิดการวิจัย.....	๖
๑.๕ นิยมศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐
๒.๑ แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม.....	๑๐
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	๑๘
๒.๓ แนวคิดการพัฒนาอุตสาหกรรม.....	๒๙
๒.๔ แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม.....	๔๐
๒.๕ แนวคิดเรื่องการบริหารจัดการชุมชน.....	๕๕
๒.๖ แนวคิดเรื่องการสร้างเครือข่าย.....	๖๕
๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗๗
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๘๓
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๘๓
๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๘๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย.....	๘๕
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๘๖
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๘๗
๓.๗ การนำเสนอผลการวิจัย	๘๘
๓.๘ สรุป	๘๘

บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๘๙
๔.๑ ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี.....	๘๙
๔.๒ รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลาย ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี	๙๔
๔.๓ กิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี.....	๑๒๖
๔.๔ การเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี.....	๑๓๙
๔.๕ องค์กรความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๑๕๒
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๕๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๕๖
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๖๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๖๘
บรรณานุกรม.....	๑๗๐
ภาคผนวก.....	๑๗๘
ภาคผนวก ก เครื่องมือการวิจัย.....	๑๗๙
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ลงพื้นที่วิจัย.....	๑๘๔
ภาคผนวก ค ภาพถ่ายกิจกรรม.....	๑๘๙
ภาคผนวก ง ผลลัพธ์ ผลผลิตและผลกระทบจากการวิจัย(Output/Outcome/Impact)	๑๙๒
ภาคผนวก จ แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๑๙๕
ภาคผนวก ฉ หนังสือรับรองจริยธรรมงานวิจัยในมนุษย์.....	๒๑๐
ประวัติคณะผู้วิจัย.....	๒๑๔

สารบัญตาราง

ตาราง

หน้า

- ๑ ชุมชนอุตสาหกรรม
- ๒ กิจกรรมการฝึกอบรม

๙๔

๑๓๔

สารบัญแผนภาพประกอบ

ภาพประกอบ		หน้า
๑	กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย	๘
๒	ความเป็นมาและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	๑๙
๓	องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน	๒๓
๔	ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	๔๗
๕	กระบวนการแบบมีส่วนร่วม	๔๘
๖	ขั้นตอนที่หน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน	๕๔
๗	แผนที่จังหวัดปัตตานี	๙๑
๘	ขั้นตอนการขอใบรับรองแสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน	๙๓
๙	สมาชิกกลุ่มร่วมกันผลิตสินค้า	๙๖
๑๐	ผลิตภัณฑ์จากย่านต่อไห่	๙๗
๑๑	ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่	๙๘
๑๒	ผลิตภัณฑ์จากฟางข้าว	๙๙
๑๓	ผังการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรที่บ้านทุ่ง	๑๐๐
๑๔	สาธิตการใช้เครื่องซีลสูญญากาศ	๑๐๕
๑๕	ผังการบริหารจัดการกลุ่มยาริงบาติก	๑๐๘
๑๖	เพจเฟซบุ๊กกลุ่มยาริงบาติก	๑๑๐
๑๗	เข้าเฝ้าฯ ในงานประกวดผ้าลายขอพระราชทาน	๑๑๑
๑๘	สีย้อมผ้าจากครามธรรมชาติ	๑๑๕
๑๙	ผ้าสำเร็จรูปจากการผลิตในชุมชน	๑๑๕
๒๐	ผังการบริหารงานกลุ่มสตรีสันติสุข	๑๑๖
๒๑	สินค้าของกลุ่มสตรีสันติสุขจัดจำหน่ายภายในที่ทำการกลุ่ม	๑๑๘
๒๒	เพจเฟซบุ๊กกลุ่มสตรีสันติสุข	๑๑๙
๒๓	การทำการตลาดออนไลน์ผ่านเพจเฟซบุ๊กส์	๑๑๙
๒๔	สรุปองค์ความรู้เรื่องรูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี	๑๒๕
๒๕	ป้ายกิจกรรมเพื่อสร้างความยั่งยืน	๑๓๕

๒๖	กิจกรรมการสร้างความยั่งยืน	๑๓๕
๒๗	การบรรยายโดยวิทยากรจากอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี	๑๓๖
๒๘	การบรรยายโดยวิทยากรจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	๑๓๖
๒๙	การแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรม	๑๓๖
๓๐	ภาพหมู่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	๑๓๗
๓๑	รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี	๑๕๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม เริ่มมาตั้งแต่ปีค.ศ. ๑๙๘๐ โดย John Elkington ได้เขียนหนังสือเรื่อง *The Ecology of Tomorrow's World Industry's Environment* ที่ได้กล่าวถึง การจัดทำรายงานผลการประกอบการธุรกิจที่ยั่งยืน เรียกว่า “Triple Bottom Line” ซึ่งเป็นรายงาน ที่ไม่ได้มุ่งเน้นการนำเสนอผลประกอบการและผลกำไรทางธุรกิจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญ กับคุณค่าทางสังคมและการใช้ทรัพยากรของภาคธุรกิจด้วย การพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งเน้นการสร้าง ความสมดุลใน ๓ ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ (Economic) สังคม (Social) และสิ่งแวดล้อม (Environment)^๑

ในขณะที่กระแสความทันสมัยและโลกาภิวัตน์ได้สร้างมาตรฐานการพัฒนาให้กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ประเทศมหาอำนาจ องค์การระหว่างประเทศ และระบบตลาดได้เข้าไปมีบทบาทในการกำกับ การทำงานของรัฐบาลซึ่งถือเป็นตัวแทนของการพัฒนาประเทศ โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของการพัฒนา ก็คือการมุ่งไปสู่สังคมทันสมัย (Modernity) การเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) หรือการไล่ตาม ประเทศตะวันตกที่พัฒนาแล้ว ซึ่งการพัฒนาเช่นนี้ได้ถูกตั้งคำถามเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเปลี่ยนไปสู่ ความทันสมัยอาจไม่ใช่สิ่งที่น่าดึงดูดอีกต่อไปเพราะสิ่งที่ติดตามมาของความทันสมัย อุตสาหกรรม และ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และสภาพสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็น อย่างมาก การเปลี่ยนไปสู่ความเป็นสากลตามแบบประเทศตะวันตก (Westernization) นอกจากจะ ไม่ได้ให้คุณค่าต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นและความหลากหลายทางวัฒนธรรมแล้ว การพัฒนาในหลายสิบปี ที่ผ่านมาของประเทศในแถบแอฟริกา ลาตินอเมริกา และเอเชียใต้ยังไม่มีท่าทีว่าจะประสบผลสำเร็จ ตามที่คาดหวัง การพัฒนาตามมาตรฐานแบบตะวันตกก่อให้เกิดความแบ่งแยกความแตกต่างระหว่าง สิ่งที่เรียกว่า “พัฒนา” (Developed) กับ “ด้อยพัฒนา” (Underdeveloped) ซึ่งปรากฏอยู่ทั่วไปทั้ง ในการพัฒนาระดับโลก ภูมิภาค ประเทศ และภายในประเทศ เช่น การแบ่งแยกโลกฝ่ายเหนือ – ฝ่าย ใต้ ความแตกต่างระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศด้อยพัฒนา จนถึงความแตกต่างระหว่าง เมืองกับชนบท อิทธิพลจากจากประเทศตะวันตกทั้งในบริบททางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจส่งผล ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม การพาณิชย์ และความทันสมัยในระดับโลกหรือนานาชาติ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ จนถึงระดับเมือง และทำให้เกิดข้อขัดแย้งของการพัฒนา อาทิ ประเทศด้อยพัฒนาและ ประเทศกำลังพัฒนาในประเทศโลกที่สาม จนถึงชุมชนท้องถิ่นในชนบทห่างไกลที่ยังอยู่ภายใต้บริบท ของวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่นักพัฒนาในประเทศโลกที่หนึ่งหรือโลกตะวันตก

^๑J. Elkington, *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of ๒๑st Century Business*, Oxford, ๑๙๙๗.

สร้างขึ้นเพื่อมุ่งไปสู่ความทันสมัยของประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทย เป็นการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน (Unsustainable development) เพราะเน้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาคและอุตสาหกรรม อย่างเข้มข้น ทำให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อมสูงขาดการพัฒนามนุษย์ ครอบครัวยุคใหม่ และสังคม เป็นเหตุให้ สังคมชนบทล่มสลาย และเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา เช่น การอพยพเข้าเมือง อาชญากรรม โสเภณี การละเมิดสิทธิเด็ก และอุบัติเหตุต่าง ๆ^๒

ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาประเทศไทยช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) อยู่ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่สั่งสมมานานท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดมากขึ้น การแข่งขันด้าน เศรษฐกิจจะเข้มข้นมากขึ้นสังคมโลกจะมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้นเป็นสภาพไร้พรมแดน การพัฒนา เทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและจะกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมและการดำเนิน กิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมาก ขณะที่ประเทศไทยมีข้อจำกัดของปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์เกือบ ทุกด้านและจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ชัดเจนขึ้น ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ นับเป็นจังหวะเวลาที่ ทำทายอย่างมากที่ประเทศไทยต้องปรับตัวขนานใหญ่ โดยจะต้องเร่งพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรมให้เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกด้านเพื่อเพิ่มขีด ความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยท่ามกลางการแข่งขันในโลกที่รุนแรงขึ้นมากแต่ประเทศไทย มีข้อจำกัดหลายด้าน อาทิคุณภาพคนไทยยังต่ำ แรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในเรื่ององค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ สังคมขาดคุณภาพและมีความเหลื่อมล้ำสูงที่เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับศักยภาพ การพัฒนา โครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัยส่งผลให้ขาดแคลนแรงงานจำนวนประชากรวัยแรงงาน ลดลงตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ และโครงสร้างประชากรจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ภายในสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ร่อยหรอเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นทั้งต้นทุน ในเชิงเศรษฐกิจและผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ในขณะที่การบริหารจัดการภาครัฐ ยังด้อยประสิทธิภาพ ขาดความโปร่งใส และมีปัญหาคอร์รัปชันเป็นวงกว้าง จึงส่งผลให้การผลักดัน ขับเคลื่อนการพัฒนาไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เต็มที่ บางภาคส่วนของสังคมจึงยังถูกทิ้งอยู่ข้างหลัง ท่ามกลาง ปัญหาท้าทายหลากหลายที่เป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศในระยะยาวดังกล่าว ก็เป็นที่ ตระหนักร่วมกันในทุกภาคส่วนว่าการพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความ มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในระยะยาวได้นั้น ประเทศต้องเร่งพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ในทุก ด้านได้แก่ การเพิ่มการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ซึ่งต้องดำเนินการควบคู่กับการเร่งยกระดับทักษะฝีมือแรงงานกลุ่มที่กำลังจะเข้าสู่ตลาดแรงงานและ กลุ่มที่อยู่ในตลาดแรงงานในปัจจุบันให้สอดคล้องกับสาขาการผลิตและบริการเป้าหมาย และการเปลี่ยนแปลง

^๒ประเวศ วะสี, การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข, (กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๘).

ด้านเทคโนโลยี รวมถึงการพัฒนาคนในภาพรวมให้เป็นคนที่สมบูรณ์ในทุกช่วงวัยที่สามารถบริหารจัดการ การเปลี่ยนแปลงที่เป็นสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตได้อย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทุนมนุษย์ จากการยกระดับคุณภาพการศึกษา การเรียนรู้ การพัฒนาทักษะและยกระดับคุณภาพบริการสาธารณสุข ให้ทั่วถึงในทุกพื้นที่พร้อมทั้งต้องส่งเสริมบทบาทสถาบันทางสังคมในการกล่อมเกลาสรางคนดี มีวินัย มีค่านิยมที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ ในช่วงเวลาต่อจากนี้การพัฒนาต้องมุ่งเน้น การพัฒนาเชิงพื้นที่และเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของเมืองต่างๆ ให้สูงขึ้นภายใต้การใช้นโยบายด้าน สิ่งแวดล้อม ลักษณะการใช้ที่ดินการจ้ดระเบียบผังเมืองและความปลอดภัยตามเกณฑ์เมืองน่าอยู่ที่เหมาะสม เพื่อกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทั่วถึงและเป็นการสร้างฐานเศรษฐกิจและรายได้จากพื้นที่ เศรษฐกิจใหม่มากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำภายในสังคมไทยลงและในขณะเดียวกันก็เป็นการ สร้างขีดความสามารถในการแข่งขันจากการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ เป็นพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ทั้งตอนใน และตามแนวจุดชายแดนหลัก^๓ถึงอย่างไรก็ตามการพัฒนาประเทศไทยให้พัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ต้องมองถึงสภาพความแตกต่างทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อนำการพัฒนาให้สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชนและสังคม

เมื่อเรามองถึงการพัฒนาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่สั่งสมมายาวนานมีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน และเชื่อมโยงกัน ในหลายมิติ ทั้งความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมการดำเนินนโยบายบางประการของรัฐที่ไม่สอดคล้องกับ อัตลักษณ์ในพื้นที่ ได้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งระดับวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจหรืออุดมการณ์ และปัญหา ระดับโครงสร้าง ที่เป็นพื้นฐานของจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งปัญหา ระดับผิวหน้า อันเป็นอาการที่แสดงออกในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการก่อเหตุร้ายรายวันเริ่มบานปลายขึ้น ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ลดลง สภาพสังคมโดยทั่วไป ก็ไม่เกิดการพัฒนาค ด้วยเหตุนี้หลายฝ่ายทั้งภาครัฐเอง หรือภาคประชาสังคมก็ตีต่างให้ความสำคัญกับ การแก้ไขปัญหาเพื่อให้เหตุการณ์ต่างๆ คลี่คลายลง และเพื่อให้สภาพชีวิตและสังคมเกิดการพัฒนาไป ในทางที่ดีขึ้น ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านมาหลายฝ่ายได้เข้ามามีส่วน ร่วมในการเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่ด้วยวิธีที่หลากหลายบนฐานความคิดความเชื่อมีแนวคิด แนวทาง ปฏิบัติและอุดมการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะของหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ^๔ ซึ่งในปัจจุบันนี้ สถานการณ์ ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ชายแดนดีขึ้นตามลำดับ จะเห็นได้ว่าจำนวนเหตุการณ์ จำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บ และจำนวนผู้เสียชีวิตลดลงต่อเนื่อง ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล ราษฎรและเอกชน ร่วมกันปกป้อง

^๓สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานยกรัฏมนตรี. **แผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔**. หน้า ๑.

^๔ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, **อนาคต/ทิศทางการแก้ปัญหา ๓ จังหวัด ชายแดนภาคใต้**, (กรุงเทพ : กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง, ๒๕๖๒), หน้า ๑๑.

ดูแลพื้นที่ไม่ให้เกิดการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ นำไปสู่การสร้างสันติสุขและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่

ดังนั้น การพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบ จึงได้นำมิติเศรษฐกิจมาเป็นแนวทางหลักนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างโอกาสการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน มีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดชายแดนใต้และเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้เกิดผลต่อเนื่องไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในพื้นที่ เน้นการสร้างโอกาสและการเข้าถึงโอกาสให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างเท่าเทียมกัน การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวเพิ่มอัตราการจ้างงานเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ลดปัญหาความยากจนของประชาชน และเป็นการสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยให้กับประชาชน นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน เป็นกลยุทธ์สำคัญที่มุ่งไปสู่การแก้ไขปัญหาในมิติด้านความมั่นคงและพัฒนาในจังหวัดภาคใต้ชายแดนสอดคล้องและเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ซึ่งเป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ที่ว่าการปฏิรูปประเทศและสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยได้นำอ้อมนำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศสืบเนื่องไป

แนวความคิดการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้ระบบเศรษฐกิจที่ได้นำอ้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในพื้นที่นั้นทำให้ประชาชนได้มีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเป็น อุตสาหกรรมชุมชน ผลผลิตสินค้าออกจำหน่ายทำให้มีรายได้เลี้ยงชีพดูแลครอบครัวส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอุตสาหกรรมชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจฐานรากที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ช่วยลดปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทได้ ซึ่งทำให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง แต่เพื่อให้อุตสาหกรรมชุมชน มีศักยภาพในการดำเนินธุรกิจได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถแข่งขันได้ในตลาดทุกระดับ พร้อมทั้งเป็นการพัฒนาให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน อุตสาหกรรมจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในทุกด้าน ทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการ ด้านการจำหน่าย ด้านการเงิน รวมทั้งด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายในห่วงโซ่อุปทานเพื่อเสริมสร้างพลังในการแข่งขันในระดับสากล ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประกอบอุตสาหกรรมชุมชนที่ได้รับบริการ ที่ปรึกษาเครือข่าย ผู้ประกอบการค้า และหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วย ร่วมดำเนินงานผ่านกระบวนการประเมินศักยภาพและ จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของอุตสาหกรรมชุมชน^๕ จากฐานข้อมูลกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย ปี ๒๕๖๔ จังหวัดปัตตานี มีจำนวน ๖๔๒

^๕ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. สืบค้นเมื่อ ๕ กันยายน ๒๕๖๔ จาก <https://www.dip.go.th/th/category/>

หมู่บ้าน หมู่บ้านหลายแห่งรวมกันเป็นชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากของสังคมไทย แต่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมชุมชนยังประสบปัญหาจากการประกอบธุรกิจ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการอย่างมีระบบ การพัฒนาสินค้าและบริการให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การใช้เครื่องมือสารสนเทศ รวมถึงขาดความรู้ในการวางแผนการพัฒนาธุรกิจให้มีความเติบโตอย่างมั่นคง ทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการเติบโตของเศรษฐกิจฐานราก และการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ^๖

ดังนั้น การศึกษาเรื่อง “ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี” จะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยส่งเสริมการทำกิจกรรมด้านเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนบนความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และประชาชนในพื้นที่ให้เกิดความร่วมมือในการสร้างสังคมเข้มแข็งและสันติสุขในจังหวัดปัตตานี และในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษารูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนากิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

๑.๒.๓ เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

๑.๓ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับและหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ก. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้รูปแบบเป็นแนวทางการเสริมสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

๒. ชุมชนเกิดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

๓. ชุมชนต่าง ๆ มีเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสันติสุข

ข. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. โรงเรียนและมหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและเอกชน นำผลการวิจัยไปใช้ในการเรียนการสอน การศึกษาการเสริมสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่

๒. หน่วยงานภาครัฐและเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่สนใจในงานวิจัยครั้งนี้ ได้นำข้อมูลรูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่ไปเป็น

^๖ เรื่องเดียวกัน.

แนวทางการกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลาย และการเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายเพื่อการพัฒนาสังคมนั้น ๆ ต่อไป

๑.๔ ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิด

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี” เป็นการศึกษาโดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปฏิบัติการ เก็บข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตที่ศึกษาบูรณาการมาจากแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม แนวคิดแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม แนวคิดเรื่องการจัดการชุมชน และแนวคิดเรื่องการสร้างเครือข่าย โดยมุ่งเน้นการศึกษาการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพของชุมชนซึ่งเป็นอุตสาหกรรมของชุมชน ในจังหวัดปัตตานี ทั้งในระดับนโยบาย และพื้นที่ โดยมีวิธีการกำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

๑. ผู้นำภาครัฐ ภาคชุมชน และผู้นำภาคเครือข่าย ในจังหวัดปัตตานี ที่มีการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๒. ตัวแทนกลุ่มอาชีพในจังหวัดปัตตานี ที่มีการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่

การเลือกพื้นที่ในการศึกษาวิจัยโดยการพิจารณาจากการรวมกลุ่มของคนในชุมชนโดยการนำเอาทรัพยากรภายในชุมชนมาสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นรายได้ให้แก่ชุมชน ได้แก่

๑. กลุ่มสตรีสันติสุข ต.คลองมาบิง อ.เมือง จ.ปัตตานี
๒. กลุ่มกลุ่มยาริงบาติก ต.หนองแรด อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี
๓. กลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านท่ามะนาว ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๔ วันที่สิ้นสุด ๓๐ กันยายน ๒๕๖๕ รวมเป็นระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านเนื้อหา

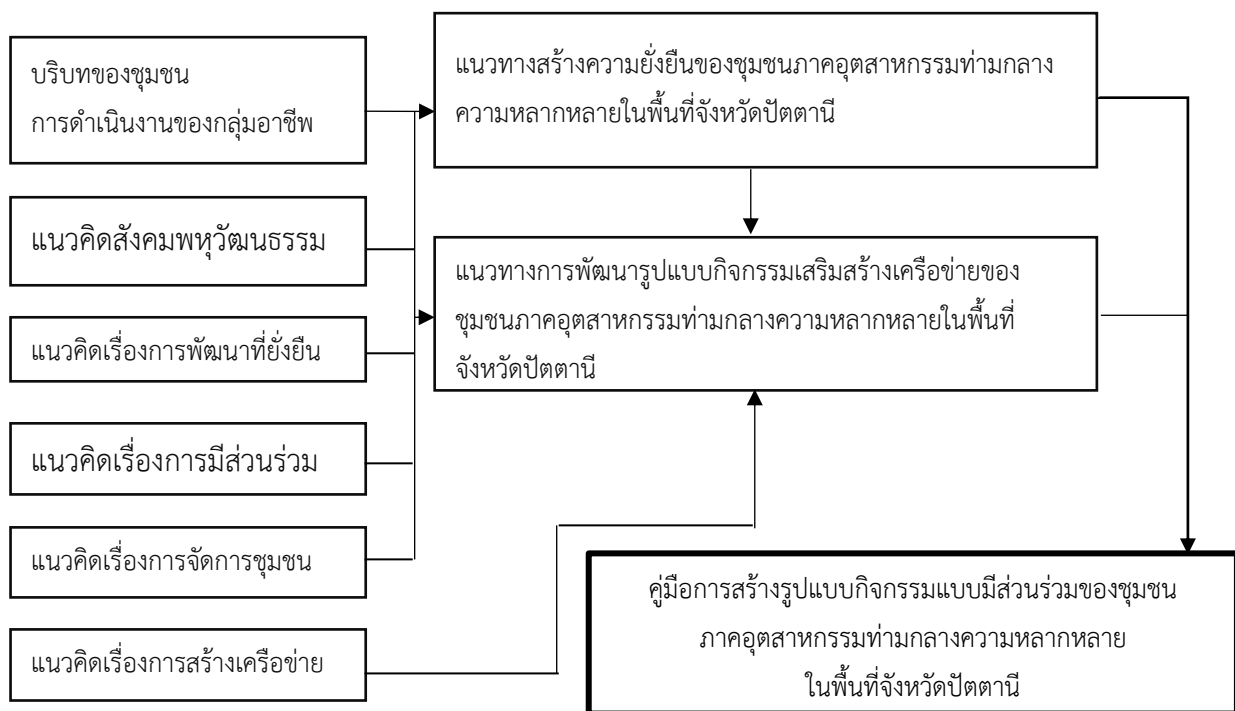
ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตที่ศึกษาบูรณาการมาจากที่ศึกษา

บูรณาการมาจากแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเรื่องการเมืองมีส่วนร่วม แนวคิดเรื่องการจัดการชุมชน และแนวคิดเรื่องการสร้างเครือข่าย โดยมุ่งเน้นการศึกษาการสร้าง ความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพของชุมชนซึ่งเป็นอุตสาหกรรมของชุมชนในจังหวัดปัตตานี ทั้งในระดับ นโยบาย และพื้นที่ อีกทั้งเพื่อเป็นการศึกษาวิจัยให้ครบทุกมิติจึงได้ทำการศึกษาขอบเขตด้านเนื้อหา มาใช้ประกอบผลการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

- การดำเนินงานของกลุ่มอาชีพ
- ความเป็นมาของกลุ่ม
- การมีส่วนร่วมของชุมชน
- วัตถุประสงค์การผลิตสินค้า
- การบริหารจัดการกลุ่ม
- การตลาด
- ความร่วมมือกับองค์กรภายนอก
- การสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ

๑.๔.๕ กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลาย ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี” ได้ใช้แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเรื่อง การมีส่วนร่วม และแนวคิดเรื่องการจัดการชุมชน ภายใต้บริบทการเป็นพื้นที่ความขัดแย้งเชิงรัฐศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมทั้งในระดับนโยบาย พื้นที่ และความร่วมมือของชุมชนภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี นอกจากนี้ยังใช้แนวคิดเรื่องการสร้างเครือข่าย เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่าย ของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีอีกด้วย ซึ่งผลการ ศึกษาวิจัยทั้งหมดจะพัฒนาเป็นคู่มือการสร้างรูปแบบกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีต่อไป ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบ แนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

ภาพที่ ๑ แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

๑.๕ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ ความยั่งยืน หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเองได้ และมีความเข้มแข็งตามวงจรการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก โดยมีสามองค์ประกอบเป็นเงื่อนไขที่สำคัญและจำเป็น ซึ่งต่างเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เกียวโยง เรื่อยไปเป็นเวลายาวนาน ด้วยความขยันหมั่นเพียร วิริยะอุตสาหะ อดทนอดกลั้น และสามารถส่งต่อให้กับคนรุ่นหลังได้

๑.๕.๒ อุตสาหกรรมยั่งยืน หมายถึง รูปแบบการพัฒนาอุตสาหกรรมของชุมชนที่ยั่งยืนบนพื้นฐานความสมดุลของคนในชุมชน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ความสอดคล้องกับกฎหมาย และความเป็นไปได้ทางเทคโนโลยี การใช้ทรัพยากรและพลังงานให้คุ้มค่า พร้อมกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต โดยมีการดำเนินงานภายใต้หลักการความร่วมมือพึ่งพากันของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในชุมชน ทั้งหน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น และชุมชน เพื่อมุ่งสู่ประโยชน์ร่วมกัน

๑.๕.๓ ชุมชนภาคอุตสาหกรรม หมายถึง อุตสาหกรรมในระดับชุมชน คือ การรวมกลุ่มของประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ในเขตจังหวัดปัตตานี โดยการนำเอาทรัพยากรภายในชุมชนมาสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นรายได้ให้แก่ชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตรกรแปรรูป เป็นต้น

๑.๕.๔ ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรม หมายถึง การพัฒนาที่ทำให้ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบสังคมที่เป็นสังคมเอื้อเฟื้อต่อกัน มีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคง ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิตเพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้

๑.๕.๕ ความหลากหลาย หมายถึง การดำรงอยู่ของความแตกต่าง และหลากหลายของประชาชนและวัฒนธรรม ในชุมชนที่มีความแตกต่างทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม โดยอาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่หรือชุมชนเดียวกัน

๑.๕.๖ กิจกรรมแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การดำเนินงานที่คนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ และมีส่วนรับผิดชอบ ดูแลพื้นที่ของชุมชน ผู้อยู่อาศัยสามารถแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในงานต่าง ๆ ในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึงการออกแบบกิจกรรมให้สมาชิกในกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมได้เข้ามาร่วมทำกิจกรรมเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมโดยการทำกิจกรรมครั้งนี้มีกลุ่มอื่นๆ ที่ได้รับคัดเลือกในงานวิจัย และมีนักวิจัยคอยเป็นที่ปรึกษากิจกรรมในครั้งนี้ด้วย

๑.๕.๗ การสร้างเครือข่าย หมายถึง เป็นการขยายหรือเพิ่มจำนวนสมาชิก และสร้างพันธมิตร โดยการเชื่อมโยงหรือส่งเสริมสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือระหว่างกลุ่ม ซึ่งไม่เพียงแต่เฉพาะกลุ่มชุมชนด้วยกันเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกลุ่มชุมชนกับหน่วยงานและองค์กรพัฒนาทั้งรัฐและเอกชนด้วย

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการดำเนินการวิจัย โดยแบ่งตามหัวข้อดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม
- ๒.๒ แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน
- ๒.๓ แนวคิดการพัฒนาอุตสาหกรรม
- ๒.๔ แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม
- ๒.๕ แนวคิดเรื่องการจัดการชุมชน
- ๒.๖ แนวคิดเรื่องการสร้างเครือข่าย
- ๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑. แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม

ในสังคมไทยไม่ว่าจะพิจารณาในภาพรวมทั้งประเทศหรือ พิจารณาในระดับที่เล็กลงมา เช่น ระดับภูมิภาค หรือ แม้แต่ระดับจังหวัด หรือระดับชุมชน เราก็จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ามีความหลากหลาย ในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายทางกายภาพหรือทางภูมิศาสตร์ และความหลากหลาย ด้านวิถีชีวิตหรือความหลากหลายทางด้านภาษา เป็นต้น ว่าจำเพาะภาคใต้ซึ่งประกอบด้วย ๑๔ จังหวัด ก็มองเห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน พิจารณาอย่างหยาบ ๆ ก็เห็นว่าในภาคใต้มีวัฒนธรรม ย่อยสามวัฒนธรรม คือวัฒนธรรมที่มีรากฐานจากวัฒนธรรมจีนหรือวัฒนธรรมแบบเต๋าได้แก่จังหวัด ระนอง ภูเก็ต พังงา กระบี่และบางส่วนของตรัง อีกวัฒนธรรมหนึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจาก วัฒนธรรมมลายูหรือวัฒนธรรมอิสลาม ได้แก่จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สตูล และบางส่วนของ สงขลาอีกวัฒนธรรมหนึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมพุทธเถรวาท ได้แก่จังหวัดสงขลา พัทลุงนครศรีธรรมราช เป็นต้น และถ้าพิจารณาให้ละเอียดลงไปอีกก็จะพบว่าแม้แต่วัฒนธรรมย่อย ๆ ที่กล่าวมาก็ยังมีความหลากหลายแฝงเร้นอยู่ เช่น วัฒนธรรมอิสลามก็ยังมีหลากหลาย เช่น วัฒนธรรม อิสลามแบบสุหนี่ วัฒนธรรมอิสลามแบบ ฉีอะห์ วัฒนธรรมอิสลามแบบมลายู วัฒนธรรมแบบปาเกีสถาน วัฒนธรรมอิสลามแบบอาหรับ เป็นต้น เพราะฉะนั้นจึงต้องมีความเข้าใจว่าความหลากหลายเป็นสิ่งปกติ ความแตกต่างกันเป็นสิ่งปกติและที่สำคัญความขัดแย้งกันก็เป็นสิ่งปกติ และบนพื้นฐานความแตกต่าง

หลากหลายนี้เองที่เป็นรากฐานสำคัญของการดำรงอยู่และการพัฒนาสังคมให้แข็งแกร่งและเป็นปึกแผ่นได้^๗ ในด้านความหลากหลายของวัฒนธรรมภาคใต้นั้น สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์^๘ กล่าวว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของพื้นที่หนึ่ง ๆ ย่อมเกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ความหลากหลายทางภูมิปัญญาของประชากร รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชนอื่น ๆ เหล่านี้ ล้วนบ่งชี้รากเหง้า โครงสร้างและพลวัตอันเป็นจุดอ่อนและจุดแข็งของกลุ่มชนที่ประสานกันเป็นความมั่นคงของสังคมในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

ความหมายของสังคมพหุวัฒนธรรม

คำว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม” (Multicultural Society) ตามเงื่อนไขทางประชากร สังคมพหุวัฒนธรรมจะหมายถึงสังคมที่มีประชากรตั้งแต่สองกลุ่มวัฒนธรรมขึ้นไปแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะวัฒนธรรมเป็นของตนเองมีอัตลักษณ์และชุมชนของตนเอง แต่ในบางครั้งอาจมีลักษณะที่ซ้อนทับกันระหว่างกลุ่มซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอาจเป็นเรื่องของการพึ่งพิงทางอำนาจหรือเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน (ด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม การศึกษา และอิทธิพลทางการเมือง) เบลเยียมเป็นตัวอย่าง ของสังคมพหุวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมคือมีกลุ่ม Wallon (ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่พูดภาษาฝรั่งเศส) กับกลุ่ม Flemish (กลุ่มที่ใช้ภาษาดัตช์) เป็นกลุ่มที่ครอบงำทางวัฒนธรรม ส่วนกลุ่มที่เป็นวัฒนธรรมย่อยลงมาคือ ชุมชนชาวเยอรมัน หรือกรณีของสเปนที่ประกอบไปด้วยกลุ่มปกครองตนเอง Catalan, Basque และ Galicia ซึ่งกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ปกครองตนเองและแยกตัวออกจากวัฒนธรรมศูนย์กลางที่แมดริด ภายหลังสมัยของนายพลฟรังโก^๙

สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง สังคมที่มีวัฒนธรรมอยู่อย่างหลากหลาย ในสภาวะของความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้น จึงเป็นไปได้ยากมากที่จะสร้างหรือที่จะมีวัฒนธรรมที่เป็นเนื้อเดียวกัน (coherence) หรือเป็นเอกภาพ^{๑๐} ซึ่งการปฏิสัมพันธ์กันทางวัฒนธรรมจึงย่อมต้องเกิดขึ้น

^๗ อุทัย ดุลยเกษม, “ความแตกต่างทางวัฒนธรรม : ผลกระทบและข้อคิดในการจัดการข้ามวัฒนธรรม,” เทคโนโลยีภาคใต้. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๑, มกราคม).

^๘ สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๔๗-๑๕๕.

^๙ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. รายงานพัฒนาคน ๒๕๔๗ เสรีภาพทางวัฒนธรรมในโลกที่หลากหลายวันนี้. หน้า ๑๓๗ สืบค้นเมื่อ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๕ จาก <http://hdr.undp.org>

^{๑๐} ธเนศ วงศ์ยานนาวา, ความไม่หลากหลายของความหลากหลายทางวัฒนธรรม. (กรุงเทพฯ : สมมติ, ๒๕๕๒). หน้า ๗๐.

อมรา พงศาพิชญ์ ได้กล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมไว้ ดังนี้^{๑๑}

๑. การปรับตัว (adaptation) ทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นเมื่อการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือกลุ่มคนอื่นเกิดขึ้นในอดีตมีการตั้งคำถามว่าการปรับตัวนี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทางธรรมชาติโดยสิ้นเชิง หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถกำหนดได้ควบคุมและบังคับทิศทางได้ แต่ในปัจจุบันคงต้องยอมรับว่าการปรับตัวนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นหากแต่มนุษย์สามารถควบคุมได้

๒. การสังสรรค์ทางวัฒนธรรม หรือการผสมผสานทางวัฒนธรรม (acculturation) และการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (assimilation) เกิดขึ้นเมื่อปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างสองกลุ่มคนที่มีสังคมนิยมต่างกัน และมีการรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน แต่ในกรณีที่สังคมนิยมที่มีปฏิสัมพันธ์กันมีพลังไม่เท่ากัน คนกลุ่มหนึ่งมีแนวโน้มที่จะยอมรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง และมักพบว่ากลุ่มที่มีพลังน้อยกว่าจะถูกผสมกลมกลืนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่มีวัฒนธรรมที่มีพลังมากกว่า ในขณะที่เดียวกันก็อาจมีการแลกเปลี่ยนกันได้ สุดท้ายถ้าวัฒนธรรม ๒ ชุดถูกผสมผสานรวมกันเป็นชุดเดียวกันไม่ว่าจะมีส่วนของชุดใดมากกว่ากันก็จะเป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม (assimilation) ที่เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งการผสมผสานทางวัฒนธรรมต้องการลดความรู้สึกแตกต่างและลดความรังเกียจเดียดฉันท์ซึ่งกันและกันด้วยการปรับตัวรับเอาวัฒนธรรมของอีกฝ่ายหนึ่งเข้ามาปฏิบัติจนมีลักษณะของการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมโดยทั่ว ๆ ไปฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่าทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองจะเป็นฝ่ายปรับตัวเข้าหาฝ่ายที่มีอิทธิพลเหนือกว่า^{๑๒} ขณะที่ R. Teske and B. Nelson ได้พยายามชี้ให้เห็นว่าโน้ตชน “acculturation” หรือการผสมผสานทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องของการศึกษากระบวนการที่รับและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเมื่อกลุ่มที่เกี่ยวข้องมีทัศนคติที่ดีต่อกันและในการผสมผสานวัฒนธรรมนี้ต่างก็อาจจะมีการเปลี่ยนความหมายให้เข้ากับวัฒนธรรมเดิมของแต่ละกลุ่มอย่างไรก็ตามการผสมผสานทางวัฒนธรรมอาจเกิดขึ้นในสภาวะการณ์ที่ถูกบังคับ^{๑๓}

๓. การบูรณาการทางวัฒนธรรม (cultural integration) และทวิลักษณ์ทางวัฒนธรรม (double ethnic identity) คือการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของแต่ละวัฒนธรรมด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมคือการมีวัฒนธรรมที่หลากหลายร่วมกันและไม่มีการพยายามครอบงำซึ่งกันและกัน ดังที่ ธเนศ วงศ์ยานนาวา กล่าวว่า เมื่อไม่มีวัฒนธรรมใดวัฒนธรรม

^{๑๑}อมรา พงศาพิชญ์, มนุษย์กับวัฒนธรรม. สังคมและวัฒนธรรม, (พิมพ์ครั้งที่ ๙), (สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

^{๑๒}สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม : แนวความคิด วิธีวิทยา และทฤษฎี. (ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒), หน้า ๓๑.

^{๑๓}R. Teske and B. Nelson, (๑๙๗๓) , อ้างใน ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทยในว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. (กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), ๒๕๕๗), หน้า ๒๙-๓๐.

หนึ่งมีความยิ่งใหญ่เหนือกว่าอีกวัฒนธรรมหนึ่ง วัฒนธรรมที่หลากหลายก็ดำรงอยู่ได้อย่างเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ในสังคมปัจจุบันเมื่อเกิดรัฐประเทศและพบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มตั้งถิ่นฐานอยู่ในอาณาเขตของรัฐประเทศ ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมสมัยใหม่มีลักษณะยอมรับซึ่งกันและกันย่อมหมายความว่าเกิดบูรณาการทางวัฒนธรรมบางครั้งใช้คำว่าพหุวัฒนธรรม (cultural pluralism) โดยการยอมรับพหุวัฒนธรรม หมายถึง กฎหมายและกฎระเบียบที่ใช้ในการบริหารหรือการจัดการมีลักษณะไม่เคร่งครัด เปิดโอกาสให้มีทางเลือกในการปฏิบัติการโดยไม่มีวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งครอบงำ (dominant culture) และวัฒนธรรมอื่นถูกครอบงำ (subordinate culture) ในกรณีประเทศไทยในช่วงเปลี่ยนผ่านจะพบว่ามีคนหลายกลุ่มมีวัฒนธรรมที่ผสมผสานในลักษณะทวิลักษณ์ (double identity) เช่นกลุ่มคนจีน ไทยมุสลิม ไทยเขมร ไทยลาว เป็นต้น^{๑๔}

๔. ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (cultural conflict) เกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมและการสังสรรค์ทางวัฒนธรรมที่อาจเกิดความขัดแย้ง ถ้าสมาชิกในกลุ่มไม่ยอมรับซึ่งกันและกันโดยปกติกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และภาษาพูดร่วมกันมักจะไม่มี ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นเมื่อมีการปะทะสังสรรค์ของวัฒนธรรมที่ต่างกัน การปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมนี้เกิดจากการแพร่ของวัฒนธรรมหนึ่งหรือทั้งสองชุด ทั้งนี้ อาจเกิดจากการอพยพย้ายถิ่น การขายดินแดนของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การล่าอาณานิคมของสังคมตะวันตก หรือ อิทธิพลของการสื่อสาร สื่อมวลชน ระบบการศึกษา และเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งหากความขัดแย้งทางวัฒนธรรมมีความรุนแรง อาจเกิดเป็นขบวนการต่อต้าน เช่นขบวนการแบ่งแยกดินแดนหรือขบวนการก่อการร้าย เป็นต้น

นอกจากนี้ บัญญัติ ยงย่วน ได้กล่าวถึง ความเป็นรัฐชาติหรือประเทศมักไม่ได้ประกอบไปด้วยวัฒนธรรมเดียวเพียงอย่างเดียวแต่ยังประกอบไปด้วยวัฒนธรรมย่อย ๆ อีกมากมาย วัฒนธรรมที่คนในชาติส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติร่วมกันเรียกว่าวัฒนธรรมหลักหรือวัฒนธรรมชาติ (macro culture) ขณะที่กลุ่มคนหรือสังคมย่อย ๆ ก็จะมีวัฒนธรรมเฉพาะเป็นของตนเองจึงเรียกว่าวัฒนธรรมรอง (micro culture) ซึ่งชาติ หนึ่ง ๆ อาจมีวัฒนธรรมรองมากน้อยแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของประชากรที่อยู่อาศัยในประเทศนั้น ๆ^{๑๕}

ลักษณะของพหุวัฒนธรรม

พหุวัฒนธรรมนิยมก่อเกิดขึ้นจากประเทศตะวันตกในฐานะที่จะเป็นสิ่งที่มาทดแทนรูปแบบเก่าๆ ของการจัดระบบตามลำดับชั้นของชาติพันธุ์และเชื้อชาติ ด้วยความสัมพันธ์ใหม่ของพลเมือง

^{๑๔} “อ้างแล้ว, ธเนศ วงศ์ยานนาวา, ความไม่หลากหลายของความหลากหลายทางวัฒนธรรม. หน้า ๘๙”

^{๑๕} บัญญัติ ยงย่วน, การส่งเสริมพัฒนาเด็กในบริบทของความหลากหลายวัฒนธรรม : ๑๐ ปี ทศวรรษ เพื่อเด็กและภูมิปัญญาของครอบครัว. (นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐-๑๑.

ประชาธิปไตย^{๑๖} ทั้งนี้มีหลายปัจจัยที่สามารถส่งเสริมให้การนำแนวคิดพหุวัฒนธรรมไปใช้ได้อย่างประสบความสำเร็จ เช่น ๑) การไม่มีประเด็นความมั่นคงในความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ๒) สภาพสังคมที่เน้นเรื่องสิทธิมนุษยชน ๓) การมีการควบคุมชายแดนที่ดี ๔) การที่ผู้อพยพไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์เดียว แต่มีความหลากหลายในกลุ่มนี้ ๕) ความเท่าเทียมกันด้านเศรษฐกิจ

นอกจากนี้คุณลักษณะของพหุวัฒนธรรมนิยมคือความรู้สึกที่ดีที่สังคมจะได้มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เป็นที่ที่พลเมืองรับรู้ได้ถึงการโอบล้อมโดยปรากฏทางประเพณี กิจกรรม เพลง อาหารที่เกิดขึ้น ในสังคมพหุวัฒนธรรมและด้วยภาพลักษณ์ของพหุวัฒนธรรมนิยมนี้จะต้องถ่ายทอดไปยังโรงเรียน การแสดงในงานประเพณีต่างๆ ในสื่อสารมวลชน ในพิพิธภัณฑ์และในที่อื่นๆ ทั้งนี้รูปแบบพหุวัฒนธรรมในลักษณะนี้ต้องคำนึงถึงเรื่องต่อไปนี้ด้วย

๑. พหุวัฒนธรรมนิยมเพิกเฉยต่อประเด็นปัญหาด้านเศรษฐกิจและการเมืองโดยเฉพาะ พหุวัฒนธรรมนิยมไม่สามารถถูกใช้ในแก้ปัญหาดังกล่าวได้

๒. ถึงแม้จะปฏิบัติตามเป้าหมายสูงสุดในการทำความเข้าใจเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม แต่การทำให้เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องทางกฎหมายและมีผลบังคับทางกฎหมายเป็นเรื่องที่อันตราย

๓. พหุวัฒนธรรมนิยมมีความพยายามที่จะสนับสนุนให้ประชาชนได้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของตนเอง แต่จะไม่มี การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรม ผสมวัฒนธรรม หรือการหลอมรวม

๔. แนวคิดพหุวัฒนธรรมนิยมนี้จะไม่สามารถปฏิบัติได้ หากกลุ่มวัฒนธรรมนั้นๆ มีข้อจำกัดด้านวัฒนธรรมตั้งแต่เริ่มต้น ดังนั้นการเจริญขึ้นหรือถดถอยลงของพหุวัฒนธรรมจึงเป็นไปตามเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยพหุวัฒนธรรมนิยมเริ่มต้นขึ้นในห้วงของประชาธิปไตยแบ่งบานในปลายทศวรรษที่ ๖๐ คือช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ พหุวัฒนธรรมนิยมเป็นส่วนหนึ่งของภาพใหญ่ในเรื่องการปฏิรูปทางสิทธิมนุษยชนซึ่งเกี่ยวข้องกับความหลากหลายชาติพันธุ์และเชื้อชาติ โดยแท้จริงแล้วแนวคิดดังกล่าวได้เริ่มต้นมาตั้งแต่ทั่วโลกต่อต้านฮิตเลอร์ผู้เผด็จการและอาชญากรสงคราม ต่อมาองค์การสหประชาชาติได้เป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนในเรื่องความเท่าเทียมกันของเชื้อชาติและประชาชนโดยมีคลื่นแห่งการขับเคลื่อนอยู่ ๓ ช่วงก็คือ ๑) การปลดปล่อยจากการล่าอาณานิคมห้วง ค.ศ. ๑๙๔๘ - ๑๙๖๕ ๒) ต่อจากนั้นเป็นเรื่องประเด็นการต่อต้านการเหยียดคนผิวดำในประเทศสหรัฐอเมริกาห้วง ค.ศ. ๑๙๕๕ - ๑๙๖๕ และ ๓) ห้วงสุดท้ายคือในยุคของพหุวัฒนธรรมนิยมและความชอบธรรมของชนกลุ่มน้อยซึ่งเกิดขึ้นห้วงตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๖๐ ทั้งนี้พหุวัฒนธรรมนิยมในฝั่งประเทศตะวันตกมักใช้เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์การของผู้อพยพ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าสามารถนำมาใช้กับชนกลุ่มน้อยและชนพื้นเมืองดั้งเดิม

^{๑๖} Kymlicka, W. Liberal Multiculturalism as a Political Theory of State-Minority Relations, SAGE journals. Retrieved January 12, 2017, from <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0090591717696021>, May 2021.

ในพื้นที่ก็ได้ โดยกลุ่มอพยพมักไม่สนใจเรื่องดินแดนเท่าไรแต่ในทางตรงกันข้ามเมื่อใช้กับชนกลุ่มน้อย และชนพื้นเมืองมักมีเรื่องสิทธิในดินแดนหรือภาษาราชการเหล่านี้มาเกี่ยวข้อง^{๑๗}

แนวทางการศึกษาพหุวัฒนธรรม

James A. Banks ศาสตราจารย์ทางการศึกษา University of Washington – Seattle และผู้อำนวยการ Center of Multicultural Education เคยดำรงตำแหน่งประธานสมาคม the American Educational Research Association (AERA) และ the National Council for the Social Studies (NCSS) เสนอว่าการศึกษาพหุวัฒนธรรมมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ๓ อย่างคือ^{๑๘}

๑. แนวคิดเรื่องของแนวคิดทางการศึกษาพหุวัฒนธรรมคือสร้างโอกาสการเรียนรู้ที่เท่าเทียมให้กับนักเรียนโดยไม่ต้องคำนึงถึงเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ชนชั้นทางสังคม หรือเพศที่ของนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนบางคนถูกตัดโอกาสเนื่องจากเชื้อชาติ เพศและสถานภาพทางสังคมของเขาเหล่านั้น

๒. การเคลื่อนไหวเพื่อปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาคือการปรับเปลี่ยนในเรื่องยุทธศาสตร์การสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนและเปิดโอกาสให้กับเสียงของเขาเหล่านั้น ตลอดจนสร้างโอกาสที่เท่าเทียมในเรื่องของการเรียนรู้

๓. กระบวนการ การศึกษาพหุวัฒนธรรมเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องที่มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือสร้างให้เกิดแนวคิดประชาธิปไตยในโรงเรียนและสังคมโดยตระหนักถึงความเสมอภาค เสรีภาพ และ ภารดรภาพ

แนวความคิดเรื่องพหุวัฒนธรรม

คำว่า ‘พหุวัฒนธรรม’ (Multiculturalism) ไม่ได้เป็นคำใหม่ในแวดวงสังคมวิชาการ แต่เป็นคำใหม่ที่มีความสำคัญต่อคนไทยและสังคมไทยเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่ทุกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสังคมล้วนมีความหลากหลายและซับซ้อน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่แตกต่างในสังคมเดียวกันย่อมนำไปสู่แนวคิดทางสังคมที่หลากหลายและจุดนี้เองที่แสดงให้เห็นถึงความแปลกแยกของหน่วยทางสังคมที่แต่ละกลุ่มจะมีแนวคิดทัศนคติอำนาจหรือลักษณะการปกครองเป็นของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องเหมือนกับของกลุ่มชนอื่นหรือการมีรูปแบบมาตรฐานการบังคับใช้ หรือการตัดสินใจเช่นเดียวกับบรรทัดฐานที่รัฐชาติหรือรัฐบาลกลางเป็นผู้กำหนดทุกสังคมประกอบด้วยกลุ่มชนที่หลากหลาย โดยแต่ละกลุ่มชนต่างพยายามค้นหาคำนิยามเพื่อสร้างสรรค์สังคมและสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

^{๑๗} เจน สุขศรีทอง, วิเชียร ต้นศิริคงคล, สมฤทธิ ยศสมศักดิ์ และพร ภิศก, “การศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”, วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓, (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๔) : หน้า ๑๙-๓๕.

^{๑๘} แพรว ศิริศักดิ์ดำเกิง. แนวคิดพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism). (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๙), ในงานประชุมทางวิชาการระดับชาติสาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๔๙.

เป็นของตนเอง เมื่อสังคมมีความหลากหลาย ถ้ามองว่าผู้คนจะอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้อย่างไร สำหรับประเทศไทย กรณีที่มีความคิดเห็นที่แตกต่างมีทัศนคติที่ไม่ตรงกันจนบางครั้งนำไปสู่ความขัดแย้งและเกิดความวุ่นวายอย่างไร อดีตที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ หรือการกระชับพื้นที่ที่สืบทอดราชประสงค์ คงเป็นบทเรียนที่ต้องจดจำของสังคมไทยเป็นอย่างดี ความหลากหลาย (Pluralism) ที่เกิดขึ้นโดยครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ รวมถึงประเด็นของ พหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่ทุกคนหรือทุกสังคมล้วนต่างมีวัฒนธรรมของตนเองไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมเดี่ยวหรือวัฒนธรรมร่วมที่ยึดถือปฏิบัติของการดำเนินชีวิตในแต่ละวันย่อมมีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้การทำความเข้าใจถึงธรรมชาติของพหุวัฒนธรรมเป็นประเด็นสำคัญต่อการทำความเข้าใจถึง ประเด็นย่อยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในท่ามกลางสังคมพหุวัฒนธรรมในปัจจุบันโดยเริ่มต้นจากแนวคิดที่ว่าบุคคลแต่ละคนเป็นสมาชิกของกลุ่มชนที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และจากกลุ่มชนหลายๆกลุ่มที่รวมตัวกันจนกลายเป็นสังคมใหญ่เมื่อเป็นสังคมใหญ่ก็必将มีความหลากหลายในวิถีปฏิบัติมากขึ้น การอยู่รอดของกลุ่มชนแต่ละกลุ่มเกิดจากการมองเห็นคุณค่าของกระบวนการคิดและสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากการสร้างของวัฒนธรรม ปัจจัยทางศาสนา เชื้อชาติเพศ อายุชนชั้นทางสังคม รวมถึงการศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยที่กำหนดความเชื่อความรู้สึกรู้สึกและการกระทำของบุคคลในลักษณะต่าง ๆ ของกลุ่มชนในสังคมและลักษณะที่สำคัญของพหุวัฒนธรรม ก็คือการที่บุคคลแต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชนหนึ่งและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชนอื่น ๆ ด้วยอาจมีความชัดเจน หรือไม่ก็ได้^{๑๔}

พหุวัฒนธรรมในสังคมไทย

พหุวัฒนธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน สังคมไทยปัจจุบันถือได้ว่าเป็นสังคมเปิดที่พร้อมรับทุกความหลากหลายทางวัฒนธรรม ทุกรูปแบบของวัฒนธรรมที่ไหลบ่าเข้าสู่สังคมไทยอย่างไร้พรมแดนไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมทางซีกโลกตะวันตกหรือวัฒนธรรมของซีกโลกตะวันออกโดยเฉพาะวัฒนธรรมการแต่งตัว อาหารการกิน ดนตรี การกีฬา หรือการดำเนินชีวิตก็ตามจะด้วยหลักคำสอนทางศาสนา อันเป็นพื้นฐานของความคิดของคนไทยที่มุ่งให้ทุกคนมีใจเปิดกว้างมีน้ำใจไมตรีอดทนเสียสละและมีเมตตากรุณาต่อกันทำให้มีใจกว้างพร้อมรับหรือยินดีรับวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างไม่พรมแดนจนบางครั้งรับเข้ามาโดยไม่มีเกรงใจแต่อย่างน้อยและเป็นเหตุนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ มากมายทางสังคม จากการศึกษาพบว่า สังคมไทยเป็นสังคมแห่งความหลากหลาย หมายความว่า มีความหลากหลายของชนชั้น อาชีพ ทัศนคติความเชื่อและรูปแบบการดำเนินชีวิต นอกจากนั้นสังคมไทยถือเป็นสังคมใจกว้าง เป็นสังคมแห่งการให้ออกาสและยอมรับความหลากหลายในประเด็นต่างๆ ซึ่งสามารถ สรุปได้ดังนี้ ๑) ความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์/สีผิว ๒) ความหลากหลายทางด้านศาสนา/ความเชื่อ ๓) ความหลากหลายทางด้าน

^{๑๔} สิทธิโชค ปาณะศรี พระปลัดสาคร สาคร (นุณกลับ) พระครูอรุณโกศลกิจ, “พหุวัฒนธรรมในมุมมองของปรัชญาหลังนวยุค”, วารสารเซนตจอร์น. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๒๘ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑) : หน้า ๓๑-๔๖.

รูปแบบการดำเนินชีวิต ๔) ความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม (ภาษา การแต่งกาย อาหาร ดนตรี เป็นต้น)

โดยสรุป สังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความหลากหลายในทุกมิติถือได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมแห่งความหลากหลาย อย่างไรก็ตาม ทุกคนสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขแม้ว่าในบางพื้นที่อาจยังมีความขัดแย้งและเกิดความรุนแรงอยู่ ซึ่งยังต้องอาศัยความร่วมมือและแนวทางแก้ไขจากทุกภาคส่วนต่อไป^{๒๐}

การจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในทฤษฎีของ อับดุลชะกูร์ บินซาฟิอีย์ (อับดุลสุโก ดินอะ) มี ๒ วิธี ซึ่งรายละเอียดมีดังนี้^{๒๑}

๑. การจัดการด้วยวิธีใช้ความรุนแรงผู้เขียนมีทัศนะว่าหากสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการเข้าถึงความหลากหลายทางธรรมชาติความหลากหลายทางวัฒนธรรมย่อมจะมีสันติสุขในทางตรงกันข้ามหากสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่สามารถจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมและต่างวัฒนธรรมก็มีความขัดแย้งกัน ถ้าวัฒนธรรมของตนเป็นใหญ่ เหยียดหยาม ตูณวัฒนธรรมอื่น ก็จะไปสู่ความรุนแรงในที่สุด

๒. การจัดการด้วยสันติวิธีประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังประสบภาวะวิกฤตทั้งทางการเมืองทางสังคม และทางวัฒนธรรม ซึ่งถ้าไม่สามารถคลี่คลายได้จะนำไปสู่ภาวะวิกฤตทางจิตใจ เศรษฐกิจ และอื่นๆ รวมถึงอาจจะเกิดการปะทะรุนแรงถึงขั้นบาดเจ็บล้มตาย ทรัพย์สินเสียหาย ฯลฯ กลายเป็น “โศกนาฏกรรม” ที่สร้างรอยร้าวและบาดแผลในดวงจิตของผู้คนและ “สันติวิธี” จะเป็น “สะพานสู่ทางออก” จาก “วิกฤตความรุนแรงอันเนื่องมาจากความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ในปัจจุบันสันติวิธี คือวิธีการจัดการกับความขัดแย้งวิธีหนึ่ง การใช้สันติวิธีมีเหตุผลสำคัญตรงที่ว่าเป็นวิธีการที่น่าจะมีการสูญเสียน้อยที่สุด ทั้งในระยะสั้น ระยะยาว ทั้งรูปธรรม และนามธรรม ผิดกับการใช้ความรุนแรงซึ่งทุกฝ่ายอ้างว่าเป็นวิธีการสุดท้าย แม้บางกรณีสามารถบรรลุผลในระยะสั้นเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่ความขัดแย้งยังคงดำรงอยู่เพียงแต่ถูกกดไว้โอกาสที่จะเกิดความรุนแรงในระยะยาวย่อมมีอยู่ ส่วนในเชิงนามธรรม เช่น ความเข้าใจอันดีความสามัคคีปรองดองนั้น ย่อมเกิดขึ้นได้ยากด้วยวิถีความรุนแรง

^{๒๐} อ่างแล้ว, สิทธิโชค ปาณะศรี พระปลัดสาคร สาคร (นุ่นกลับ) พระครูอรุณโกศลกิจ. พหุวัฒนธรรมในมุมมองของปรัชญาหลังนวยุค, หน้า ๓๑-๔๖.

^{๒๑} อับดุลชะกูร์ บินซาฟิอีย์ (อับดุลสุโก ดินอะ), วิถีมุสลิมประเทศไทย : มุมมองของอุสตาส, (กรุงเทพฯ : งานดี (มติชน) จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๙-๑๙.

บางคนมองสันติวิธีในลักษณะปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ เช่น การใช้ปฏิบัติการไร้ความรุนแรง เพื่อให้รัฐหรือผู้มีอำนาจเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือพฤติกรรมบางคนใช้สันติวิธีเพราะความเชื่อว่าจะให้ผลที่ยั่งยืนและเป็นไปตามหลักจริยธรรมหรือศาสนธรรม บางคนใช้สันติวิธีตามหลักการบริหารเพื่อลดความขัดแย้งไปใช้รูปแบบอื่นที่จะจัดการได้ดีกว่าโดยไม่ใช้ความรุนแรง

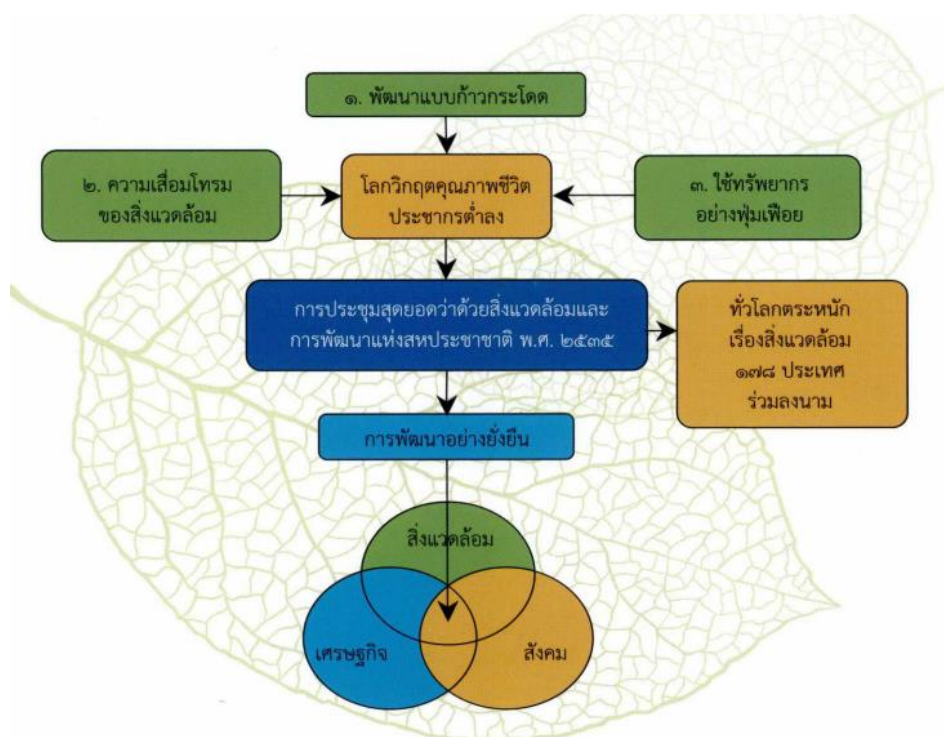
ลักษณะสำคัญของสันติวิธี คือ ไม่ใช่วิธีที่เฉื่อยชาหรือยอมจำนนหากเป็นวิธีที่เข้มแข็งและต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ ไม่ใช่ยุทธวิธีที่เลือกใช้ในบางโอกาสหากเป็นยุทธศาสตร์ที่ปฏิบัติได้อย่างสม่ำเสมอ เป็นสัจธรรมที่น่าเชื่อถือ ไม่ใช่วิธีที่ดีในเชิงกระบวนการเท่านั้น หากเป็นวิธีที่หวังผลที่กลมกลืนกับวิถีการด้วยในขณะเดียวกันหากเราศึกษาจากชีวิตของศาสนา ๓ ศาสนา พุทธ คริสต์ อิสลาม จะพบว่าพระองค์ทั้ง ๓ สนับสนุนการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี

ดังนั้น การยอมรับการคงอยู่ของความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ของทุกชุมชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไม่ว่าจะเป็นด้วยเหตุปัจจัยใด การครอบงำ การบังคับให้แต่ละคนแต่ละชุมชน อยู่ประเทศเดียวมีวัฒนธรรมเดียวเท่านั้นจึงเป็นเรื่องยากและนำไปสู่ความขัดแย้ง ความรุนแรงในที่สุด ดังนั้นการบริหารจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวด การยอมรับความสำคัญของวัฒนธรรมอื่นที่เป็นชนกลุ่มน้อย พร้อมกันนั้นกลุ่มน้อยก็ต้องยอมรับความสำคัญของวัฒนธรรมของกลุ่มใหญ่เช่นกัน

๒.๒ แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปัจจุบันโลกได้มีการเปลี่ยนแปลงไป อย่างรวดเร็วทั้งด้านบวกและลบ ดังนั้นมนุษยชาติ ควรที่จะสร้างความตระหนักในการปฏิบัติตน และสร้างความเข้าใจถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงไปของโลกภายนอก แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเริ่มเข้ามามีบทบาทในกระแสการพัฒนาสังคมโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เริ่มตั้งแต่สหประชาชาติจึงได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศ สวีเดน ซึ่งเรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ และต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๒๖ สหประชาชาติได้จัดตั้ง สมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “Brundtland Commission” ได้เรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตให้ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและ สอดคล้องกับ ข้อจำกัดของธรรมชาติรวมทั้งได้เสนอว่า มนุษยชาติสามารถที่จะทำให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ขึ้นมาได้ คำว่าพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการสื่อถึงคนเรายุคปัจจุบันและคนรุ่นต่อไป ในอนาคตด้วย เป็นการพัฒนาท่ามกลางกระแส โลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ก้าวไปกับระบบเทคโนโลยีและกลไกของการตลาดอันก่อให้เกิดการแสวงหาอำนาจเพื่อครอบงำผลประโยชน์ของอีกฝ่าย

ในการแข่งขัน ไม่ว่าจะจะเป็นประชาสังคม (Civil Society) หรือ รัฐประชาชาติ (Nation State) แต่การเข้ามามีอิทธิพลนั้นชาวโลกก็ยังคงต้องการระบบบริหารแบบ Good Governance อยู่ดี^{๒๒}

ภาพที่ ๒ ความเป็นมาและแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๒๓}

ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

คณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา^{๒๔} (World Commission on Environment and Development) หรือที่เรียกในอีกนามหนึ่งว่า คณะกรรมการบรันท์แลนด์ (Brundtland Commission) กล่าวไว้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถของคนรุ่นต่อมาที่จะตอบสนอง

^{๒๒} บานชื่น นักการเขียน และเพ็ญศรี บางบอน, “การพัฒนาที่ยั่งยืน”, *สิรินธรปริทรรศน์*, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙) : หน้า ๖๔-๖๙.

^{๒๓} กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน*, (กรุงเทพฯ : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งและพับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖), หน้า ๑๑.

^{๒๔}World Commission on Environment and Development. (๑๙๙๐). *Our common future*. Oxford, Great Britain: Oxford University Press. P.๔๓

ความต้องการของพวกเขา” (Sustainable development is development which meets the needs current generations without compromising the ability of future generations to meet their own needs) ทั้งนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบสังคมที่เป็นสังคมธรรมรัฐมีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า โดยเฉพาะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิตเพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ^{๒๕} นอกจากนี้ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) ยังเสนอเพิ่มเติมว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนควรตั้งอยู่บนรากฐานทางวัฒนธรรมที่ยึดถือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ด้วย

พระธรรมปิฎก^{๒๖} (ประยุทธ์ ปยุตโต) กล่าวว่าหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ประกอบด้วย คำศัพท์ที่นำมาจับคู่กัน ๒ คู่ คือ การพัฒนา (Development) กับสิ่งแวดล้อม (Environment) และ เศรษฐกิจ (Economy) กับนิเวศวิทยา (Ecology) โดยเห็นว่า ควรให้ความเจริญทางเศรษฐกิจอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม หมายความว่าต้องให้การพัฒนาหรือความเติบโตทางเศรษฐกิจนั้น อยู่ในภาวะที่สิ่งแวดล้อมรองรับไหวด้วยหรือว่าธรรมชาติเจริญไปโดยไม่รังแกธรรมชาติการพัฒนาที่ยั่งยืนนี้มีลักษณะเป็นการพัฒนาที่เป็นบูรณาการ (integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (holistic) หมายความว่าองค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่งคือมีดุลยภาพ (balanced)

นิตยา กมลวาทนินิศา^{๒๗} ได้ให้แนวคิดว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็น “องค์รวม” คือ การกระทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ซึ่งการพัฒนาตามแนวคิดนี้ ยึดหลักความรอบคอบและค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ปฏิเสธ “ระบบเทคโนโลยี” เพียงแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลายประเทศไทยได้รับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนมาปรับใช้ ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) รัฐได้เน้น

^{๒๕}Brundland Commission. (๑๙๘๗). Our common future: Report of the world commission on environment and development. Retrieved from <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>.

^{๒๖} พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๙)

^{๒๗} นิตยา กมลวาทนินิศา, “บริบทไทยว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน”, *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, ปีที่ 40, ฉบับที่ 2 (พ.ศ.-ม.ย. 2546) : หน้า ๑๔-๒๐.

การพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาเน้นการพัฒนาอย่างองค์รวม โดยใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้น จนกระทั่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระยะที่๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ซึ่งเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศที่ได้อัญเชิญและยึดแนวคิด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นปรัชญานำทางในการบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลางมุ่งการพัฒนาที่มีดุลยภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างเกื้อกูลกันสู่การพัฒนาอย่างมีคุณภาพ มั่นคง และยั่งยืน นับเป็นการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวม โดยประชาชนที่ส่วนร่วม มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน คือการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของประชาชนอย่างถาวร

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ^{๒๘} กล่าวว่า แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นแนวความคิดที่ประนีประนอมระหว่างกลุ่มที่นิยมการพัฒนากับกลุ่มที่นิยมสิ่งแวดล้อม ทั้งโลกที่ร่ำรวยและโลกที่ยากจน ต่างก็มีความพึงพอใจในแนวคิดนี้เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ทำให้การพัฒนาและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่ไปด้วยกันได้กล่าวคือ เป็นแนวคิดที่ไม่ได้ปฏิเสธความเจริญก้าวหน้าและมองว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งจำเป็น และสามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องมีการทำลายสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืนยังหมายถึงยุทธศาสตร์การพัฒนานำเอาทรัพยากรทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ มนุษย์ การเงิน และทรัพยากรกายภาพ มาจัดการเพื่อก่อให้เกิดความมั่งคั่ง ความอยู่ดีมีสุขและความสุขสมบูรณ์ การพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นอยู่กับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยสรุปแล้วคือการพัฒนาที่อยู่ภายใต้ขีดจำกัดทางนิเวศ

หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

หลักการทั่วไป (General Principles) ของการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๒๙}

๑. ตระหนักและให้ความสำคัญกับความจำเป็น (Needs) โดยเฉพาะของกลุ่มคน ยากจน กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มด้อยสิทธิ/มีความเสียเปรียบทางสังคม (the Disadvantages)
๒. ยอมรับในข้อจำกัด (Limitations) ในสถานะของเทคโนโลยี (Technology) และการจัดองค์กรสังคม (Society's Organization) ที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของมนุษย์และสังคม
๓. ให้ความเคารพต่อขีดความสามารถด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (Environment's Capabilities) ในการตอบสนองต่อเป้าหมายและความต้องการทั้งปัจจุบันและอนาคต

^{๒๘}ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, วิถีใหม่แห่งการพัฒนาวិถีวิทยาศาสตร์สังคมไทย (พิมพ์ครั้งที่ ๔), (กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๒๙} โกวითท์ กังสนันท์, “ตัวแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน”, วารสารการเมืองการปกครอง, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๕ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖) : หน้า ๑-๑๗.

๔. การพัฒนาที่ยั่งยืนมีผล (Effects) ทั้งในด้านการอนุรักษ์/การคงไว้ (Sustenance) และการแก้ไข (Resolution) ปัญหาความขัดแย้งของเป้าหมายและผลประโยชน์ในขณะที่กำลังแสวงหาความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ คุณภาพของสิ่งแวดล้อมและความเท่าเทียมทางสังคม

องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดและองค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืนของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^{๓๐} ซึ่งสรุปว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน คือการพัฒนาที่เน้นให้มนุษย์คำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติบนโลก และให้มีการดำเนินการพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนทั้งในยุคปัจจุบัน และยุคต่อไป อย่างเท่าเทียมกัน

หลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การสร้างสมดุลระหว่าง ๓ มิติของการพัฒนา ได้แก่

๑. มิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตอย่างมี คุณภาพกระจายรายได้ให้เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในสังคม โดยเฉพาะคนที่มีรายได้น้อย

๒. มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความรู้ มีสมรรถนะและมี ผลผลิตภาพสูงขึ้น ส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีคุณภาพ และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

๓. มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ การปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้ โดยให้สามารถผลิตมาทดแทนทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดไปได้

ทั้งนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีระบบสังคมที่เป็น สังคมธรรมรัฐ มีระบบการพัฒนาเศรษฐกิจที่มั่นคงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี ประชาชนรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า โดยเฉพาะการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อเป็นฐานในการผลิต เพื่อนำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Brundtland Commission, ๑๙๘๗)

วรัญญู เวียงอำพล^{๓๑} กล่าวว่า การพัฒนาแบบยั่งยืนต้องเป็นการสร้างสรรค์ให้ชีวิตและสังคมดีขึ้น โดยต้องมีการพัฒนา ๔ องค์ประกอบ คือ ธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมสังคม จิตใจ/มนุษย์และเศรษฐกิจ ดังนี้

๑. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ยังคงสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติให้เหมือนเดิมที่สุดไม่ควรให้ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปมากนัก หรือถ้าจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงต้องชดเชยหรือทดแทนธรรมชาติที่เสียไป มนุษย์ต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะสู่สิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจะต้องได้รับความร่วมมือ

^{๓๐}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๒-๔.

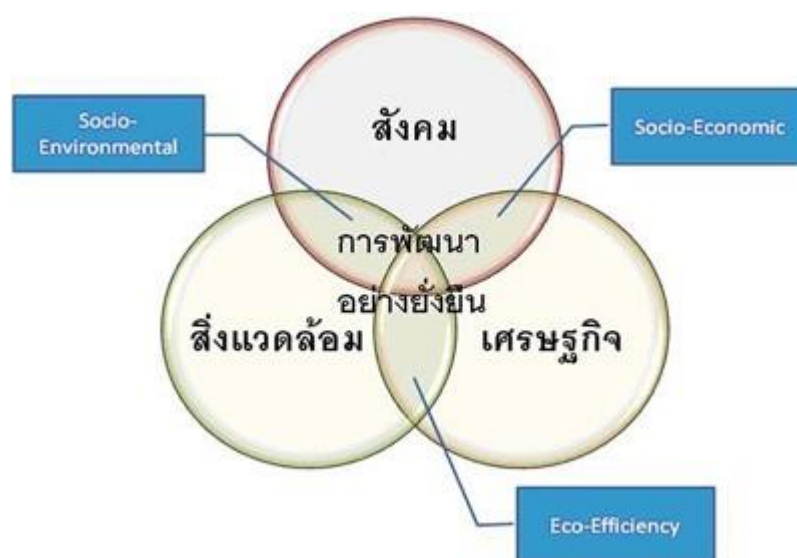
^{๓๑}วรัญญู เวียงอำพล, **การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเทศไทย**, (กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๒๙-๓๐.

จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาล เอกชน และประชาชนจะต้องได้รับความสนใจทั้งในระดับนโยบาย ระดับการวางแผน และระดับปฏิบัติ

๒. สังคมคือ ประชาชนมีคุณภาพดีกินดีอยู่ดี สังคมปลอดภัยสงบสุข เป็นสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ยังคงมีวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

๓. จิตใจและมนุษย์ ต้องมีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้เข้มแข็งและสมบูรณ์อยู่เสมอ โดยเฉพาะในเรื่องของจิตใจ

๔. เศรษฐกิจ ต้องมีการหมุนเวียนของรายได้มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น มีการผลิตที่เหมาะสมกับทรัพยากรและความต้องการของผู้บริโภค โดยที่การผลิตต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์แบบใหม่ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วประหยัด และปลอดภัยให้แก่ชุมชนรวมทั้งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร

ภาพที่ ๓ องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๓๒}

^{๓๒} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. องค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืน สืบค้นเมื่อ ๔ มิถุนายน ๒๕๖๕ จาก <https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom๑๒/๐๔-๐๓.html>

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ๑๗ ประการของสหประชาชาติ^{๓๓}

เป้าหมายที่ ๑ ขจัดความยากจน (No poverty: End poverty in all its forms everywhere) จากประชากรโลกมากกว่า ๗๐๐ ล้านคนพบว่ามากกว่า ๘๐๐ ล้านคนยังคงมีชีวิตอยู่ด้วยความยากแค้น โดยมีรายได้น้อยกว่า ๑.๒๕ เหรียญสหรัฐต่อวันหรือน้อยกว่า ๔๐ บาทต่อวัน หลายคนยังขาดอาหารที่พอเพียง น้ำดื่มที่สะอาด สุขอนามัยที่ดีแม้ว่าประเทศต่าง ๆ จะมีการพัฒนาเศรษฐกิจและเจริญเติบโตไปได้อย่างรวดเร็ว เช่น จีนและอินเดีย ได้ช่วยให้หลายล้านคนพ้นจากความยากจนแต่เป็นการเจริญเติบโตที่ไม่เท่าเทียมกันโดยผู้หญิงมีแนวโน้มจะมีความยากจนมากกว่าผู้ชาย อันเนื่องจากผู้หญิงไม่ได้รับค่าจ้าง ไม่ได้รับการศึกษา และมีทรัพย์สินไม่เท่าเทียมกับผู้ชาย เป้าหมายในข้อที่หนึ่งจึงเน้นการขจัดความยากจนในทุกรูปแบบให้หมดสิ้นไปภายในปี ค.ศ.๒๐๓๐ หรือ พ.ศ.๒๕๗๓

เป้าหมายที่ ๒ การขจัดความหิวโหย (Zero hunger : End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ได้ทำให้ประชากรที่ขาดแคลนอาหารลดลงเกือบครึ่งหนึ่งที่เคยเป็นอยู่ในอดีต ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศที่เคยเผชิญปัญหาความอดอยากและความหิวโหย ปัจจุบันสามารถจัดอาหารและโภชนาการให้แก่ผู้ด้อยโอกาสโดยประเทศในเอเชียกลางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และอเมริกาและประเทศในกลุ่มแคริบเบียน มีความก้าวหน้าอย่างมากในการจัดสรรอาหารและโภชนาการให้เพียงพอกับประชากรโดยมีความมุ่งมั่นในการขจัดความหิวโหยและความอดอยากทุกรูปแบบให้หมดไปภายในปีค.ศ.๒๐๓๐ หรือ พ.ศ.๒๕๗๓ เพื่อให้แน่ใจว่าทุกคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและผู้ด้อยโอกาส สามารถเข้าถึงอาหารที่มีโภชนาการที่เหมาะสมและเพียงพอตลอดทั้งปีเป้าหมายยังเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืนและปลอดภัยการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และกำลังการผลิตของเกษตรกรรายย่อย

เป้าหมายที่ ๓ การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good health and well-being : Ensure healthy lives and promote well-being for all) จากการพัฒนาที่ผ่านมา ๑๕ ปีได้มีความพยายามในการลดการเสียชีวิตของเด็กแรกเกิด การพัฒนาการบริการทางการแพทย์แก่สุขภาพของมารดา และลดการติดเชื้อเอดส์และโรคอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยปี พ.ศ. ๒๕๓๓ เป็นต้นมา อัตราการเสียชีวิตของเด็กทั่วโลกลดลงกว่าร้อยละ ๕๐ และการเสียชีวิตของมารดาลดลงร้อยละ ๔๕ ในระหว่างปี พ.ศ.๒๕๔๓ ถึง พ.ศ.๒๕๕๖ ภาวะการติดเชื้อเอดส์ลดลงร้อยละ ๓๐ และมากกว่า ๖.๒ ล้านคนปลอดภัยจากโรคมาเลเรีย การเสียชีวิตที่ผ่านมาสามารถหลีกเลี่ยงได้โดยการป้องกันและการรักษา

^{๓๓}สยาม อรุณศิริมรกต และยงยุทธ วัชรดุลย, “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ๑๗ ประการของสหประชาชาติเพื่อโลกอนาคต”, วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๕๙) : หน้า ๑-๗.

การศึกษาการรณรงค์การฉีดวัคซีนป้องกัน การดูแลสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความมุ่งมั่นที่จะหยุดการติดเชื้อเอชไอวี โรค มาเลเรีย และโรคติดต่อชนิดอื่น ๆ ภายในปีพ.ศ.๒๕๗๓ และกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อให้บรรลุหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า และจัดให้มีการเข้าถึงวัคซีนและยาที่มีประสิทธิภาพและปลอดภัยสำหรับทุกคน การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวัคซีนก็เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการนี้เช่นเดียวกับการเข้าถึงยารักษาโรคในราคาที่สามารถซื้อหาได้

เป้าหมายที่ ๔ การได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ (Quality education : Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all) ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๓ เป็นต้นมามีความก้าวหน้าในการจัดบริการการศึกษาระดับประถมศึกษาถ้วนหน้าเป็นอย่างมาก อัตราการได้รับการศึกษารวมของประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ ๙๑ ในปีพ.ศ.๒๕๕๘ และจำนวนเด็กทั่วโลกที่ไม่ได้รับการศึกษาลดลงเกือบครึ่งหนึ่ง นอกจากนี้อัตราผู้ที่มีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ยังเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากเด็กหญิงได้เข้าเรียนหนังสือมากขึ้นกว่าเดิม การจะให้มีการศึกษาที่มีคุณภาพและทั่วถึงสำหรับทุกคนนั้นได้ต่อยอดความเชื่อที่ว่า การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในโลกที่สำคัญที่สุดและอยู่เหนือบทพิสูจน์ใด ๆ การศึกษาจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายนี้สร้างความมั่นใจว่าเด็กหญิงและเด็กชายทุกคนจะสำเร็จการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายภายในปี พ.ศ.๒๕๗๓ นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายในการเข้าถึงการฝึกอบรมอาชีพในราคาที่เหมาะสมและอย่างเท่าเทียมกัน

เป้าหมายที่ ๕ ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender equality: Achieve gender equality and empower all women and girls) ตั้งแต่ปีพ.ศ.๒๕๗๓ สหประชาชาติและประเทศต่าง ๆ ได้ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมกันระหว่างเพศเป็นหลักในการทำงาน และการดำเนินการดังกล่าวได้บรรลุความเท่าเทียมกันทางเพศในการให้การศึกษาสำหรับเด็กชายและเด็กหญิง และปัจจุบันผู้หญิงสามารถทำงานนอกบ้านและได้รับค่าแรงที่ไม่ใช่จากการทำการเกษตรถึงร้อยละ ๔๑ เมื่อเทียบกับปีพ.ศ.๒๕๓๓ ซึ่งมีเพียงร้อยละ ๓๕ เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน มีจุดมุ่งหมายในการต่อยอดความสำเร็จนี้เพื่อให้แน่ใจว่าการยุติการเลือกปฏิบัติต่อเด็กหญิงและผู้หญิงในทุกที่อย่างถาวร ถึงแม้ในบางภูมิภาคยังมีความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงการจ้างงานที่ให้ค่าตอบแทน และยังมีช่องว่างของค่าแรงระหว่างชายและหญิงในตลาดแรงงาน และประเด็นที่ยังเป็นอุปสรรคสำคัญในการแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศคือความรุนแรงทางเพศ การฉวยประโยชน์ทางเพศ งานบ้าน งานดูแลสมาชิกในครอบครัวที่ไม่ได้รับค่าตอบแทนแต่อย่างใดหรือไม่ได้รับการปกป้องดูแลทางกฎหมายแรงงาน

เป้าหมายที่ ๖ การมีน้ำสะอาดและการมีสุขอนามัยที่ดี (Clean water and sanitation: Ensure access to water and sanitation for all) ปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วโลกมากกว่าร้อยละ ๔๐ แต่สิ่งที่น่าตกใจคือ นักวิทยาศาสตร์คาดการณ์ว่าปัญหาการขาดแคลนน้ำจะมีความรุนแรงมากขึ้น พร้อมกันกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและอุณหภูมิโลกที่สูงขึ้น ถึงแม้ประชากรโลกจำนวน ๒๑๐๐ ล้านคนจะสามารถเข้าถึงน้ำสะอาดและการมีสุขอนามัยที่ดีตั้งแต่

ปีพ.ศ.๒๕๓๓ แต่แหล่งน้ำดื่มที่ปลอดภัยนับวันจะมีน้อยลงยังคงเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อในทุกทวีป การที่มีน้ำดื่มที่สะอาดและปลอดภัยในปี พ.ศ.๒๕๗๓ จำเป็นต้องมีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม โดยจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัย การส่งเสริมสุขอนามัยในทุกระดับประชาชน สิ่งจำเป็นในการป้องกันและฟื้นฟูระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับน้ำ เช่น ความสมบูรณ์ของป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำและแม่น้ำ เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการ

เป้าหมายที่ ๗ การมีพลังงานที่สะอาดและราคาถูกลง (Affordable and clean energy: Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all) ในระหว่างปี พ.ศ.๒๕๓๓ ถึง พ.ศ.๒๕๕๓ มีจำนวนประชากรที่มีไฟฟ้าใช้เพิ่มขึ้นอีก ๑๗๐๐ ล้านคน แต่ด้วยจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความต้องการพลังงานที่ราคาถูกลงก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกันเศรษฐกิจโลกที่พึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิล และการเพิ่มขึ้นของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงต่อสภาพภูมิอากาศ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลถึงทุกประเทศในทุกทวีปทั่วโลกเป้าหมายที่จะเข้าถึงไฟฟ้าในราคาที่เหมาะสมในทุกที่ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ หมายถึงการลงทุนในแหล่งพลังงานที่สะอาด เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ลมและความร้อน การนำมาตราฐานการประหยัดค่าใช้จ่ายที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในอาคารและอุตสาหกรรมสามารถลดการใช้ไฟฟ้าทั่วโลกได้ถึงร้อยละ ๑๔ ซึ่งหมายถึงการลดการสร้างโรงไฟฟ้าขนาดกลางถึง ๑๓๐๐ โรงงาน

เป้าหมายที่ ๘ ส่งเสริมงานที่มีคุณค่าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Decent work and economic growth : Promote inclusive and sustainable economic growth, employment and decent work for all) ในช่วง ๒๕ ปีที่ผ่านมาจำนวนผู้ใช้แรงงานที่ยากจนมีจำนวนลดลงอย่างมาก ถึงแม้โลกจะเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปีพ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๕๒ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบระยะเวลายาวนานในประเทศที่กำลังพัฒนา ประชากรชนชั้นกลางได้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นเกือบสามเท่าของทศวรรษที่ผ่านมา เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มั่นคงยั่งยืนอันเป็นผลมาจากการผลิตที่ดีขึ้นด้วยนวัตกรรมทางเทคโนโลยีการสนับสนุนนโยบายที่ส่งเสริมการประกอบการทางธุรกิจและการสร้างงานเป็นประเด็นสำคัญ เช่นเดียวกับการมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการหยุดการใช้แรงงานกดขี่ การใช้แรงงานบังคับ การใช้แรงงานทาส การค้ามนุษย์ภายในปีพ.ศ.๒๕๗๓ เป้าหมายคือการจ้างงานที่เต็มรูปแบบและมีประสิทธิภาพโดยเป็นการทำงานที่มีคุณค่าสำหรับผู้หญิงและผู้ชายทุกคน

เป้าหมายที่ ๙ การส่งเสริมอุตสาหกรรม นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน (Industry, innovation and infrastructure: Built resilient infrastructure, promote sustainable industrialization and foster innovation) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีถือเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เช่น การจ้างงานใหม่ๆ การส่งเสริมการใช้พลังงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด การส่งเสริมอุตสาหกรรมที่ยั่งยืน และการลงทุนในงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่สนับสนุน

การพัฒนาที่ยั่งยืน การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานให้แข็งแกร่งและส่งเสริมนวัตกรรมเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาซึ่งการบูรณาการการพัฒนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งและยังส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าในเป้าหมายอื่น ๆ อีกด้วย

เป้าหมายที่ ๑๐ ลดความเหลื่อมล้ำ (Reduce inequalities: Reduce inequality within and among countries) เป็นที่ทราบกันดีว่าความเหลื่อมล้ำของรายได้ของประชากรที่กำลังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จำนวนร้อยละ ๑๐ ของคนที่ร่ำรวยที่สุดมีรายได้มากถึงร้อยละ ๔๐ ของรายได้รวมทั่วโลกขณะที่ผู้ที่ยากจนที่สุดร้อยละ ๑๐ มีรายได้เพียงร้อยละ ๒-๓ ของรายได้รวมทั่วโลก ในประเทศกำลังพัฒนาความเหลื่อมล้ำของรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๑ ตามการเจริญเติบโตของประชากรความเหลื่อมล้ำของรายได้เป็นปัญหาระดับโลกที่ต้องการหาทางออกร่วมกัน โดยการปรับปรุงกฎหมายกฎระเบียบข้อบังคับ การตรวจสอบตลาดการเงินและสถาบันการเงิน การส่งเสริมความช่วยเหลือการพัฒนา การลงทุนโดยตรงจากต่างชาติไปยังภูมิภาคที่ยังต้องการความช่วยเหลือมากที่สุด

เป้าหมายที่ ๑๑ การพัฒนาเมืองและชุมชนอย่างยั่งยืน (Sustainable cities and communities : Make cities inclusive, safe, resilient and sustainable) การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองในประเทศที่กำลังพัฒนาควบคู่ไปกับการเพิ่มขึ้นของการย้ายถิ่นฐานจากชนบทสู่เมืองอันจะนำไปสู่การขยายของเมืองขนาดใหญ่ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ มีเมืองขนาดใหญ่จำนวน ๑๐ แห่งที่มีพลเมืองมากกว่า ๑๐ ล้านคน แต่ในปีพ.ศ.๒๕๕๗ มีเมืองขนาดใหญ่เกิดขึ้นเป็น ๒๘ แห่งที่มีประชากรอาศัยอยู่ ๔๕๓ ล้านคน รัฐบาลระดับชาติและท้องถิ่นกำลังจัดการกับการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่เหล่านั้นซึ่งมาพร้อมกับปัญหาความยากจน การกระจุกตัวของที่อยู่อาศัยการทำให้เมืองปลอดภัยและยั่งยืนหมายถึงการสร้างหลักประกันในการเข้าถึงที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย และราคาที่เหมาะสมรวมทั้งการยกระดับชุมชนแออัด การลงทุนเรื่องขนส่งสาธารณะ การสร้างพื้นที่สีเขียวสาธารณะ การปรับปรุงการวางผังเมืองและการจัดการโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน

เป้าหมายที่ ๑๒ มีการบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน (Responsible consumption and production) การบรรลุเป้าหมายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องส่งเสริมการบริโภคและการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยมีการเปลี่ยนวิธีในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการบริโภคและการผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจกหรือที่เรียกว่า รอยเท้าคาร์บอน (carbon footprint) และกิจกรรมที่ใช้น้ำมากที่สุดกิจกรรมภาคเกษตรกรรมเป็นภาคที่มีการใช้น้ำมากที่สุด โดยปัจจุบันสัดส่วนการใช้น้ำในการชลประทานเพื่อการเกษตรอยู่ที่ร้อยละ ๗๐ ของปริมาณน้ำจากกิจกรรมของมนุษย์ทั้งหมดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและวิธีการกำจัดขยะที่เป็นพิษคือเป้าหมายสำคัญในการบรรลุวัตถุประสงค์นี้ การส่งเสริมให้ภาคอุตสาหกรรมภาคธุรกิจและผู้บริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การลดปริมาณขยะเป็นสิ่งสำคัญที่เกี่ยวกับการสนับสนุนให้ประเทศกำลังพัฒนาก้าวสู่แผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืนภายในปีพ.ศ.๒๕๗๓

เป้าหมายที่ ๑๓ การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate action: Take urgent action to combat climate change and its impacts) ทุกประเทศในโลกได้รับผลกระทบและความรุนแรงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การปล่อยก๊าซเรือนกระจกยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และขณะนี้ระดับของก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศได้เพิ่มสูงขึ้นกว่าร้อยละ ๕๐ จากระดับในปี พ.ศ.๒๕๓๓ นอกจากนี้ภาวะโลกร้อนยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระยะยาวกับระบบภูมิอากาศ ซึ่งผลลัพธ์ที่ตามมาอาจไม่สามารถแก้ไขได้ถ้าหากไม่เริ่มดำเนินการตั้งแต่บัดนี้การเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลง และความสามารถในการปรับตัวของมนุษยชาติต่อภูมิอากาศ ประเทศที่เป็นเกาะและมีพื้นที่ติดทะเลอาจถูกน้ำท่วม การเตรียมพร้อมต้องดำเนินควบคู่ไปกับการสร้างความตระหนักรู้และการบูรณาการมาตรการต่าง ๆ ในนโยบายและกลยุทธ์ระดับชาติด้วยเจตจำนงทางการเมืองและการพัฒนาเทคโนโลยีที่รวดเร็วทำให้ยังคงเป็นไปได้ที่จะจำกัดการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลก ได้ถึงสององศาเซลเซียสที่สูงกว่าระดับยุคก่อนปฏิวัติอุตสาหกรรมสิ่งนี้จำเป็นต้องดำเนินการร่วมกันอย่างเร่งด่วน

เป้าหมายที่ ๑๔ การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืน (Life below water : Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources) มีประชากรมากกว่า ๓๐๐๐ ล้านคนที่อาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งทะเล มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจบริเวณชายฝั่งทะเลและในทะเล และพึ่งพาอาศัยความหลากหลายทางชีวภาพทางทะเลและชายฝั่งทะเล แต่ในปัจจุบันร้อยละ ๓๐ ของปลาทะเลของโลกได้ถูกใช้เกินกำลังการเสริมสร้างของสิ่งมีชีวิตต่ำกว่าระดับจำนวนที่ปลาทะเลจะสามารถแพร่พันธุ์ได้ทันตามความต้องการของประชากรเป้าหมายในการพัฒนาที่ยั่งยืนได้สร้างกรอบการทำงานเพื่อจัดการและปกป้องระบบนิเวศทะเลและชายฝั่งอย่างยั่งยืนจากภาวะมลพิษที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์บนบก

เป้าหมายที่ ๑๕ การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก (Life on land: Sustainable manage forests, combat desertification, halt and reverse land degradation, halt biodiversity loss) เป็นการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนของระบบนิเวศ การจัดการป่าไม้และการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งที่ผ่านมาจะพบความเสื่อมโทรมของที่ดินอย่างมากมายแบบที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน พื้นที่ป่าไม้สูญเสียมากถึง ๑๒ ล้านเฮกเตอร์ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้ที่ยากจนทั่วโลก นอกจากนั้นยังเกิดการสูญเสียที่ดินทำกิน ๓๐-๓๕ เท่า มากกว่าที่เคยเกิดขึ้นมาในอดีต ความแห้งแล้งและการขยายตัวของทะเลทรายก็เพิ่มขึ้นทุกปีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์และฟื้นฟูประโยชน์จากระบบนิเวศทางบกภายในปี พ.ศ.๒๕๗๓ เช่น การเพิ่มพื้นที่ป่าไม้พื้นที่ชุ่มน้ำพื้นที่กึ่งแห้งแล้งและภูเขา การส่งเสริมการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน การป้องกันการตัดไม้ทำลายป่าอย่างจริงจังก็จะช่วยบรรเทาผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ พร้อมกันนั้นต้องมีการดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อที่จะลดความสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของมนุษยชาติ

เป้าหมายที่ ๑๖ การสร้างสังคมสันติสุข การสร้างคามยุติธรรมและสถาบันอันเป็นที่พึ่งของส่วนรวม (Peace, justice and strong institutions: Promote just, peaceful and inclusive societies) สันติสุขความมั่นคง สิทธิมนุษยชน และการปกครองที่มีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักนิติธรรมเป็นกลไกที่มีความสำคัญอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ปัจจุบันโลกมีการแบ่งแยกมากขึ้น บางภูมิภาคมีความสงบ ความมั่นคงและความเจริญอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่บางภูมิภาคตกอยู่ในวงจรของความขัดแย้งและความรุนแรงที่ดูเหมือนจะไม่มีวันสิ้นสุด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สามารถหลีกเลี่ยงได้ และควรจะต้องได้รับการแก้ไขเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนมุ่งมั่นที่จะลดความรุนแรงทุกรูปแบบ และเป็นแนวทางร่วมกันระหว่างรัฐบาล และชุมชนเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความไม่มั่นคงได้อย่างยั่งยืน การสร้างความเข้มแข็งทางกฎหมายหรือนิติรัฐ

เป้าหมายที่ ๑๗ การมีส่วนร่วมของประชาชนในเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships for the goals: Revitalize the global partnership for sustainable development) โลกในปัจจุบันคือยุคแห่งการสื่อสารเนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการสื่อสารอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์กระจายความรู้อย่างมากภายในระบบอินเทอร์เน็ต การแบ่งปันข้อมูลข่าวสารการเสริมสร้างนวัตกรรม การประสานงานด้านนโยบายจะช่วยให้ประเทศกำลังพัฒนาในการจัดการความรู้และการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันการส่งเสริมการลงทุนในการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน เป้าหมายนี้มุ่งเน้นที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับประเทศที่กำลังพัฒนา (North-South) และความร่วมมือระหว่างประเทศที่กำลังพัฒนาด้วยกัน โดยสนับสนุนแผนระดับชาติเพื่อการบรรลุถึงเป้าหมาย การส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ และการช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาได้เพิ่มการส่งออก

๒.๓ แนวคิดการพัฒนาอุตสาหกรรม

การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยในอดีต เป็นการมุ่งพัฒนาไปที่คลัสเตอร์อุตสาหกรรมเชิงเศรษฐกิจ คือ กลุ่มอุตสาหกรรมการผลิต ที่ใช้ทรัพยากรอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดความมั่งคั่งในเชิงเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม พบว่าสังคมไทยโดยรวมยังคงเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำ ทางสังคม รวมถึงขาดการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาประเทศอย่างไม่ สมดุล อาจกล่าวได้ว่า การมุ่งเน้นการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมในเชิงเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ไม่สามารถ ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้จึงจำเป็นต้องสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้น โดยเร่งพัฒนาและยกระดับคลัสเตอร์อุตสาหกรรมในมิติอื่นๆ ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ อันประกอบไปด้วย อุตสาหกรรมในมิติเชิงอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม อุตสาหกรรมในมิติเชิงพัฒนาสังคม และอุตสาหกรรมในมิติเชิงพัฒนาศักยภาพมนุษย์ เพื่อสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภาคอุตสาหกรรมโดยรวมของประเทศ และเนื่องจากการพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งสี่ส่วนนี้มี ความเชื่อมโยง และเกี่ยวพันกัน

ดังนั้น การพัฒนาจำเป็นที่จะต้องบูรณาการให้เกิดประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมในภาพรวม โดยจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมในมิติต่างๆ ที่นอกเหนือจากคลัสเตอร์อุตสาหกรรม ในมิติเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดโครงสร้างอุตสาหกรรมของประเทศที่มีความสมดุลเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่าง คลัสเตอร์อุตสาหกรรมทั้ง ๔ มิติและเชื่อมโยงเข้ากับการพัฒนาในมิติอื่นๆ ของประเทศ อันจะนำไปสู่ การพัฒนาอุตสาหกรรม ของประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้อง อาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่างๆ ทั้งศักยภาพของอุตสาหกรรม ตลอดจนแนวโน้มและกระแสการ เปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อใช้ในการจัดกลุ่มอุตสาหกรรมและกำหนดอุตสาหกรรมยุทธศาสตร์ นำร่อง เพื่อเป็นตัวอย่างแนวทางการพัฒนาทั้งในสาขาที่มี ศักยภาพภายใต้กลุ่มอุตสาหกรรมในแต่ละ มิติ (Potential Industries) และต่อยอดไปสู่แนวทางในการพัฒนา อุตสาหกรรมสาขาอื่นๆ ที่มีความสำคัญ สำหรับประเทศไทย

กล่าวโดยสรุป ในอนาคตภาคอุตสาหกรรมก็ยังคงมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของ ประเทศไทย เนื่องจากเป็นภาคที่สำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนด กระบวนทัศน์และ ทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งในภาพรวม และรายสาขา ให้สอดคล้องกับการ เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของ กระแสโลก (Global Context) อันประกอบไปด้วยการสร้างคุณค่า ด้วย นวัตกรรม องค์กรความรู้ และเทคโนโลยี รวมถึงปรับศักยภาพหลักของไทย (Core Competency) ให้ สอดคล้องกับความต้องการในระดับโลก เพื่อเพิ่มขีด ความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังต้องสร้างความสมดุล และความเกื้อหนุนของการพัฒนาใน ๔ มิติ ได้แก่ มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม และมิติทางด้านทุนมนุษย์อันจะนำมาซึ่งการเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขันและการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมไทยได้อย่างยั่งยืนใน ระยะยาว^{๓๔}

ความหมายการพัฒนาอุตสาหกรรม

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้สรุปความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาไว้ ๓ ประการ คือ ประการที่ ๑ การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงตามแผนหรือการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนด ทิศทาง นั่นคือ การพัฒนา มิได้เป็นเรื่องธรรมชาติหากเป็นความพยายามของมนุษย์พยายามที่จะ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยกำหนดทิศทางหรือรายละเอียดเอาไว้ล่วงหน้าว่าจะพัฒนาอะไร พัฒนาอย่างไร ใครจะเป็นผู้พัฒนา และถูกพัฒนา ประการที่ ๒ เป้าหมายสุดยอดของการพัฒนาอยู่ที่ “คน” คนเป็นทั้งผู้ถูกพัฒนาและรับ ผล ของการพัฒนา มองคนเป็นกลุ่มหรืออยู่ในกลุ่ม ดังนั้นการพัฒนาจึงรวมถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรม ประการที่ ๓ เป้าหมายของการพัฒนาคน กลุ่มคนหรือสังคม คือ ความ

^{๓๔} กระทรวงอุตสาหกรรม, ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย ๔.๐ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ๒๕๕๙. หน้า ๒.

อยู่ดีกินดีด้านต่าง ๆ หรือสภาพสังคมที่ดีซึ่งรวมถึงสภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองด้วย^{๓๕} โดยภาพรวม กระบวนการพัฒนามี ๓ กระบวนทัศน์ คือ^{๓๖} ๑.การพัฒนากระแสหลัก เป็นการพัฒนาในแนวทางทุนนิยม เป็นแนวทางที่ดำรงอยู่และมีอิทธิพลทั่วโลก แนวคิดการพัฒนาตามกระแสหลักจะมีหลายสำนักคิด เช่น สำนักคลาสสิก นีโอคลาสสิก และ Neoliberalism หรือสำนักเสรีนิยมใหม่ กลุ่มนี้มีแนวคิดที่สำคัญคือการให้ทุกประเทศเปิดเสรีและเปิดกว้างเพื่อ ติดต่อกับโลกภายนอกประเทศ ซึ่งจะช่วยให้ประเทศที่อยู่ชายขอบที่ยังด้อยพัฒนาจะถูกยกระดับให้มีการพัฒนามากขึ้น ดังนั้นประเทศที่ด้อยพัฒนาจะต้องเข้าร่วมในโลกาภิวัตน์ อย่าอยู่โดดเดี่ยว เช่นขายสินค้า เปิดประเทศให้มีการลงทุน เปิดรับเทคโนโลยีจากต่างชาติ เพราะจะทำให้การไหลเวียนของทุน สินค้า และ เทคโนโลยีที่ทันสมัยของประเทศรวยจะช่วยให้ประเทศยากจนมีการพัฒนาสูงขึ้น ๒.การพัฒนากระแสวิพากษ์ เป็นกระแสที่ลุกขึ้นมาวิจารณ์กระแสหลักว่าไม่เป็นจริง ไม่ถูกต้อง ในกลุ่มนี้จะมีตั้งแต่พวกหัวก้าวหน้า (Radical) ไปจนถึงพวกที่เป็นกลางๆ ในยุคแรกๆของกระแสวิพากษ์เกิด จากการมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกัน กลุ่มนี้จึงเน้นการพัฒนาตามแนวทางของสังคมนิยม (คอมมิวนิสต์) คือเน้นการสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยให้รัฐเข้ามาควบคุมการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนา ๓.การพัฒนากระแสทางเลือก เป็นกระบวนทัศน์การพัฒนาที่สำคัญในปัจจุบัน แนวทางนี้ปฏิเสธทั้ง แนวทางการพัฒนาตามกระแสหลักและการพัฒนาตามกระแสวิพากษ์ เพราะทั้ง ๒ กระแสแรกต่างมีปัญหา คือ การพัฒนาตามแนวทางทุนนิยมแม้ว่าจะช่วยให้เศรษฐกิจเติบโตแต่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรมากมาย ซ้ำยังสร้างความไม่เท่าเทียมกันให้เกิดขึ้นทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ -การพัฒนาตามกระแสวิพากษ์ซึ่งหลายประเทศนำไปใช้ก็ประสบความล้มเหลวโดยคนในประเทศเหล่านี้ยังลำบากยากจน จนสุดท้ายประเทศเหล่านี้ต้องหันมาพัฒนาตามกระแสหลัก

ส่วนคำว่าอุตสาหกรรมมีผู้ให้คำนิยามไว้ ดังนี้

คำว่า อุตสาหกรรม หมายถึง กิจกรรมที่ใช้ทุนและแรงงานเพื่อผลิตสิ่งของหรือจัดให้มีบริการ มักเป็นการประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ที่ต้องใช้แรงงานและเงินทุนมาก เช่น อุตสาหกรรมยานยนต์อุตสาหกรรมสิ่งทอหรือเป็นการผลิตสิ่งของจำนวนมากเพื่อการค้าโดยทั่วไปก็เรียกว่าอุตสาหกรรมได้ เช่น อุตสาหกรรมในครัวเรือน^{๓๗}

^{๓๕} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙).

^{๓๖} กิตติคุณ ดั่งสงค์ พระเอกรัตน์ มหามงคโล และพระมหาสมพงษ์ ฐิตจิตโต. แนวคิดในการพัฒนาประเทศไทย. รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒. (การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนในยุค Thailand ๔.๐), หน้า ๑๘๓-๑๙๓.

^{๓๗} สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔. สืบค้นเมื่อ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕ จาก. <http://legacy.orst.go.th>

ณรงค์ เส็งประชา ได้ให้ความหมาย อุตสาหกรรมว่า อุตสาหกรรมคือ การประกอบการ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกำลังคน วัสดุและเทคโนโลยี เพื่อก่อให้เกิดผลผลิต ซึ่งอาจอยู่ในรูปของสินค้า บริโภค และอุปโภค หรือบริการในอันที่จะสนอง ความต้องการของมนุษย์^{๓๘}

อนันต์ รัศมี ได้ให้ความหมายของอุตสาหกรรม หมายถึง กิจกรรมที่ใช้ทุนและแรงงานเพื่อผลิตสิ่งของหรือจัดให้มีบริการ เช่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการผลิต^{๓๙}

ดังนั้น คำว่า การพัฒนาอุตสาหกรรม จึงหมายถึง การให้ภาคอุตสาหกรรมเจริญขึ้น คำว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมในภาษาอังกฤษคือ industrial development แต่ยังมีอีกคำที่ใช้กันมากคือ industrialization ในภาษาอังกฤษสองคำนี้ มีความหมายที่แตกต่างกันบ้าง คำว่า industrial development หมายถึงการพัฒนาอุตสาหกรรม แต่คำว่า industrialization มีความหมายไปในทางทำให้หรือกลายเป็น เศรษฐกิจอุตสาหกรรมมากกว่า ถ้าประเทศใดมี industrialization แล้ว กิจกรรมอุตสาหกรรม เช่น สินค้าที่ผลิตได้และการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมของประเทศจะมีสัดส่วนที่สูงขึ้น เราจึงมักจะเรียกประเทศที่มีความเจริญของอุตสาหกรรมว่าเป็นประเทศอุตสาหกรรม (industrial country) แต่ประเทศที่มีอุตสาหกรรมมาก ก็อาจมีการด้อยพัฒนาของอุตสาหกรรมในบางลักษณะ เช่น มีเทคโนโลยีที่ล้าสมัย หรือมีประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าต่ำ อย่างไรก็ตาม คำว่า industrial development กับ industrialization มักจะใช้ปะปนกัน ซึ่งหมายถึงการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของการพัฒนา อุตสาหกรรมประเทศต่างๆ มักถือเอาการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งในการ พัฒนานำไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและทำให้ประชาชนมีรายได้และมีมาตรฐานการครองชีพที่สูงขึ้น การพัฒนาอุตสาหกรรมจึงถือกันว่าเป็นแนวทางสำคัญ ที่จะทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางด้านอื่นๆ เช่นการพัฒนา เทคโนโลยีและคุณภาพของคน ด้วยเหตุนี้เอง คำว่า “การพัฒนาอุตสาหกรรม” กับ “การพัฒนาเศรษฐกิจ” จึงมีการใช้ปะปนกันและบางคนถือว่ามีความหมายอย่างเดียวกัน^{๔๐}

ประเภทของอุตสาหกรรม

ประเภทของอุตสาหกรรม การแบ่งประเภทของอุตสาหกรรมแบ่งออกได้ตามขนาดของอุตสาหกรรม แต่ก็ยังมีได้กำหนดหลักเกณฑ์แน่นอน แต่โดยปกติแล้วอุตสาหกรรมอาจแบ่ง ออกได้เป็น ๓ ประเภท ใหญ่ๆ คือ^{๔๑}

^{๓๘} ณรงค์ เส็งประชา, *สังคมวิทยาอุตสาหกรรมเบื้องต้น*, (กรุงเทพฯ : โอ. เอส.พริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๖)

^{๓๙} อนันต์ รัศมี, *การจัดและการบริหารโรงฝึกงาน*, (พิมพ์ครั้งที่ ๓), (กรุงเทพฯ : บุญเลิศการพิมพ์, ๒๕๓๐).

^{๔๐} การพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศไทย:อดีต ปัจจุบัน และอนาคต. สืบค้นเมื่อ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๔

จาก <https://laymaneconomicblog.wordpress.com/๒๐๑๖/๐๙/๑๖/๑๔๓/>

^{๔๑} อนันต์ รัศมี, “การจัดการเทคโนโลยีอุตสาหกรรมในประเทศไทย”, *วารสารวิชาการเทคโนโลยี อุตสาหกรรม*, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (เดือนมกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐) : หน้า ๑๐๖-๑๑๔.

๑. อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (Large Scale Industry) หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีเงินทุนจำนวนมาก และการดำเนินงานจะต้องมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินภารกิจนั้น ๆ โดยเฉพาะ โดยปกติจะต้องมีพนักงาน ในโรงงานมากกว่า ๒๐๐ คนขึ้นไป ยกเว้นแต่ใน อุตสาหกรรมขนาดใหญ่บางประเภทที่ใช้ เครื่องจักรอัตโนมัติในการดำเนินงาน มีพนักงานจำนวนน้อยลง อุตสาหกรรมประเภทนี้ได้แก่ อุตสาหกรรมถลุงเหล็ก อุตสาหกรรมเคมี อุตสาหกรรมผลิตรถยนต์ อุตสาหกรรมผลิต เครื่องมือกลและอุตสาหกรรมผลิตเครื่องต้นกำลัง เป็นต้น

๒. อุตสาหกรรมขนาดกลาง (Medium Scale Industry) หมายถึง อุตสาหกรรมที่ต้องใช้ เงินทุนน้อยกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ แต่ยัง ต้องใช้คนที่มีความรู้ ความสามารถโดยเฉพาะมาดำเนินงาน อุตสาหกรรมประเภทนี้ อุตสาหกรรมประเภทนี้ ได้แก่ อุตสาหกรรมประกอบรถยนต์นั่ง หรือรถบรรทุก อุตสาหกรรมประกอบหรือผลิตเครื่องรับวิทยุและเครื่องรับโทรศัพท์ อุตสาหกรรมผลิตและประกอบ เครื่องปรับอากาศ ตู้เย็น เครื่องไฟฟ้า อุปกรณ์ไฟฟ้า อุตสาหกรรม ทอผ้า ปั่นด้าย อุตสาหกรรมผลิต แผ่นเหล็ก ชุบสังกะสีและอุตสาหกรรมผลิตผงชูรส เป็นต้น

๓. อุตสาหกรรมขนาดย่อม (Small Scale Industry) หมายถึง อุตสาหกรรมที่มีเงินทุนน้อย และมีพนักงานน้อยกว่าอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ การดำเนินงานไม่มีการแบ่งเป็นแผนก ๆ ซึ่งมีหน้าที่โดยเฉพาะจำกัดความของอุตสาหกรรมขนาดย่อมไม่ได้มีเป็นที่แน่นอนแต่จะแตกต่างกันไปตามประเภท เวลา สถานที่หรือวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน เราอาจใช้ปัจจัยในการกำหนดขนาดของอุตสาหกรรมขนาดย่อมได้ต่าง ๆ กันหลายประการ เป็นต้น จำนวนผลผลิตเบื้องต้น (Gross Output) หรือ จำนวนผลผลิตสุทธิ (Net Output) จำนวนเงิน ลงทุน ปริมาณพลังงานของเครื่องจักรที่ใช้ใน การผลิตหรือจำนวนคนงาน เป็นต้น อุตสาหกรรมขนาดย่อม เป็น อุตสาหกรรม ที่ใช้แรงงานเป็นเกณฑ์ในการกำหนดขนาดเป็น ส่วนมาก รองลงมาได้แก่ ทุนและเครื่องจักร พลังงานต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม โดยลักษณะของ อุตสาหกรรมขนาดย่อมเองจะมีการดำเนินงานที่ เรียกว่า เป็นทั้ง Modern Small Industry คือ ในขณะเดียวกันมีลักษณะเป็น Traditional Small Industry คือ เป็นการดำเนินการผลิต แบบดั้งเดิมที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาจาก บรรพบุรุษ ซึ่งอุตสาหกรรมขนาดย่อมประเภทนี้ เรามักจะารู้จักกันในชื่อของ อุตสาหกรรมใน ครอบครัว (House hold Industry หรือ Cottage Industry หรือ Home Industry) และ อุตสาหกรรมหัตถกรรม (Artisan Industry) หรือ Handicrafts Industry อุตสาหกรรมในครอบครัว (House hold Industry) มีลักษณะดังนี้ (๑) กิจการที่ดำเนินการผลิตในบ้าน หรือใกล้กับบริเวณบ้าน โดยใช้แรงงานจาก สมาชิกในครอบครัว บางครั้งเรียกว่า Cottage Industry ซึ่งควรจะใช้เรียกอุตสาหกรรมใน ครอบครัวที่อยู่ในชนบท และมีคนงานต่ำกว่า ๑๐ คน (๒) เป็นรูปของการผลิต (Manufacturing) ที่เก่าแก่ที่สุดและมีความสำคัญที่สุดในหลาย ประการที่กำลังพัฒนา (๓) โดยลักษณะจะมีการผลิตที่ขาด ประสิทธิภาพและเกิดผลเสียทางสังคม ซึ่งยาก แก่การควบคุมให้ได้ผลอย่างจริงจัง ดังนี้ เนื่องจาก ค่าจ้างแรงงานต่ำมีระยะเวลาทำงานยาวนาน และใช้แรงงานเด็กเป็น

ส่วนใหญ่ อุตสาหกรรมหัตถกรรม (Handicrafts Industry) กิจการที่ดำเนินการผลิตภายใน โรงงาน ปฏิบัติการ (Work Shop) โดยช่างฝีมือ (Craftman) ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานแต่เพียงผู้เดียว หรือหากจะมีผู้ช่วยก็จะว่าจ้างมา เพียง ๒-๓ คน หรือเป็นช่างฝึกหัดเท่านั้น ลักษณะการดำเนินงาน คือ ไม่มีการแบ่งงานกันทำและ ผลิตสินค้าตามสั่งของลูกค้าเฉพาะราย ตัวอย่างอุตสาหกรรมหัตถกรรมใน ระยะแรก ๆ ได้แก่ การทำหม้อ การปั่นฝ้าย การตีเหล็ก การทำรองเท้า การทำขนมปังและอื่น ๆ (Old Lines) ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจเจริญขึ้น Artisan Industry ก็ลดน้อยลง เนื่องจากประสบปัญหาการแข่งขัน กับสินค้าที่ผลิตจากโรงงานในระยะหลัง ต่อมาจึงเกิด New Line Artisan ขึ้น เช่น การซ่อมรถยนต์ การติดตั้งและซ่อมอุปกรณ์ไฟฟ้าและร้านถ่ายรูปผลิตภัณฑ์หัตถกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์และการ ตกแต่ง เป็นต้น

กรอบทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรม

กรอบทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainability Development) โดยมีการพัฒนาทั้ง ๔ มิติคือ^{๔๒}

๑. ด้านความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ (Economic Wealth หรือ Economic Prosperity) เป็น การสร้างการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องในลักษณะที่เน้นคุณค่า (Value-based Economy) ขับเคลื่อนโดยนวัตกรรมเทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์เน้นการเพิ่มผลผลิตและประสิทธิภาพใน การผลิต และการพัฒนาไปสู่รูปแบบการเชื่อมโยงการผลิตแบบห่วงโซ่อุปทาน เชื่อมโยงการผลิตการตลาด ระหว่าง ประเทศโดยสร้างรูปแบบการเข้าถึงตลาดใหม่

๒. ด้านการใช้ศักยภาพของทุนมนุษย์ (Human Wisdom) การเปลี่ยนคนไทยไปสู่การเป็น “ทุน มนุษย์ที่มีศักยภาพในศตวรรษที่ ๒๑” โดยการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างให้เกิดนวัตกรรม (Innovation) และ มูลค่าเพิ่ม (Value Creation) เป็นการสร้างการเติบโตจากฐานของภูมิปัญญา ความรู้วัฒนธรรม ในการสร้างมูลค่าเพิ่มและเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓. ด้านความอยู่ดีกินดีของสังคม (Social Well-Being) เพื่อสร้างสังคมที่เคลื่อนที่ไปข้างหน้า ไม่ทิ้งคนหนึ่งคนใดไว้เบื้องหลังที่เรียกว่า Inclusive Society โดยส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมทุกคนตระหนัก ถึงความสำคัญในการใช้ศักยภาพแห่งตนอย่างเต็มที่เน้นการพัฒนาและสร้างเครือข่ายการผลิต เชื่อมโยง กับชุมชน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อลดช่องว่างและความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นรวมถึงการ สร้างความรับผิดชอบต่อสังคม

๔. ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Wellness) การส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในการ อนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงกฎระเบียบให้เอื้อต่อการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ

^{๔๒}ชุตีระ ระบอบ ชีรวิทย์ สุริรัตน์ พิมสิริ ภูตระกูล พิษณุ วรณกุล และอินันันต์ เหล็กนวลชูสิน, “การ พัฒนาอุตสาหกรรมไปสู่ยุค ๔.๐”, วารสาร ธุรกิจปริทัศน์ ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๐) : หน้า ๒๔๙-๒๖๗.

การบังคับใช้กฎหมายเพื่อดูแล ติดตามและกำกับภาคการผลิตมิให้สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ลด ปริมาณคาร์บอน ที่ใช้ในทุกระบวนการผลิตเพื่อให้สังคมมีความน่าอยู่

แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรม

การที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมต่าง ๆ จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการพัฒนา โดย ต้องมีการกำหนดกรอบเทคโนโลยีหลักเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาโดยการแปลงความได้เปรียบ เชิงเปรียบเทียบของประเทศที่มีอยู่ ๒ ด้าน คือ ความหลากหลายเชิงชีวภาพและความหลากหลายเชิง วัฒนธรรม ให้เป็นความได้เปรียบในเชิงแข่งขัน โดยการเติมความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมและการวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อปรับโครงสร้างจากกลุ่มอุตสาหกรรมดั้งเดิมสู่กลุ่มอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าและ ความ ซับซ้อนสูง ซึ่งขับเคลื่อนด้วย ๕ กลุ่มเทคโนโลยีและนวัตกรรม ได้แก่^{๔๓}

๑. กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ (Food, Agriculture & Bio-Tech) เป็นการ ใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร (Agritech) เทคโนโลยีอาหาร (Foodtech) เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่ใช้วัตถุดิบจากชีวภาพหรือมีการแปรรูปวัสดุชีวภาพ ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม การเกษตร แปรรูป ซึ่งมีการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร ซึ่งตัวอย่างแนวโน้ม ของเทคโนโลยี ในกลุ่มคลัสเตอร์นี้ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีชีวภาพ (Biotechnology) ในการปรับปรุง พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร การพัฒนาอาหารเพื่อสุขภาพ และการใช้ชีววิทยาสังเคราะห์ และกลุ่มอุตสาหกรรม ชีวภาพ เช่น เชื้อเพลิงชีวภาพ และเคมีชีวภาพ เป็นต้น

๒. กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ (Health, Wellness & Bio-Med) การใช้เทคโนโลยีสุขภาพ (Healthtech) เทคโนโลยีการแพทย์ (Meditech) ในการผลิตสินค้าและบริการ ด้านสุขภาพ เช่น ยา สมุนไพร อาหารเสริม อุปกรณ์ทางการแพทย์ และการบริการทางการแพทย์และ สาธารณสุข ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาทางด้านผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ ให้ได้มาตรฐาน และพัฒนา เทคโนโลยีทางด้าน การแพทย์ ทั้งในแง่ของอุปกรณ์และมาตรฐานของการบริการ โดยแนวโน้มของ เทคโนโลยีในกลุ่มคลัสเตอร์นี้ ได้แก่ การสร้างอุปกรณ์เครื่องมือการแพทย์ระดับนาโน เทคโนโลยีการ ตรวจวัดสุขภาพผ่านอุปกรณ์สวมใส่ (Wearable devices) การพิมพ์แบบ ๓ มิติ ซึ่งสามารถช่วยใน การรักษาและฟื้นฟูอวัยวะหรือเนื้อเยื่อต่าง ๆ ของร่างกายได้

๓. กลุ่มเครื่องมืออุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ควบคุม (Smart Devices, Robotics & Mechatronics) การพัฒนาเทคโนโลยีหุ่นยนต์ (Robotech) ซึ่ง แบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม คือ ๑. หุ่นยนต์บริการ ที่สร้างมูลค่า ได้แก่ หุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติด้าน การแพทย์ การศึกษา ด้านการเกษตร และหุ่นยนต์ช่วยเหลือผู้สูงอายุและให้บริการสังคม และ ๒. หุ่นยนต์ ในอุตสาหกรรม ที่สามารถต่อยอด และส่งเสริมกลุ่มอื่นได้อีก โดยเฉพาะหุ่นยนต์ที่ช่วยในการผลิตยาน

^{๔๓}กระทรวงอุตสาหกรรม. ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย ๔.๐ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ๒๕๕๙. หน้า ๑๓-๑๕.

ยนต์สมัยใหม่ โดยแนวโน้มของเทคโนโลยีในกลุ่มคลัสเตอร์นี้ ได้แก่ เทคโนโลยีการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เทคโนโลยีหุ่นยนต์ อุตสาหกรรม การใช้อุปกรณ์และเซนเซอร์ไร้สาย เป็นต้น

๔. กลุ่มดิจิทัลเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกล งตัว (Digital, IoT, Artificial Intelligence & Embedded Technology) การพัฒนาเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ (Internet of Things: IoT) การพัฒนาด้านคลังข้อมูล (Big Data) การพัฒนาสมาร์ตซิตี้ ค้นหาสถานที่ท่องเที่ยว การจองที่พัก สมาร์ทฟาร์ม (Smart Farm) ที่ใช้ระบบสารสนเทศในการเก็บข้อมูลการผลิตพืชผล จนถึงการจำหน่าย หรือ Wellness and Medical IoT Service บริการทางสุขภาพครบวงจร ตลอด ๒๔ ชั่วโมง เป็นต้น โดยแนวโน้มของเทคโนโลยีในกลุ่มคลัสเตอร์นี้ ได้แก่ การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อเชื่อมโยงอุปกรณ์ต่าง ๆ การใช้ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) การพัฒนาด้าน อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อพัฒนาเมืองให้ง่ายต่อการบริหารจัดการ เป็นต้น

๕. กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง (Creative, Culture & High Value Services) เป็นการนำเทคโนโลยีมาช่วยในอุตสาหกรรมที่ต้องใช้ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบพัฒนาสินค้า และการบริการ ได้แก่ อุตสาหกรรมแฟชั่น เช่น เครื่องนุ่งห่ม สิ่งทอ เครื่องหนัง อัญมณีและเครื่องประดับ อุตสาหกรรมสื่อสร้างสรรค์และแอนิเมชัน เช่น ภาพยนตร์ การพิมพ์ สิ่งพิมพ์อุตสาหกรรมไลฟ์สไตล์เช่นเฟอร์นิเจอร์และชิ้นส่วนของขวัญ ของชำร่วย และของตกแต่งบ้าน และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ตัวอย่างแนวโน้มของเทคโนโลยีในกลุ่มคลัสเตอร์นี้ ได้แก่ เทคโนโลยีการ ออกแบบ (Designtech) เพื่อออกแบบและพัฒนาเฟอร์นิเจอร์ที่มีเอกลักษณ์ การสร้างสรรค์บรรจุภัณฑ์ที่สื่อถึง วัฒนธรรม ออกแบบโฆษณาในรูปแบบใหม่ที่ดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย รวมไปถึงการออกแบบอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หรือการใช้เทคโนโลยีการท่องเที่ยว (Traveltech) เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น

บริบท/ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย

บริบท/ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทย ประกอบด้วย บริบท/ปัจจัยภายในประเทศ และบริบท/ปัจจัยของอุตสาหกรรมระดับโลก มีดังนี้^{๔๔}

๑. บริบท/ปัจจัยของอุตสาหกรรมระดับโลก

บริบทของการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมในอนาคต ได้แก่ การให้ความสำคัญกับผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การรวมกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาค เช่น ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC:ASEAN Economic Community) การเปลี่ยนแปลง

^{๔๔}กระทรวงอุตสาหกรรม. แผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๗๔ .สืบค้นเมื่อ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๔ จาก https://www.oie.go.th/assets/portals/๑/fileups/๒/files/Industrial%๒๐Master%๒๐Plan/National_Industrial_Development_Master_Plan.pdf หน้า ๓-๙.

โครงสร้างของประชากร โลก ซึ่งส่งผลให้ประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น ประชากรวัยทำงานมีจำนวนลดลง และ ปัญหาการวิกฤตพลังงานและอาหารที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่างๆ อาทิ รูปแบบของตลาดการแข่งขัน การสร้างความร่วมมือ ความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป รูปแบบกฎระเบียบ การพัฒนาทางเทคโนโลยีและสภาวะแวดล้อมของสังคมซึ่งรูปแบบต่าง ๆ สามารถจัดกลุ่มเป็น ๔ ด้านคือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ ภูมิเศรษฐศาสตร์ภูมิประชากรศาสตร์ และ สภาพภูมิอากาศ

๑. ภูมิเศรษฐศาสตร์จะเกิดการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ เช่น ในภูมิภาคอาเซียน มีการย้าย ศูนย์กลางการพัฒนาในกลุ่มประเทศบราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน (BRICs - Brazil, Russia, India, and China) การลดลงของกำลังซื้อในกลุ่มประเทศอเมริกา และยุโรป ผลกระทบจากข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยน นโยบายเพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของบทบาทของภูมิภาคเอเชีย มาเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจโลก

๒. ภูมิรัฐศาสตร์จะมีการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวทางการเมืองมาสู่ เอเชีย จีน อินเดีย ผลกระทบจาก เสถียรภาพทางการเมืองจะมีบทบาททำให้โลกเปลี่ยนแปลง บทบาทของกลุ่มที่ไม่แสวงหาผลกำไร NGO กลุ่มพลังประชาชนจะมีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงบริบทของโลกเพิ่มขึ้น

๓. ภูมิประชากรศาสตร์จำนวนประชากรในแต่ละช่วงอายุที่เพิ่มขึ้นและลดลงอย่างไม่สมดุล โดยจะมีประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นส่งผลให้มีค่าใช้จ่ายขึ้น ประชากรวัยทำงานที่ลดลงส่งผลให้แรงงานลดลงในประเทศที่พัฒนาแล้วจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในกลุ่มประเทศมุสลิม ทวีปแอฟริกา ฐานแรงงานต้นทุนต่ำที่เพิ่มขึ้นในกลุ่ม ประเทศมุสลิม และจำนวนกลุ่มชนชั้นกลางที่เพิ่มขึ้นใน เอเชีย ยุโรปกลาง ลาตินอเมริกา

๔. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภาวะวิกฤตปริมาณมลภาวะ และอุณหภูมิของบรรยากาศที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ภาวะวิกฤตการขาดแคลนน้ำ พลังงาน และอาหาร ตลอดจนความเสี่ยงต่อโรคระบาดใหม่ๆ ที่เพิ่มขึ้น

การเปลี่ยนแปลงใน ๔ ด้านดังกล่าว จะส่งผลให้เกิดพลวัตของโลกใหม่คือ เกิดการรวมตัวกันของตลาดที่มี การกระจายตัวในแต่ละพื้นที่มาเป็นตลาดกลาง และ มีการร่วมมือกันระหว่างนานาประเทศในด้านการผลิต บริการ และการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน เกิดการสร้างมาตรฐานของโลกซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง และมีมาตรการป้องกันความเสี่ยงร่วมกัน พร้อมทั้งการรักษาสิ่งแวดล้อมของโลก ร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาอุตสาหกรรมต้อง ปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามบริบทใหม่ของโลก ดังนี้

๑. การผลิตที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยการพัฒนาระบบการผลิตจะคำนึงถึง สภาพแวดล้อมและความสะอาด (Environmentally Friendly - Green and Clean) ซึ่งในปัจจุบัน ได้มีการคำนึงถึงประเด็นเหล่านี้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสังคมและอุตสาหกรรมที่มีปริมาณการปล่อยคาร์บอนต่ำ (Low carbon society) การสร้างสังคมที่มีความพร้อมในการรองรับ

การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate resilience society) และอุตสาหกรรมที่ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม (Green growth industry)

๒. การแข่งขันของอุตสาหกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างความยอมรับในเรื่องมาตรฐานโดยยึดหลักความรับผิดชอบต่อสังคม (Adopt Global Standard / Business Ethic) ด้วยความแตกต่างทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม รวมถึงความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาด้านเทคโนโลยีในนานาประเทศ ส่งผลให้แต่ละประเทศมีการกำหนดเงื่อนไขกฎระเบียบที่แตกต่างกันไปทั้งในการนำเข้าและส่งออกสินค้า อย่างไรก็ตาม ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงในบริบทใหม่ ที่สินค้าและบริการสามารถเคลื่อนย้ายได้โดยอิสระ และไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงขอบเขตของประเทศ ส่งผลให้ความต้องการสินค้าและบริการต่างๆ ในแต่ละประเทศมีความคล้ายคลึง และเป็นมาตรฐานที่ใกล้เคียงกันมากขึ้น ดังนั้น นโยบายและการพัฒนาด้านมาตรฐานของประเทศ จำเป็นต้องกำหนดให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศมากขึ้น

๓. การใช้เทคโนโลยีและภูมิปัญญาในการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า โดยเน้นการสร้างความสามารถของประเทศผู้ผลิตแต่ละประเทศ โดยเฉพาะด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและฐานความรู้ (Apply Technology/Knowledge Based) ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาต่อยอดอุตสาหกรรม โดยอาศัยองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในแต่ละอุตสาหกรรมมาบูรณาการร่วมกับองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนและรองรับความเปลี่ยนแปลงตามกระแสความต้องการในยุคโลกาภิวัตน์ต่อไป

๔. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ (Collaborative Network/ Cluster) ในแต่ละอุตสาหกรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันในการช่วยเหลือและพัฒนาของแต่ละอุตสาหกรรม โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือนี้จะเน้นการปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรม รวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่มีความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะด้าน ทั้งนี้การสร้างเครือข่ายดังกล่าวไม่เพียงแต่การผลักดันให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตร่วมกันของเครือข่ายผู้ประกอบการเท่านั้น แต่ยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการแข่งขัน กันยกระดับศักยภาพของแต่ละสถานประกอบการให้ทัดเทียมกับสถานประกอบการอื่นๆ ในเครือข่ายซึ่งจะสามารถเชื่อมโยงเข้าสู่การแข่งขันในระดับนานาชาติต่อไป

๕. เชื่อมโยงการผลิตเป็นเครือข่ายภายในอุตสาหกรรมและระหว่างอุตสาหกรรม ให้มีการผืนภักษ์ ในการผลิตผลิตโดยใช้ห่วงโซ่การผลิตเชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ ภายใต้รูปแบบการผลิตใหม่ (New Mode of Production Through Global Value Chain) การตอบสนองต่อบทบาทของการเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่มูลค่าในภาพรวมของอุตสาหกรรมของโลก (Global Value Chain) ภายใต้บริบทใหม่ในการเปลี่ยนแปลงของโลกจากรูปแบบการผลิตเดิมที่เน้นการสร้างห่วงโซ่มูลค่าภายในประเทศไปสู่รูปแบบการผลิตใหม่ที่เน้นการสร้างฐานการผลิตร่วมกันในระดับนานาชาติทั้งในด้านการผลิตสินค้าและบริการซึ่งการผลิตแต่ละส่วนที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศนั้นจะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า

และบริการต่างๆ ได้บนพื้นฐานการบริหารจัดการเพื่อหาแหล่งวัตถุดิบหรือแหล่งผลิตที่มีราคาต่ำและมีประสิทธิภาพสูงสุด

๖. การสร้างความสามารถหลักเฉพาะด้านที่มีความสามารถสูงสุด (Focus on Specialized Core Competency) โดยการปรับเปลี่ยนจากการจ้างผลิตที่ขึ้นอยู่กับกำลังการผลิตของผู้ประกอบการแต่ละรายไปสู่การจ้างผลิตที่พิจารณาจากความเชี่ยวชาญของผู้ประกอบการเป็นสำคัญ ดังนั้นความได้เปรียบในการแข่งขัน จึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการปรับตัว (Economic for flexibility) และการกำหนดมาตรฐานการผลิตจะขึ้นอยู่กับมาตรฐานสากล ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในการพัฒนากระบวนการผลิตให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้จะต้องให้ความสำคัญเพิ่มเติมกับศักยภาพของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (Small/Smart Enterprise) ซึ่งเป็นผู้ประกอบการกลุ่มใหญ่ ที่มีการกระจายตัวอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ โดย การพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการในกลุ่มนี้จะเป็นการพัฒนารากฐานที่สำคัญของอุตสาหกรรม ทั้งส่วนของ วัตถุดิบ การผลิต และการตลาด ให้สามารถก้าวไปสู่การแข่งขันในระดับนานาชาติได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

๗. การให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ คำนึงถึงปัจจัยความเสี่ยงในด้านต่างๆ ภาวะความเสี่ยงและสภาวะความมั่นคงของโลกในรูปแบบใหม่ (Manage Through Global Risk) เพื่อรองรับต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะทางด้านความมั่นคง และความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อไม่ว่าจะเป็นกรโยกย้ายฐานการผลิต ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีรวมถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาวะ แวดลุ่มโลก ซึ่งเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่ส่งผลให้รูปแบบและโครงสร้างการผลิตต้องมีการปรับตัว และมีการวางแผน เพื่อรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมมากนัก

๘. สร้างรูปแบบการเข้าถึงตลาดผ่านช่องทางใหม่ เพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย (New Market Access) จากแนวโน้มการรวมประเทศต่างๆ ของโลกในบริบทใหม่ที่จะเกิดขึ้นนั้น ส่งผลให้ประเทศต่างๆ มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้เหมาะสมกับกระแสการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น รวมถึงประเทศเกิดใหม่ที่มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้น จึงเป็นโอกาสอันดีในการสร้างตลาดใหม่ โดยการเข้าถึงตลาดเหล่านี้จำเป็นต้อง อาศัยความรวดเร็ว ภาพลักษณ์ในการสร้างตลาด รวมไปถึงช่องทางในการกระจายสินค้า ทั้งนี้เพื่อการสร้างฐาน การแข่งขันของอุตสาหกรรมให้มีความเติบโตมากยิ่งขึ้น

๒. บริบท/ปัจจัยของอุตสาหกรรมไทย

นอกเหนือจากบริบทภายนอกที่มีผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมของไทยแล้วยังมีบริบทและปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อภาคอุตสาหกรรม ได้แก่

๑. นโยบายรัฐบาล ตลอดจนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ปัจจุบันได้ให้ความสำคัญต่อเรื่องเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์และการพัฒนาที่สมดุลยั่งยืน เป็นต้น

๒. คุณภาพมาตรฐานของสินค้าอุตสาหกรรม รวมไปถึงระบบบริหารจัดการที่ได้มาตรฐาน เพื่อเป็นการดูแลและคุ้มครองผู้บริโภคจากสินค้าหรือบริการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของประชาชน และสิ่งแวดล้อม

๓. กฎหมาย กฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ อาทิสถิติธรรมนูญปี ๕๐ ในมาตรา ๕๗ และ ๖๗ ว่าด้วย สิทธิในการรับรู้ข้อมูลและมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นก่อนการดำเนินโครงการของภาครัฐ และสิทธิในการมีส่วนร่วมบำรุงรักษาและได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติซึ่งการดำเนินโครงการที่มีผลกระทบต่อได้รับการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเสียก่อน หรือแนวทางปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

๔. ความปลอดภัยและด้านสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าตลอดจน การดูแลและการบริหารจัดการกากของเสียที่เกิดจากภาคการผลิตเพื่อมิให้การดำเนินการใดๆ ของ ภาคการผลิตสร้างความเดือดร้อนให้กับภาคส่วนอื่นๆ

๕. เศรษฐกิจชุมชนที่เป็นเศรษฐกิจฐานรากที่ต้องส่งเสริมให้มีความแข็งแกร่งและเชื่อมโยง กับภาคการผลิต โดยต้นน้ำคือภาคเกษตรและเศรษฐกิจชุมชน กลางน้ำคือภาคการผลิต และปลายน้ำ คือการบริการและการค้า เป็นต้น

๖. ระบบโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทาน ซึ่งส่วนนี้มีผลกระทบโดยตรงต่อต้นทุนการผลิตและ ความสามารถในการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรมไทย หากภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสนใจร่วมกัน ปรับปรุงการบริหารจัดการโลจิสติกส์ทั้งระบบโลจิสติกส์ภายในโรงงาน เช่น การบริหารจัดการกระบวนการ ผลิต และ ระบบโลจิสติกส์ภายนอกโรงงาน เช่น การจัดการขนส่งวัตถุดิบและสินค้า การบริหารจัดการ ห่วงโซ่อุปทานให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นเพื่อเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ภาคอุตสาหกรรมไทยสามารถแข่งขันได้ ในตลาดโลก

๒.๔ แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) มุ่งเน้นและให้ความสำคัญเกี่ยวกับ Good Governance ต่อการพัฒนาระบบราชการไทยอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง โดยการสร้างระบบ ธรรมาภิบาลสำหรับการกำกับดูแลตนเองที่ดีเพื่อให้เกิดความโปร่งใส ถูกต้อง เป็นธรรม การเปิดโอกาส ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติราชการ บรรลุเป้าประสงค์เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติ โดยองค์ประกอบ ที่จะนำมาจัดทำเกณฑ์การจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหาร

กิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย ๙ องค์ประกอบ ได้แก่ ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ การตอบสนอง การรับผิดชอบ ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ นิติธรรม และความเสมอภาค^{๔๕}

จะเห็นได้ว่า หลักการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นส่วนหนึ่งของระบบธรรมาภิบาล ซึ่งหมายถึง : กระบวนการที่ข้าราชการ ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มมีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหาพร้อมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

นโยบายสาธารณะส่งผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ในสังคม การมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะจึงเป็นส่วนหนึ่งในหลักธรรมาภิบาล ที่จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าไปมีบทบาทในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ในระดับต่าง ๆ เพื่อช่วยพัฒนาประเทศชาติต่อไป

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การได้เข้าไปเกี่ยวข้องที่อาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรงหรือทางอ้อมในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งก็ได้ โดยอาจจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนหรือองค์กรประชาชนได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือปฏิบัติโดยมีความเข้าใจปัญหาของตนและตระหนักถึงสิทธิของตน การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในด้านจิตใจ และอารมณ์ความรู้สึกของบุคคลในสถานการณ์กลุ่มที่จะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ที่จะกระทำในสิ่งที่บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม และแบ่งความรับผิดชอบกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดความพอใจของสมาชิกและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จตลอดจนทำให้เขาได้รับการยอมรับมีความรับผิดชอบและเกิดความนับถือตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิก การมีส่วนร่วม จึงหมายถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอาจเป็นการเข้าร่วมแบบทางตรง หรือทางอ้อมก็ได้และยังเป็นวิธีการที่ผู้นำสามารถนำมาปรับใช้ในการจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่สมาชิกเป็นกลยุทธ์ที่จะช่วยให้มีแรงจูงใจในการดำเนินงานมากขึ้นการเข้าไปมีส่วนร่วมยังทำให้เกิดทัศนคติต่อการดำเนินกิจกรรมดีขึ้นส่งผลให้สมาชิกเกิดความพอใจเกิดความผูกพันและมีแรงใจที่จะมุ่งสู่ความสำเร็จ^{๔๖}

^{๔๕} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์กรภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating), (สำนักงาน ก.พ.ร. : บริษัท พรีเมียร์ โพร จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๖-๙.

^{๔๖} จุฬารัตน เดิมผล, การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย, (กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๑), หน้า ๑๐-๑๒.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ^{๔๗} ให้ความหมาย “การมีส่วนร่วมของประชาชน” หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรม ที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมนั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในนโยบายสาธารณะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย จึงขอเสนอความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อเป็น แนวทางการศึกษา ดังนี้

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) หมายถึงการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้น โดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีการ ที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่ จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นไปในระดับท้องถิ่นหรือ ระดับชาติก็ตาม เพื่ออิทธิพลของกลุ่มการเมืองในการเลือกกำหนดบุคคลในวงการรัฐบาล หรือกดดันรัฐบาลให้กระทำตามที่พลเมืองผู้นั้น หรือกลุ่มนั้น ต้องการ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย ของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีลักษณะที่รวมกันสองประการ ได้แก่ (๑)ต้องเป็นไปตามความสมัครใจและ (๒) ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ นอกจากนั้นกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นไปตามที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้ กระทำได้ หรืออาจใช้วิธีการที่ไม่ถูกต้อง ตามกฎหมายก็ได้^{๔๘}

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนควรวีตหลักการ ๔๕ ตาม รายละเอียดต่อไปนี้^{๔๙}

๑. Starting Early หรือ การเริ่มต้นเร็ว: กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องเริ่มต้น ตั้งแต่ระยะแรก มีการให้ข้อมูลกระตุ้นให้เกิดความคิดเห็น และให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน ก่อนการตัดสินใจ ความล้มเหลวของการมีส่วนร่วมของประชาชนในอดีตมักเกิดจากภาครัฐเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมช้าหลังจากมีการตัดสินใจเรียบร้อยแล้ว หรือมีข้อมูลผู้มัดอื่น ๆ จนเปลี่ยนแปลงไม่ได้ หรือหลังจาก

^{๔๗} บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ, รายงานการศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.พี. กราฟฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๘

^{๔๘} อ่างแล้ว, จุฬารัตน เต็มผล. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย, หน้า ๑๒

^{๔๙} อรทัย ก๊กผล, การมีส่วนร่วมของประชาชน, (คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๒-๗.

มีความขัดแย้งเกิดขึ้น อย่างไรก็ตามการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการตัดสินใจ มิได้หมายความว่า ก่อนการตัดสินใจไม่กัวันหรือไม่กี่สัปดาห์ มิติเวลาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนความจริงจังของหน่วยงานของรัฐ ในกระบวนการมีส่วนร่วมควรมีเวลาเพียงพอในการรับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง เพื่อให้การตัดสินใจสะท้อนความคิดเห็นของชุมชน นอกจากนี้ การให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการ ตั้งแต่ต้น มีประโยชน์ช่วยให้ประชาชนมีเวลาคิดถึงทางเลือกหรือแนวทางแก้ปัญหาของชุมชนที่เหมาะสมมากขึ้น และเป็นข้อมูลในการพัฒนาโครงการ ดังนั้น การบริหารการมีส่วนร่วมที่ดีนั้น ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นในการตระหนักถึงปัญหาความจำเป็นของโครงการหรือในขั้นของการหาข้อมูลพื้นฐาน เช่น หากเป็นกรณีการทำโครงการหรือในขั้นของการหาข้อมูลพื้นฐาน เช่น หากเป็นกรณีการทำโครงการโรงไฟฟ้าที่ทิ้งขยะ ควรต้องปรึกษาหารือถึงความจำเป็นของการมีโรงไฟฟ้าหรือที่ทิ้งขยะหรือไม่ ก่อนจะถามว่าตั้งที่นี่ได้หรือไม่

๒. Stakeholders หรือ ครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้อง : หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมอีกประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ต้องการให้มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง ผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมถือว่าเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรมีโอกาสเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม แต่กลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงอาจถือว่าต้องรับฟังข้อมูลหรือปรึกษาหารือเป็นอันดับแรก ๆ

หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องให้ความสำคัญในการระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ระมัดระวังมิให้เกิดการผิดกลุ่มเป้าหมาย ต้องตระหนักว่าประชาชนแต่ละกลุ่มได้รับผลกระทบจากประเด็นการตัดสินใจไม่เท่ากัน บ่อยครั้งที่เรามักคิดว่าประชาชนเป็นคนกลุ่มเดียวกัน ทั้งที่ในความจริง ผู้ได้รับผลกระทบมีหลากหลายกลุ่ม การบริหารจัดการการมีส่วนร่วมต้องมั่นใจว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญทุกกลุ่มได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม และแต่ละกลุ่มอาจมีรูปแบบการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน เพื่อเอื้ออำนวยให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมได้ เช่น กำหนดเวลารับฟังความคิดเห็นที่ชาวบ้านมาร่วมได้ หรือการใช้ภาษาท้องถิ่น รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านในการเดินทางไปร่วมแสดงความคิดเห็นที่ชาวบ้านมาร่วมได้ หรือการใช้ภาษาท้องถิ่น รวมทั้งการอำนวยความสะดวกให้ชาวบ้านในการเดินทางไปร่วมแสดงความคิดเห็น

๓. Sincerity หรือ ความจริงใจ : การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อนและความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมและประชาชนถือว่าเป็นมิติที่มีความสำคัญในการบริหารการมีส่วนร่วมให้ประสบผลสำเร็จ หน่วยงานของรัฐที่เป็นเจ้าของโครงการหรือมีอำนาจอนุมัติต้องจัดการกระบวนการอย่างจริงจัง เปิดเผย ซื่อสัตย์ ปราศจากอคติ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารสองทางอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและพอเพียง ตอบสนองต่อความสงสัยของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งแจ้งความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงของโครงการอย่างต่อเนื่อง อธิบายกระบวนการต่าง ๆ อย่างชัดเจน ลดข้อสงสัย ต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดข้อสงสัย ให้

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระยะเริ่มต้น ขณะเดียวกันตั้งใจรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นและนำไปเป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือนำมาซึ่งความร่วมมือ ความเข้าใจและการสื่อสารที่ดีขึ้น

๔. Suitability หรือ วิธีการที่เหมาะสม : หลักการที่สำคัญประการสุดท้ายของการบริหารการมีส่วนร่วม คือ การเลือกเทคนิคหรือรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องคำนึงถึงความเหมาะสม โดยพิจารณาจากประเภทและขนาดของโครงการ ความหลากหลายและลักษณะที่แตกต่างกันของพื้นที่ และของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนความแตกต่างด้านวัฒนธรรม สังคม และค่านิยม ระดับความสนใจของชุมชนในประเด็นหรือโครงการ ความสามารถและความพร้อม รวมทั้งข้อจำกัดของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดกระบวนการมีส่วนร่วม เช่น ด้านระยะเวลา บุคลากรและงบประมาณ ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมอยู่ที่ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และเลือกกระบวนการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมที่สร้างสรรค์ต้องประกอบด้วยกระบวนการย่อยหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ นอกจากนี้ ต้องตระหนักว่าการให้ข้อมูลข่าวสารและข้อเท็จจริงเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของการปรึกษาหารือที่มีประสิทธิผล

เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน

เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชน มี ๓ ประการ^{๕๐} คือ

๑. การมีอิสรภาพในการเข้าร่วม หมายถึง การเข้าร่วมต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจ
๒. ความเสมอภาคในการเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง ทุกคนที่เข้าร่วมต้องมีสิทธิเท่าเทียมกัน
๓. ผู้เข้าร่วมต้องมีความสามารถพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง มีความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ

แต่หากกิจกรรมที่กำหนดไว้มีความซับซ้อนเกินความสามารถของกลุ่มเป้าหมาย ก็จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพให้พวกเขาสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้

ประเภทของการมีส่วนร่วม

เฉลิว บูร์กัตตี^{๕๑} และคนอื่น ๆ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน แบ่งได้ออกเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

๑. การมีส่วนร่วมแบบชายขอบ (Marginal Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิด จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ ฝ่ายหนึ่งรู้สึกด้อยอำนาจกว่า มีทรัพยากรหรือ ความรู้ด้อยกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นต้น

^{๕๐} ถวิลวดี บุรีกุล, พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐, (กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๖.

^{๕๑} เฉลิว บูร์กัตตี และคณะ, ชุดวิชาการวิจัยชุมชน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและประเมินโครงการ, (นนทบุรี : เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๔๕).

๒. การมีส่วนร่วมแบบบางส่วน (Partial Participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐ โดยไม่รู้จักความต้องการของประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นเพียงประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมบางส่วนบางเรื่องเท่านั้น

๓. การมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ (Full Participation) เป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาด้วยความเท่าเทียมกันทุกฝ่าย จัดเป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริงของประชาชนตามแนวความคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เมื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้จะสนับสนุนและ ส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน สิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญหรือคำนึงถึง คือ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากจะนำไปสู่การกำหนดทิศทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่สะท้อนถึงบทบาทและอิทธิพลของประชาชน โดยยิ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสูงมากเท่าใด บทบาทของประชาชนและการอุทิศตัวของประชาชนในกิจกรรมที่เข้ามามีส่วนร่วมก็ยิ่งสูงมากขึ้นเท่านั้นและบทบาทภาครัฐก็จะน้อยลงตามไปด้วย ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางวิชาการมีหลากหลายตัวแบบ ในที่นี้ใช้ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนของสมาคมการมีส่วนร่วมสากล (International Association for Public Participation – IAP๒) ที่เรียกว่า Public Participation Spectrum โดยประกอบด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน ๕ ระดับ^{๕๒}

ระดับที่ ๑ การให้ข้อมูลข่าวสาร (To Inform) : เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานของประชาชนในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานของภาครัฐ โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นจริงถูกต้อง ทันสมัย และประชาชนสามารถเข้าถึงได้ เป็นระดับที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมน้อยที่สุด แต่ถือว่าเป็นขั้นพื้นฐานและมีความสำคัญมาก ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้อยู่ในลักษณะการให้ข้อมูลทางเดียวจากภาครัฐสู่ประชาชน

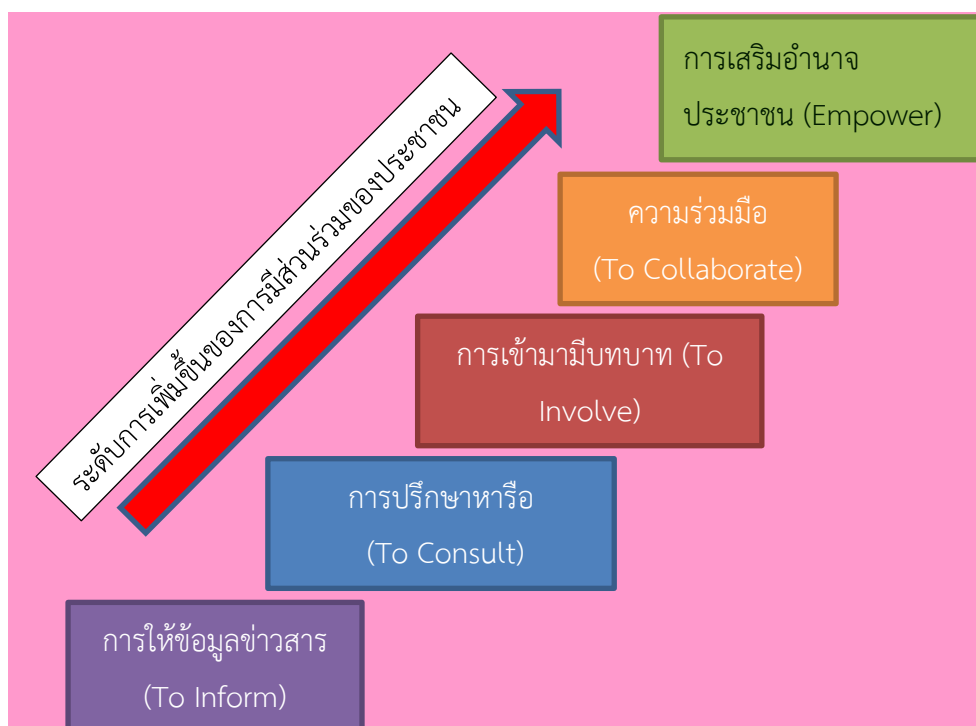
ระดับที่ ๒ การปรึกษาหารือ (To Consult) : เป็นการเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และแสดงความคิดเห็น รวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการ/การปฏิบัติงานของหน่วยงานของรัฐอย่างอิสระและเป็นระบบ โดยหน่วยงานภาครัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และนำข้อเสนอแนะความคิดเห็น และประเด็นที่ประชาชนเป็นห่วงไปประกอบเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายหรือพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานในหน่วยงาน และประกอบการตัดสินใจ

^{๕๒} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.), การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: เทคนิควิธี และการนำไปสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๖๐), หน้า ๑๓-๑๕.

ระดับที่ ๓ การเข้ามามีบทบาท (To Involve) : เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างรัฐกับประชาชนอย่างจริงจังและมีจุดมุ่งหมายชัดเจน โดยมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน โครงการ และวิธีการปฏิบัติงาน โดยหน่วยงานภาครัฐมีหน้าที่จัดระบบ อำนาจความสะดวก ยอมรับ การเสนอแนะและการตัดสินใจร่วมกับภาคประชาชน การมีส่วนร่วมระดับนี้มักดำเนินการในรูปแบบ คณะกรรมการที่มีตัวแทนภาคประชาชนเข้าร่วม

ระดับที่ ๔ ความร่วมมือ (To Collaborate) : เป็นการให้บทบาทของประชาชนในระดับสูง มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจตั้งแต่การระบุปัญหา พัฒนาทางเลือก และแนวทางแก้ไข รวมทั้งการเป็นภาคีในการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้น การมีส่วนร่วมในระดับนี้ คือ การสัญญากับประชาชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียว่า เราจะร่วมงานกับประชาชนเพื่อได้ข้อเสนอแนะและแนวความคิดใหม่ รวมทั้งนำข้อเสนอแนะของประชาชนมาเป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความคิดเห็นของประชาชนจะสะท้อนออกมาในการตัดสินใจที่ค่อนข้างสูง รูปแบบการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ เช่น คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน คณะที่ปรึกษาภาคประชาชน เป็นต้น

ระดับที่ ๕ การเสริมอำนาจประชาชน (Empower): เป็นระดับที่บทบาทของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูงสุด เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการเป็นผู้ตัดสินใจ โดยหน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการตามการตัดสินใจของประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูงสุดนี้ เน้นให้ประชาชนมีบทบาทในการบริหารจัดการโดยเป็นผู้ดำเนินการกิจและภาครัฐมีหน้าที่ในการส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น รูปแบบการมีส่วนร่วมในระดับนี้ ได้แก่ การลงประชามติ หรือสภาเมือง

ภาพที่ ๔ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชน

โกวิท วัฒนงาม ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควร จะมี ๔ ขั้นตอน คือ^{๕๓}

๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้วการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงาน เป็น ขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสาร ข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน

๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมี ฐานะ ยากจน แต่ก็มีแรงงานของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

^{๕๓} โกวิท วัฒนงาม, การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมิติใหม่ในอนาคต, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๕).

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและ ประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับ ผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะ ประสบความยากลำบาก

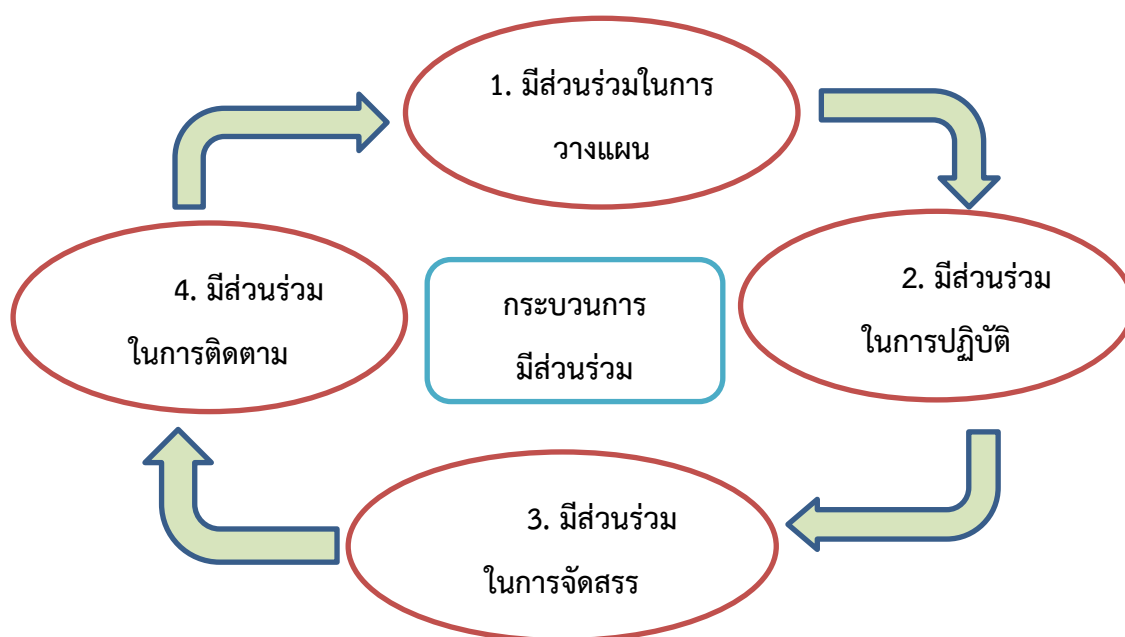
ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ^{๕๔} อธิบายกระบวนการมีส่วนร่วม มี ๔ ขั้นตอน คือ

๑. มีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วย การรับรู้ เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม

๒. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ ประกอบด้วย การเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจ

๓. มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์ หรือผลของกิจกรรมหรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

๔. มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

ภาพที่ ๕ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

^{๕๔} ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, คู่มือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๕๑).

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

๑. เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ: การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นต่าง ๆ จะช่วยให้ได้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ครบถ้วนรอบคอบมากขึ้น นอกจากนั้นยังช่วยให้เกิดทางเลือกใหม่ ทำให้การตัดสินใจรอบคอบและได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยเฉพาะการตัดสินใจที่กระทบกับประชาชนโดยตรง

๒. ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา: เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น รับทราบข้อมูลคำอธิบายต่างๆ เห็นประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้รับ จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ แน่ใจว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนมีค่าใช้จ่ายและใช้ระยะเวลา แต่เมื่อประชาชนยอมรับ การนำโครงการไปสู่การปฏิบัติจะรวดเร็วขึ้นซึ่งในประเด็นนี้จะเห็นว่าโครงการของภาครัฐที่เร่งการตัดสินใจหรือปกปิด เมื่อประชาชนทราบภายหลัง และต่อต้านบางโครงการนำไปสู่การปฏิบัติไม่ได้ ถ้าช้าเป็นปีๆ บางโครงการสามารถก่อสร้างได้เสร็จและประชาชนไม่ยอมให้เข้าไปดำเนินการกลายเป็นอนุสาวรีย์ร้าง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายงบประมาณดังกล่าวสามารถนำไปสร้างคุณประโยชน์ได้มากมาย

๓. การสร้างฉันทามติ: สำหรับสถานการณ์ปัจจุบันการสร้างฉันทามติอาจเป็นเรื่องยาก สังคมเราหลายร่างเป็นพหุลักษณะและต้องยอมรับความหลากหลายแตกต่างทางความคิด กลไกที่ช่วยให้ความแตกต่างนั้นได้มีการแลกเปลี่ยน คือ กลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน ในทางหลักการเราเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจช่วยป้องกันความขัดแย้งได้ แต่ในสังคมไทยที่ผ่านมา ภาครัฐมักดำเนินการตัดสินใจไปก่อนเมื่อประชาชนต่อต้านจึงจัดกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งช้าไปแล้ว หากเกิดเป็นความขัดแย้งขึ้น จำเป็นต้องใช้หลักการจัดการความขัดแย้งเข้ามาแทน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงสามารถช่วยลดความขัดแย้งทางการเมืองและเกิดความชอบธรรมในการตัดสินใจของรัฐ

๔. ร่วมมือในการนำไปปฏิบัติ: การมีส่วนร่วมของประชาชนเมื่อประสบความสำเร็จ จะทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความกระตือรือร้นในการช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

๕. ในการบริหารส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อนโยบายสาธารณะ ช่วยทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นมีความใกล้ชิดกับประชาชน: การมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้ผู้บริหารและผู้บริหารงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดความใกล้ชิด สร้างความสัมพันธ์ที่ดี สร้างความรู้สึกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นของประชาชนไม่ใช่เป็นของนักการเมืองเท่านั้น นอกจากนั้นด้วยความใกล้ชิด ผู้บริหารท้องถิ่นจะไวต่อความรู้สึกห่วงกังวลของประชาชน และเกิดความตระหนักในการตอบสนองต่อความกังวลของประชาชน

๖. ช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญและความคิดสร้างสรรค์ของสาธารณชน: การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจและเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน

๗. ช่วยทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น: การมีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มทุนทางสังคม และช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้นสอดคล้องกับการปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม^{๕๕}

เทคนิคการสร้างการมีส่วนร่วม

ในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีเทคนิคหรือวิธีการที่ต้องเลือกใช้ใช้อย่างเหมาะสมกับประเด็น เวลา สถานการณ์ และทรัพยากรที่มีจำกัดหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต่างสถานะต่างสภาพกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการให้ข้อมูลหรือการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน หรือการปรึกษาหารือร่วมกัน ที่ต้องอาศัยรูปแบบหรือวิธีการที่ต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งเทคนิคการมีส่วนร่วมเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ๆ คือ เทคนิคการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล เทคนิคการมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น และเทคนิคการมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือ

๑. เทคนิคการมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล เป็นเทคนิคที่เป็นการสื่อสารทางเดียว (One-way communicate) เพื่อให้ประชาชนรับทราบข้อมูล ได้แก่ เอกสารข้อเท็จจริง (Fact sheet) จดหมายข่าว (Newsletter) รายงานการศึกษา (Report study) การจัดทำวีดิทัศน์ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร (News repositories) การแถลงข่าว (New release) การสัมมนาทางวิชาการให้กับสื่อมวลชน การสื่อสารผ่านวิทยุกระจายเสียง หอกระจายข่าวชุมชน (Village News Announcement) ทัศนศึกษา และเยี่ยมชมโครงการ (Facility tour/site visit) การนำเสนอ (Presentation) และการชี้แจงในการประชุมของทางราชการ

๒. เทคนิคการมีส่วนร่วมในการรับฟังความคิดเห็น เป็นเทคนิคที่เป็นการสื่อสารสองทาง (Two-way communicate) ซึ่งมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น แต่จุดเน้นหรือวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การได้ข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชน ได้แก่ การสัมภาษณ์รายบุคคล (Community interview) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ (Interactive website) การสำรวจความคิดเห็น (Surveys and Telephone polls) สายด่วน สายตรง (Hot line) การรับฟังความคิดเห็นในเวทีประชุม/สัมมนา และการประชาพิจารณ์

๓. เทคนิคการมีส่วนร่วมแบบปรึกษาหารือ เป็นรูปแบบที่เป็นการสื่อสารสองทางมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นในเนื้อหาอย่างชัดเจน เทคนิคกลุ่มนี้เป็นการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในระดับที่ค่อนข้างสูง ได้แก่ เวทีสาธารณะ (Public meeting/Forum) การพบปะแบบไม่เป็นทางการ (Open house/ informal meeting) การจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนแก่

^{๕๕} อรทัย ก๊กผล, *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น*, (กรุงเทพฯ : จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๕-๒๘.

ชุมชน (Community outreach service) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) และการตั้งคณะที่ปรึกษา (Advisory group)^{๕๖}

ปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัญหา อุปสรรค ที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ^{๕๗}

๑. ปัญหาด้านนโยบายและองค์การภาครัฐ มี ๒ ระดับ คือ

๑.๑. ระดับนโยบาย พบว่า นโยบายของรัฐไม่เอื้อต่อการพัฒนาเพราะอำนาจการตัดสินใจรวมศูนย์ที่ส่วนกลางไม่มีการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนอีก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะโครงสร้างอำนาจทางการเมือง การบริหาร และระบบเศรษฐกิจอยู่ในกลุ่มนายทุน

๑.๒. ระดับปฏิบัติ พบว่า เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจและขาดทักษะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนขาดการประชาสัมพันธ์ การให้ ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่องประกอบกับความล่าช้าในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และ ขาดการประสานงาน การติดตาม/ประเมินผลที่เป็นระบบ

๒. ปัญหาเกี่ยวกับประชาชน แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๒.๑. กลุ่มผู้นำ พบว่า มีการครอบงำความคิดประชาชนเพราะต้องการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนทำให้ขาดความศรัทธาจากประชาชน

๒.๒. กลุ่มประชาชนทั่วไป พบว่า ประชาชนมีภาระด้านการประกอบอาชีพ ด้านครอบครัว ด้านสุขภาพร่างกายของประชาชน ขาดทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งทางด้านความคิดเห็น/ผลประโยชน์ การแบ่งพรรคแบ่งพวก ส่งผลให้ขาดความสามัคคี การขาดการศึกษา ขาดความรู้ทางด้านวิทยาการต่าง ๆ ขาดความเชื่อมั่น ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นจึงทำให้ไม่สนใจ ไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม อีกทั้งยังไม่ศรัทธาในตัวเจ้าหน้าที่ของรัฐ และที่สำคัญคือการขาดการยอมรับในสิทธิและบทบาทสตรี

๓. ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง

๓.๑. ด้านการเมือง พบว่า ขาดการกระจายอำนาจ เพราะระบบการเมืองถูกควบคุมโดยคนกลุ่มน้อย

๓.๒. ด้านเศรษฐกิจ พบว่า กระบวนการผลิต/ปัจจัยการผลิตอยู่ภายใต้ระบบทุนนิยม ซึ่งมีกลไกของรัฐควบคุมระบบเศรษฐกิจอย่างเข้มงวด ทำให้ขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากร

^{๕๖} อ่างแล้ว, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.), การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: เทคนิควิธีและการนำไปสู่การปฏิบัติ, หน้า ๓๑-๓๒.

^{๕๗} โกวทิพย์ พวงงาม, การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, (กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๒๑๐-๒๑๑.

๓.๓. ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ อันเกิดจากความไม่รู้เพราะขาดการศึกษา มีการครอบงำของผู้มีอำนาจและการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนทำให้ความยากจนตกอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ระบบอุปถัมภ์

กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อนโยบายสาธารณะ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๖๐ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก. ๖ เมษายน ๒๕๖๐) ได้กำหนดสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและสิทธิของชุมชน สรุปดังนี้

หมวด ๓ สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย

มาตรา ๒๕ และ มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง รวมถึงเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นด้วยวิธีต่างๆ มาตรา ๔๑ และ ๔๓ บุคคลและชุมชนมีสิทธิรวมตัวกันเป็นสมาคม หรือหมู่คณะเพื่อได้รับข่าวสารสาธารณะในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และสามารถเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำหรือละเว้นการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู จัดการบำรุงรักษาวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติได้

หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

มาตรา ๕๘ การดำเนินการของรัฐหรือที่รัฐอนุญาตหากกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้ส่วนเสียอื่นใดอย่างรุนแรง รัฐต้องมีการประเมินผลกระทบและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการดำเนินการซึ่งบุคคลหรือชุมชนมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลคำชี้แจงจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการ ทั้งนี้มาตรา ๕๙ ยังได้ระบุอีกว่า รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความมั่นคงหรือความลับให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยสะดวก มาตรา ๖๓ รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุน สร้างกลไกให้ความรู้กับประชาชนเพื่อป้องกันการทุจริต

หมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ

มาตรา ๗๗ ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมถึงเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์ รวมถึงประเมินผลสัมฤทธิ์ทางกฎหมายตามระยะเวลาที่กำหนด โดยฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย มาตรา ๗๘ รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น

หมวด ๑๔ การปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา ๕๒๕ ผู้บริหารท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย มาตรา ๒๕๓ การดำเนินการของท้องถิ่นต้องเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชน และต้องมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้

หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

มาตรา ๒๕๗ (๓) และ ๒๕๘ (๑) กำหนดให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศและการปกครอง เป็น ๑ ใน ๓ เป้าหมายที่กำหนดไว้ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ด้านการบริหารราชการแผ่นดิน กำหนดให้นำเทคโนโลยีมาใช้ ให้มีการบูรณาการข้อมูลของหน่วยงานรัฐเข้าด้วยกัน

พระราชบัญญัติการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.๒๕๖๐ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๗๙ ก ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๖๐) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดยุทธศาสตร์ชาติ โดยสรุป คือ

หมวด ๑ ยุทธศาสตร์ชาติ

มาตรา ๗ และ ๘ ให้ประชาชนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย การจัดทำ ยุทธศาสตร์ชาติ รวมทั้งสร้างการรับรู้ และเข้าใจโดยให้คณะกรรมการจัดทำให้มีการรับฟังความคิดเห็นซึ่ง ต้องใช้วิธีการที่ประชาชนสามารถเข้าถึงสะดวกและทั่วถึง

หมวด ๓ การติดตาม การตรวจสอบ และการประเมินผล

มาตรา ๒๗ ให้สำนักงานเผยแพร่รายงานที่ได้รับจากหน่วยงานของรัฐ และรายงาน ให้ประชาชน ทราบทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของสำนักงาน เพื่อประโยชน์ในการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่ง หากประชาชนพบว่าการดำเนินการไม่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติจะได้แจ้งเหตุดังกล่าวให้สำนักงาน ทราบอย่างสะดวกและทันที่

พระราชบัญญัติวิธีการงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๑ (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๓๕ ตอนที่ ๙๒ ก ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑) สรุปแนวทางการจัดทำงบประมาณ ได้ดังนี้

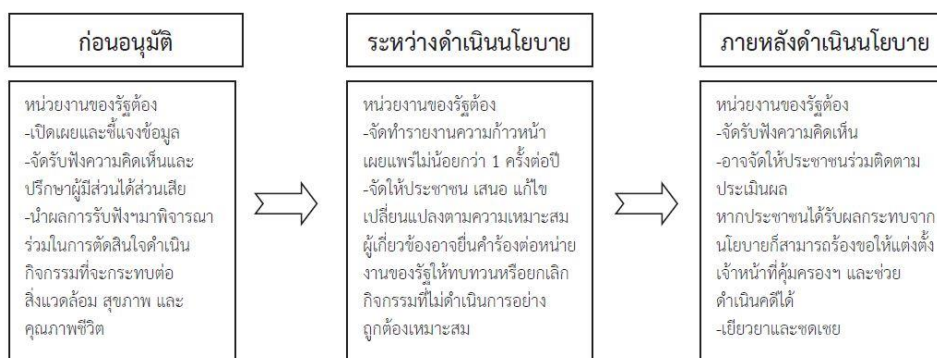
หมวด ๗ การประเมินผลและการรายงาน

มาตรา ๔๗ หน่วยรับงบประมาณจัดให้มีระบบการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดย ต้องเปิดเผยต่อสาธารณชนด้วย

ร่างพระราชบัญญัติการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ พ.ศ.

ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับสิทธิในการมีส่วนร่วมของประชาชนใน กระบวนการนโยบายสาธารณะ ทั้งในด้านการให้และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น หรือให้ข้อเสนอแนะ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตั้งแต่ขั้นตอนการเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ และการติดตามประเมินผล ตามนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมนั้น นอกจากนี้ ยังได้กำหนดขั้นตอนที่ประชาชนสามารถ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐได้ทุกระดับตั้งแต่ร่วมวางแผน รับรู้ เข้าถึงข้อมูล ร่วมปฏิบัติ ร่วมจัดสรร

ผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล ซึ่งได้กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ๓ ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ก่อนอนุมัติ ระหว่างดำเนินนโยบาย และภายหลังจากดำเนินนโยบาย

ภาพที่ ๖ ขั้นตอนที่หน่วยงานของรัฐจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน^{๕๘}

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับนโยบายสาธารณะในความหมายกว้างซึ่งมักจะคาบเกี่ยวกับการพัฒนานั้นก็คือ การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายการตัดสินใจ กำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมพลังอำนาจ ให้แก่ประชาชน/กลุ่ม/องค์กรชุมชนให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆ ใน ชุมชนมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ สามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มีชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชน/ชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ และประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีอิสระ การทำงานต้องเน้นในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน เนื่องจากพลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาต่าง ๆ บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายได้ ทั้งนี้ การจะเกิดสภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชนตามความหมายที่กล่าวถึงข้างต้น จะต้องเกิดสภาพการณ์หรือเงื่อนไขสำคัญคือการมีความตระหนักและความเห็นพ้องต้องกันของประชาชนที่มีจำนวนมากพอต่อการริเริ่มโครงการ/กิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใดเพื่อที่จะการเปลี่ยนแปลงที่เป็นความต้องการของส่วนรวม ทั้งนี้ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกชน บุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามารับผิดชอบเพื่อการดำเนินการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการโดยมีลักษณะเป็นการกระทำผ่านกลุ่ม หรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

^{๕๘} สำนักงบประมาณของรัฐบาล สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการงบประมาณ, รายงานวิชาการสำนักงบประมาณของรัฐบาล ฉบับที่ ๒/๒๕๖๒, หน้า ๑๒.

๒.๕ แนวคิดเรื่องการจัดการชุมชน

การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยคนอื่น ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชน เป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างเรื่องการบริหารจัดการ (Management) ที่ใช้ในองค์กรต่าง ๆ ทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา ฯลฯ และแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชน ดังนั้น เมื่อมีการอยู่ร่วมกันของสมาชิกจำนวนมากในชุมชน จำเป็นต้องมีกฎระเบียบเพื่อจัดการชุมชนให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมตามบริบท และเงื่อนไขของแต่ละชุมชน สมาชิกของชุมชนย่อมมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียกับการบริหารงานหรือกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนที่จัดขึ้น การบริหารจัดการชุมชนที่ดำเนินไปอย่างเหมาะสมจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถพัฒนาแก้ไขปัญหา และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน^{๕๙}

ความหมายของการบริหารจัดการชุมชน

โกวิท พงงาม^{๖๐} กล่าวถึง การจัดการชุมชน เป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ มีความสามารถในการวางแผนและโครงการ สามารถจัดกระบวนการหรือเตรียมการ เพื่อดำเนินการตามแผนงานและโครงการได้ มีทักษะในการดำเนินการตามแผนและโครงการ และสามารถทำการประเมินผลได้ด้วยตนเอง หลักการจัดการชุมชนเป็นหลักการสำคัญที่สนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอีกด้วย

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ^{๖๑} ได้นิยาม การบริหารจัดการชุมชน หมายถึง แนวทาง การดำเนินงาน หรือการปฏิบัติงานใด ๆ ของบุคลากรและหน่วยงานทุกภาค ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชนภาคธุรกิจ ภาคที่ไม่สังกัดภาครัฐ และภาคประชาชน นำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือสร้างความสุขความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้ แก่ประชาชนและ ประเทศชาติด้วย อาจมองในลักษณะที่เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนในการดำเนินงานหรือการ ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบก็ได้ โดยการบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทาง การดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานที่บุคคลหรือหน่วยงาน นำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงพัฒนา หรือ สร้างความอยู่เย็นเป็นสุขอย่างมั่นคงและยั่งยืนให้แก่ประชาชน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

^{๕๙}อินสอน บัวเขียว, *สาระสำคัญการบริหารงานชุมชน*, (กรุงเทพฯ : พินิจ, ๒๕๔๖), หน้า ๔๕.

^{๖๐} โกวิท พงงาม. *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน*, เอกสารประกอบการสอนวิชา พช.๔๑๖ : การจัดการตนเองของชุมชน. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (มปป.).

^{๖๑} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, *การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน*, (กรุงเทพฯ : ธรรมมลพิมพ์, ๒๕๕๑).

กระบวนการบริการจัดการชุมชน

ในการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่นนั้นชุมชนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงศักยภาพของตนเองเสียก่อน เพื่อจะนำทุนที่มีนั้นมาใช้ในการบริหารจัดการภายในชุมชนของตนเอง โดย อานันท์ กาญจนพันธ์^{๖๒} กล่าวว่า สังคมต้องตระหนักเสียก่อนว่าทุกสังคมมีฐาน หรือต้นทุนทางสังคมอยู่ก่อนแล้วทุกสังคมในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ศิลธรรม ศิลปะ และภูมิปัญญา เป็นต้น การสูญเสียต้นทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไป ก็จะทำให้สังคมนั้นล้มละลายทางด้านศิลปกรรมและด้านอื่นๆ ตามมาด้วย ดังนั้น ประเด็นในการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาบมิตีวัฒนธรรม จึงไม่เพียงแต่เป็นการทำให้โลกทันสมัยเท่านั้น หากแต่อยู่ที่กระบวนการต่าง ๆ ๔ ประการ คือ

๑. การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space) คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง หรือที่เรียกว่าการเสริมสร้างต้นทุนทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นภูมิปัญญาความรู้อุดมการณ์ศิลปกรรม และคุณค่าทางทรัพยากร อื่น ๆ โดยการสร้างสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของ และให้พร้อมที่จะร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์สังคมท้องถิ่นตัวเอง เพราะหากพัฒนา หรือเสริมสร้างต้นทุนทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ก็จะเป็นพลังของชุมชนท้องถิ่นในการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาได้ในอนาคต

๒. การเสริมสร้างประชาสังคม (Civil Society) คือ การดึงมวลชน หรือ การผลักดันให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมพิชิตตรวจสอบและได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจและด้านการเมืองให้ก้าวหน้าไปพร้อม ๆ กัน เพราะทุกคนจะรู้สึกได้ว่าได้รับความเป็นธรรมเสมอเหมือนกัน ชุมชนท้องถิ่นก็จะสามารถปกป้องสิทธิพื้นฐานของตนได้ และโดยที่ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ

๓. การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชน คือ ความต่อเนื่องจากการเสริมสร้างประชาสังคม การที่ประชาสังคมจะเข้มแข็งได้นั้นขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่สำคัญ คือองค์กรชุมชนต้องมีความเข้มแข็งเพื่อจะได้ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ และปกป้องสิทธิของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเต็มที่ ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนจะมีส่วนช่วยเสริมให้ท้องถิ่นมีศักยภาพมากขึ้น ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนา ตลอดจนถึงจะเป็นกำลังพื้นฐานในระบบประชาธิปไตยแบบประจำสังคมในระดับรากหญ้าต่อไป

๔. การเคารพสิทธิในความแตกต่างหลากหลายทางพหุสังคม (Plural Society) คือ การเคารพสิทธิ หรือ ความแตกต่างหลากหลาย หรือที่เรียกว่า พหุสังคม คือสิ่งที่ผู้คนในสังคมมีความแตกต่างกันนั่นเองไม่ว่าจะเป็น ความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ วิถีชีวิต ภาษา ความเชื่อ ระบบการผลิต ฐานะทางเศรษฐกิจ โดยการเคารพสิทธิของความคงอยู่และมีอยู่ในความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน (สิทธิมนุษยชน) สิ่งเหล่านี้

^{๖๒} อานันท์ กาญจนพันธ์, ศักยภาพชุมชนและการพัฒนา : กรอบความคิด และแนวทางการวิจัยด้านการพัฒนาสังคม, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐๐-๒๐๗.

จะเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการพัฒนาในสังคมที่มีลักษณะเป็น “พหุสังคม” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยที่มีความแตกต่างหลากหลาย เพราะสังคมยังมีความแตกต่างหลากหลายมากเท่าใด ยิ่งต้องเน้นในระบบคุณค่าของความเป็นคนโดยการเคารพสิทธิของกันและกัน

แนวทางการบริหารจัดการชุมชน

การบริหารจัดการชุมชนนับเป็นส่วนสำคัญของการกำหนดมาตรฐานที่อยู่อาศัยและชุมชน โดยเฉพาะการคำนึงถึงการบริหารจัดการที่สามารถทำให้ชุมชนดำรงอยู่เพื่อส่งเสริมคุณภาพที่อยู่อาศัยให้มีสภาพเป็นหนึ่งในปัจจุบันสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์โดยเสนอให้มีมาตรฐานเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชน โดยพิจารณาใน ๔ ประเด็น คือ ๑) รูปแบบการบริหารจัดการชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน ๓) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ๔) การจัดหางบประมาณในการบริหารดังต่อไปนี้^{๖๓}

๑. รูปแบบการบริหารจัดการชุมชน มีส่วนช่วยให้เกิด ความสมดุลและยั่งยืนของชุมชนในอนาคตต่อไป โดยการจัดตั้งคณะ กรรมการชุมชน ซึ่งเลือกตั้งจากผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้าน เพื่อเป็นตัวแทนในการบริหารจัดการชุมชน และเป็นแกนนำ ในการตัดสินใจในชุมชน ทั้งนี้การดำเนินงานจัดตั้งควรให้ เป็นไปตามความเหมาะสมของชุมชน และการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ เพื่อช่วยส่งเสริมให้เกิดการรวมตัว และร่วมมือของประชากรในชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

๒. การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน สามารถ กระทำ ได้ในหลายวิธี ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกรรมการการบริหารโดยการได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการชุมชนเพื่อช่วยเสนอแนะข้อคิดเห็น และร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นในกรณีที่ไม่ได้รับเลือกเป็นกรรมการชุมชนโดยการออกเสียง ลงคะแนน เพื่อตอบสนองต่อการบริหารจัดการที่เกิดขึ้นในชุมชน การร่วมรับผิดชอบ ต่อมติหรือผลการตัดสินใจที่เกิดขึ้นและให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการเพื่อให้ชุมชนดำเนินไปได้อย่างดี การรับผิดชอบต่อหน้าที่ และยอมรับการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโดยสมัครใจ

๓. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการชุมชน เช่น การวางผังชุมชน การปรับปรุงชุมชนแออัด การย้ายชุมชน ฯลฯ การมีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมชุมชน ด้านสังคมวัฒนธรรม ศาสนา หรืออื่นๆ ทั้งในด้านการบริหารจัดการโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น กิจกรรมในเทศกาล ประเพณี ฯลฯ ส่งเสริมกิจกรรมด้านอาชีพ เช่น รวมกลุ่มสร้างงานสร้างรายได้ ฯลฯ

^{๖๓} ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิก พื้นเศรษฐกิจสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๒).

๔. การจัดหางบประมาณในการบริหาร การจัดหางบ ประมาณในการบริหารจัดการชุมชน สามารถกระทำได้โดยการจัดตั้งกองทุนชุมชน/หมู่บ้าน เพื่อให้เกิดทุนสำรองในการบริหารจัดการชุมชน และที่อยู่อาศัยการจัดตั้งสหกรณ์เพื่อเป็นกองทุนสนับสนุนการบริหารจัดการชุมชนและที่อยู่อาศัย^{๖๔}

นภาพรณ์ หะวานนท์^{๖๕} ได้นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการชุมชนโดยสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ๔ ด้าน คือ

๑. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ศักยภาพของชุมชนในการจัดการระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้สมาชิกในชุมชนสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับระบบการผลิตเพื่อการค้า คือ มีกลไกในการระดมเงินทุนของชุมชน เพื่อเป็นสินเชื่อให้กับสมาชิกในชุมชนมีการจัดระบบการผลิตสามารถลดต้นทุนการผลิต ในเรื่องการใช้เครื่องมือ หรือเครื่องทุ่นแรงในการผลิต ความสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า การเพิ่มแหล่งรายได้ ให้มีความหลากหลาย

๒. ด้านสังคม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการที่จะจัดระเบียบทางสังคมของชุมชนให้สามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนไม่ว่าปัญหานั้นจะเกิดจากสมาชิกในชุมชนหรือเกิดจากคนภายนอกชุมชน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแรงเกาะเกี่ยวที่คนในชุมชนมีต่อกัน และสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพชุมชนในการสร้างให้สังคมชุมชนดำรงตนอยู่ได้ (Self - Contained) อย่างมั่นคงมีสันติสุข มีความสามัคคี อันเป็นรากฐานของความเข้มแข็งของชุมชน

๓. ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาด้วยสติปัญญา มีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง มีการสืบสานภูมิปัญญาความรู้ชุมชน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพ ภูมิปัญญาและความภาคภูมิใจในชุมชน ชุมชนมีความสามารถในการปรับตัว จนสามารถสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาได้ในลักษณะต่าง ๆ กัน

๔. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความสามารถของชุมชนในการจัดระบบดูแลและแบ่งสรรทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์และเป็นธรรมแก่สมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถสร้างระบบการจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนได้

^{๖๔}อรุณ ศิริจานุสรณ์, **หลักการและแนวคิดชุมชนเมืองที่พอเพียง**, การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี ๒๕๕๔ “การพัฒนาอนาคตชนบทไทย : ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน” (๒๗-๒๙ มกราคม ๒๕๕๔), หน้า ๒๗๓-๒๗๙.

^{๖๕} นภาพรณ์ หะวานนท์, **ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน**, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๐) หน้า ๓๕-๓๙.

หลักการบริหารจัดการท้องถิ่น

จรัส สุวรรณมาลา (๒๕๓๘ : ๓๔ - ๔๐) ได้แสดงถึงหลักการบริหารจัดการท้องถิ่นไว้ว่า การบริหารจัดการท้องถิ่นในระดับต่าง ๆ จะตั้งอยู่บนหลักการสำคัญ ๔ ประการ คือ^{๖๖}

๑. หลักผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) กิจกรรมใดเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ภายในท้องถิ่นแห่งใดแห่งหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่มีผลกระทบทั้งในทางบวกหรือลบต่อผู้คนที่อยู่ในท้องถิ่นอื่นก็ให้ถือว่ากิจกรรมนั้นเป็นหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่น แต่ถ้ากิจกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติโดยส่วนรวม หรือเป็นกิจกรรมที่กระทบต่อผลประโยชน์ของผู้คนหลายพื้นที่ (หลายท้องถิ่น) ก็ให้ถือเป็นกิจกรรมเหล่านี้ได้ แม้จะทำได้ก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาการขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างชุมชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้การประสานประโยชน์และรักษาความเป็นธรรมในสังคมเป็นหน้าที่ของรัฐบาลระดับชาติโดยตรง

๒. หลักความรับผิดชอบในการจัดบริการต่อสาธารณชน (Public Accountability) กิจกรรมใดที่ต้องสนองตอบความต้องการของหน่วยชุมชนระดับใดก็ควรมอบให้หน่วยการปกครองระดับนั้นเป็นเจ้าของและเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ ตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนได้ดีที่สุด แต่ถ้าเป็นกิจกรรมที่ต้องตอบสนองความต้องการของหน่วยชุมชนที่สูงขึ้นไป หรือเป็นกิจกรรมที่มุ่งสนองตอบปัญหาและความต้องการของผู้คนทั้งประเทศหรือปัญหาของชาติโดยส่วนรวม ก็ควรมอบให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่สูงขึ้นไปตามความเหมาะสม

๓. หลักประสิทธิภาพในการจัดการ (Management Efficiency) การจัดทำกิจกรรมใด ๆ ควรต้องประหยัด ถ้าสามารถใช้เงินจำนวนน้อยที่สุดเพื่อทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้คนที่ได้จำนวนมากที่สุด ก็นับว่าเป็นการดี

๔. หลักความสามารถของท้องถิ่น (Local Capability) ตามแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ประการหนึ่งที่นิยมปฏิบัติกันมาในนานาประเทศถือว่าการดำเนินกิจกรรมสาธารณะทั้งหมดเป็นหน้าที่ของหน่วยการปกครองท้องถิ่นระดับล่างสุดเสมอ หน่วยการปกครองในระดับสูงขึ้นไปจะเลือกดำเนินกิจกรรมสาธารณะใด ๆ ก็ต่อเมื่อท้องถิ่นระดับล่างไม่มีศักยภาพที่จะดำเนินการได้ หรือถึงแม้จะดำเนินการได้ก็อาจจะเกิดปัญหากระทบกับท้องถิ่นอื่น ๆ หรืออาจเป็นผลเสียหายต่อประเทศชาติและสังคมโดยรวมเท่านั้น สำหรับทฤษฎีการบริหารนั้นถือว่า การกระจายอำนาจ (ซึ่งหมายถึงการแบ่งหน้าที่ แบ่งทรัพยากร แบ่งอำนาจการตัดสินใจให้หน่วยงานระดับล่าง) จะประสบความสำเร็จ (ในที่นี่หมายถึงการส่งเสริมให้เกิดความริเริ่มการให้หน่วยงานระดับล่างมีความคล่องตัวและสามารถสนองตอบต่อสถานการณ์ภายนอกได้อย่างรวดเร็ว) ก็ต่อเมื่อหน่วยงานระดับล่างมีศักยภาพเพียงพอที่จะรับการกระจายอำนาจจากหน่วยงาน

^{๖๖} จรัส สุวรรณมาลา, **ปฏิรูประบบการคลังไทยกระจายอำนาจสู่ภูมิภาคท้องถิ่น**, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๔-๔๐.

ระดับสูงลงมาเท่านั้น การกระจายอำนาจที่ปราศจากความพร้อมของหน่วยงานรับการกระจายอำนาจ ย่อมนำมาซึ่งความล้มเหลว

ตัวแบบการบริหารจัดการท้องถิ่น

ดำรง วัฒนา, สุริยะ วิริยสวัสดิ์ และสุชาติ วัฒนา^{๖๗} ได้เสนอตัวแบบที่เหมาะสมของการบริหารจัดการท้องถิ่นที่ดี (Good Local Governance) ประกอบด้วยเครือข่าย (Network) ความร่วมมือของภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจเอกชนและประชาสังคม ที่มีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

๑. มีการจัดระบบบริหารจัดการตามหลักการบริหารจัดการที่ดี หรือ หลักธรรมาภิบาล ซึ่งประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักของความร่วมมือ หลักของความเป็นมิตรและหลักของความคุ้มค่า เพื่อเป็นกฎเกณฑ์และกลไกที่ดีในการจัดความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน โดยแต่ละภาคส่วนควรมีคุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

๑.๑ ภาครัฐ มีการปรับบทบาทหน้าที่ โครงสร้าง และกระบวนการทำงานของหน่วยงานและกลไกการบริหารให้เป็นกลไกการบริหารทรัพยากรของสังคมที่มีความโปร่งใส ซื่อตรง เป็นธรรม มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และสมรรถนะสูงในการนำบริการของรัฐที่มีประสิทธิภาพไปสู่ประชาชน มีค่านิยม ทศนคติและวิธีการทำงานที่ถือเอาประโยชน์ของประชาชนเป็นจุดมุ่งหมายในการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับประชาชนได้อย่างราบรื่น

๑.๒ ภาคธุรกิจเอกชน มีกติกาการทำงานที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบต่อสังคม ซื่อสัตย์ และเป็นธรรมกับลูกค้า มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีระบบการตรวจสอบที่มีคุณภาพ มีมาตรฐานการให้บริการ สามารถร่วมทำงานกับภาครัฐและประชาชนอย่างราบรื่น ภาคประชาชน ทั้งระดับปัจเจกชนและระดับกลุ่มประชาคม ตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่อทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เพื่อเป็นพลังของประเทศที่มีคุณภาพ มีความรู้ความเข้าใจในหลักการของการบริหารจัดการที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาล

๒. ความสัมพันธ์ของเครือข่ายต่างๆในท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ (Public Services) ที่มีความหมายครอบคลุมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐ (Non-State Actors) เช่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมโดยแต่ละภาคส่วนจะมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) กันอย่างต่อเนื่อง มีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน (Interdependence) เพราะแต่ละภาคในท้องถิ่นมีความต้องการที่จะแลกเปลี่ยนทรัพยากรและเป้าหมายกันอยู่ตลอดเวลา โดยมีรากฐานจากการเชื่อใจกัน (Trust) และการใช้กฎเกณฑ์ที่มีอยู่ร่วมกันเพื่อการต่อรองและตกลงกัน และความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความเป็นอิสระจากรัฐในระดับหนึ่ง เนื่องจากเครือข่ายดังกล่าวไม่ใช่สิ่งที่รัฐสร้างขึ้น แต่เป็นการก่อตัวขึ้นมาเองโดยอิสระและสัมพันธ์กันในแนวราบ เหตุที่รัฐไม่มีอำนาจเหนือเครือข่ายจึงทำให้รัฐไม่สามารถชี้ทิศทางของเครือข่ายได้ทั้งหมด

^{๖๗} ดำรงค์ วัฒนา, สุริยะ วิริยสวัสดิ์ และสุชาติ วัฒนา, ระบบการบริหารจัดการท้องถิ่น, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗-๑๘.

(Imperfectly) แต่จะใช้วิธีทางอ้อมในการกระตุ้นและส่งเสริม เช่น ปรีกษาหาข้อตกลง การสนับสนุนงบประมาณให้ทำหน้าที่เสริม เป็นต้น

๓. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ ศักยภาพและขีดความสามารถ บุคลากร มาตรฐานทางจริยธรรมและศีลธรรมที่สอดคล้องและเหมาะสมกับการให้บริการสาธารณะในท้องถิ่นตามหลักบริหารจัดการที่ดี ได้แก่ หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักของความร่วมมือ หลักของความรักใคร่ชอบและหลักของความคุ้มค่า การกระจายอำนาจและการพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่ระบบการบริหารจัดการที่ดีซึ่งควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

๓.๑ มีการจัดแบ่งภารกิจที่ชัดเจนระหว่างราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น และระหว่างท้องถิ่นด้วยกันเอง โดยทั้งสามส่วนจะต้องมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสม สนับสนุนซึ่งกันและกัน

๓.๒ ท้องถิ่นควรมีฐานภาษีที่พอเพียง หรือมีเงินโอนที่พอเพียง หรือสามารถใช้ประโยชน์จากระบบภาษีที่มีอยู่ เพื่อเป็นการรับประกันขีดความสามารถด้านการเงินของท้องถิ่น และขณะเดียวกันระบบเงินโอนหรือเงินอุดหนุนควรช่วยแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันระหว่างท้องถิ่นหรือระหว่างภาคต่างๆ

๓.๓ ระบบการเงิน การบริหารของท้องถิ่นมีความเป็นอิสระ (Autonomous) โดยมีการกำหนดแหล่งรายได้ หรือเงินโอน/เงินอุดหนุนที่แน่นอนและคาดการณ์ได้ ท้องถิ่นมีอำนาจเต็มในการใช้รายได้ของท้องถิ่น และท้องถิ่นมีการบริหารงานที่ยืดหยุ่น

๓.๔ ท้องถิ่นมีระบบการรับประกันความรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public Accountability) ในรูปของการกำหนดความโปร่งใสและมาตรฐานด้านศีลธรรม รวมทั้งความรับผิดชอบต่อสาธารณะ และผู้ใช้บริการ

๓.๕ ท้องถิ่นควรมีการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนาและบริการที่มีผลต่อคนจนและผู้ด้อยโอกาส

๓.๖ ท้องถิ่นมีการพัฒนาขีดความสามารถในเชิงสถาบัน โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานการพัฒนาทักษะและความชำนาญการ การสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร การต่อต้านการคอร์รัปชัน และการใช้เทคนิคการบริหารจัดการสมัยใหม่

๓.๗ ท้องถิ่นสามารถผสมผสานการมีส่วนร่วมของผู้ใช้บริการในกระบวนการวางแผน กลไกการกำหนดราคา และการจัดบริการ

๓.๘ ท้องถิ่นมีการกำหนดมาตรฐานการบริการที่มีประสิทธิภาพและยุติธรรม

๓.๙ ท้องถิ่นสามารถพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันในการจัดบริการโดยกำหนดหลักเกณฑ์ในการประมูล การบริหารสัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๑๐ ท้องถิ่นมีการพัฒนากระบวนการจัดทำ งบประมาณ ระบบบัญชี การตรวจสอบ การประเมินก่อนดำเนินโครงการ การติดตามและประเมินผล การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ และเครื่องมือในกระบวนการสรรหาและพัฒนาบุคลากร

๓.๑๑ ท้องถิ่นมีกลไกและระบบการตรวจสอบโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทั้งหน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน สื่อมวลชน ประชาชน เครือข่ายประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการถ่วงดุล (Check and Balance)

๔. มีการก่อตัวและสร้างเครือข่ายภายในท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วยภาคีต่างๆ ได้แก่ ประชาชน ในท้องถิ่น ซึ่งรวมทั้งชุมชนดั้งเดิม ภาคธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษา เพื่อเป็น ภาคีในการพัฒนาท้องถิ่น โดยการสนับสนุนของภาครัฐ เช่น การให้คำปรึกษา สนับสนุนเทคนิควิชาการ เทคโนโลยี งบประมาณ สำหรับการทำหน้าที่แทนภาครัฐ เป็นต้น

การบริหารจัดการชุมชนเพื่อความยั่งยืน

ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเอง ได้อย่างมั่นคง ชุมชนควรมีการเรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อชุมชนจะได้เป็น ชุมชนที่น่ายุ่ มีความสุข และมีการเชื่อมต่อ ระหว่างชุมชนเป็นเครือข่ายขยายผลเพื่อการพัฒนา ทัวทั้งประเทศ จากการประมวลแนวคิด ทฤษฎี ต่างๆ ทั้งหมด ข้างต้นที่ยกมานั้น ผู้เขียนวิเคราะห์ ได้ว่า ตัวทฤษฎีนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงาน ให้ชุมชนเป็น ชุมชนที่เข้มแข็ง แต่ชุมชนเข้มแข็ง จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยถ้าคนในชุมชนไม่ลงมือปฏิบัติ และมีจิตสำนึกรัก ความเป็นชุมชนอย่างแท้จริงและ ทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือกัน

นอกจาก คนในชุมชนจะมีจิตสำนึกรักนี้รักความเป็น ชุมชนแล้ว ยังต้องรักษารากเหง้าที่ดี งามของตัวเองเอาไว้และพยายามสืบสานคงความเป็นอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ที่ดีงามของชุมชนไว้ เพื่อลูกหลานในภายภาคหน้า โดยชุมชนจะเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้นั้นหน่วยงานทุกภาคส่วน จะต้องเข้า มามีบทบาทการช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน ดังนี้^{๖๘}

๑. ภาครัฐ ประกอบด้วย ๑) ส่วนกลาง ต้องบริหารสังคมโดยการเชื่อมโยงแผนระดับชาติ แผนบริหารราชการแผ่นดิน แผนปฏิบัติราชการ ต่างๆ ประสานและอำนวยความสะดวกให้ภาคี เครือข่าย ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกระจายอำนาจการ บริหารจัดการด้านบริการขั้นพื้นฐานสู่ท้องถิ่นและ ชุมชน พร้อมทั้ง เสริมสร้างศักยภาพการดำเนินงาน แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และสร้าง ระบบเตือนภัย ทางสังคมที่เชื่อมโยงตั้งแต่ระดับ ชุมชน จังหวัด ระดับชาติ และนานาชาติ และ ๒) ส่วนท้องถิ่น ควรนำ แผนชุมชนมาประกอบการ จัดสรรงบประมาณการพัฒนาท้องถิ่นและผลักดัน การดำเนินงานภายใต้

^{๖๘} จุฬามณี แก้วโพนทอง, ทรงพล โชติกเวชกุล, ปัญญา คล้ายเดช และพระสุนทร ชำกรม, “การบริหาร จัดการชุมชนเพื่อความยั่งยืน”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑) : หน้า. ๒๖๓-๒๗๓.

แผนชุมชนให้บังเกิดผล เป็นรูปธรรม จัดบริการทางเศรษฐกิจและสังคม ขึ้นพื้นฐานให้ชุมชนอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ ประสานความร่วมมือระหว่างภาคีการพัฒนาต่างๆ ในทุกระดับ

๒. ภาคเอกชน สนับสนุนการวิจัยและ พัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ และยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่น สนับสนุนทรัพยากร วิทยากร สร้างอาชีพในชุมชน และร่วมรับผิดชอบต่อชุมชน ในสถานประกอบต่างๆ ให้มีกิจกรรมอาสาสมัครเพื่อสังคมและรวมถึงสนับสนุนวิสาหกิจต่างๆ ให้โอกาส ทางการตลาด องค์ความรู้ โดยมีการแบ่งปันผล ประโยชน์อย่างเป็นธรรม

๓. ชุมชน (ประชาชน/ประชาคม) มีส่วน ร่วมในการพัฒนาฐานข้อมูลชุมชน กำหนดแนวทาง และกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนที่ยึดหลักการพึ่งพาตนเองด้วยการคำนึงถึงศักยภาพทรัพยากรภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่น โดยนำข้อมูลชุมชน มาวิเคราะห์หา ปัญหาและสาเหตุ ค้นหาทางออก นำไปทดลอง ปฏิบัติจริงบนฐานขององค์ความรู้และศักยภาพ ของชุมชน สร้างมาตรการทางสังคมในชุมชน สร้างธรรมาภิบาลในชุมชน และให้มีมาตรการเพื่อ ค้ำครองผู้ประโยชน์เพื่อชุมชน

๔. สถาบันทางสังคมอื่นๆ

๔.๑ องค์กรพัฒนาเอกชน มีบทบาท ในการจัดการองค์ความรู้ ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ ชุมชน เป็นพี่เลี้ยงที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชนในการเข้ามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และ บริหาร จัดการ และเป็นหน่วยเติมเต็มช่วยเหลือ เกื้อกูลในเรื่องที่ชุมชนขาดแคลน ประสบปัญหา แรงกดดันได้ รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะ การดูแลและเยียวยาผู้ด้อยโอกาส เด็ก สตรีและ ผู้สูงอายุ

๔.๒ สถาบันการศึกษา/นักวิชาการ ทำวิจัยร่วมกับชุมชนโดยชุมชนเป็นนักวิจัยหลัก ถอดรหัส ความรู้ที่อยู่ในตัวภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็น ความรู้ที่เปิดเผย รวมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลและที่ ปรึกษาของ ชุมชน สร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถ จัดการความรู้ในชุมชนของตนเอง และสร้างกระบวนการเรียนรู้ ให้ชุมชน รวมทั้งต่อยอด ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชุมชน สามารถนำไปสร้างมูลค่า ทางเศรษฐกิจเกิดรายได้แก่ชุมชน และกระตุ้นเผยแพร่ให้ความรู้ข้อมูล ข่าวสารความรู้ใหม่ๆ ที่จำเป็น ต่อการดำรงชีวิต ในโลกยุคใหม่ เช่น ภาษาต่างประเทศ ผลของภาวะ โลกร้อนต่อระบบนิเวศและการ ทำมาหาเลี้ยงชีพ ภัยไซเบอร์ ฯลฯ

๔.๓ สถาบันศาสนา ปลูกฝังทัศนคติ และแนวธรรมะปฏิบัติที่ถูกต้องในการดำรงชีวิต เพื่อ สร้างภูมิคุ้มกัน และให้บุคลากรทางศาสนาเป็น ตัวอย่างที่ดีในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ร่วมมือกับ สถาบันการศึกษา ชุมชน และสถาบันครอบครัวในการทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึก และการสืบสานจารีตประเพณี เป็นศูนย์รวมใจในการพัฒนาครอบครัว ชุมชน

๔.๔ สื่อ เป็นแกนกลางในการไหลเวียนข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ในการปรับตัว ของชุมชน กระจายข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องให้แก่ ชุมชน ปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม สร้าง ค่านิยมรักถิ่นฐานบ้านเกิด สอดแทรกสาระ สร้างสรรค์สังคมในสื่อทุกรูปแบบ เพื่อเสริมสร้าง ภูมิคุ้มกัน

ให้แก่เด็กและครอบครัว และเปิดโอกาสให้เด็กมีบทบาทร่วมผลิตสื่อสร้างสรรค์ และใช้สื่อในชุมชนทุกรูปแบบในการให้ความรู้/สร้างค่านิยมที่ดีแก่ชุมชน

วิธีการ กระบวนการชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง

วิธีการ กระบวนการที่ชุมชนท้องถิ่นสามารถนำมาใช้ในการบริการจัดการตนเองได้ มีวิธีการ และกระบวนการดังนี้^{๖๙}

๑. ใช้ผู้นำชุมชน คนรุ่นใหม่ และกระบวนการกลุ่ม พุดคุยสร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างจิตสำนึกอุดมการณ์ ทำความเข้าใจเป้าหมายร่วมของชุมชน และใช้หลักความเชื่อ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญา เป็นตัวเชื่อมโยงให้คนเข้ามาร่วมกัน โดยเริ่มต้นการรวมตัวจากกลุ่มเล็กๆ ขยายเป็นเครือข่าย และภูมิภาค

๒. สำรวจปัญหา ศึกษาข้อมูลชุมชนและวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง จัดทำผังแผนที่ใช้ทรัพยากรร่วมของตำบล และปรับปรุง/ปรับแผนของชุมชนให้เป็นแผนที่มีชีวิต เป็นแผนที่พัฒนาของตำบลที่สามารถทำได้จริง

๓. กำหนดประเด็นปัญหาที่เกื้อหนุนจากข้อมูลจริงในพื้นที่ด้านทรัพยากร สวัสดิการ การจัดการที่ดิน ที่อยู่อาศัย กลุ่มอาชีพ ฯลฯ ยกระดับเป็นเป้าหมายร่วม เป็นเครื่องมือของชุมชนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหา สร้างการมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงภาคี

๔. ใช้สภาองค์กรชุมชนที่เป็นของทุกคน ทุกขบวนชุมชนในตำบลเชื่อมโยงคนในตำบลและภาคีร่วมพัฒนาและเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนงาน ในพื้นที่ตำบล จังหวัด กำหนดทิศทาง เป้าหมาย ทำแผนและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยตนเอง

๕. สร้างพื้นที่รูปธรรม ให้เป็นพื้นที่เรียนรู้ ที่สามารถให้ชุมชนอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ เข้ามาเรียนรู้ได้ โดยพัฒนาองค์ความรู้ ชุมชนที่หลากหลาย ขยายองค์ความรู้ ยกระดับสู่หลักสูตรชุมชน

๖. ประสานภาคีสร้างระบบการทำงานร่วมกันของท้องถิ่นอำเภอ สร้างกลไกร่วมระดับตำบล

๗. กรณีชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองระดับจังหวัดนอกจากดำเนินการตามวิธีข้างต้น ต้องมีแผนการพัฒนาระดับเมืองร่วมกันจัดวางบทบาทให้ชัดเจนระหว่างท้องถิ่น ภาคี และชาวบ้าน และเชื่อมโยงการทำงานชุมชนกับมิติการทำงานด้านอื่นๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ อาทิ ชนเผ่า ฯลฯ โดยใช้กลไกการดำเนินงานระดับจังหวัด

^{๖๙}อุดมศรี ศิริลักษณ์พร, รุ่งโรจน์ เพชรบุรณิน และไพฑูริย์ นิมฉลิม, “ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง : ความหมายและตัวชี้วัดจากความเห็นของผู้นำชุมชน” วารสารข่าวชุมชน, ฉบับที่ ๑๓๐ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔) : หน้า ๕-๑๐.

๘. ใช้สถานการณ์ปัญหาหรือปัญหา ร่วม เป็นเครื่องมือรวมกลุ่มคน จัดกระบวนการเรียนรู้ จุดประกายความคิดให้กับคนในชุมชนขยายการทำงานให้ครอบคลุมเชิงพื้นที่ และเปิดเวทีนำเสนอข้อมูล กับคนในชุมชนส่วนใหญ่

๙. นำข้อมูลที่มีอยู่แล้วในพื้นที่มาใช้ประโยชน์ พัฒนาระบบข้อมูล สํารวจข้อมูลชุมชนที่สำคัญ ใช้งานวิจัยเป็นเครื่องมือศึกษาความรู้เชิงลึกของชุมชน และจัดทำตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาชุมชน

๑๐. จัดทำแผนงานโครงการ แก้ไขปัญหา บูรณาทุนภายในชุมชน บูรณาการแผนงานร่วมหลาย ภาคส่วนในท้องถิ่น โดยจัดระบบการทำงาน/มีกลไกร่วมพัฒนา เน้นองค์กรชุมชนเป็นหลักในการปฏิบัติ หน่วยงาน/ภาคี เป็นผู้สนับสนุน

๑๑. พัฒนาผู้นำชุมชนรุ่นเก่า และสร้างผู้นำรุ่นใหม่ ให้มีความรู้ ทักษะและความสามารถ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา และใช้แผนชุมชน เป็นเครื่องมือสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน

๑๒. นำบทเรียนชุดองค์ความรู้ของชุมชน สื่อสารสู่สาธารณะและบรรจุเป็นหลักสูตรการศึกษา ในโรงเรียนประจำหมู่บ้าน/ชุมชน

สรุปการบริหารและการจัดการชุมชนเป็นแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างเรื่องการบริหารจัดการ ที่ใช้ในองค์กรต่าง ๆ ทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรม เป็นการดำเนินงาน โดยการอยู่ร่วมกันของสมาชิกจำนวนมากในชุมชน จึงต้องนำกฎระเบียบเข้ามาเพื่อจัดการชุมชนให้ เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมตามบริบท และเงื่อนไขของแต่ละชุมชน สมาชิกของชุมชนย่อมมีส่วนร่วมได้ ส่วนเสียกับการบริหารงานหรือกิจกรรมทุกอย่างของชุมชนที่จัดขึ้น และเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถ พัฒนาแก้ไขปัญหา และก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน

๒.๖ แนวคิดเรื่องการสร้างเครือข่าย

เครือข่าย คือแนวคิดที่มาจากกการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของผู้คนในสังคมที่มารวมตัวกัน เป็นกลุ่ม องค์กร และเครือข่าย เพื่อการพัฒนา การแก้ไขปัญหา และการสร้างสรรค์ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ทั้งต่อปัจเจกบุคคลและสังคมโดยเป็นคำที่นำมาใช้ในแวดวงการพัฒนาสังคม อันกล่าวถึงระบบความสัมพันธ์ ในสังคมมนุษย์ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย นับตั้งแต่ในระดับปัจเจกบุคคล ปัจเจกบุคคลกับกลุ่ม กลุ่มกับกลุ่ม และกลุ่มกับเครือข่าย ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรม การสื่อสาร การร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยมีโครงสร้างรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลาย และมีการกระจาย ตัวไปตามหน่วยย่อยหรือปัจเจกบุคคลในสังคม โดยเครือข่ายนั้นเริ่มต้นจากการอธิบายความสัมพันธ์และ การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่ม หรือชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ช่วยเหลือพึ่งพา จนกระทั่ง

สามารถสร้างพลังและอำนาจต่อรอง และต่อมาก็มีการขยายความสัมพันธ์นั้นไปสู่ระดับที่กว้างขึ้น โดยมีการเชื่อมโยงกับองค์กร เครือข่ายพันธมิตรอื่น ๆ^{๗๐}

ความหมายของเครือข่าย

เครือข่าย หมายถึง กลุ่มของความสัมพันธ์ที่บุคคลกลุ่มหนึ่งมีต่อกันและกัน ลักษณะของความสัมพันธที่เกิดขึ้นสามารถนำไปใช้อธิบายพฤติกรรมของบุคคลเหล่านี้ได้^{๗๑} หรือ หมายถึง ชุดของการเชื่อมโยงซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลที่ก่อให้เกิดสายใยผูกพันในครอบครัว เพื่อนและคนรู้จักในช่วงชีวิตของคน^{๗๒} ความสัมพันธ์ทางสังคมก่อให้เกิดเครือข่ายรวมและเครือข่ายรวม โดยที่เครือข่ายนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานหลักเกณฑ์เดียวกับเครือข่ายรวมหลักเกณฑ์นี้อาจตั้งอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ เครือญาติ การเมือง หรือระบบย่อยอื่น ๆ ของสังคมเครือข่ายรวมเปรียบเสมือนระบบสังคมใหญ่และเครือข่ายย่อยเปรียบเสมือนระบบสังคมย่อย ในการศึกษาเครือข่ายเราอาจศึกษาเครือข่ายได้^{๗๓}

พระมหาสุทิตย์ อากาศโร^{๗๔} ให้นิยามของเครือข่ายทางสังคมว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ในสังคมนมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลปัจเจกบุคคลกับกลุ่มกลุ่มกับกลุ่มและกลุ่มกับเครือข่ายโดยเป็นการอธิบายถึงพฤติกรรมและความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เช่น กิจกรรมการสื่อสารความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีโครงสร้างและรูปแบบที่หลากหลาย

ประเวศ วะสี^{๗๕} กล่าวถึง เครือข่ายทางสังคมที่มีการขยายตัวออกไปว่า เครือข่ายทางสังคมจะคล้ายเครือข่ายในสมอง โดยโครงสร้างของสมองนั้นจะทำให้เกิดการเรียนรู้ ในระดับที่สูงเพื่อการมีชีวิตรอด และโครงสร้างทางสังคมจะมีวิวัฒนาการไปเหมือนโครงสร้าง ทางสมองมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของสังคม จากสังคมใช้อำนาจไปเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และการที่จะเกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ได้นั้นจะต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมจากแนวตั้งไปเป็น

^{๗๐}พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า ๕๕.

^{๗๑}Mitchell, C.J., *Social network in urban situation*, (Manchester : University Press, ๑๙๘๙), p. ๒.

^{๗๒}Popenoe, D., *Neighborhood, city and metropolis: An integrated reader in urban sociology*, (New Jersey : Prentice-Hall, ๑๙๘๓), pp. ๑๑๓-๑๑๔.

^{๗๓}พิมพ์วิไลย์ ปรีดาสวัสดิ์ และวาทีณี บุญชะลิกษี, *การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม*, (นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓), หน้า ๓๔๙-๓๕๑.

^{๗๔} พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอูน), *เครือข่าย : ธรรมชาติความรู้และการจัดการ*, (กรุงเทพมหานคร : โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗), หน้า ๖.

^{๗๕} ประเวศ วะสี, *ชุมชนเข้มแข็ง ทุนทางสังคมไทย*, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมและธนาคารออมสิน., ๒๕๔๑) หน้า ๑๓-๑๖.

เครือข่ายสังคมที่มีการโยงใยความสัมพันธ์ ในทุกทิศทางเป็นเครือข่ายทางสังคมแห่งกัลยาณมิตรหรือเครือข่ายสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning social networks) โดยที่เครือข่ายสังคมจะต้องมีความสามารถในการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องหรือมีการขยายแนวคิดกระบวนการออกไปจึงจะสามารถปรับตัวให้อยู่ในดุลยภาพได้

สนธยา พลศรี^{๗๖} ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกซึ่งอาจจะเป็นบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม เครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ ในการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายไม่ได้เป็นเพียงการรวมตัว กันโดยทั่วไปแต่มีเป้าหมายในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งที่เป็นครั้งคราวหรืออาจเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจึงเป็นการเชื่อมโยงคนที่มีความสนใจร่วมกันพบปะสังสรรค์และพัฒนาไปสู่การลงมือ ร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เดียวกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงไม่ใช่เป็นเพียง การรวบรวมรายละเอียดบุคคลที่เป็นสมาชิกเท่านั้น แต่มีการจัดระบบให้สมาชิกสามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อบรรลุจุดหมายที่สมาชิกเห็นพ้องต้องกัน สิ่งที่เชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกัน คือ วัตถุประสงค์หรือผลประโยชน์ที่ต้องการบรรลุผลร่วมกัน การสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

เสรี พงศ์พิศ^{๗๗} ให้ความหมายของเครือข่ายว่า หมายถึง ขบวนการทางสังคมอันเกิด จากการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร สถาบัน โดยมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และ ความต้องการบางอย่างร่วมกัน ร่วมกันดำเนินกิจกรรมบางอย่างโดยที่สมาชิกของเครือข่ายยังคง ความเป็นเอกเทศไม่ขึ้นต่อกัน

กาญจนา แก้วเทพ^{๗๘} ได้ให้ความหมายว่า “เครือข่าย” หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานของบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลายๆ องค์กรที่ต่างมีทรัพยากรของตนเอง มีเป้าหมาย มีวิธีการทำงาน และกลุ่มเป้าหมายของตนเอง บุคคลหรือกลุ่มเหล่านี้ได้มาประสานงานกันมีระยะ เวลานานพอสมควร แม้อาจจะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็มีกรวางรากฐานเอาไว้ (เปรียบเสมือนมีการต่อสายโทรศัพท์เอาไว้) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือ หรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ เพื่อแก้ปัญหา ก็สามารถติดต่อไปได้ในการเข้าร่วมเป็นองค์กรเครือข่าย แม้ว่าองค์กรเหล่านี้จะมีบางอย่างร่วมกัน เช่น มีเป้าหมายร่วมกัน มีประโยชน์ร่วมกัน องค์กร เหล่านี้ก็ยังคงความเป็นเอกเทศอยู่เพราะการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายเป็นการเข้าร่วมเพียงบางส่วนของ องค์กรเท่านั้น

^{๗๖} สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์ ๒๕๕๐), หน้า ๒๐๗.

^{๗๗} เสรี พงศ์พิศ, เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์. ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^{๗๘} กาญจนา แก้วเทพ, เครื่องมือการทำงานแนววิวัฒนาการชุมชน (กรุงเทพมหานคร : สภาคทาออลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการ พัฒนา, ๒๕๓๘), หน้า ๓๕.

สนธยา พลศรี^{๗๙} กล่าวว่า การเกิดขึ้นของเครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้นหรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเกิดขึ้นของเครือข่ายแต่ละเครือข่ายจึงมีสาเหตุปัจจัยสนับสนุน และการก่อรูปเครือข่ายที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจากการศึกษาสามารถ สรุปได้ ดังนี้

๑. เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติเครือข่ายลักษณะนี้มักจะเกิดขึ้นเองโดยไม่มีใครจัดตั้งซึ่งเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ เช่น ความสัมพันธ์ของระบบครอบครัวและเครือญาติ ความสัมพันธ์ของครูอาจารย์และลูกศิษย์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังอาจเกิดขึ้นจากการที่มีความคิดความเชื่อที่คล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจ เหมือนกันมาก่อนมารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดประสบการณ์ไปจนถึงร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่าในการดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิก

๒. เครือข่ายที่เกิดจากวิกฤตการณ์ของสังคมมนุษย์ เป็นการเกิดเครือข่ายที่เป็นผลจากการเกิดปัญหาหรือวิกฤตการณ์ขึ้นในสังคมที่สมาชิกตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ในลักษณะของการรวมพลังกัน สมาชิกส่วนใหญ่จะมีคุณลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เช่น อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน อาชีพเดียวกัน หรือเกี่ยวข้องกัน ดำรงชีวิตร่วมกัน หรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เป็นต้น การเกิดของเครือข่ายอาจจะเริ่มจากการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์แสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาและร่วมกันแก้ไขปัญหาในลักษณะของเครือข่ายที่เป็นอิสระปราศจากการครอบงำกันและกัน มีความสัมพันธ์แบบไม่ซับซ้อน หรือเป็นแนวราบที่ต่างต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน เช่น เครือข่ายพิทักษ์ป่า เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำ เป็นต้น

๓. เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยวิวัฒนาการ เป็นการเกิดเครือข่ายเนื่องจากความสัมพันธ์ของสมาชิก เช่น เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน เป็นต้น มารวมกันโดยวัตถุประสงค์บางอย่างเป็นเวลานานในลักษณะของกลุ่มและองค์การ แล้วพัฒนาความสัมพันธ์เป็นเครือข่าย เช่น จากกลุ่มแบบสภากาแฟ พัฒนาเป็นเครือข่ายประชาคมหมู่บ้านหรือประชาคมเมือง เป็นต้น

๔. เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยการจัดตั้ง เป็นการเกิดเครือข่ายที่มีผู้จัดตั้งและให้การสนับสนุนเพื่อวัตถุประสงค์บางประการจนสมาชิกรวมกันเป็นเครือข่ายทั้งการจัดตั้งโดยผู้นำรัฐบาล ภาคเอกชน และองค์การพัฒนาเอกชน เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เครือข่ายสหกรณ์ เครือข่ายกระทรวงต่างๆ เป็นต้น

^{๗๙} สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า

ประเภทของเครือข่าย

สนธยา พลศรี^{๘๐}ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายตามหลักเกณฑ์ที่นิยมใช้กัน ทั่วไป คือ

๑. แบ่งตามความซับซ้อนของกลไกการทำงาน โดยพิจารณาจากความซับซ้อนในการรวมตัว และขยายตัวของสมาชิกจากความซับซ้อนน้อยแล้วเพิ่มความซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายชั้นเดียว ๒) เครือข่ายหลายชั้น

๒. การแบ่งตามสถานภาพและบทบาทของสมาชิก แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายแนวนอน (Horizontal Network) ๒) เครือข่ายแนวตั้ง (Vertical Network)

๓. การแบ่งตามระดับการรวมตัวของสมาชิก เป็นการแบ่งประเภทของเครือข่ายตามลักษณะการมารวมกันเป็นเครือข่ายของสมาชิก ซึ่งมีระดับแตกต่างกันออกไปหลายระดับ คือ ๑) เครือข่ายระดับบุคคล ๒) เครือข่ายระดับกลุ่มหรือองค์การ ๓) เครือข่ายระดับบุคคลกับกลุ่มหรือองค์การ ๔) เครือข่ายระดับชุมชนต่าง ๆ ๕) เครือข่ายระดับสถาบัน

๔. การแบ่งตามลักษณะการเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจาก ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางกับสมาชิกว่าเป็นแบบใด ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายรวมศูนย์ ๒) เครือข่ายกระจายศูนย์ ๓) เครือข่ายผสม ๔) เครือข่ายเชิงซ้อน

๕. การแบ่งตามระดับความสัมพันธ์กับศูนย์กลาง เป็นการแบ่งประเภทของเครือข่ายโดยพิจารณาจากระดับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับศูนย์กลางของเครือข่าย แบ่งได้ ๓ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายใกล้ชิด (Intimate Network) ๒) เครือข่ายรอง (Effective Network) ๓) เครือข่ายขยาย (Extended Network)

๖. การแบ่งตามขนาดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากจำนวนของสมาชิกที่ รวมกันเป็นเครือข่าย แบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายขนาดใหญ่หรือเครือข่ายรวม (Total Network) ๒) เครือข่ายขนาดเล็กหรือเครือข่ายย่อย (Sub Network)

๗. การแบ่งตามแหล่งกำเนิดของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะของ ที่มา หรือแหล่งเกิดของเครือข่ายเป็นสำคัญ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายธรรมชาติ ๒) เครือข่ายจัดตั้ง

๘. การแบ่งตามลักษณะของสมาชิกที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจาก ความเหมือน หรือความคล้ายคลึงกันของสมาชิก และความแตกต่างกันของสมาชิก แบ่งได้ ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายประเภทเดียวกัน ๒) เครือข่ายต่างประเภทกัน

๙. การแบ่งตามลักษณะความสัมพันธ์กับรัฐบาล เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจัดตั้ง และการสนับสนุนจากรัฐบาลเป็นสำคัญ แบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายภาครัฐ ๒) เครือข่าย

^{๘๐} อ่างแล้ว, สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ ๒), หน้า ๒๒๙-๒๔๒.

ภาคเอกชน ๓) เครือข่ายองค์การพัฒนาเอกชน เป็นเครือข่ายที่เกิดจากองค์การพัฒนาเอกชน (Non Government Organization = N.G.O.)

๑๐. การแบ่งตามลักษณะของงาน เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะกิจกรรม การดำเนินงานของเครือข่ายแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายพื้นที่ (Area Network) ๒) เครือข่ายกิจกรรม (Issue Network)

๑๑. การแบ่งตามกฎหมาย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากการจดทะเบียนหรือการไม่จดทะเบียน ถูกต้องตามกฎหมายของเครือข่าย แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายที่ไม่เป็นนิติบุคคล ๒) เครือข่ายนิติบุคคล

๑๒. การแบ่งตามรูปแบบความร่วมมือระหว่างสมาชิก เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะความร่วมมือของสมาชิกในการดำเนินงานของเครือข่าย แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายไม่เป็นทางการ (Informal Network) ๒) เครือข่ายเป็นทางการ (Formal Network)

๑๓. การแบ่งตามคุณสมบัติของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากคุณลักษณะของการรวมกันเป็นเครือข่าย แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายเทียม ๒) เครือข่ายแท้

๑๔. การแบ่งตามลักษณะของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะที่สำคัญของเครือข่าย แบ่งเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) เครือข่ายการเรียนรู้ ๒) เครือข่ายกิจกรรม ๓) เครือข่ายทรัพยากร

๑๕. การแบ่งตามวิชาชีพของสมาชิก เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะการประกอบอาชีพของสมาชิกเครือข่ายเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นหลายประเภท เช่น เครือข่ายครู เครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายกำนันผู้ใหญ่บ้าน เครือข่ายแพทย์แผนไทย เครือข่ายนักวิจัย เป็นต้น

๑๖. การแบ่งตามลักษณะกิจกรรมของเครือข่าย เป็นการแบ่งโดยพิจารณาจากลักษณะ ของกิจกรรมหรืองานที่ดำเนินการ ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น เครือข่ายสตรี เครือข่ายเด็ก และเยาวชน เครือข่ายคนพิการ เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายสิ่งแวดล้อม เครือข่ายภูมิปัญญาชาวบ้าน เครือข่ายคุ้มครองผู้บริโภค เครือข่ายสุขภาพ เครือข่ายสิทธิมนุษยชน เครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันของ ชุมชน เป็นต้น

องค์ประกอบของเครือข่าย

ส่วนองค์ประกอบของเครือข่าย สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น^{๔๑} ได้กำหนดองค์ประกอบของเครือข่ายตามลักษณะการก่อเกิดได้เป็น ๒ ประเภทได้แก่

๑. เครือข่ายการเรียนรู้เป็นเครือข่ายที่เรียนรู้กิจกรรมการพัฒนาที่เกิดขึ้นในช่วงแรก ๆ ซึ่งเครือข่ายพวกนี้เกิดขึ้นได้ใน ๒ รูปแบบ คือรูปแบบธรรมชาติซึ่งเมื่อชุมชนใดสามารถ พัฒนาการแก้ไขปัญหาของชุมชนของตนได้ ชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้เคียงจะเข้ามาศึกษาเรียนรู้และนำ รูปแบบและวิธีการไปประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเอง ส่วนอีกรูปแบบหนึ่งเป็นเครือข่ายการจัดตั้งรูปแบบนี้เกิดจากองค์กร

^{๔๑}สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, องค์กรชุมชน : กลไกเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท แปลน พรินต์ติ้งจำกัด, ๒๕๔๐), หน้า ๖๘-๖๙.

พัฒนาต้องการขยายพื้นที่ปฏิบัติงานของตนเองจะใช้ชุมชนเดิมที่มีประสบการณ์และบทเรียนในกระบวนการพัฒนาแล้วเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน และเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้กับชุมชนที่องค์กรพัฒนาเข้าไปดำเนินงานใหม่ ๆ

๒. เครือข่ายอำนาจต่อรอง เครือข่ายนี้เชื่อว่ากิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ที่อยู่ใต้วงจำกัดเฉพาะพื้นที่หมู่บ้านของตน จะไม่มีพลังที่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาที่แท้จริง ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ปัญหาแล้วพบว่า ปัญหาที่ชุมชนต่างๆ เผชิญอยู่นั้นไม่ได้เกิดจากชุมชนสร้างมาเองหากแต่ชุมชนนั้นถูกระงับจากระบบภายนอกการจะแก้ไขปัญหาจึงจำเป็นต้องสร้างให้เกิดพลังอำนาจในการต่อรองจึงสามารถแก้ไขปัญหาที่แท้จริง การสร้างเครือข่ายจึงเป็นรูปแบบหนึ่งซึ่งในระยะแรกการจัดตั้งเครือข่ายจะตั้งตามปัญหาหรือกิจกรรมของการเลือกอาชีพ เช่น เครือข่ายผสมผสาน เครือข่ายกลุ่มสตรีทอผ้าเครือข่ายปัญหาป่าไม้-ที่ดิน เป็นต้น ต่อมาสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ กลับไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐอย่างแท้จริงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาก็เกิดความรับผิดชอบเครือข่ายต่าง ๆ ที่มีอยู่จึงต้องร่วมกันผลักดันให้เกิดกระบวนการแก้ไขปัญหาไปพร้อม ๆ กันดังปรากฏการณ์มีอบที่พบในสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เครือข่ายสองประเภทนี้มีข้อสังเกต คือ

๒.๑ เครือข่ายการเรียนรู้เป็นเครือข่ายที่ขาดการต่อเนื่องและขาดพลังเพราะไม่มีเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน

๒.๒ เครือข่ายอำนาจต่อรองมักจะสร้างขึ้นเพื่อให้สาธารณชนเห็นว่า เป็นกลุ่มที่เห็นแก่ตัว เป็นกลุ่มที่มีนักการเมืองสนับสนุนเป็นเครื่องมือของนักการเมืองทำให้ขาดความชอบธรรมในการดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหาของตนเองเนื่องจากสาธารณชนไม่มีข้อมูลเพียงพอ

๒.๓ เครือข่ายอำนาจต่อรองจะต้องได้รับการต่อต้านจากผู้สูญเสียผลประโยชน์และถ้าโดยเหตุผลแล้วผู้สูญเสียผลประโยชน์ไม่สามารถรู้ด้วยเหตุผลก็จะใช้ความรุนแรง เพื่อสลายอำนาจการต่อรองของเครือข่าย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์^{๔๒} กล่าวถึงองค์ประกอบของเครือข่าย ๗ องค์ประกอบ ได้แก่

๑. การรับรู้มุมมองด้วยกัน (Common perception) ที่ถือว่าเป็นหัวใจของเครือข่ายสมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์การเข้าร่วมเป็นเครือข่าย เช่น มีความเข้าใจในปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ปัญหาร่วมกัน มีประสบการณ์ในปัญหาร่วมกันและมีความต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น

๒. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) เป็นการมองเห็นภาพของจุดหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มที่รับรู้ เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และการมี เป้าหมายที่จะไปด้วยกันจนทำให้กระบวนการเคลื่อนไหวมีพลังและเกิดเอกภาพ

^{๔๒} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพฯ : ส. เอเชียเพลส, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.

๓. การมีผลประโยชน์ และมีความสนใจร่วมกัน (Mutual interest/ Benefit) เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง การยอมรับโอกาสในความก้าวหน้า ความสุข ความพึงพอใจ ฯลฯ

๔. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All stakeholders participation) เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการรับรู้ร่วมคิดร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำ

๕. การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) โดยใช้จุดแข็งของฝ่ายหนึ่ง ไปช่วยแก้ปัญหาจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง

๖. การพึ่งพิงอิงร่วมกัน (Interdependence) ระหว่างสมาชิกของเครือข่ายเพื่อเป็นการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน และยังส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

๗. การปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) สมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรม ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายด้วย

ประเภทของเครือข่าย

พจนานุกรม (๒๕๔๖) ได้กล่าวถึงประเภทของเครือข่ายดังนี้:- ๒.๔.๔.

๑ เครือข่ายในระดับชุมชน ๑) สร้างความรู้สึกว่าชุมชนเป็นเจ้าของ CBT และได้รับประโยชน์หรือผลตอบแทนจาก CBT ในทางกลับกันก็ร่วมรับผิดชอบในผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อการท่องเที่ยวในชุมชนด้วย

๒. เครือข่ายระหว่างชุมชน ๑)สร้างการเรียนรู้ระหว่างชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ ทักษะการทำงาน ๒)ในบางพื้นที่ชุมชนใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวร่วมกันหรือเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องกันมีความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันเพื่อวางแผนในการใช้ทรัพยากรและสร้างความหลากหลายของรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อลดความตึงเครียดเรื่องการแข่งขัน ๓)การเป็นเครือข่ายระหว่างชุมชน สามารถต่อรองและประสานการสนับสนุนจากรัฐและภาคเอกชนได้ ๔)สามารถทำการตลาดร่วมกันได้ เป็นการลดต้นทุนและกระจายผลตอบแทน

๓. เครือข่ายระดับประเทศ ๑)สร้างการเรียนรู้ระหว่างชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ทักษะการทำงาน ๒)ขยายความคิดเรื่อง CBT และช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแบบ CBT ให้แก่ผู้สนใจ ๓)มีพลังในการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ๔) สามารถใช้เครือข่ายในการต่อรองทรัพยากรจากรัฐ

๔. เครือข่ายระหว่างประเทศ ๑) สร้างการเรียนรู้ระหว่างชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ทักษะการทำงาน ๒) ขยายความคิดเรื่อง CBT และช่วยประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวแบบ CBT ในเครือข่ายของแต่ละ ประเทศให้แก่ผู้สนใจ ๓) มีที่ยืนทางสังคมในการนำเสนอปัญหาและข้อเท็จจริงจากการท่องเที่ยว และ รู้ความเคลื่อนไหวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ๔) สามารถเป็นตัวแทนของชุมชนในระดับรากหญ้าในการนำเสนอความคิดและ ความต้องการของสมาชิกต่อองค์กรระหว่างประเทศ เรื่องการท่องเที่ยวได้

การก่อตัวของเครือข่ายและการสร้างเครือข่าย

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ^{๘๓} ได้จำแนกการก่อตัวของเครือข่ายออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. เครือข่ายที่เกิดจากการจัดตั้งและสนับสนุนของภาคส่วนต่าง ๆ ส่วนใหญ่เป็นเครือข่ายที่ภาครัฐหรือหน่วยงานบางแห่งต้องการส่งเสริมหรือเข้าไปจัดตั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาตามแนวนโยบายของภาครัฐ และเพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับชุมชนในการพึ่งพาตนเอง เช่น เครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน เครือข่ายพัฒนาชุมชน เป็นต้น จะมีโครงสร้างความสัมพันธ์ในแนวดิ่ง ซึ่งเป็นไปตามกระแสนโยบายของแหล่งทุนและนโยบายของหน่วยงานนั้น ๆ

๒. เครือข่ายที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นจากความสมานฉันท์ การร่วมแรงร่วมใจของฝ่ายต่าง ๆ ที่มองเห็นความจำเป็นในการเรียนรู้และการแก้ปัญหาาร่วมกันแล้วมารวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ ตลอดจนการพึ่งพาอาศัย โดยเป็นเครือข่ายที่มีการสื่อสารและความผูกพันที่มีชีวิตชีวา มีกระบวนการที่ประสานสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการอย่างแท้จริงของสมาชิก มีแนวทางการดำเนินการที่เป็นอิสระจากการครอบงำของฝ่ายต่าง ๆ และมีโครงสร้างความสัมพันธ์ในแนวราบ

๓. เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยสถานการณ์เป็นตัวกำหนด ได้แก่ เครือข่ายที่เกิดจากสถานการณ์และประเด็นปัญหาที่ทุกฝ่ายเห็นว่าจำเป็นต้องใช้ความเป็นเครือข่ายในการแก้ปัญหาและสร้างพลังในการเรียนรู้ หรือต่อรอง เพื่อให้เกิดการพัฒนากิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง และมีผู้ประสานงาน เพื่อให้เครือข่ายมีความต่อเนื่อง

ปารีชาติ วลัยเสถียร^{๘๔} ได้สรุปกระบวนการสร้างเครือข่ายไว้ดังนี้

๑. ขั้นตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่าย เป็นขั้นตอนที่ผู้ปฏิบัติงานหรือฝ่ายจัดการตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างเครือข่ายเพื่อที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย รวมทั้งพิจารณาองค์กรต่าง ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสมเข้าเป็นเครือข่ายในการทำงาน คำถามในขั้นตอนนี้คือ ๑) จะเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับองค์กรใด ๒) จะได้รับประโยชน์หรือต้องสละประโยชน์ด้านใดบ้างในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย ๓) ระยะเวลาใดในการเข้าร่วมเครือข่ายคำตอบสำหรับคำถามเหล่านี้ อาจมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อระยะเวลาในการทำงาน ผ่านไประยะหนึ่งแล้ว

๒. ขั้นติดต่อกับองค์กรที่จะเป็นเครือข่าย หลังจากที่ได้ตัดสินใจในองค์กรที่เห็นว่าเหมาะสมในการเข้าร่วมเครือข่าย จะเป็นขั้นตอนของการติดต่อสัมพันธ์เพื่อชักชวนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการทำงาน ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อองค์กรมีความต้องการเหมือนกัน และต้องการกระทำกิจกรรมตอบสนองความ

^{๘๓} อ่างแล้ว, พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธ. เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส), หน้า ๘๔.

^{๘๔} ปารีชาติ วลัยเสถียร, กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : โครงการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๓).

ต้องการเหมือนกันดังนั้นจะต้องสร้างความคุ้นเคยและการยอมรับ รวมทั้งความไว้วางใจระหว่างกันเป็นขั้นตอนของการปลูกจิตสำนึกโดยการให้รางวัล กระตุ้นให้อยากแก้ปัญหาด้วยกัน อาจเรียกขั้นตอนนี้ว่าเป็นขั้นตอนการเตรียมกลุ่มหรือเตรียมเครือข่าย

๓. ขั้นการสร้างพันธมิตรร่วมกัน เป็นขั้นตอนของการสร้างความผูกพันร่วมกัน ซึ่งหมายถึงการตกลงในความสัมพันธ์ต่อกันในขั้นตอนนี้องค์กรจะเข้าสู่การตกลงที่จะทำงานร่วมกัน ซึ่งในการที่จะทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหา กลุ่มองค์กรจะต้องมีความรู้ที่จำเป็นซึ่งอาจจะทำโดยการแลกเปลี่ยนความรู้ และอาจเรียกขั้นตอนนี้ว่ากลุ่มศึกษาเรียนรู้ (Learning Group) หากพิจารณาในประเด็นของระดับการสร้างเครือข่ายก็จะเป็นขั้นตอนของ informal cooperation

๔. ขั้นการพัฒนาความสัมพันธ์ เป็นขั้นตอนที่การสร้างเครือข่ายปรากฏผลงานเป็นรูปธรรมเป็นขั้นตอนการเริ่มทำกิจกรรมโดยใช้ทรัพยากรร่วมกัน มีการตกลงในเรื่องการบริหารจัดการกลุ่ม ซึ่งเริ่มต้นด้วยการกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มกำหนดกิจกรรม จัดวางข้อตกลงในการทำงาน กำหนดบทบาทของสมาชิก รวมทั้งสิทธิหน้าที่ของหัวหน้ากลุ่ม เป็นต้น ในขั้นกลุ่มกิจกรรม (Action Group) หากพิจารณาในประเด็นระดับการสร้างเครือข่ายเรียกว่าเป็นขั้นตอนของ Formal Agreement

๕. ขั้นตอนการขยายกิจกรรมหรือขยายกลุ่ม หลังจากขั้นตอนการพัฒนาความสัมพันธ์จนนำไปสู่การทำกิจกรรมร่วมกัน จนมีผลงานปรากฏเป็นที่เด่นชัด องค์กรเครือข่ายรู้สึกว่าได้ผลประโยชน์จากการเข้าเป็นเครือข่าย ความสัมพันธ์จะแน่นแฟ้นขึ้น การเรียนรู้ร่วมกันนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงาน ฝ่ายปฏิบัติการแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความสัมพันธ์ด้วยความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นซึ่งจะนำไปสู่การขยายกิจกรรมหรือขยายกลุ่มตามพื้นที่หรือตามลักษณะกิจกรรมในด้านระดับการสร้างเครือข่าย ขั้นตอนนี้อาจอยู่ในระดับการเข้า “ลงทุน” ในองค์กรใหม่ (Minority Investment) และการจัดตั้งองค์กรใหม่ร่วมกัน (Joint Venture)

๖. ขั้นติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนการประเมินผลการดำเนินงานตามแผน ที่เกิดจากเครือข่ายความร่วมมือเพื่อไปสู่การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแผนการดำเนินงานนั้นอีก

พจนานา สนวนศรี^{๔๕} ได้เสนอแนวทางการสร้างเครือข่ายใน ระดับชุมชน ดังนี้

๑. แนวทางการสร้างเครือข่ายในระดับชุมชน ประกอบด้วย

๑.๑) การเปิดเวทีแลกเปลี่ยนพูดคุยระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อหาจุดรวมในการทำงานและสร้างการยอมรับว่าการท่องเที่ยวชุมชน คือ กิจกรรมส่วนหนึ่งของชุมชนที่ชาวบ้านและกลุ่มต่างๆ สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

๑.๒) แนวทางการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนโดยการจัดเวทีการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน การศึกษา-ดูงานระหว่างกัน การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรร่วมกันและการสร้างกิจกรรมที่ทำร่วมกันเพื่อสร้างพลังของเครือข่าย และให้ผลประโยชน์แก่กลุ่มสมาชิกอย่างเท่าเทียม

^{๔๕} พจนานา สนวนศรี, *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*, (กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๖), หน้า ๑.

๒. มีกิจกรรมเพื่อสร้างความร่วมมือ เช่น การเปิดโอกาสให้กลุ่มต่างๆ ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม การท่องเที่ยว เช่น การเป็นวิทยากรนำชม กลุ่มอาชีพ กิจกรรมการขายของที่ระลึก หรือ ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

๓. มีการสรุปบทเรียนและพัฒนาสู่กิจกรรมร่วมที่ยากขึ้น เช่น การจัดความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง ระหว่างกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ในชุมชน การกระจายบทบาทผู้นำ การวางแผนกิจกรรมร่วมกัน การจัดสรรผลประโยชน์ และการสร้างความสามัคคีเพื่อผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาาร่วมของชุมชน

การจัดการเครือข่าย

ปารีชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์^{๕๖} ได้กล่าวถึงแนวคิดของการจัดการ เครือข่าย โดยยกตัวอย่างแนวคิดการจัดการเครือข่ายของกลุ่ม “พันธมิตรแห่งดวงดาว” หรือ “Star Alliances” ว่าเกิดจากความคิดของแกนนำในกลุ่มสายการบิน ผู้ประกอบการธุรกิจโรงแรม รถเช่า ธุรกิจการท่องเที่ยว และผู้โดยสาร ที่ต้องการเชื่อมโยงกระบวนการทางธุรกิจ โดยจุดสำคัญของแนวคิด คือ การรวมกลุ่ม จากองค์กรที่เคยเป็นคู่แข่งให้หันหน้าเข้าหากันผนวกความร่วมมือจนเป็นพันธมิตร ในเชิงธุรกิจที่เอื้อ ประโยชน์ต่อกันและกันแทนการทุ่มเทในการแข่งขันอย่างที่เป็นมาในอดีตโดยยึดจุดหมายร่วมและการ จัดสรรผลประโยชน์ระหว่างกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวก่อให้เกิดประเด็นเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการจัดการ เครือข่าย ซึ่งมี ๖ ประการ โดยมีการประสานสอดคล้องกันอย่าง เหมาะสมเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง เป็นแสงสว่างแห่งดวงดาว คือ

๑. จุดมุ่งหมายร่วมการทำงานเครือข่ายจะเกิดประสิทธิภาพสูง หากทุกฝ่ายสามารถกำหนด จุดหมายร่วมกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดหมายที่ทุกฝ่ายเห็นและต้องการให้เกิดขึ้น

๒. บุคคลในการทำงานของเครือข่ายนั้นบุคคลในเครือข่ายจะต้องมีจิตสำนึกร่วม มีความถนัด ในงานที่ทำและมีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานรวมทั้งได้รับผลประโยชน์จากความเป็นสมาชิกในเครือข่าย

๓. การเชื่อมโยงการทำงานของเครือข่ายจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์ในการเชื่อมโยงที่เหมาะสม โดยอาจเชื่อมต่อกันผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ การเชื่อมต่อโดยมีศูนย์ประสานงานและการเชื่อมต่อโดย เทคโนโลยี

๔. การสร้างความรู้สึกร่วม หลังจากการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายแล้วทุกฝ่ายจะต้องมีความรู้สึก ร่วมกับกระบวนการทำงานของเครือข่ายเพื่อให้เกิดพลังในการผลักดันเป้าหมาย

๕. การพัฒนาระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ระบบการทำงานของเครือข่ายจะต้องสามารถ และพัฒนาให้เกิดระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้จากทุกฝ่ายซึ่งจะเป็นการสร้าง ความรู้สึกที่ดีต่อทุกฝ่ายและผู้ที่จะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย

^{๕๖} ปารีชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, *สื่อสารกับสังคมเครือข่าย*, (กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชน ท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๖).

๖. การจัดระบบข้อมูลข่าวสาร ระบบการติดต่อสื่อสารและสารสนเทศเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อความยั่งยืนของเครือข่ายเพราะจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และทราบถึงกิจกรรมความเคลื่อนไหวของเครือข่าย

ความสำคัญของเครือข่าย

ชินสัคค สุวรรณัจฉกริย^{๘๗} ได้อธิบายความสำคัญของเครือข่ายทางสังคม ไว้ดังนี้

๑. ทำให้เกิดการปรับตัวที่มีเหตุผลบนพื้นฐานของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด คือ การใช้พฤติกรรมที่มีเหตุผล หากทุกคนได้ควบคุมทรัพยากรและให้ความสนใจ ทรัพยากรและเหตุการณ์เมื่อนั้นเครือข่ายทางสังคมจะกำหนดชนิดของทรัพยากรที่ทำให้เครือข่ายเข้าถึงกันได้ ดังนั้น เครือข่ายทางสังคมจึงกำหนดความสามารถในหน้าที่ของตนเองออกมา โดยช่วยให้บุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตนเองวางไว้แม้ว่าจะขาดปัจจัยต่าง ๆ ได้

๒. ช่วยให้เกิดการแพร่กระจายของการนำเอาเครือข่ายมาใช้ในทางปฏิบัติ ได้แก่การถ่ายทอดประสบการณ์การทำงาน ในทางปฏิบัติและความเข้าใจในหน้าที่การงาน ช่วยให้เกิดความคล่องตัวในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหา เป็นช่องทางของข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายทางอาชีพและการค้า กิจกรรมที่สามารถสร้างพฤติกรรมการปรับใช้ในการทำงาน โดยสามารถเข้าถึงมาตรฐานสากลที่กำหนดไว้

๓. สร้างความน่าเชื่อถือ ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ได้อย่างง่าย และสะดวกสร้างหลักประกันความเสี่ยงในการตัดสินใจ หรือการเข้าร่วมกิจกรรมความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ให้ผู้รู้สึกว่ามีความปลอดภัย ไม่มีความเสี่ยงเกิดขึ้น กลไกของความน่าเชื่อถือที่เกิดขึ้น และนำไปสู่ความมั่นคงในธุรกิจได้

๔. เป็นช่องทางอย่างหนึ่งในการระดมทรัพยากร (แรงงาน ทุน ข้อมูล) เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เนื่องจากในปัจจุบันการช่วยเหลือกันนั้นสามารถกำหนดบทบาทจากความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น ดังนั้น หากมีทรัพยากรเครือข่ายอยู่จะสามารถใช้เป็นช่องทางในรูปแบบต่าง ๆ สร้างวัฒนธรรมร่วมกัน เพื่อก่อให้เกิดความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น เป็นผลให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการได้

๕. สามารถกำหนดความเป็นอิสระของกลุ่มตนเองและสามารถต่อรองใน เรื่องการกระจายอำนาจและทรัพยากร กล่าวคือ การพัฒนาศักยภาพของตนเองนั้นมีข้อจำกัด จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องประสานกิจกรรม หรือสร้างความร่วมมือกันในการทำงานตาม ความสามารถและหน้าที่ที่ตนเองครอบครองอยู่ ดังนั้น หากได้รับการจัดสรรหน้าที่การงานตามความสามารถที่มีอยู่ในลักษณะของเครือข่ายอาชีพ ก็จะทำให้เกิดความสำเร็จ มีความได้เปรียบใน การแข่งขัน และ เข้าถึงทรัพยากรได้ง่าย

^{๘๗}ชินสัคค สุวรรณัจฉกริย, เครือข่ายทางสังคม (Social Network), (มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙), หน้า ๑๒-๑๓.

๖. เป็นแนวร่วมใหม่ที่ช่วยแก้ปัญหาในกรณีที่ภาครัฐไม่มีประสิทธิภาพใน การจัดการ (เช่น ร่วมด้วยช่วยกัน เครือข่ายอนุรักษ์มรดกมรดกต่าง ๆ) เนื่องจากความสัมพันธ์ส่วนตัวนี้ สามารถสร้างเครือข่าย ให้เกิดขึ้นได้ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญที่จะแสดงอิทธิพลและนำมาสู่การตัดสินใจร่วมกัน

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาของ สมยศ ปัญญา^{๘๘} และคณะ^{๘๙} เรื่อง วิสาหกิจชุมชนกับแนวทางการ พัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นการดำเนินกิจกรรมเชิงธุรกิจขนาดเล็กที่ดำเนินการร่วมกัน แบบกิจกรรมรวมหมู่ โดยสมาชิกของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง กิจกรรมที่ดำเนินการมักคิดค้นขึ้นมาในแต่ละ ชุมชนแล้วนำไปพัฒนาต่อยอด ขยายกิจการทั้งในด้านการผลิตและการตลาดเพื่อยกระดับการพึ่งตนเอง และเพิ่มรายได้แก่คนในชุมชน การผลิตเพื่อกิน เพื่อใช้หรือเศรษฐกิจชุมชน จึงเป็นลักษณะของความ พอเพียงสำหรับชุมชนที่เป็นทางออกในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจอย่างหนึ่งในสังคมยุคปัจจุบัน

แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ยั่งยืน ประกอบด้วย ๘ ขั้นตอน ดังนี้ ๑)การประเมินทบทวน ผลงานที่ผ่านมา เพื่อหาแนวทางแก้ไขหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ๒)การพัฒนาสินค้าและบริการอย่างสม่ำเสมอ ๓)การควบคุมและรักษาคุณภาพมาตรฐาน ๔) การผลิตต้องไม่กระทบต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม อาชีพ และวิถีชีวิตของชุมชน ๕)ความซื่อสัตย์ในการบริหารกองทุน ความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ๖)การศึกษา ดูงานเพิ่มเติม ๗)การสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ การผลิตและการตลาดภายในและภายนอกชุมชน ๘)การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้เป็นต้นแบบสำหรับการเรียนรู้ของสมาชิกและกลุ่มผู้สนใจ

ปัญญา เทพสิงห์ และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร^{๙๐} ศึกษาเรื่อง แนวทางการฟื้นฟูชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการศึกษพบว่า จะพัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องมองชุมชนทุกมิติในแง่เศรษฐกิจ ต้องสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะการรื้อฟื้นจากนายทุน กระแสโลกาภิวัตน์ ให้คนตั้งกลุ่ม หรือองค์กรของตนเอง ร่วมทำความสำเร็จน้อยๆ และพัฒนาขยายให้ใหญ่ขึ้น ในแง่ธรรมชาติให้ชุมชน สร้างระบบความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ให้คนพัฒนาตนเองร่วมกับสิ่งแวดล้อม สร้างอิสรภาพและความสุข โดยไม่เบียดบังธรรมชาตินัก ในแง่สังคมต้องคำนึงถึงรากฐานของชุมชน ค้นหาทุนชุมชน รวมถึงวิถีมนุษย์ จากรากเหง้าประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมแต่ละชุมชน ในแง่การศึกษาไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการศึกษา ในระบบจากครูอาจารย์เท่านั้น แต่หาในท้องถิ่นจากปราชญ์ชาวบ้านมีผู้รู้ท้องถิ่นเป็นคนถ่ายทอด ในแง่จิตสาธารณะต้องสร้างจิตสาธารณะให้คนทำงานเพื่อสังคมมากขึ้น กล่าวหาญทางจริยธรรมให้คนที่ พัฒนาจริยธรรมแล้วเป็นคนกลางประสานงาน ในแง่เทคโนโลยีไม่ควรใช้อย่างประมาท เทคโนโลยีมีอยู่

^{๘๘}สมยศ ปัญญา, พิงพร ศรีแก้ว และจิราภรณ์ คล้อยปาน, “วิสาหกิจชุมชนกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน”, วารสารบัณฑิตแสงโคกคำ, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๙) : หน้า ๗๓-๘๘.

^{๘๙}ปัญญา เทพสิงห์ และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, “แนวทางการฟื้นฟูชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๖) : หน้า ๔๓-๖๔.

ในภูมิภาคปัญญาชาวบ้าน ทำอย่างไรให้ประสานกัน สร้างเทคโนโลยีการผลิตให้เกิดการหมุนเวียน และให้คนอยู่กับธรรมชาติอย่างเกื้อกูล

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีดังนี้ ๑) ต้องสร้างจิตสำนึกและฐานความคิดใหม่ที่มองมนุษย์โลกและธรรมชาติมีระบบเดียวกัน ๒)เชื่อมั่นในศักยภาพของตน การยึดคนเป็นศูนย์กลางไม่ใช่ข้อเสียเสมอไป ถ้าคนนั้นมีคุณธรรมเป็นที่ตั้ง ๓)รู้จักเหตุและผลของปัจจัยธรรมชาติ รู้เห็นธรรมชาติตามความจริงที่เรียกว่าปัญญา ๔)รู้จักตนเองและเจริญสติเพื่อหลีกเลี่ยงอันตรายเชิงบริโภคนิยมที่ไร้ขอบเขต ๕)ดำเนินชีวิตให้เกิดการพัฒนาทางจิตวิญญาณ หาประสบการณ์ทางจิตวิญญาณกับธรรมชาติ ที่จะให้มีความสุข

เกศินี ประทุมสุวรรณ และ พิรพัฒน์ พันศิริ^{๙๐} ศึกษาเรื่อง วิสาหกิจเพื่อสังคมบนฐานทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑)ศักยภาพการประกอบการวิสาหกิจเพื่อสังคมบนฐานทุนวัฒนธรรม ๒)สถานภาพความรู้ของคณะทำงานและภาคีเครือข่ายที่มีต่อวิสาหกิจเพื่อสังคม และ ๓)แนวทางการยกระดับขีดความสามารถของวิสาหกิจเพื่อสังคมบนฐานทุนวัฒนธรรมอันนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน กลุ่มตัวอย่าง คือ โครงการวิสาหกิจเพื่อสังคมจำนวน ๔ โครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากแผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ มีพื้นที่ดำเนินงานอยู่ในกรุงเทพฯ เชียงใหม่ขอนแก่น และสงขลา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การประเมินตนเองและการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผลการศึกษา พบว่า ทุกโครงการมีศักยภาพทุนวัฒนธรรมอยู่ในระดับมากและมีการนำไปใช้อย่างบูรณาการกับทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนธรรมชาติ และทุนกายภาพ ส่วนศักยภาพการประกอบการ โดยภาพรวมพบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางสำหรับสถานภาพความรู้ที่มีต่อวิสาหกิจเพื่อสังคมของผู้รับผิดชอบโครงการ คณะทำงาน และภาคีเครือข่าย พบว่า มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง แนวทางการยกระดับขีดความสามารถของวิสาหกิจเพื่อสังคมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาให้ผู้รับผิดชอบโครงการและคณะทำงานมีระบบความคิดและทักษะการเป็นผู้ประกอบการโดยการสนับสนุนองค์ความรู้ผ่านการฝึกอบรม การให้คำปรึกษาและการบ่มเพาะธุรกิจ

ปิยะนุช เงินคล้าย,วงพักตร์ ภูพันธ์ศรี,และวีณา พิงวิวัฒน์นิกุล^{๙๑} ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนา

^{๙๐}เกศินี ประทุมสุวรรณ และ พิรพัฒน์ พันศิริ, “วิสาหกิจเพื่อสังคมบนฐานทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๓, (เดือนกรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๔) : หน้า ๘๘-๑๐๑.

^{๙๑} ปิยะนุช เงินคล้าย,วงพักตร์ ภูพันธ์ศรี,และวีณา พิงวิวัฒน์นิกุล, “ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น”, วารสารวิจัยรามคำแหง (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑, (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๓) : หน้า ๑๑-๒๐.

รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น และเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงพรรณนา เก็บข้อมูลจากเอกสาร ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นมี ๒ ระดับ ในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมมีทั้งระดับประชาชน ระดับการปกครองท้องถิ่น และระดับอื่นๆ เช่น โครงสร้างของกฎหมาย วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นต้น แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น มีทั้งบทบาทในภาครัฐ ได้แก่ การออกแบบช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมและการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และบทบาทภาคประชาชน ส่งเสริมให้ประชาชนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม

สมพันธ์ เตชะอธิก^{๙๒} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบองค์กรชุมชนและเครือข่ายทางสังคม เพื่อแก้ปัญหาความยากจน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถียังชีพของคนยากจนและความยากจนเชิงโครงสร้างในชุมชนการเปลี่ยนแปลงและคลี่คลายปัญหาความยากจนโดยองค์กรชุมชนและเครือข่ายทางสังคมเพื่อเสนอทางเลือกรูปแบบการพัฒนาระบบการพัฒนาองค์กรชุมชนและเครือข่ายทางสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติในการพัฒนาระบบองค์กรชุมชนและเครือข่ายทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ผลการวิจัยพบว่า คนยากจนจำนวนมากขาดแคลนสินทรัพย์ด้านทุนต่างๆ ไม่มีปัจจัยการผลิต ไม่เข้าร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาและไม่มีการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมต่างๆ ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากป่าและแหล่งน้ำรูปแบบการพัฒนาระบบองค์กรชุมชนและเครือข่ายทางสังคม มียุทธศาสตร์ทางเลือก ตั้งแต่ระดับองค์กรชุมชน สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้ด้วยตนเอง และเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบกับเครือข่ายทางสังคม เช่น การมีคณะกรรมการชุมชนหมู่บ้าน ประชาสังคมและสภาองค์กร ชุมชนตำบล เทศบาล อบต. มีส่วนร่วมเสนอแนะ ตรวจสอบการดำเนินงานต่างๆ

ชลวิทย์ เจียรจิตต์, ชัยวัชร พรหมจิตติพงศ์, ฉันทนิกันต์ สุญสินภัย, สายชล ปัญญชิต และ ภูเบศ วนิชขานนท์^{๙๓} ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมทางสังคมกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพชุมชนอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพ ๒) ถอดบทเรียนแนวทางการยกระดับศักยภาพเครือข่ายสัมมาชีพให้มีความยั่งยืน และ ๓) พัฒนารูปแบบการสร้างนวัตกรรมเครือข่ายสัมมาชีพ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้แทนกลุ่มสมาชิกภายใน

^{๙๒} สมพันธ์ เตชะอธิก, “การพัฒนาระบบองค์กรชุมชน และเครือข่ายทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (สาขาวิชาพัฒนาสังคม: มหาวิทยาลัยรัตนนคร, ๒๕๕๒).

^{๙๓} ชลวิทย์ เจียรจิตต์, ชัยวัชร พรหมจิตติพงศ์, ฉันทนิกันต์ สุญสินภัย, สายชล ปัญญชิต, ภูเบศ วนิชขานนท์, “นวัตกรรมทางสังคมกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพชุมชนอย่างยั่งยืนการ”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม – เมษายน ๒๕๖๕) : หน้า ๑-๑๔.

ชุมชนของเครือข่ายสัมมาชีพและผู้แทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๖๐ คน โดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง โดยมีเครื่องมือการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่มอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบและการวิเคราะห์แบบแก่นสาระผลการวิจัยพบว่า ๑) ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพ พบว่า องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นและสามารถสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพได้คือ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้การบริหารกลุ่มอย่างมีส่วนร่วมภายใต้ปัจจัยความสำเร็จ ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการสื่อสาร ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านความเสียสละ และด้านการสรุปทบทเรียน ๒) ถอดบทเรียนแนวทางการยกระดับศักยภาพเครือข่ายสัมมาชีพให้มีความยั่งยืน พบว่า การยกระดับเครือข่ายสัมมาชีพจำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้เพื่อเข้าใจพื้นที่ การปรับใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสมโดยเฉพาะนวัตกรรมเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ความยั่งยืนในการพัฒนา และการมุ่งสู่การพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ และ ๓) พัฒนารูปแบบการสร้างนวัตกรรมเครือข่ายสัมมาชีพ พบว่า การพัฒนารูปแบบการสร้างนวัตกรรมเครือข่ายสัมมาชีพสู่ระดับนโยบายจะต้องอาศัยการสร้างผู้นำ การสร้างเครือข่ายผ่านกิจกรรมการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม และการติดตามประเมินผลเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้

พรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล^{๔๔} ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาเครือข่ายทางธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ๒) เสริมสร้างเครือข่ายทางธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา และ ๓) เสนอแนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยแบบชุมชนมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๑๕ คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ วิเคราะห์เนื้อหาแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนาผลการวิจัยพบว่า ๑. เครือข่ายทางธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน ๑,๘๕๓ แห่ง มีกลุ่มการผลิตสินค้า การแปรรูป ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ผลิตภัณฑ์สมุนไพร เป็นต้น ผู้ประกอบการและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ดำเนินการโดยหน่วยงานของภาครัฐ กิจกรรมสำคัญเน้นกระบวนการผลิตและการนำผลิตภัณฑ์ไปจัดจำหน่าย ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ สำหรับแผนงานและการดำเนินการจัดทำโครงการของกลุ่มดำเนินการภายใต้เจ้าหน้าที่รัฐ ๒. การเสริมสร้างเครือข่ายทางธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ภายใต้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ โดยการส่งเสริมองค์ความรู้และสนับสนุนให้ผู้ประกอบการได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน จัดทำแผนพัฒนาผู้ประกอบการจัดสรรงบประมาณไปยังผู้ประกอบการวิสาหกิจโดยตรง จัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการได้จำหน่ายสินค้าทั้งภายในประเทศและภายนอกประเทศ ๓. แนวทางการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา

^{๔๔}พรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล, “การเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา”, วารสาร มจร วุฒิปัญญาปริทรรศน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๕) : หน้า ๑๗๐ -๑๘๔.

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยมีกระบวนการสำรวจข้อมูลของตนเองรู้จักตนเอง นำไปสู่กระบวนการปรึกษา
ระหว่างคนในชุมชนท้องถิ่นหน่วยงาน ภาคี ทุกกลุ่ม เพื่อร่วมกันระดมปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหา
ร่วมกันร่วมกันวางแผนการจัดการทรัพยากรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนามหานครโคราช

อุดร หลักทอง^{๔๕} ศึกษาเรื่อง แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรมการศึกษา
ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ ๑) เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะและสภาพทั่วไปของชุมชนพหุวัฒนธรรม
๒) เพื่อค้นหากระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม และ ๓) เพื่อนำเสนอแนวทางการ
สร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาด้วยวิธีการวิจัยเชิง
คุณภาพ (Qualitative research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ
ลักษณะเฉพาะและสภาพทั่วไปของชุมชนพหุวัฒนธรรมในปัจจุบัน และกระบวนการหรือแนวทางสร้าง
ความเข้มแข็งของชุมชน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสนทนากลุ่ม
(Focus group discussion) จากประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด และข้อมูลที่ได้จากการสังเกต
แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participation observation) เพื่อนำมาซึ่งข้อมูลและข้อเสนอแนะให้แก่ชุมชน
พหุวัฒนธรรม อื่นๆ สามารถนำมาปรับประยุกต์แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เหมาะสม
กับชุมชนของตนได้ผลการศึกษาพบว่า ๑) ลักษณะเฉพาะของชุมชนพหุวัฒนธรรม ทั้ง ๓ ชุมชน มีลักษณะเฉพาะ
ด้านการนับถือศาสนา และความเชื่อในลัทธิต่างๆ ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน (คริสต์) ชุมชนวัดกัลยาณมิตร
(พุทธและลัทธิขงจื้อ) และชุมชนกุฎีขาว (อิสลาม) ๒) สภาพทั่วไปของชุมชนทั้ง ๓ ชุมชน คล้ายคลึงกัน
คือ เป็นชุมชนเมือง สภาพบ้านเรือน ที่พักอาศัยหนาแน่น เป็นชุมชนที่มีพื้นที่บางส่วนติดกับแม่น้ำลำ
คลอง ๓) ลักษณะความเป็นพหุวัฒนธรรมในชุมชน ชุมชนทั้ง ๓ ชุมชน ได้แก่ ชุมชนกุฎีจีน ชุมชนวัด
กัลยาณมิตร และชุมชนกุฎีขาว เป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมของคนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา และความ
เชื่อ ที่แตกต่างกัน และอพยพมาตั้งรกรากในย่านเดียวกัน ได้แก่ ไทย แขก จีน ฝรั่งเศส ญวน เป็นต้น และ
๔) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของทั้ง ๓ ชุมชน และค้นพบแนวทางการสร้าง
ความเข้มแข็งของชุมชน ๗ แนวทาง ดังนี้ ๑. การพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ๒. การสร้างองค์ความรู้
ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ๓. การออกแบบกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๔. การมีส่วนร่วมของ
คนในชุมชน ๕. การสร้างองค์กรเครือข่ายภายในชุมชน ๖. กองทุนชุมชน ๗. กฎ กติกา และข้อบัญญัติ
แนวทางทั้ง ๗. ประการนี้สามารถไปประยุกต์กับชุมชนทั่วไปได้ตามความเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพ
ของชุมชน

^{๔๕}อุดร หลักทอง, “แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม”, วารสารสารสนเทศ
วารสารสารสนเทศ, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘) : หน้า ๓๗-๔๕.

คอรี่ การ์จี และณัฐธา วินิจฉัยภาค^{๙๖} ศึกษาเรื่องการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน ในโครงการอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน โครงการอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ๒) เพื่อศึกษากระบวนการของการจัดการปกครองแบบร่วมมือในโครงการอุตสาหกรรมฯ และ ๓) เพื่อศึกษาผลผลิตและผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการอุตสาหกรรม ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษา ค้นคว้าเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแสดงที่เป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนจำนวนทั้งสิ้น ๑๖ ราย ผลการศึกษาพบว่า ๑) ปัจจัยหรือเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน ประกอบด้วยหนึ่งมิติบริบทของระบบ มีปัจจัยของกรอบแนวคิดของกฎหมายและนโยบายลักษณะทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และประเด็นความมั่นคงในพื้นที่สองมิติตัวขับเคลื่อนความร่วมมือมีปัจจัยการพึ่งพาซึ่งกันและกัน สิ่งจูงใจที่ตามมา และผู้นำที่ริเริ่มความร่วมมือ ๒) กระบวนการของการจัดการปกครองแบบร่วมมือกันมีอยู่สามมิติคือหนึ่งหลักการทำงานร่วมกัน มีองค์ประกอบการศึกษาหรือและการกำหนดแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน สองความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน มีองค์ประกอบการสร้าง ความเชื่อมั่นระหว่างกันและการสร้างข้อผูกมัดร่วมกัน และสามความสามารถในการดำเนินการร่วมกันมี องค์ประกอบการจัดกระบวนการและสถาบัน และภาวะผู้นำ และ ๓) ผลผลิตและผลลัพธ์จากการดำเนินโครงการอุตสาหกรรมฯ ประกอบด้วย มิติของผลผลิต เช่น บริบทของอาคารและสถานที่ ภาคเอกชน เข้ามาบริหารโรงงาน และการพัฒนาทักษะแรงงาน และสองมิติของผลลัพธ์ที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ เพราะมีการจ้างงานต่ำกว่าที่กำหนด ส่วนข้อเสนอเชิงนโยบายประกอบด้วย ๑) การกำหนดนโยบาย และโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ จำเป็นที่จะต้องมีการสร้างการยอมรับและแสวงหาความร่วมมือจากประชาชน ๒) การบรรลุข้อตกลงสันติภาพระหว่างกลุ่มก่อความไม่สงบและรัฐบาลไทยควรเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่สุด จึงจะสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้ตามปกติ และ ๓) การจัดลำดับความสำคัญในวาระทางนโยบายของรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรจะให้ความสำคัญทั้งในประเด็นความมั่นคงและการพัฒนาอย่างเทียมกัน

^{๙๖} คอรี่ การ์จี และณัฐธา วินิจฉัยภาค, “ศึกษาเรื่องการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ในโครงการอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้”, วารสารการเมือง การปกครอง, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๓) : หน้า ๑-๒๐.

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตที่ศึกษาบูรณาการมาจากแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม แนวคิดแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม แนวคิดเรื่องการจัดการชุมชน และแนวคิดเรื่องการสร้างเครือข่าย โดยมุ่งเน้นโดยมุ่งเน้นการศึกษาการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพของชุมชนซึ่งเป็นอุตสาหกรรมของชุมชนในจังหวัดปัตตานี ทั้งในระดับนโยบายและพื้นที่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เพื่อพัฒนากิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี และเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย
- ๓.๔ การสร้างเครื่องมือในการวิจัย
- ๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย
- ๓.๘ สรุป

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปฏิบัติการ ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ที่เชื่อมโยงกับการบูรณาการจากแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม และแนวคิดเรื่องการจัดการชุมชน ภายใต้บริบทการเป็นพื้นที่ความขัดแย้งเชิงรัฐศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมทั้งในระดับนโยบาย พื้นที่ และความร่วมมือของชุมชนภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี นอกจากนี้ยังใช้แนวคิดเรื่องการสร้างเครือข่าย เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีอีกด้วย ซึ่งผลการศึกษาวิจัยทั้งหมดจะพัฒนาเป็นคู่มือการสร้างรูปแบบกิจกรรมแบบมี

ส่วนร่วมของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีต่อไป มีสาระโดยสรุปในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๑. การศึกษาการวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เพื่อทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑.๑) ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ โดยอาศัยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๒) ทำการศึกษาวิเคราะห์บริบทเชิงพื้นที่เกี่ยวกับค่านิยม จารีตประเพณี วัฒนธรรม ภาษา และศาสนา ของคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๑.๓) สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ กระบวนการ และรูปแบบความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒. การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม (Field Study) เพื่อทราบถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการบริหารจัดการชุมชน วัฒนธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม ค่านิยม จารีตประเพณี ของคนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ โดยมีขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า คือ

๒.๑) ทำการสัมภาษณ์ผู้นำภาครัฐ ภาคชุมชน และผู้นำภาคเครือข่าย ในจังหวัดปัตตานี จำนวน ๖ คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นบุคคลที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒.๒) ทำการจัดกิจกรรมความยั่งยืนของอุตสาหกรรมชุมชน ประกอบด้วย ๑)การส่งเสริมการเรียนรู้ ๒)การพัฒนาความร่วมมือ

๒.๓) ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการวิจัยฯ จังหวัดปัตตานี จำนวน ๑๕ คน แล้วย่นำมาสรุปผลและวิเคราะห์ผล

๒.๔) ทำการสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ โดยการจัดเวทีสัมมนาและจัดนิทรรศการแสดงผลงานผลิตภัณฑ์ชุมชนการนำข้อมูลคืนสู่ชุมชน

๓. การประชุมสัมมนาในเชิงวิชาการ (หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ) เพื่อเป็นการสนับสนุนให้ผู้นำภาครัฐ ภาคชุมชน และผู้นำภาคเครือข่ายในจังหวัดปัตตานี ที่มีการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

๓.๒ พื้นที่ศึกษา ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

เนื่องจากการเป็นการศึกษาวิจัยในลักษณะของการศึกษาการสร้างรูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่ในการศึกษา โดยมีเกณฑ์ดังนี้

๑. เป็นกลุ่มชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
๒. เป็นกลุ่มชุมชนที่มีการขับเคลื่อนงานที่อยู่ท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
๓. เป็นกลุ่มชุมชนที่มีการดำเนินงานในรูปแบบภาคอุตสาหกรรม ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดในลักษณะของพื้นที่ ดังนี้

๓.๑) กลุ่มสตรีสันติสุข ต.คลองมานิง อ.เมือง จ.ปัตตานี

๓.๒) กลุ่มกลุ่มยาริงบาติก ต.หนองแรด อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี

๓.๓) กลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านท่ามะนาว ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

๑) ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ระดับจังหวัด ระดับท้องถิ่น ปราชญ์ชุมชน นักวิชาการ จังหวัดปัตตานี จำนวน ๖ คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

๒) ตัวแทนกลุ่มอาชีพในจังหวัดปัตตานี จำนวน ๓ กลุ่ม ๆ ละ ๕ คน รวม ๑๕ คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น ๑. ตัวแทนจากกลุ่มสตรีสันติสุข ต.คลองมานิง อ.เมือง จ.ปัตตานี จำนวน ๕ คน ๒. ตัวแทนจากกลุ่มกลุ่มยาริงบาติก ต.หนองแรด อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี จำนวน ๕ คน ๓. ตัวแทนจากกลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านท่ามะนาว ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี จำนวน ๕ คน

๓) ทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการวิจัยฯ จังหวัดปัตตานี จำนวน ๑๕ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

๑) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guideline) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับผู้นำภาครัฐ ผู้นำชุมชนและผู้นำเครือข่าย ในจังหวัดปัตตานี จำนวน ๖ คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ เป็นบุคคลที่มีบทบาทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการวิจัยฯ จังหวัดปัตตานี จำนวน ๑๕ คน แล้วนำมาสรุปผลและวิเคราะห์ผล

๓) ทำการสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ โดยการจัดเวทีสัมมนาและจัดนิทรรศการ การนำข้อมูลคืนสู่ชุมชน

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลใน ๓ ลักษณะ อันได้แก่ กระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ และข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และกระบวนการหรือแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสัมภาษณ์เจาะลึก โดยกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังกล่าว เป็นกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแนวทางของกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามข้อขั้นตอน ดังนี้

๑) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ

สำหรับกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการและข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทางสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้ง แหล่งข้อมูลจากส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะแหล่งข้อมูลทางเว็บไซต์ที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ต เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในระดับทุติยภูมิ (secondary data) ประเภทต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ รายงานการศึกษาวิจัยและผลงานวิจัยประเภทต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบหรือสร้างแบบสัมภาษณ์เจาะลึกรวมทั้งเพื่อนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลในการวิจัยในส่วนต่อไป

๒) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก

สำหรับแนวทางประการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) นั้นทางผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางประการสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการขอความร่วมมือจากองค์กรหรือบุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เพื่อขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำชุมชน ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการในการจัดการชุมชน บุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้นำทางความคิดของประชาชน

อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการสัมภาษณ์เจาะลึกนั้น ทางคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการบันทึกข้อมูล โดยวิธีการจดบันทึกข้อมูลและการบันทึกเสียงของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์ โดยการขออนุญาตจากผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยหรือผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนทำการบันทึกเสียงหากได้รับอนุญาต เพื่อนำมาใช้ในกระบวนการตรวจสอบและตรวจทานความถูกต้องย้อนกลับในภายหลังได้

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ในการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์เชิงพื้นที่ที่ได้จากการสังเกต (Observations) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

- ๑) วิเคราะห์แนวคิด ความหมายที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้
- ๒) ศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้ได้กรอบความคิดที่นำไปสู่การสร้างกรอบคำถามเพื่อนำไปสู่การลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกและเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓) นำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ไปจัดจัดกิจกรรมส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งทำการศึกษาและคัดเลือกตัวแทน จังหวัดปัตตานี จำนวน ๓ กลุ่ม ๆ ละ ๕ คน รวม ๑๕ คน
- ๔) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้ทั้งจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลวิเคราะห์บริบทเชิงปัญหาและข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และจากการฝึกอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ นำเข้าสู่การประชุมสนทนากลุ่มเฉพาะกับกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการวิจัยฯ จังหวัดปัตตานี จำนวน ๑๕ คน แล้วนำมาสรุปผลและวิเคราะห์ผล
- ๕) นำปัญหาและข้อเสนอแนะที่ได้ จัดเวทีสัมมนาและจัดนิทรรศการ การนำข้อมูลคืนสู่ชุมชน ในการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย เป็นการนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบฐานข้อมูล ภาพถ่ายกิจกรรม และการพรรณนาความประกอบการบรรยายข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเชิงพื้นที่ เพื่อให้เห็นรูปแบบ กระบวนการที่จะส่งต่อก่อให้เกิดการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงคุณภาพและศักยภาพบนพื้นฐานแห่งชุมชนและสังคมที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมและจริยธรรมที่จะนำไปสู่การเชื่อมต่อความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ทั้งในระดับนโยบาย ชุมชน องค์กรที่สนใจในโอกาสต่อไป

๓.๗ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการศึกษาความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี การนำเสนอประกอบการอธิบายร่วมกับแนวคิด ตัวย่อขยาย เพื่อให้ได้ข้อมูลครบทุกมิติ

รวมทั้งการหาแนวทางความร่วมมือของชุมชนภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมสร้างเครือข่ายของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งผลการศึกษาวิจัยทั้งหมดจะพัฒนาเป็นคู่มือการสร้างรูปแบบกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีต่อไป

๓.๘ สรุป

การศึกษาวิจัย “ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี” เป็นการศึกษาโดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเชิงปฏิบัติการเก็บข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ด้านผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้นำภาครัฐ ภาคชุมชน และผู้นำภาคเครือข่าย ในจังหวัดปัตตานี รวมทั้งตัวแทนกลุ่มอาชีพในจังหวัดปัตตานีที่มีการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีการเลือกพื้นที่ในการศึกษาวิจัยโดยการพิจารณาจากรวมกลุ่มของคนในชุมชนโดยการนำเอาทรัพยากรภายในชุมชนมาสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อเป็นรายได้ให้แก่ชุมชน ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตที่ศึกษาบูรณาการมาจากแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม แนวคิดแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม แนวคิดเรื่องการจัดการชุมชน และแนวคิดเรื่องการสร้างเครือข่าย ในจังหวัดปัตตานี ทั้งในระดับนโยบาย และพื้นที่ แล้วทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายผลการวิจัยตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

แนวคิดการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้ระบบเศรษฐกิจที่ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในพื้นที่นั้นทำให้ประชาชนได้มีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเป็น อุตสาหกรรมชุมชน ผลผลิตสินค้าออกจำหน่ายทำให้มีรายได้เลี้ยงชีพดูแลครอบครัวส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง อุตสาหกรรมชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจฐานรากที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ช่วยลดปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทได้ ซึ่งทำให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง แต่เพื่อให้อุตสาหกรรมชุมชน มีศักยภาพในการดำเนินธุรกิจได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถแข่งขันได้ในตลาดทุกระดับ พร้อมทั้งเป็นการพัฒนาให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน อุตสาหกรรมจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในทุกด้าน ทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการ ด้านการจำหน่าย ด้านการเงิน รวมทั้งด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายในห่วงโซ่อุปทานเพื่อเสริมสร้างพลังในการแข่งขันในระดับสากล ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประกอบอุตสาหกรรมชุมชนที่ได้รับบริการที่ปรึกษาเครือข่าย ผู้ประกอบการค้า และหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วย ร่วมดำเนินงานผ่านกระบวนการประเมินศักยภาพและ จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของอุตสาหกรรมชุมชน ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาดังนี้

๔.๑ ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนภาคอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี

๔.๑.๑ ข้อมูลจังหวัดปัตตานี

ปัตตานี มีสถานภาพเป็นจังหวัด เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ.๒๔๗๖ ก่อนสมัยสุโขทัย ปัตตานีเป็นอาณาบริเวณส่วนหนึ่งของอาณาจักร “ลังกาสุกะ” หรือที่ปรากฏในเอกสารจีน คือ อาณาจักร “หลังยาซิว” ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒ – ๑๖ ศูนย์กลางการปกครองของลังกาสุกะอยู่ที่ปาราวัน (Parawan หมายถึง พระราชวัง) ในเขตอำเภอยะรังในปัจจุบัน โดยมีเมือง “โกตามหลิฮัย” เป็นเมืองหลวงและเป็นศูนย์กลางการปกครอง ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ บริเวณชายทะเลแถบกรือเซะ – บานามิหมูบ้าน “ปะตานี” เกิดขึ้น มีเรือสินค้าชาติต่าง ๆ มาจอดแวะพักเป็นจำนวนมาก ศูนย์กลางความเจริญแห่งใหม่และพระราชวังจึงย้ายมาอยู่ที่ “ปะตานี” และเรียกเป็น “ปาตานี” และ “ปัตตานี” ในเวลาต่อมา หลังจากปี พ.ศ.๒๓๘๘ ศูนย์กลางการปกครองย้ายมาอยู่ที่บังติกอติดกับแม่น้ำปัตตานีในปัจจุบัน ส่วนศูนย์กลางการค้าในระยะแรกอยู่ที่ใกล้ปากแม่น้ำบริเวณหัวตลาด เมืองปัตตานีแห่งใหม่จึงเจริญรุ่งเรืองสืบต่อมาจนกระทั่งบัดนี้

จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดหนึ่งในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และอารยธรรมเจริญรุ่งเรือง มาเป็นเวลานาน เนื่องด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของปัตตานีมีความเหมาะสมมาตั้งแต่ในอดีต โดยเฉพาะทำเลที่ตั้งที่ติดทะเล มีอ่าวที่สามารถบังคลื่นลม และเป็นที่พักจอดเรือเพื่อค้าขายหรือซ่อมแซม มีเส้นทางบกและทางแม่น้ำ ที่สามารถเชื่อมต่อกับฝั่งตะวันตกด้านมหาสมุทรอินเดียมาตั้งแต่สมัยโบราณ จึงสามารถติดต่อค้าขายทางทะเลกับเมืองท่าอื่น ๆ บนคาบสมุทรมลายูและภูมิภาคใกล้เคียงได้โดยสะดวก ประกอบกับปัตตานีมีทรัพยากรธรรมชาติ อุดมสมบูรณ์ เช่น สินแร่ เครื่องเทศ ของป่า และพืชพันธุ์ธัญญาหารอื่น ๆ รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของสินค้าจากนานาประเทศ ทำให้ปัตตานีมีชื่อเสียงด้านการค้ามีความเจริญรุ่งเรือง และรับเอาอารยธรรมจากชนชาติต่าง ๆ มาผสมผสานจนเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นมรดกตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน

จังหวัดปัตตานี ตั้งอยู่ภาคใต้ของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพฯ ๑,๐๕๕ กม. มีเนื้อที่ประมาณ ๑,๙๔๐.๓๕ ตร.กม. หรือ ประมาณ ๑,๒๑๒,๗๒๓ ไร่ มีอาณาเขต ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง

ทิศเหนือ ติดต่อกับอ่าวไทย

ทิศใต้ ติดต่อกับเขตอำเภอเมืองยะลา อำเภอรามัน จังหวัดยะลา และเขตอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอ่าวไทย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตอำเภอเทพา และอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

สภาพภูมิประเทศ แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ ประกอบด้วย พื้นราบชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณ ๑ ใน ๓ ของพื้นที่จังหวัด ได้แก่ ทางตอนเหนือและทางตะวันออกของจังหวัดมีหาดทรายยาว และเป็นที่ราบชายฝั่งกว้างประมาณ ๑๐ - ๓๐ กิโลเมตร พื้นที่ราบลุ่ม บริเวณตอนกลาง และตอนใต้ของจังหวัด มีแม่น้ำปัตตานีไหลผ่านที่ดินมีความเหมาะสม ในการเกษตรกรรมและพื้นที่ภูเขา ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนน้อยอยู่ทางตอนใต้ของอำเภอโคกโพธิ์ อำเภอกะพ้อ และทางตะวันออกของอำเภอสายบุรี

ลักษณะอากาศทั่วไป จังหวัดปัตตานี อยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมที่พัดประจำฤดูกาล ๒ ชนิด คือ ฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือหรือฤดูหนาว จะมีลมจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นลมเย็น และแห้งจากประเทศจีนพัดปกคลุมประเทศไทย ทำให้ประเทศไทยตอนบนตั้งแต่ ภาคกลางขึ้นไปมีอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้งทั่วไป แต่ภาคใต้ตั้งแต่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ลงไปกลับมีฝนตกชุกเพราะลมมรสุมนี้ พัดผ่านอ่าวไทยจึงพัดพาเอาไอน้ำไปตกเป็นฝนทั่วไป ตั้งแต่จังหวัดชุมพรลงไป อากาศจึงไม่หนาวเย็นดังเช่นภาคอื่น ๆ ที่อยู่ทางตอนบนของ ประเทศ และจังหวัดปัตตานีซึ่งอยู่ทางด้านฝั่งตะวันออก ได้รับอิทธิพลของลมนี้เต็มที่จึงมีฝนตกอยู่ในเกณฑ์ปานกลางและมีอากาศเย็นเป็นครั้งคราว ลมมรสุมอีกชนิดหนึ่งคือลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดผ่านมหาสมุทรอินเดีย จึงพาเอาไอน้ำและความชุ่มชื้น

มาสู่ประเทศไทย แต่เนื่องจากเทือกเขาตะนาวศรีด้านตะวันตกซึ่งปิดกั้นกระแสลมเอาไว้ จึงทำให้บริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันออกและจังหวัดปัตตานีมีฝนน้อยกว่าภาคใต้ ฝั่งตะวันตกซึ่งเป็นด้านรับลมมรสุม

ภาพที่ ๗ แผนที่จังหวัดปัตตานี^{๙๗}

๔.๑.๒ ข้อมูลชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี

จังหวัดปัตตานีได้จัดทำกรขึ้นทะเบียนผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้มาตรฐาน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานคุณภาพตามที่หน่วยงานภาครัฐกำหนด มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) คือ ข้อกำหนดด้านคุณภาพที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นที่เชื่อถือ เป็นที่ยอมรับ และสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด และสอดคล้องกับนโยบาย OTOP โดยในแต่ละผลิตภัณฑ์ก็จะมีข้อกำหนดที่แตกต่างกันออกไป

ประโยชน์ที่ได้รับจากมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน คือ

๑. ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน มีความเข้าใจ และมีความรู้ในการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ
๒. สินค้าที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น
๓. สินค้าเป็นที่น่าเชื่อถือ และเป็นที่ต้องการของตลาด

^{๙๗} ข้อมูลจาก <http://www.pattani.go.th/content/general>

๔. สามารถนำผลิตภัณฑ์เข้าคัดสรร OTOP Product Champion (ระดับดาว)

๕. ได้รับการสนับสนุนเพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้ สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า สมอ. ได้มีโครงการจัดทำมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อรองรับการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือระดับพื้นที่บ้านที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรซึ่งวัตถุประสงค์ของโครงการที่สำคัญคือ

๑. ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรอง

๒. ส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย

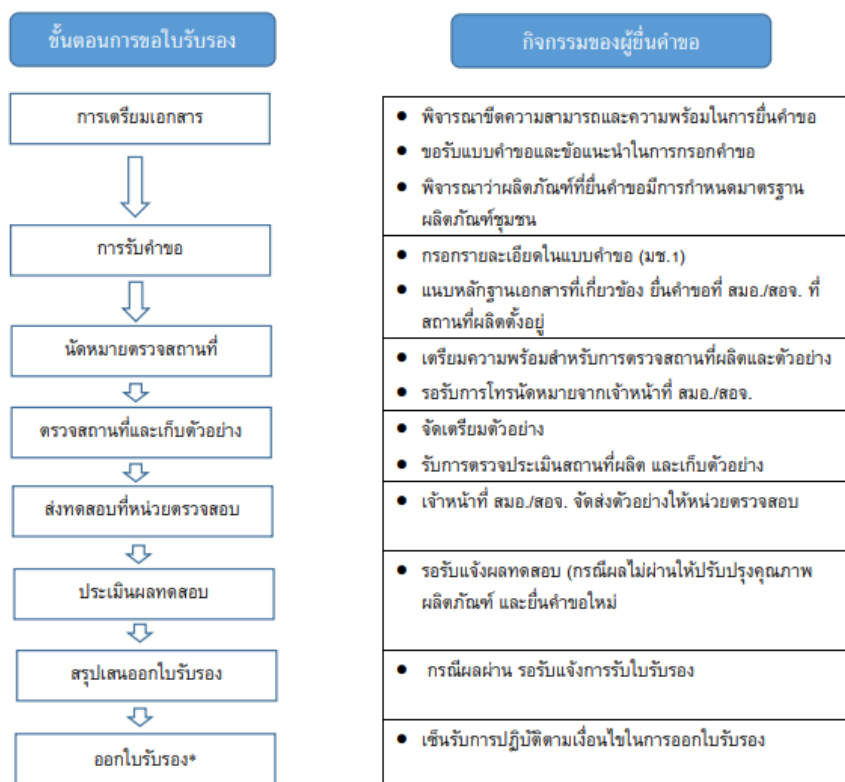
๓. สร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน

๔. เน้นให้ชุมชนมีการพัฒนาแบบยั่งยืน

๕. สนับสนุนนโยบายสำคัญของรัฐบาล โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน

๖. ให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน และทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาพัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น มีคุณภาพ มีจุดเด่น มีเอกลักษณ์มีการพัฒนาท้องถิ่น สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ สร้างงาน สร้างรายได้

การขอใบรับรองแสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

ภาพที่ ๘ ขั้นตอนการขอใบรับรองแสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

จังหวัดปัตตานี มีกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน จำนวน ๑๓๕ กลุ่ม^{๙๘} โดยผู้วิจัย ได้คัดเลือกกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน จำนวน ๓ กลุ่ม คือ

ลำดับ	ชื่อ ที่อยู่	ชื่อผลิตภัณฑ์ (มผช.)	รายละเอียด ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรอง
๑	กลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง ตำบลท่าข้าม อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี	ผลิตภัณฑ์สานจากไม้ไผ่	ผลิตภัณฑ์สานจากไม้ไผ่
๒	กลุ่มยาริงบาติก ๑ ม.๑ ซ.- ถ.- ต.หนองแรด อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี ๙๔๑๕๐	ผ้าบาติก	ผ้าบาติก
๓	กลุ่มสตรีสันติสุข ๖๗/๒ ม.๒ ซ.- ถ.- ต.คลองมาบิง อ.เมือง จ.ปัตตานี ๙๔๐๐๐	กระเป๋าผ้า	กระเป๋า

ตารางที่ ๑ ชุมชนอุตสาหกรรม

๔.๒ รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

๔.๒.๑ การดำเนินงานของชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

๔.๒.๑.๑ กลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง ตำบลท่าข้าม อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

๑) บริบทชุมชนบ้านทุ่ง

ชุมชนบ้านทุ่ง มีทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมอาศัยอยู่ประมาณ ๑๑๖ ครัวเรือน ชาวบ้านบริเวณนี้ตั้งถิ่นฐานมาประมาณ ๓ ช่วงอายุคน หรือประมาณ ๓๐๐ ปี จึงมีฐานต้นทุนทรัพยากรคือพื้นที่นาที่ลาดชัน อดิเทียมบ้านค่อนข้างกันดาร เส้นทางสัญจรเป็นเพียงคันนาแคบ ๆ ยังไม่มีถนนหนทาง ใช้รถจักรยานในการเดินทาง เพราะรถยนต์ไม่สามารถสัญจรได้ ช่วงประมาณปี พ.ศ.

^{๙๘} กองบริหารมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน. สืบค้นเมื่อ วันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๕ จาก <https://tcps.tisi.go.th/public/certificatelist.aspx?province=๙๔&provincename=>

๒๕๔๗ องค์การบริหารส่วนตำบลได้ร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน จัดทำโครงการสร้างถนนสายบ้านทุ่ง ไปสู่ถนนใหญ่ด้วยระยะทางประมาณ ๓ กิโลเมตร โดยปกติวิถีชีวิตของคนบ้านทุ่ง ไม่นิยมออกไปสู่สังคม ภายนอก จึงยึดอาชีพทำนาและป็นตาลโตนตมาตั้งแต่บรรพบุรุษแต่บริบทพื้นที่โดยรอบจะมีการปลูก ต้นไผ่บริเวณริ้วบ้าน บริเวณคันนา เพื่อจะได้นำลำต้นไผ่ไผ่มามัดกับต้นตาลโตนตในการป็นขึ้นไป และ ลำต้นไผ่ไผ่ยังมีประโยชน์ในการใช้ทำกระบอกน้ำตาลสด

๒) ความเป็นมาของกลุ่ม

ในชุมชนบ้านทุ่งในอดีตมีอาชีพทำนาและอาชีพทำผลิตภัณฑ์จากตาลโตลต เช่น น้ำตาลสด ลูกตาลสด น้ำตาลโตนต ซึ่งสามารถมีผลผลิตเป็นช่วงฤดูกาล ทำให้มีเวลาว่างในช่วงนอก ฤดูกาล จึงได้มีแนวคิดที่จะหารายได้เสริมจากทรัพยากรของท้องถิ่นเพื่อให้แม่บ้านหรือผู้ที่ต้องการหา รายได้เสริมได้ทำงานอยู่ในชุมชนของตนเอง จึงได้เล็งเห็นถึงต้นไผ่ที่มีอยู่จำนวนมากในชุมชนบ้านทุ่ง ซึ่งต้นไผ่นอกจากจะมีประโยชน์นำมาใช้เป็นวัสดุอุปกรณ์อาชีพป็นตาลโตนตแล้ว บรรพบุรุษในอดีตได้ นำประโยชน์จากต้นไผ่มาเป็นเครื่องจักสาน เพื่อใช้สอยในวิถีชีวิตประจำวันของคนบ้านทุ่ง

“ตรงนี้มีพื้นที่พื้นฐานอยู่แล้ว ประกอบกับเรามีแรงบันดาลใจในเรื่องนี้ จากที่ตั้ง ไผ่ไผ่ลำนั้นก็กระดั่งสองลูก ลูกละ ๑๐๐ เอง แต่ถ้าเราทำแค่นี้ แต่ว่ามันสวยก็ได้ลูกละ ๒๐๐ อยู่ ก็เริ่มมีความคิดใหม่ว่าจะทำยังไงให้ขายได้ ก็เดินไปขอพัฒนาชุมชน”^{๙๙}

นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง มองเห็นคุณค่าในส่วนนี้ จึงได้เรียนรู้ ศึกษา เก็บข้อมูล จึงได้รู้ว่างานหัตถกรรมจักสานไผ่ไผ่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานจักสานที่มีความจำเป็น ในวิถีชีวิตประจำวันในชุมชน เช่น กระดั่งใช้ฟัดข้าว กะเเมอใช้ทุลข้าวเปลือกบนศีรษะ กระดั่งใช้ตัก น้ำผึ้งแว่น เครื่องใช้สอยในครัวเรือน และเครื่องมือในการจับปลา เช่น ไทร ซ่อน สุ่มปลา ไทรโทนใส่ ปลา ซึ่งเป็นมรดกที่มีคุณค่าของชุมชน จึงมีแรงบันดาลใจต้องการสืบสาน อนุรักษ์ และประยุกต์งาน สานให้มีความละเอียด ประณีต การผสมผสาน และศึกษาลวดลายต่าง ๆ นำมาผลิตเครื่องจักสานให้มีความหลากหลายในการใช้งานและสร้างเครือข่ายการทำงานให้คนในชุมชนได้มีอาชีพเสริม

“.....ก็มาทำกระดั่งเคียนน้ำผึ้ง ก็เป็นวงๆที่อยู่ เขาตั้งบนกระทะไม่ให้น้ำหวาน มันล้นคะ...มีคนเป็นอยู่คนเดียว ไปสั่งก็ไม่ได้คิว ที่อื่นมาเอาก็รอคิวกัน ก็รอ แล้วรอทำไม ทำไมเราไม่ทำเองเลย บ้านใครบ้านมันทำ เริ่มจากการทำเองทำใช้ ตอนนั้นมันไม่มีใครไป พายไผ่ไป ไผ่ไผ่ที่ลอกออกจากกระบอก เวลากรองน้ำหวานมันจะหนา เขาจะเอาเปลือกออกเอา

^{๙๙} สัมภาษณ์ นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง, กลุ่มจักสานไผ่ไผ่ ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่

เปลือกส่วนนั้นแหละ พอไปหาเขาก็จะสอนให้ เราก็กลับมาทำหลายๆอัน แล้วก็ไปหาไปที่ละวัน ก็จะเสร็จไปเรื่องหนึ่ง จากนั้นคนไหนจะทำก็สอน เขาจะซื้อ แต่เราไม่ขายเราจะสอนให้”^{๑๐๐}

ภาพที่ ๙ สมาชิกกลุ่มร่วมกันผลิตสินค้า

การอนุรักษ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมที่บรรพบุรุษได้คิดค้นไว้ในชุมชน ทั้งด้านประกอบอาชีพ เครื่องใช้สอยในครัวเรือน ภาชนะใช้สอย เครื่องมือจับปลา เป็นต้น เช่น กระจ่าง กะเมอ ถาด รองแก้ว ไทร ซ่อน สุ่มปลา โดยเครื่องจักสานที่โดดเด่น คือลวดลายดอกพิกุล นอกจากนั้น ยังมีการเพิ่มมูลค่าเครื่องจักสานไม้ไผ่ ด้วยการผสมผสานกับวัสดุอื่นๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เช่น เครื่องจักสาน ผสมผสานกับย่านลิเภา เครื่องจักสานผสมผสานกับย่านต่อให้ มีการประยุกต์เครื่องจักสานไม้ไผ่ตามรูปแบบเป็นที่ต้องการของตลาดและกลุ่มลูกค้าทั่วไป เช่น โคมไฟ ตักแตนกระถางดอกไม้ ของชำร่วย เป็นต้น ซึ่งต่อมาได้มีการนำทรัพยากรของท้องถิ่นด้านอื่น ๆ มาผลิตเป็นสินค้าที่สามารถเสริมรายได้ให้แก่ชุมชน เช่นการ นำฟางข้าว มาผลิตเป็นเป้ายิงธนูส่งออกไปยังประเทศอินโดนีเซีย และญี่ปุ่น การนำย่านต่อไผ่ มาผลิตเป็นบ้านแมว ซึ่งปัจจุบันมีหน่วยงานเอกชนนำเส้นในพลาสติกมาให้กลุ่มผลิตเป็นบ้านแมว เป็นต้น

“ทำของใช้งานในบ้านเราก่อน กระจ่าง กระจ่างอะไร ลูกใหญ่ๆอะไรแบบนี้คะ ลูก ๕๐ บาท ๑๐๐ บาท อะไรอย่างนี้ ทีนี้เราเริ่มคิดแล้วว่าทำไมต้องรอให้คนมาสั่ง เราอยาก

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นางเจี๊ยะกระยะ ยามม,กลุ่มจักสานไม้ไผ่ ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๕

ได้ตั้ง ช่วงนั้นเราไม่มีเงิน ที่นี้ทำงานเยอะก็จริงนะ รายได้ไม่มี แต่เขามีข้าวกิน เขาคิดกันอย่างนี้เรื่องปลาเรื่องไรเขาคิดกันหากินได้”^{๑๐๑}

๓) วัตถุประสงค์การผลิตสินค้า

การผลิตสินค้าของกลุ่มบ้านทุ่งมีวัตถุประสงค์ในการผลิตจำนวน ๒ รูปแบบ คือ ๑) วัตถุประสงค์ที่มีอยู่ในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียง เช่น ย่านต่อไห่ ไผ่ ฟางข้าว เป็นต้น และ ๒) วัตถุประสงค์จากผู้สั่งซื้อสินค้า โดยผู้สั่งซื้อสินค้า นำวัตถุประสงค์การผลิตและรูปแบบมาให้กลุ่มเป็นผู้ผลิตตามคำสั่ง จากการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่จะเป็นวัตถุประสงค์การผลิตที่มีอยู่ในชุมชน และชุมชนใกล้เคียง

(๑) ย่านต่อไห่ ย่านต่อไห่ เป็นพืชชนิดหนึ่งมีลักษณะคล้ายกับเชือกหวาย มีความเหนียวคงทน ในอดีตชาวบ้านนำมาทำเป็นเชือกผูกสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย จากการสังเกตและภูมิปัญญาของชาวบ้าน จึงคิดหาวิธีที่จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ มีการศึกษาภูมิปัญญาด้านการจักสาน โดยนำเอาเชือกต่อไห่มาพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ตะกร้าใส่ของไปตลาด ตะกร้าใส่ผลไม้กระเช้าใส่สิ่งของใส่ส่วนผลิตภัณฑ์ของกลุ่มบ้านทุ่ง นำมาผลิตเป็นบ้านแมว ซึ่งเป็นที่สนใจต่อผู้เลี้ยงแมว ส่งผลให้ทางกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น

ภาพที่ ๑๐ ผลิตภัณฑ์จากย่านต่อไห่

(๒) ไผ่ ไผ่เป็นวัตถุดิบหลักของการผลิตสินค้าโดยไผ่เป็นพืชที่ประชาชนในพื้นที่ปลูกเพื่อใช้ประโยชน์ ในการใช้ทำ “พะอง” (ถ้าไผ่ไผ่ที่ลิดแขนงเหลือไว้พอให้ทำเหยียบได้ ใช้พาดขึ้นต้นไม้สูง เช่น มะพร้าว ตาล หรือเก็บบังนกแอ่น) ในการทำอาชีพขึ้นตาลนำน้ำหวานมาผลิตเป็นน้ำตาลโตนด

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง, กลุ่มจักสานไม้ไผ่ ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม

(น้ำตาลแว่น)และทำเครื่องใช้ภายในครัวเรือนอยู่แต่เดิม ชาวบ้านในแต่ละครัวเรือนจึงปลูกไว้ใช้ประโยชน์มาแต่เดิม

“ที่นี่ยังมีอาชีพทำโหนดด้วย บ้านนี้จะไม่ฆ่าไม้ไผ่ เขาจะตัดไม้ไผ่ใช้ประโยชน์ เขาจะไม่ฆ่ามัน อย่างน้อยบ้านหนึ่งก็ ๔๐๐ กอ ในหมู่บ้านนี้ทำ ๓๕ คน ในบ้านหนึ่งต้องมี ๔ กออย่างน้อย เขามีตั้งเดิมมาแล้ว”^{๑๐๒}

ภาพที่ ๑๑ ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่

(๓) ฟางข้าว พื้นที่ชุมชนบ้านทุ่ง มีพื้นที่ทำนาแทบทุกครัวเรือน ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่จะมีอาชีพหลัก คือ การทำนา ถึงแม้ว่าจะมีอาชีพอื่น ๆ เช่น รับราชการ ทำตาลโตนด แต่ชาวบ้านจะมีการทำนาไว้รับประทานครบทั้งชายซึ่งแต่เดิมฟางข้าวจะไม่ได้ใช้ประโยชน์อะไร เมื่อกลุ่มได้มีการศึกษาดูงาน และมีหน่วยงานมอบโจทย์การทำเป้ายิงธนูให้กับกลุ่มทางกลุ่มจึงหาวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น และได้นำฟางมาลองผลิตจนนำมาทดลองใช้ ซึ่งได้ผลดีกว่าวัตถุดิบอื่น ๆ จึงได้ผลิตจำหน่ายให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ

“ชาวบ้านเขาขายฟาง เขาใช้รถเกี่ยว ฟางตอนนี้ทำโรงแล้ว ทุกที่ทำโรงไว้ ๒ โรงมันไม่พอ เขาเลี้ยงวัวด้วย ก็ต้องทำเพิ่มอีกโรงหนึ่ง มันไม่พอไป รับซื้อจากชาวบ้าน จะมีคนอื่น มาสั่งต่ออีกที่นำไปทำเส้น คนที่เขาทำเส้นเขาเขาก็ซื้ออีก” (สัมภาษณ์ นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง, วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๕)

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นางสาวประดับ แซ่ตัน, กลุ่มจักสานไม้ไผ่ ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม

ภาพที่ ๑๒ ผลิตภัณฑ์จากฟางข้าว

๔) รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

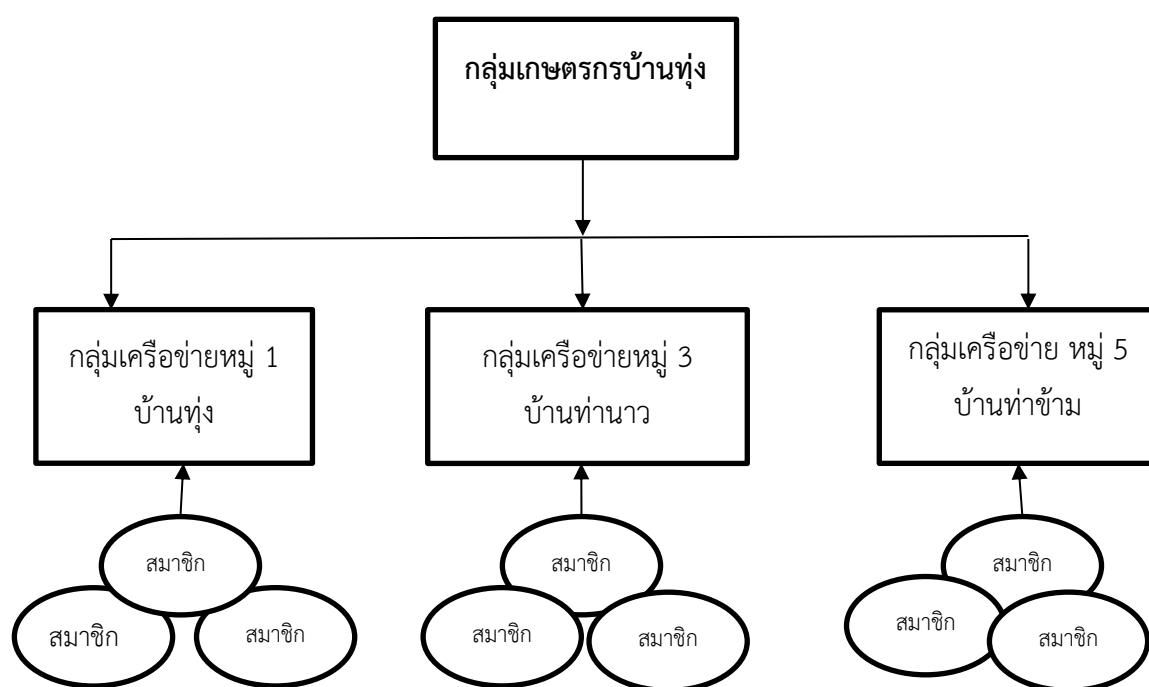
(๑) ภาวะผู้นำกับการบริหาร

การบริหารกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง เป็นรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มโดยการรวมตัวของประชาชนในพื้นที่เข้ามาร่วมงานกันและมีการแบ่งหน้าที่โดยมีตำแหน่งประธานกลุ่มคือ นางสมปอง อัดอินโหม่ง ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่ขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการประสานงานกับหน่วยงานข้างนอก บริหารจัดการกลุ่ม จัดหาตลาด ติดต่อลูกค้า จัดแบ่งรายได้ให้แก่สมาชิกในกลุ่ม และเป็นผู้ที่คิดริเริ่มในการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา เพื่อจะสร้างผลิตภัณฑ์ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยที่ใช้ต้นทุนคือความรู้ที่ตนเองมีคือ ความรู้ด้านการสร้างผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ ซึ่งเป็นทรัพยากรทางด้านธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนอยู่แล้วส่วนหนึ่ง และในการบริการกลุ่มนั้นได้มีโครงสร้างการบริหารแบบไม่เป็นทางการ เป็นการรวมตัวของคนในชุมชนและมีการจัดการแบ่งหน้าที่กันโดยการพูดคุย และมีลักษณะของการดำเนินงานแบบสัจจะใจกัน คือหากคนใดรับงานไปทำแล้วก็ต้องมีความรับผิดชอบ หากมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานก็มาพูดคุย และคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งในกลุ่มนั้นจะมีนางสมปอง อัดอินโหม่ง เป็นผู้นำและคอยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งชี้ได้ว่ากลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่งได้ดำเนินมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๔๖ นั้นเป็นเพราะในกลุ่มได้มีผู้นำที่ดี มีวิสัยทัศน์ที่ดีและมีรูปแบบการบริหารที่ให้ความสำคัญกับสมาชิกทุกคน ซึ่งจะมีกลุ่มเครือข่ายอีกจำนวน ๒ กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มก็จะมีสมาชิกเป็นของตนเองโดยมีหัวหน้ากลุ่มคอยจัดการกลุ่ม

การบริหารงานที่มีคำสั่งผลิตสินค้า จากหน่วยงานรัฐหรือเอกชน นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง จะเป็นผู้ดำเนินการแบ่งภาระงานให้กับสมาชิกในกลุ่มและสมาชิกเครือข่าย ซึ่ง นางสาว

สมปอง จะเรียนรู้จากประสบการณ์ว่ากลุ่มใด หรือสมาชิกคนใดมีความสามารถหรือมีความเหมาะสมกับงานชนิดใด ก็จะมีการแบ่งภาระงานให้กับผู้นั้น จากนั้นก็จะนัดรับงานและตรวจงาน โดย นางสาวสมปอง จะเป็นผู้ตรงงานและรวบรวมงานเพื่อนำส่งให้กับผู้สั่งผลิตเมื่อได้รับเงินมาก็จะนำมาชี้แจงให้กับสมาชิกและจัดสรรรายได้ให้แก่สมาชิก โดยมีการหักเปอร์เซ็นต์ไว้ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นเงินกองกลางใช้ดูแลชุมชน ดูแลสมาชิกในกลุ่ม และใช้บริหารจัดการกลุ่ม

การบริหารงานที่ไม่มีคำสั่งผลิต การดำเนินงานของกลุ่มจะมีการผลิตสินค้าต่าง ๆ เป็นประจำโดย นางสาวสมปอง จะเป็นผู้มอบหมายงานให้กับสมาชิกในกลุ่ม และสมาชิกเครือข่าย และนางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง จะคอยรวบรวมจดบันทึกผลิตภัณฑ์ของสมาชิกแต่ละคน เมื่อมีงานแสดงสินค้าต่าง ๆ หรือมีสนใจจะซื้อสินค้า นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง จะเป็นผู้นำไปขาย พร้อมสมาชิกที่มีเวลาว่าง เมื่อจำหน่ายได้ก็จะบันทึกว่าขายของสมาชิกท่านใดไปในราคาเท่าไร เมื่อแล้วเสร็จก็จะชี้แจงรายรับและจ่ายเงินให้แก่สมาชิกเจ้าของผลิตภัณฑ์เป็นรายชิ้น โดยมีการหักไว้ส่วนหนึ่งเพื่อบริหารจัดการกลุ่ม

ภาพที่ ๑๓ ผังการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง

(๒) การประชุมวางแผน

การบริหารของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง อีกอย่างหนึ่งที่เป็นรูปแบบของความยั่งยืนของกลุ่มที่ได้มีมาถึงจนถึงวันนี้ นั่นคือการร่วมกันประชุม ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่ทางกลุ่มได้มีข้อกติกา หรือการลงมติร่วมกันในการดำเนินงานของกลุ่ม ถึงกลุ่มจะมีผู้นำคือประธานที่สามารถจะตัดสินใจได้ แต่

ทางกลุ่มก็ได้ให้ความสำคัญและได้เห็นถึงความสำคัญของสมาชิกภายในกลุ่ม ในการร่วมกันปรึกษาหารือ ในการร่วมกันตัดสินใจหากต้องการที่จะผลิตตัวสินค้าตัวใดตัวหนึ่ง ก็จะประชุมกันในลักษณะของงาน ความเป็นไปได้ในการจัดทำ หรือการหาวัตถุดิบในการสร้างผลิตภัณฑ์ขึ้นนั้น หรือมีปัญหาอะไรที่เกิดขึ้น ภายในกลุ่มก็จะมีการพูดคุยกัน พร้อมทั้งจะแก้ไขปัญหาไปด้วยกัน และเพื่อประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นภายใน กลุ่มและภายในชุมชนที่กลุ่มได้ตั้งขึ้น สอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง ว่า

“การที่จะทำให้กลุ่มเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ก็จะมีการลงมติในการสร้างผลิตภัณฑ์ สมมติเราลงมติมันก็จะได้ทราบ ได้ถามปรึกษากันว่าเราจะเอาไหมแบบนี้ เหมือนนี้ตอนนี้นะ เรามีแบบนี้มาเนี่ยก็กระเป๋าทรงเนี่ย แรก ๆ เนี่ยคือมีเป๋าทรงกระเป๋าทรงเราจะทำกันไหม แล้วเรามีฟาง แล้วเราจะเก็บฟางได้ไหม เพราะถ้าทำแล้วเนี่ยถ้าสำเร็จขึ้นมา ปีหน้าเราต้องมี เก็บฟางไว้ ต้องตุน ต้องสต็อก คือก็ต้องตกลงกับลูกค้าว่าปีหน้าจะทำให้ดี แล้วก็จะมีเยอะกว่า นี้ เราต้องตกลงกับเขาได้ ก็ทำสัญญาเป็นนักธุรกิจเลยนะต้องคุยแบบนักธุรกิจว่าเราต้องมา ปรึกษากันว่า อย่างน้อย ๆ ต้องมาสร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันก่อน คือต้องสัญญากันเลยว่าตกลงทำไหม คนนี้ทำนะ คนนี้ทำนะ ก็ต้องได้ก่อน อย่างน้อยต้องมีคนทำก่อน เพื่องานของ กลุ่มจะได้สำเร็จ ส่วนงานจะสวยงามอย่างไรนั้นค่อยมาดูกันอีกครั้ง หรือนัดวันที่จะส่งงานกัน ก็ทำเป็นลักษณะของการพูดคุยปรึกษาหารือกัน”^{๑๐๓}

(๓) การบริหารด้านการตลาด

การบริหารด้านการตลาดของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่งนั้น จะมีการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อ การจัดการจำหน่ายผลิตของอุตสาหกรรมชุมชนโดยได้แบ่งการผลิตและจัดจำหน่ายไว้ด้วยกัน ๓ รูปแบบ คือ

(๓.๑) การผลิตสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของกลุ่มอุตสาหกรรมเกษตรบ้านทุ่งนั้น ได้จัดการผลิตตามคำสั่งหรือตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งได้จัดตั้งตามความต้องการของตนเองซึ่ง ทางกลุ่มก็จะได้จัดตามคำสั่งนั้น ซึ่งจะเป็นการส่งลูกค้าต่าง ๆ ที่ได้เห็นผลิตภัณฑ์ และมีความต้องการ ให้ทางกลุ่มได้จัดการผลิตให้ตนเองตามความต้องการ

(๓.๒).การผลิตตามความต้องการหรือคำสั่งจากหน่วยงานของทางภาครัฐหรือองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งการผลิตประเภทนี้จะเป็นลักษณะของการที่จะได้นำสินค้าของที่ระลึกในนามหน่วยงาน บ้าง หรือนำไปใช้เพื่อเป็นการส่งเสริมกลุ่มให้มีรายได้อีกทางหนึ่ง

(๓.๓) .การผลิตเพื่อนำสินค้าไปจำหน่ายหรือแสดงสินค้า ซึ่งเป็นรูปแบบของการผลิต สินค้าเพื่อไปจำหน่ายในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลิตที่ทางกลุ่มได้ตกลงกันว่าจะทำผลิตภัณฑ์ประเภท

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง, กลุ่มจักสานไม้ไผ่ ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม

ไหนไปจำหน่าย หรือนำไปจัดแสดงเป็นผลิตภัณฑ์ประจำตำบลในงานต่าง ๆ เช่น งานประกวดผลิตภัณฑ์สินค้า OTOP เป็นต้น

การบริหารด้านการตลาดของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่งนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเกิดความยั่งยืนและดำเนินงานมาเป็นเวลาหลายปี ซึ่งต่างจากหลากหลายกลุ่มที่สร้างขึ้นมาแล้ว แต่ก็ไม่สามารถที่จะดำเนินงานต่อได้ เพราะไม่มีผู้นำที่ดีหรือระบบการจัดการด้านการตลาดที่ดี แต่การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่งนั้น กลับดำเนินงานได้จนถึงทุกวันนี้ได้ เพราะทางกลุ่มนั้น ไม่ได้หวังเพียงแค่ผลประโยชน์ของทางภาครัฐที่จะลงมาคอยดูแล แต่กลับทางสร้างสรรค์ผลิตของชุมชนให้เป็นที่ต้องการของรัฐ และคนทั่วไป

(๔) การบริหารแบบการมีส่วนร่วม

(๔.๑) การมีส่วนร่วมของกลุ่มต่าง ๆ การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าที่มาจากชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก การนำวัตถุดิบของชุมชนได้รับความร่วมมือจากกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น การผลิตเป้ายิงธนู ซึ่งต้องใช้ฟางข้าวจำนวนมาก ซึ่งได้รับความร่วมมือจากกลุ่มปลูกข้าวของชุมชน โดยทาง น.ส.สมปองฯ จะคอยประสานให้กลุ่มปลูกข้าวแจ้งสมาชิกให้ดำเนินการรวบรวมฟางข้าวไว้เพื่อเป็นวัตถุดิบการผลิต ซึ่งนางสมปอง อัดอินโหม่ง ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“เมื่อเราได้รับสั่งให้จัดผลิตภัณฑ์เป้ายิงธนู ก็ได้มีการปรึกษากับสมาชิกภายในกลุ่ม และวางแผนถึงการจัดหาวัตถุดิบ ไม่ว่าจะเป็น ฟาง หรือ เชือก เป็นต้น ก็ได้มีประสานไปยังกลุ่มที่เขาปลูกข้าวภายในชุมชน เพื่อจะได้พูดคุยเกี่ยวกับการนำฟางมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์”^{๑๐๔}

(๔.๒) การมีส่วนร่วมของประชาชน และสมาชิกในกลุ่ม การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง มีสมาชิกสองรูปแบบคือ สมาชิกประจำและสมาชิกแบบครั้งคราว กล่าวคือ แต่เดิมประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านทุ่ง สามารถทำงานด้าน หัตถกรรม การจักสาน เป็นทุนเดิม เมื่อก่อตั้งกลุ่มขึ้นมา ก็จะมีผู้สนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกซึ่งสามารถทำงานได้ประจำมีฝีมือการทำงานดีเมื่อว่างงานก็จะเข้ามาร่วมผลิตสินค้าให้แก่กลุ่ม สมาชิกประเภทที่สอง คือ สมาชิกที่ไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรมของกลุ่ม แต่มีความรู้ความสามารถในการผลิต เมื่อกลุ่มมีคำสั่งซื้อเป็นจำนวนมาก หรือต้องนำสินค้าไปร่วมจัดแสดงในงานต่าง ๆ ประชาชนในชุมชนที่มีความสามารถก็จะรับงานไปทำที่บ้าน หรือหากชิ้นงานนั้นเป็นชิ้นงานที่ใหม่ทางสมาชิกในกลุ่มก็จะไปสอนให้กับผู้สนใจในการรับงานไปทำเพื่อให้มีรายได้เสริม และกลุ่มก็สามารถผลิตสินค้าได้ทันตามคำสั่งซื้อ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการร่วมมือของประชาชนในชุมชนเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นางสาวสมปอง อัดอินโหม่งว่า

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง, กลุ่มจักสานไม้ไผ่ ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม

“การทำงานร่วมกันของสมาชิกภายในกลุ่มนั้นไม่ได้เน้นให้ทุกคนต้องมาทำงานในสถานที่ของกลุ่ม เพราะเรารู้ดีว่าสมาชิกทุกคนนั้นมีงานหลักและบางคนไม่มีเวลาที่จะร่วมกันทำผลิตภัณฑ์ในสถานที่ของกลุ่ม เลยได้มีการแบ่งงานกันโดยการให้สมาชิกในกลุ่มได้รับงานที่ตนเองถนัดนำไปจัดทำที่บ้านของตนเอง ซึ่งสมาชิกเองก็จะให้เวลาที่ว่างในการจัดทำ และได้มีการนัดเวลามาส่งหรือมาดูงานที่แต่ละคนได้ทำ หากงานชิ้นใดหรือส่วนใดที่กลุ่มไม่ถนัดก็จะไปพูดคุยกับสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ในชุมชนที่เป็นเครือข่ายกันอยู่แล้ว”^{๑๐๕}

(๕) การถ่ายทอดองค์ความรู้

การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้นั้นจากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และสังเกตพบได้ว่าปัจจัยอย่างหนึ่งที่สำคัญในการทำให้กลุ่มได้มีการพัฒนาและเกิดความยั่งยืนมาจนถึงวันนี้ได้นั้นก็คือ การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการผลิตผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ การสร้างกำลังใจแก่กัน การสร้างการตลาด การซื้อตรงต่อเวลา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ถูกถ่ายทอดกันอย่างเป็นทางการบ้างไม่เป็นที่ทางการบ้างเช่น เรื่องขององค์ความรู้ด้านการสร้างผลิตภัณฑ์ ก็จะมีการให้ความรู้แก่สมาชิกภายในกลุ่มได้เรียนรู้และมีการให้คำแนะนำ เพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มได้ปฏิบัติและเข้าใจในการทำงาน เพราะทางกลุ่มได้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจในการสร้างสรรค์ผลงานว่าสมาชิกทุกคนจำเป็นต้องน่านงานไปทำที่บ้าน ฉะนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สมาชิกทุกคนต้องมีความรู้ความเข้าใจ อีกทั้งไม่ปิดกั้นในการที่หากจะมีสมาชิกคนใดได้มีแนวคิดหรือความคิดสร้างสรรค์ขึ้นมา ก็สามารถที่จะนำเสนอและพูดคุยกันได้และสิ่งหนึ่งที่ทางกลุ่มได้มีการถ่ายทอดให้สมาชิกภายในกลุ่มต้องทำให้ได้คือการ ตรงต่อเวลา ในการนัดส่งงานให้กับลูกค้า หากการส่งงานให้กับลูกค้าล่าช้าหรือช้าเกินไป จะทำให้ลูกค้าจะมีความรู้ สึกที่ไม่ดีและอาจจะไม่มาสั่งผลิตภัณฑ์กับกลุ่มอีกก็เป็นไปได้ซึ่งในการถ่ายทอดองค์ความรู้นี้ทาง นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“ ทางกลุ่มของเราก็กลับมาพยายามทำ ทำได้ไหม มันก็ทำได้ทีละอย่าง ละอย่างก่อนต้องฝึกเองหมดเลย ในช่วงแรก ๆ เราก็ไม่มีครูชงนั้น ต้องพยายามฝึกฝนกันเอง เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้งานของเราตอบสนองต่อความต้องการของคนที่สนใจ ซึ่งแต่ละคนก็มีความต้องการที่หลากหลายไม่เหมือน เรียนรู้ลองผิดลองถูกแล้วมันจะได้ไหมทำแบบนี้แบบนี้ แต่คือใช้พื้นฐานเดิมคือรูปแบบเก่านั้นแหละ เราก็ทำให้มันละเอียดขึ้นและได้มีการเสริมความรู้ความเข้าใจจากหน่วยงานภายนอกที่มีเข้ามาถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ อีกทางหนึ่ง ทางกลุ่มก็ได้รูปแบบใหม่ ๆ ขึ้นมาเรื่อย ๆ จากที่ลูกค้ามันแหละเป็นผู้ที่สะท้อนเข้ามา การให้ความรู้แก่สมาชิกภายในกลุ่มนั้น วันเดียวหนูก็สอนอยู่ สอนฟรีด้วย มาอยู่ ๒ ปี เสรีก็เอางานไปทำที่บ้าน ไม่ต้องมาทำที่นี่ แต่ตอนฝึกต้องมาที่นี่ก่อน ก็จะใช้วิธีนี้ในการถ่ายทอดความรู้ ถ้าเป็นโรงเรียนก็จะขอเข้าไปสอน ครูก็จะสนับสนุน เรื่องของงานจัดสานด้วย

^{๑๐๕} สัมภาษณ์นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง, อ่างแล้ว

แต่ละโรงเรียน ถ้าเป็นโรงเรียนบ้านท่าข้ามก็จะเป็นมีเด็กเอาไปส่งประกวด มีการฝึกเป็นกลุ่ม อยู่เรื่อย ๆ แล้วก็ผู้ปกครองลูก ๆ ก็จะทำเป็นหมด”^{๑๐๖}

(๖) ความเป็นพหุวัฒนธรรม

รูปแบบสุดท้ายของการดำเนินงานของกลุ่มของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง คือการทำให้ความเป็นพหุวัฒนธรรม ซึ่งทางผู้วิจัยได้เห็นเชิงประจักษ์ว่า สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่งนั้น ได้มีหลากหลาย ทั้งด้านศาสนา ก็จะได้เห็นได้ว่ามีทั้งพี่น้องชาวไทยพุทธและไทยมุสลิมที่ได้มาทำงานร่วมกัน มาทำกิจกรรมร่วมกัน และยังมีเด็กเยาวชนที่สนใจในการสร้างสรรค์งานด้านผลิตภัณฑ์ที่มาจากไม้ไผ่ ได้มาร่วมกันทำงานภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายในชุมชน และทางกลุ่มก็ได้ให้ความสำคัญของสมาชิกโดยเท่าเทียมกัน ถือได้ว่าทุกคนนั้นเป็นหน่วยหนึ่งของชุมชนเป็นผู้หนึ่งที่มีความสำคัญของกลุ่ม การทำงานร่วมกันก็ไม่มีปัญหาอะไร และได้เห็นว่ากลุ่มนี้แหละได้มีกิจกรรมที่ให้คนชุมชนได้มีงานทำ และได้มีกิจกรรมร่วมกัน มีโอกาสที่จะได้สร้างความเข้าใจร่วมกัน เรียนรู้วิถีชีวิตร่วมกัน โดยมีกิจกรรมของกลุ่มเป็นแกนกลาง เมื่อชุมชนเข้มแข็งแล้วก็จะส่งต่อกลุ่มที่อยู่ในชุมชนเกิดความยั่งยืน เพราะมวลสมาชิกของกลุ่มก็ดี หรือคนที่อยู่ชุมชนก็ดี ได้เห็นว่ากลุ่มเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน สร้างรายได้ให้แก่คนในคนในชุมชน ก็จะมีการช่วยกันดูแลและสนับสนุนกลุ่มจนทำให้เกิดความยั่งยืนมาได้จนทุกวันนี้ และต่างคนต่างให้เกียรติซึ่งกันและกัน ให้ความเคารพซึ่งสอดคล้องกับการให้สัมภาษณ์ของ นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง ว่า

“ถ้าเป็นชุมชนเข้มแข็งจะมีความสุข ทำไมชุมชนนี้ถึงไม่ขัดแย้ง ชุมชนนี้มันไม่มีการฆ่ากันในชุมชน ทำไมชุมชนนี้มีวัฒนธรรมที่เขาไปทำร่วมกัน เช่น งานแต่งงานทำไมคนมุสลิมที่นี้กับไทยพุทธเขาไปร่วมกันได้ทั้งหมด เขาแบ่งปันกันเวลามีอะไร มันมีเรื่องศาสนา เรื่องความเชื่อเข้ามาด้วย มันต้องเจาะให้ลึกคะ แต่หนูรู้คร่าว ๆ ว่าที่นี้มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย แล้วเราไม่ก้าวท้าวในเรื่องของวัฒนธรรม อันไหนที่เราทำร่วมกันได้ก็จะมา ก็เหมือนกับนี้วัดที่นี้คนมุสลิมก็เข้าวัดได้ เวลาทำงานก่อสร้างทำอะไรก็มุสลิมไปทำให้ แล้วก็คือกิจกรรมแข่งเรืออะไรอย่างนี้ ทอดกฐินเขาไปทอดกฐิน เขาไปร่วมกิจกรรมได้ แข่งเรือก็ร่วมได้ ทำไมคนเหล่านี้ที่นี้เขาอยู่ร่วมกันได้”^{๑๐๗}

๕) ความร่วมมือกับองค์กรภายนอกและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ

การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดปัตตานี ดังนี้

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง, อ้างแล้ว

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นางสาวฮับเสาะ กาเซ็ง, กลุ่มจักสานไม้ไผ่ ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๓

(๕.๑) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง ได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ในรูปแบบของการสนับสนุนวิชาการ การนำความรู้จากการวิจัยมาสนับสนุนการผลิตของกลุ่ม และสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ พร้อมงบประมาณในการส่งเสริมให้กลุ่มมีผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ รวมไปถึงการส่งนักศึกษาเข้ามาดูงานและร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่ม ทำให้กลุ่มเกิดการพัฒนาได้มีองค์ความรู้ใหม่ ๆ ช่วยต่อยอดการผลิตสินค้าของกลุ่มได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ ๑๔ เจ้าหน้าที่จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สาธิตการใช้เครื่องซีลสุญญากาศ

(๕.๒) อุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง ได้รับความร่วมมือจากอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี ในรูปแบบการอบรมให้ความรู้ด้านการผลิต การขอใบรับรองมาตรฐานสินค้าชุมชน และได้สนับสนุนการตลาด นำสินค้าของชุมชนไปร่วมจำหน่ายในหลายพื้นที่

(๕.๓) พัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง ได้รับความร่วมมือจากพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี ในรูปแบบการส่งเสริมองค์ความรู้ในการผลิต สนับสนุนการศึกษาดูงานนอกสถานที่ และสนับสนุนการตลาดโดยการจัดงานแสดงสินค้าและให้กลุ่มเข้าร่วมทั้งในระดับจังหวัดและในระดับประเทศ

(๕.๔) สำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง ได้รับความร่วมมือจากสำนักงานเกษตรจังหวัดปัตตานี ในรูปแบบของการส่งเสริมการประกอบอาชีพของเกษตรกร การสนับสนุนงบประมาณในการประกอบอาชีพของกลุ่มเกษตรกร การสนับสนุนกระบวนการผลิต

(๕.๕) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปัตตานี การดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง ได้รับความร่วมมือจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปัตตานี ในมิติของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มสตรี ให้การสนับสนุนการอบรมอาชีพองค์ความรู้ด้านการประกอบอาชีพ การส่งเสริมการตลาด การมอบปัจจัยการผลิต

๔.๒.๑.๒ กลุ่มยาริงบาติก ตำบลหนองแรด อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

๑) บริบทตำบลหนองแรด

ตำบลหนองแรดเป็นพื้นที่ลุ่ม มีทรัพยากรธรรมชาติ คือ คลองยามู ซึ่งไหลผ่านทั้งตำบลหนองแรด ประชากรที่มีบ้านเรือนอยู่ริมลำคลองจึงได้ใช้ประโยชน์จากคลองยามู โดยส่วนหนึ่งจะประกอบอาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น เลี้ยงปลาในกระชัง และการจับสัตว์น้ำ บางส่วนมีงานรับจ้างลอกใบจาก (ใบจากนำมาผอมกับยาเส้นใช้สูบเหมือนบุหรี่) นอกจากจะทำการเกษตรและรับจ้างทั่วไปในชุมชนแล้ว ประชาชนในตำบลหนองแรดยังมีการไปประกอบอาชีพในประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ในชุมชนมีเด็ก คนชรา อาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่

“ฉีกใบจาก ทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงปลา ผู้หญิงแถวนี้หมายถึงว่ารุ่นเดียวกับหนู หรือแก่กว่า เขาจะฉีกใบจาก ได้วันละประมาณ ๖๐ ได้นะ.....บางคนรับจ้าง ในพื้นที่ข้างนอก พื้นที่บ้าง บางคนก็ไปมาเล”^{๑๐๘}

๒) ความเป็นมาของกลุ่ม

กลุ่มยาริงบาติก มีนางสาวฮัสสือเมาะ ดอมา เป็นผู้ริเริ่มดำเนินการจัดตั้งกลุ่ม โดยนางสาวฮัสสือเมาะ ดอมา เป็นครูสอนด้านศิลปะ จึงอยากจะนำความรู้ที่มีอยู่มาพัฒนาชุมชน โดยการนำศิลปะมาประยุกต์ใช้ในการผลิตผ้าบาติก โดยนำลายช่องลมของบ้านโบราณมาประยุกต์ใช้ในการผลิตผ้า ซึ่งได้รับความนิยมนอกจากข้าราชการ และหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานสั่งผลิตผ้าบาติก จากนั้นจึงได้ชักชวนชาวบ้านให้มาช่วยงานในการผลิตผ้าขึ้น

“พี่สะใภ้แกมีความรู้ทางศิลปะ แกเป็นครู บ้านย่าแกอยู่ที่นี่แกเลยรับมรดก จึงเห็นว่าที่นี่ทำงานศิลปะได้ เอาแบบบ้านโบราณ มีธรรมชาติมาปรับใช้ได้ จึงทำจนเป็นที่รู้จักกับครูหรือราชการอื่น ๆ บ้าง”^{๑๐๙}

ต่อมานางสาวฮัสสือเมาะ ดอมา มีภารกิจในการสอนและได้ย้ายไปอาศัยในจังหวัดยะลา ส่งผลให้กลุ่มหยุดดำเนินการไปช่วงระยะหนึ่ง เมื่อนางอาลีเยาะ มาหมัด ซึ่งเป็นน้องสะใภ้มี

^{๑๐๘} สัมภาษณ์นางอาลีเยาะ มาหมัด, กลุ่มยาริงบาติก ต.หนองแรด อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๕

^{๑๐๙} สัมภาษณ์นางอาลีเยาะ มาหมัด, กลุ่มยาริงบาติก ต.หนองแรด อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๕

ความสนใจในศิลปะและย้ายภูมิลำเนาจากกรุงเทพฯ มาอาศัยอยู่ในตำบลหนองแรด จึงคิดจะรื้อฟื้นกลุ่มผ้าบาติกขึ้นโดยการแนะนำของนางสาวฮัสสือเมาะ ดอมะ โดยเริ่มจากถายง่าย ๆ จนเป็นลายที่มีความซับซ้อนมากขึ้น

“พอแก่ย้ายไปยะลาที่บ้านว่างหนูก็เลยมาอยู่ก็ได้เข้ามาทำต่อโดยแก่ก็สอนให้ทำจับมือทำจากง่าย ๆ ซึ่งเราก็ชอบงานศิลปะแบบนี้อยู่แล้ว เลยไม่ยากพอทำได้เลยชอบ”^{๑๑๐}

เมื่อนางอาสิเยาะ มาหมด มาดำเนินงานต่อ จึงมีการติดต่อประสานงานหน่วยงานราชการเพื่อทำการเรียนรู้ด้านการตลาด การผลิต และการพัฒนากลุ่ม จนกระทั่งกลุ่มได้รับการยอมรับและรับรองจากอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี และได้เป็นส่วนหนึ่งของ OTOP จังหวัดปัตตานี

๓) วัตถุประสงค์การผลิตสินค้า

๑. สี กลุ่มยาริงบาติก จะใช้สีธรรมชาติ ซึ่งทางมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีและมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เป็นผู้สนับสนุน และมีบางส่วนซื้อตามท้องตลาดที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องถิ่น

“แต่เรื่องของเทียนก็มีจากราษฎรให้ เขาก็ส่งเสริม บางทีเขาก็ให้สี ให้ผ้า อาชีวะก็เอาผ้ามาให้ เราก็สอนเด็กๆ สอนนักศึกษาเขาทำผ้าบาติก.....เราจะใช้สีจากธรรมชาติ ยิ่งได้จากสีที่มีอยู่ในชุมชนแล้วก็จะดี โดยหน่วยงาน มอ.เขาก็วิจัยแล้วก็ส่งเสริมให้เราใช้ของธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น เขาก็ฝึกเราทำสีด้วย”^{๑๑๑}

๒. ผ้า ผ้าที่จะทำบาติกให้สวยงาม จะต้องไม่หนาจนเกินไป ไม่มีแปงและสารเคมีตกแต่่งผิว เมื่อเขียนเทียนน้ำเทียนจะซึมผ่านอีกด้านหนึ่งได้ไม่เต็มที่ทำให้กันสีได้ไม่เต็มที่ควร ผ้าที่เหมาะสมกับการทำผ้าบาติก ควรใช้ผ้าที่ทำจากเส้นใยธรรมชาติ เช่น ผ้าฝ้าย ผ้าลินิน ผ้าไหม ผ้ารามี่ ผ้าซาติน ผ้าเรยอง ผ้าลอน ผ้าที่มีใยสังเคราะห์เจือปนจะทำให้ย้อมสีติดไม่เต็มที่ควร โดยผ้าดังกล่าวบางส่วนจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและหาซื้อผ้าจากตลาดในท้องถิ่น

“วัสดุหรือ ท้องถิ่น ผ้าก็ซื้อมาจากในปัตตานีละคะ มีร้านขายผ้าอยู่ หนูก็เอามาจากอาจารย์ที่ราชภัฏ สีนํ้ายา เทียนอะไรอย่างนี้ก็มาจากท้องถิ่นหมดเลย”^{๑๑๒}

๔) รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

(๔.๑) ภาวะผู้นำกับการบริหาร

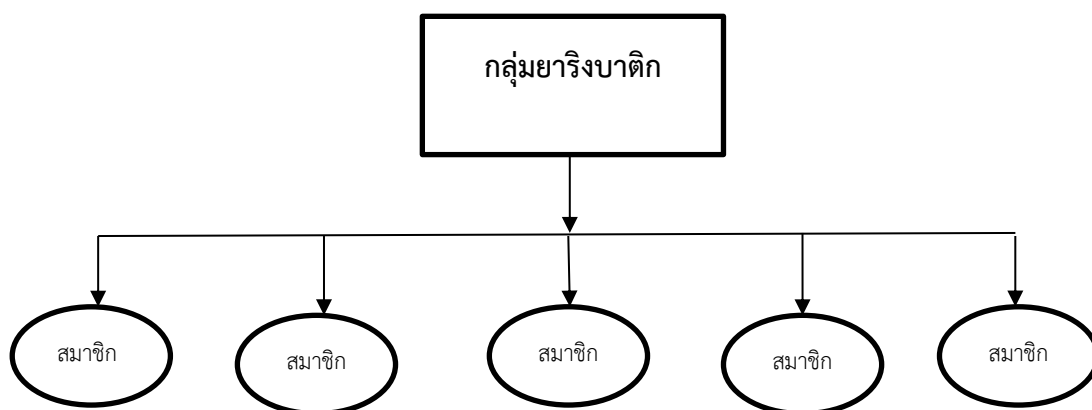
การบริหารจัดการกลุ่มยาริงบาติก เป็นรูปแบบการบริหารแบบไม่เป็นทางการ คือกลุ่มยาริงบาติก มี นางสาวฮัสสือเมาะ ดอมะ เป็นประธานกลุ่ม โดยมี นางอาสิเยาะ มาหมด เป็นสมาชิก

^{๑๑๐} สัมภาษณ์นางอาสิเยาะ มาหมด,อ้างแล้ว

^{๑๑๑} สัมภาษณ์นางอาสิเยาะ มาหมด,อ้างแล้ว

^{๑๑๒} สัมภาษณ์นางอาสิเยาะ มาหมด,อ้างแล้ว

และผู้ดูแลกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มส่วนใหญ่เป็นประชาชนในชุมชนหนองแรม ซึ่งลักษณะของสมาชิก เป็นการร่วมผลิตรับงานไปทำที่บ้าน หรือมีบางส่วนจะมาร่วมผลิต ณ ที่ทำการกลุ่ม โดยการจัดสรรรายได้ ให้แก่สมาชิกจะแบ่งจ่ายเป็นรายชิ้นงาน นอกจากนี้ทางกลุ่มยังกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชน เช่น เด็กนักเรียนหลังเลิกเรียนได้มาช่วยลงสี ชาวบ้านหาฟืนมาจำหน่ายให้ทางกลุ่ม ทำให้เกิดมีรายได้ในชุมชน จากการศึกษาพบว่า ประชาชนกลุ่มจะมีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่มในทุกส่วน เช่น การออกแบบ ลาย การจัดวางลาย การซื้อวัตถุดิบ การจัดทำหน่วย การวางแผนการตลาด ฯลฯ

ภาพที่ ๑๕ ผังการบริหารจัดการกลุ่มยาริงบาติก

(๔.๒) การบริหารการตลาด

การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มยาริงบาติก มีรูปแบบการทำการตลาดที่ส่งเสริมการตลาด ดังนี้

- การจัดจำหน่ายที่ทำการกลุ่ม

กลุ่มยาริงบาติก มีที่ทำการกลุ่มอยู่ที่ ตำบลหนองแรม อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีความโดดเด่นที่มีลายผ้าเป็นเอกลักษณ์โดยนำลวดลายจากท้องถิ่น เช่น ลายจากวงยะหริ่ง ลายจากท้องทะเล เป็นต้น ส่งผลให้มีหน่วยงานเอกชน ราชการ เข้ามาศึกษาดูงาน และเผยแพร่ข้อมูลในหลายรูปแบบ เมื่อมีชื่อเสียงก็จะมีข้าราชการจากหน่วยงานต่าง ๆ มาชมผ้าที่ทำการกลุ่มและมีการจัดจำหน่าย ภายในกลุ่มได้ในระดับหนึ่ง

นางรพีเยาะ มามะ กล่าวว่า

“เราไปดูลายจากบ้านเก่า ๆ ในยะหริ่ง ซึ่งในยะหริ่งเรามีวังยะหริ่งอยู่ เราก็ไปเอาลายมาดูแล้วตัดแปลงเป็นลายผ้า ส่วนบ้านเราก็ติดลำคลองยามู มีป่าชายเลน มีสัตว์มาก มีทะเลสวย เราก็เอาลายพวกนี้แหละมาทำผ้า”^{๑๑๓}

- การตลาดออนไลน์

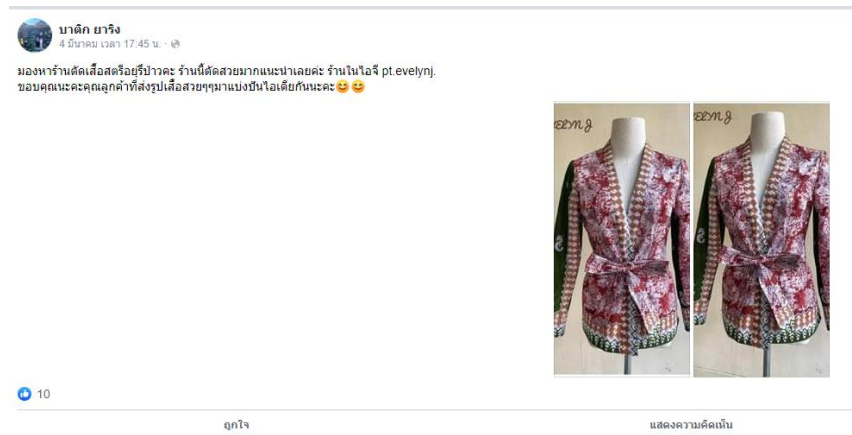
ปัจจุบันการทำการตลาดแบบออนไลน์สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ในระดับหนึ่ง ผู้คนที่มาซื้อก็จะเป็นคนในจังหวัดปัตตานี หรือจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งไม่ตอบโจทย์การตลาดในปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อจะให้กลุ่มได้กระจายสินค้าให้ได้ทั่วประเทศ และให้คนได้รู้จักกลุ่มยาริงบาติกมากขึ้น ทางประธานกลุ่มจึงได้จัดทำเพจเฟซบุ๊กขึ้น เพื่อเผยแพร่สินค้าให้เป็นที่รู้จักแก่ประชาชนทั่วประเทศ

จากการศึกษาพบว่า การตลาดออนไลน์สามารถทำให้กลุ่มยาริงบาติกเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้นมีการสั่งซื้อสินค้าของทางกลุ่มเพิ่มขึ้น ส่งผลดีต่อรายได้ของกลุ่มที่มีเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ดังคำสัมภาษณ์ของ นางอาซีเยาะ มาหมัด กล่าวว่า

“ตอนเราทำผ้าขายตามงานต่าง ๆ ก็พอมีคนรู้จักบ้าง มาช่วงโควิดไม่มีตลาดไปขายเลย เราจึงทำเพจขึ้นมา แล้วเอาผ้าสวย ๆ ไปลงไว้ให้คนดู พอคนเห็นเขาชอบเขาก็สั่ง ที่นี้สั่งได้จากทั่วประเทศ ตลาดเราจึงใหญ่ขึ้น ไม่ใช่เฉพาะคนตานีเห็น คนทั่วโลกเห็นแล้วก็เห็นได้ตลอดเวลาไม่มีปิด”^{๑๑๔}

^{๑๑๓} สัมภาษณ์นางรพีเยาะ มามะ, กลุ่มยาริงบาติก ต.หนองแรด อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๕

^{๑๑๔} สัมภาษณ์นางอาซีเยาะ มาหมัด, กลุ่มยาริงบาติก ต.หนองแรด อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๕

ภาพที่ ๑๖ เพจเฟซบุ๊กส์กลุ่มยาริงบาติก

- การจัดจำหน่ายในงานแสดงสินค้า

การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มยาริงบาติกอีกหนึ่งรูปแบบคือการนำผลิตภัณฑ์จัดจำหน่ายในงานแสดงสินค้าที่มีการจัดโดยหน่วยงานราชการทั้งในระดับจังหวัดและระดับประเทศ เช่น งานกาชาดประจำจังหวัด งาน OTOP เป็นต้น

- การส่งผลิตภัณฑ์เข้าร่วมประกวด

แนวความคิดส่งเสริมการตลาดของกลุ่มยาริงบาติกอีกประการคือ การส่งชิ้นงานเข้าประกวดในระดับต่าง ๆ โดยหากผ้าบาติกได้รับรางวัลก็จะเป็นการประชาสัมพันธ์กลุ่มและผ้าของกลุ่มไปในระดับหนึ่ง ซึ่งกลุ่มยาริงบาติกได้เข้าร่วมการประกวดผ้าลายพระราชทาน “ผ้าลายขอเจ้าฟ้าสิริวัณณวรีฯ” ซึ่งผ้าจากกลุ่มยาริงบาติกได้รับการคัดเลือกเป็น ๑ ใน ๕๐ ผ้าที่ได้เข้าร่วมประกวด ซึ่งเมื่อได้รับเกียรติให้เข้าร่วมประกวดจึงได้มีการประชาสัมพันธ์สู่สังคมที่กว้างขึ้น ได้ไปร่วมงานกับหน่วยงานระดับประเทศ ส่งผลให้ผ้าจากกลุ่มยาริงบาติกได้มีคำสั่งซื้อจากทั่วประเทศเพิ่มมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์ของ นางอาซีเยาะ มาหมัด กล่าวว่า

“เราได้รับคัดเลือกให้เป็นผ้าไปประกวดผ้าลายขอพระราชทานระดับประเทศ เราปลาบปลื้มมาก ทำให้มีคนรู้จักผ้าเรามากขึ้น หน่วยงานราชการก็รู้จักมากขึ้นพากันมาสั่งผ้าไปตัดเพื่อใช้ในงานต่าง ๆ ของจังหวัด ตอนนี้เราได้รับคัดเลือกเป็น ๑ ใน ๕๐ ผ้าที่ดีได้เข้าไปประกวดรอบต่อไป เราได้เข้าเฝ้าพระองค์หญิง ท่านใจดีช่วยซื้อเรา เจ้าหน้าที่ตามเสด็จก็ช่วย

ซื่อ แล้วก็ทีมงานของท่านมาช่วยเราออกแบบผ้า เอาผ้าเราไปตัดเราจึงได้เป็นที่รู้จักมากขึ้น
จากการเข้าประกวดครั้งนี้”^{๑๑๕}

ภาพที่ ๑๗ เข้าเฝ้าฯ ในงานประกวดผ้าลายขอพระราชทาน

(๔.๓) การมีส่วนร่วมของชุมชน

การดำเนินงานของกลุ่มยาริงบาติก ได้รับการมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชน เนื่องจากสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน เยาวชนในพื้นที่ได้ สามารถสรุปได้ ดังนี้

- กลุ่มแม่บ้านภายในชุมชน

ประชาชนในชุมชนหนองแรด ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพประมง เกษตรกรรม รับจ้าง และประชาชนบางส่วนไปรับจ้างภายนอกชุมชนรวมถึงประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลให้ในชุมชนหนองแรด มีผู้สูงอายุ สตรี และเด็ก อาศัยอยู่ในชุมชน รายได้ส่วนใหญ่ก็ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย ทางกลุ่มยาริงบาติก จึงได้ชักชวนให้กลุ่มสตรีในชุมชนที่ว่างจากการทำงาน มาฝึกอาชีพและมาช่วยกันทำผาบาติก โดยมีการแบ่งงานกันทำ เช่น การเขียนลายเทียน การลงสี เป็นต้น โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มแม่บ้านในชุมชนเป็นอย่างดี

“เมื่อก่อนเราไม่รู้จะทำไร เราทำนา ทำสวน รับจ้างบ้าง บางคนก็ไปมาเลย เราอยู่บ้านก็แค่นี้ เมื่อก่อนรายจ่ายมากจึงต้องหาอะไรทำ พอมีกลุ่มเราก็ได้มาทำ ก็เขาให้ช่วยทำไรก็ทำหมด เขียนลายเทียนบ้าง ทาสีบ้าง หาพื้นมาต้มผ้าบ้าง เราทำหมด ได้ทำงานอยู่ใกล้บ้านด้วย”^{๑๑๖}

^{๑๑๕} สัมภาษณ์นางอาสิยะ มาหมัด, กลุ่มยาริงบาติก ต.หนองแรด อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๕

^{๑๑๖} สัมภาษณ์นางสาวปรีดา อาดำ, กลุ่มยาริงบาติก ต.หนองแรด อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๕

- กลุ่มเยาวชนในชุมชน

ในชุมชนหนองแรด มีเด็กและเยาวชนในวัยเรียนจำนวนมาก ซึ่งในสถานการณ์โควิด ทำให้รายได้ของครอบครัวลดลง และเยาวชนในชุมชนต้องเรียนออนไลน์อยู่กับบ้าน ทำให้มีเวลาว่าง ประธานกลุ่มยาริงบาติก จึงได้ชักชวนให้เยาวชนในชุมชนทั้งชายและหญิงมาฝึกการทำผ้าบาติกเพื่อหารายได้เสริมและประกอบเป็นอาชีพในอนาคต โดยมีเยาวชนบางส่วนให้ความสนใจและเข้าร่วมกับกลุ่มยาริงบาติกในกระบวนการผลิตที่สามารถจะทำได้ ดังคำสัมภาษณ์ของ นางอาสิเยาะ มาหมัด กล่าวว่

“ตอนนี้เด็กเรียนเขาเรียนออนไลน์กัน เห็นเขาว่าง ๆ ก็เลยชวนให้มาช่วยทำงานต่าง ๆ ที่เรามีให้ทำ งานง่าย ๆ เพื่อให้เขาได้เรียนรู้และมีเงินใช้จ่าย ให้เขามาช่วยทั้งชายทั้งหญิงนั้น และ กลุ่มนั้นแหละที่อยู่รอบ ๆ บ้าน ให้ทำสี ลงสี เขียนเทียน พวกง่าย ๆ เราก็สอนเขาให้ทำเป็น”^{๑๑๗}

(๔.๔) การสร้างเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์

การผลิตสินค้าของชุมชนนั้นโดยทั่วไปแล้ว ประชาชนโดยทั่วไปมีฝีมือและเรียนรู้การผลิตมาจากบรรพบุรุษ ส่งผลให้ในภาคใต้รวมถึงภาคอื่น ๆ มีการส่งเสริมสินค้าชุมชนและผลิตขึ้นมาใช้เองเป็นจำนวนมาก ผ้าบาติกก็เช่นกัน ในพื้นที่ภาคใต้หรือแม้แต่ในจังหวัดปัตตานี ก็มีหลายกลุ่มมีการผลิตที่หลากหลายแบบ กลุ่มยาริงบาติกเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นใหม่จึงต้องสร้างเอกลักษณ์เป็นของตนเองให้มีความโดดเด่นแตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อจะได้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ทางกลุ่มยาริงบาติกจึงได้เรียนรู้การสร้างสรรค์ผลงานแบบสามมิติ เลียนแบบธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยจะเห็นว่างานของกลุ่มใช้ลวดลายธรรมชาติจากป่าชายเลน ซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นอยู่ในชุมชนหนองแรด การใช้ลวดลายจากชายคาหรือช่องลมจากบ้านเก่า หรือวงยะหรีง ที่มีอยู่ในอำเภอยะหรีง มาประยุกต์เป็นลวดลาย จึงทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็งและโดดเด่นจากผ้าบาติกกลุ่มอื่น ๆ

๕) ความร่วมมือกับองค์กรภายนอกและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ

- มหาวิทยาลัยและหน่วยงานด้านการศึกษาในพื้นที่

กลุ่มยาริงบาติก ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยและหน่วยงานด้านการศึกษาในพื้นที่ ในลักษณะการสนับสนุนองค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมคุณภาพของผลิตภัณฑ์และสนับสนุน เช่น การออกแบบการตัดเย็บ การออกแบบลวดลาย เป็นต้น งานวิจัยนำสีที่ใช้ในการผลิตมาให้กลุ่มยาริง

^{๑๑๗} สัมภาษณ์นางอาสิเยาะ มาหมัด, กลุ่มยาริงบาติก ต.หนองแรด อ.ยะหรีง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๑

บาติก ซึ่งจะส่งผลดีให้กับผลิตภัณฑ์ที่จะมีความคงทน สีสดใส มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค

- พัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี

กลุ่มยาริงบาติก ได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี พัฒนาชุมชนอำเภอยะหริ่ง โดยลำดับแรก พัฒนาชุมชนจะเข้ามาส่งเสริมการรวมกลุ่มของสมาชิกให้พร้อมต่อการผลิต และให้องค์ความรู้ด้านการผลิต การตลาด ซึ่งทางพัฒนาชุมชนจะมีทีมที่ปรึกษาคอยให้คำปรึกษา แก่กลุ่มและสมาชิกตลอดเวลา ร่วมส่งเสริมการตลาดให้กับกลุ่มเพื่อนำสินค้าไปจัดจำหน่ายในงานแสดงสินค้าต่าง ๆ รวมไปถึงการหางบประมาณในการสนับสนุนกลุ่มยาริงบาติกในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การหาวัสดุ อุปกรณ์ รวมถึงวัตถุดิบในการผลิต การส่งเสริมให้กลุ่มได้เป็นส่วนหนึ่งของ OTOP จังหวัดปัตตานี ทำให้เป็นที่รู้จักของประชาชนในพื้นที่และนอกพื้นที่มากขึ้น

- อุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี

กลุ่มยาริงบาติก ได้รับการสนับสนุนจากอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี ในลักษณะของการสนับสนุนงบประมาณในการผลิตสินค้า การจัดหาวิทยากรช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและผลิตภัณฑ์ รวมไปถึงการสนับสนุนการขึ้นทะเบียนรับรองสินค้าคุณภาพของอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี ทำให้กลุ่มเป็นที่รู้จักและได้รับความเชื่อถือจากผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

- หน่วยงานราชการในจังหวัดปัตตานี

กลุ่มยาริงบาติก ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ภายในจังหวัดปัตตานี เนื่องจากนโยบายของภาครัฐและจังหวัดปัตตานี ส่งเสริมให้มีการสวมใส่ผ้าไทยหรือผ้าท้องถิ่นทุกวันศุกร์ และจากการที่ทางกลุ่มยาริงบาติกได้รับรางวัลหลายหน่วยงานรวมถึงได้รับคัดเลือก ๑ ใน ๕๐ ผ้าลายขอพระราชทานระดับประเทศ จึงทำให้เป็นที่รู้จักต่อหน่วยงานราชการและได้มีการสั่งซื้อผ้าลายขอพระราชทานไปตัดเป็นชุดเพื่อใส่ในวันสำคัญต่าง ๆ และในทุกวันศุกร์ ตามนโยบายของทางหน่วยงานราชการ

๔.๒.๑.๓ กลุ่มสตรีสันติสุข บ้านคลองมานิง ตำบลคลองมานิง อำเภอเมือง จังหวัด

ปัตตานี

๑) บริบทของชุมชนบ้านคลองมานิง

ตำบลคลองมานิง เป็นคำที่เพี้ยนมาจากภาษามลายู “ขลองมานิง” มีความหมายว่า คลองที่สำหรับ อาบน้ำ ของประชาชนในตำบลและใกล้เคียง เดิมในตำบลคลองมานิง มีน้ำ ลำคลอง ที่ใช้เป็นเส้นทางสัญจรเดินทางราชการ ต่อมาลำคลองดังกล่าวตื้นเขิน เรือจึงล่มและเกยตื้น และเป็นส่วนหนึ่งน้ำเป็นวังวน เมื่อเรือล่มทุกคนในเรือหันมาเล่นน้ำที่วังวนนั้น เมื่อผู้คนผ่านมาผ่านไปเห็นก็พูดกันต่อ ๆ มา จนเป็นที่มาของภาษามลายูว่า “ขลองมานิง จนถึงปัจจุบันนี้

สภาพสังคมและเศรษฐกิจ ตำบลคลองมานิงมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบกลุ่ม และมีน้ำลำคลองตลอดสายใช้สำหรับอุปโภค ด้านประมงน้ำจืด และทำการเกษตรผสมผสาน ประชาชนในตำบลคลองมานิง ส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพ ทำนา, ปลูกพืชไร่, ปลูกผัก, เลี้ยงสัตว์ ธุรกิจส่วนตัว (ค้าขาย) และนอกจากนี้ยังประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปและอื่น ๆ

ด้านศาสนาและวัฒนธรรม ตำบลคลองมานิงเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และภาษาที่ใช้การติดต่อสื่อสารซึ่งใช้ภาษาพื้นบ้าน ภาษามลายูเป็นหลักในการใช้ชีวิตประจำวัน นับถือศาสนาอิสลาม ประเพณียึดหลักคำสอนของศาสนาอิสลาม เป็นบทบัญญัติและปฏิบัติของอิสลาม มีแหล่งปฏิบัติและประกอบศาสนกิจของศาสนา

๒) ความเป็นมาของกลุ่ม

การดำเนินงานของกลุ่มสตรีสันติสุข ตำบลคลองมานิง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เริ่มขึ้นในปี ๒๕๕๓ โดยนางสาวสุพัตรา คำตัน เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งกลุ่ม ซึ่ง นางสาวสุพัตรา คำตัน เดิมทีเป็นคนต่างพื้นที่เมื่อมีครอบครัวได้ย้ายตามครอบครัวเข้ามาในพื้นที่ตำบลคลองมานิง โดยมองเห็นศักยภาพของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งประชาชนในพื้นที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไปตามโรงงานบ้าง ทำการเกษตรบ้าง โดยส่วนใหญ่จะมีผู้หญิงอยู่กับเด็ก ๆ ซึ่งผู้หญิงในพื้นที่จะมีฝีมือการตัดเย็บเสื้อผ้าเป็นทุนเดิม มีทรัพยากรในชุมชนหลากหลาย จึงคิดก่อตั้งกลุ่มขึ้นโดยปรึกษากับหน่วยงานภาครัฐหลาย ๆ หน่วยงานถึงกระบวนการการตั้งกลุ่ม จึงได้รวบรวมสมาชิกเพื่อจัดตั้งกลุ่มขึ้น การดำเนินงานในระยะแรกเป็นการผลิตผ้าเพื่อตัดเย็บเป็นสินค้าชิ้นเล็ก ๆ เช่น กระเป๋าผ้า หมวก เป็นต้น ต่อมาเมื่อกลุ่มได้รับการส่งเสริมจากหลายหน่วยงาน จึงได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้หลากหลายมากขึ้น และดำเนินงานจนมาถึงปัจจุบัน

“ตอนนั้นมีเพื่อนก็เลยไปคุยอะไรอย่างนี้ ก็พอดีชาวบ้านของพวกก็ในตำบลคลองมานิงเขามีอุตสาหกรรมการตัดเย็บ หมวกอามิเนอะ แล้วก็ชุดรายอ เขาก็ว่าอยากตัดชุดใส่เอง เพราะว่าเขามีพื้นฐานในการตัดเย็บอยู่แล้ว เราก็โอเค เพราะว่าเขามีพื้นฐาน ทุกคนก็มีจักรอยู่แล้ว เราไม่ต้องไปหา ไม่ต้องไปลงทุนซื้ออะไรเยอะ เราก็คุยกับชาวบ้านว่าเราไม่ต้องหากกลุ่ม ไม่ต้องลงทุน ก็คุยกันก็ไปของบให้ทางเกษตรให้ทาง อบต อสม ให้ลงบการตัดเย็บเสื้อผ้า ก็ต่อยอดไปเรื่อยๆ มีการตัดเย็บเสื้อผ้าใส่เอง ชุดรายออะไรอย่างนี้ เพราะว่าไม่ต้องไปลงทุนอะไรเยอะไง จักรก็มีอยู่แล้วแค่ลงทุนอย่างอื่นสักนิดนึง หลังจากนั้นก็มีการจัดกลุ่ม ก็หลังจากนั้นก็จัดกลุ่ม สัก ๑๕ หรือ ๒๐ คน”^{๑๑๔}

^{๑๑๔} สัมภาษณ์นางสาวสุพัตรา คำตัน, กลุ่มสตรีสันติสุข ต.คลองมานิง อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

๓) วัตถุประสงค์การผลิตสินค้า

๓.๑) สีย้อมผ้าจากธรรมชาติ

การผลิตสินค้าของกลุ่มสตรีสันติสุขมุ่งเน้นให้ผู้บริโภคได้สัมผัสกับผลิตภัณฑ์จากทางกลุ่มได้ใช้สินค้าที่มาจากธรรมชาติ โดยสีที่ใช้ผลิตสินค้านั้น จะใช้สีจากธรรมชาติ เช่น คราม พวงแสด เป็นต้น ซึ่งจะใช้พืชที่มาจากธรรมชาติผลิตเป็นสีเพื่อย้อมผ้า หลายชนิดสามารถหาได้จากท้องถิ่น ส่วนครามต้องสั่งซื้อมาจากภาคอีสาน โดยปัจจุบันมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี กำลังทดลองส่งเสริมการผลิตในท้องถิ่น

ภาพที่ ๑๖ สีย้อมผ้าจากครามธรรมชาติ

๓.๒) ผ้า

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มสตรีสันติสุข จะใช้ผ้าที่ทอมาจากเส้นใยธรรมชาติ ซึ่งในพื้นที่ไม่มีการผลิตเส้นใยในลักษณะนี้ จึงจำเป็นต้องสั่งซื้อมาจากนอกพื้นที่ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ หรือกรุงเทพฯ เป็นต้น

ภาพที่ ๑๗ ผ้าสำเร็จรูปจากการผลิตในชุมชน

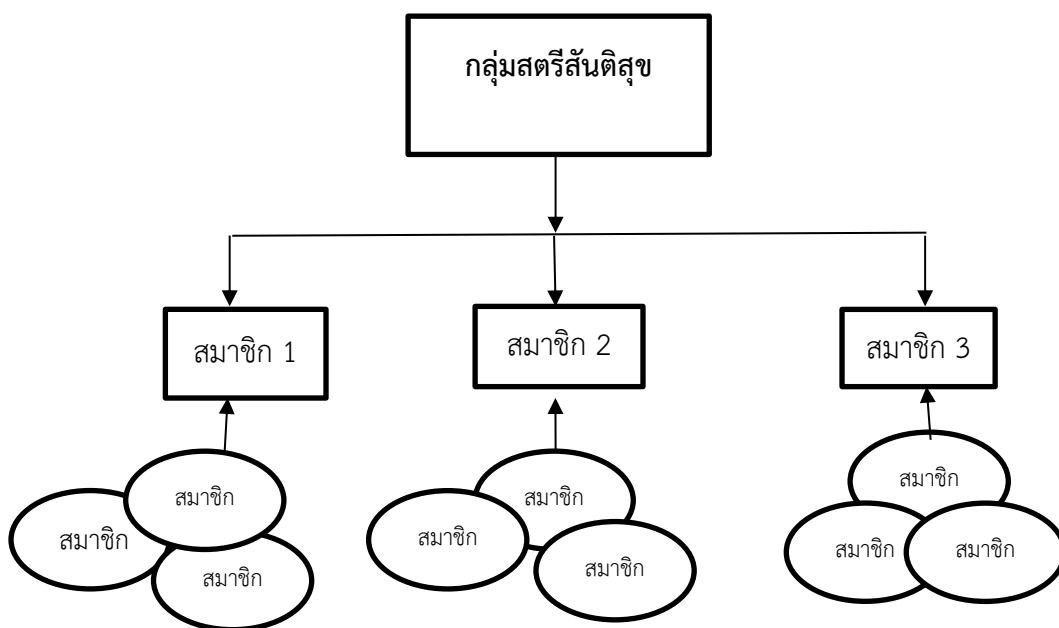
๔) รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

การดำเนินงานของกลุ่มสตรีสันติสุข มีรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ดังนี้

๔.๑) การบริหารจัดการกลุ่ม

การดำเนินงานของกลุ่มสตรีสันติสุข มีการบริหารงานองค์กรแบบไม่เป็นทางการ คือ มี นางสาวสุพัตรา คำตัน เป็นผู้ก่อตั้งกลุ่มและมีหน้าที่เป็นประธานกลุ่มมีสมาชิกภายในกลุ่มจำนวน ๘ คน เป็นสมาชิกที่ดำเนินงานร่วมกับกลุ่มตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่ม การบริหารจัดการโดยการพบปะพูดคุย ประชุมกัน และร่วมระดมทุนในการผลิตสินค้า หากมีคำสั่งซื้อเป็นจำนวนมากก็จะให้สมาชิกภายในกลุ่มไปหาเครือข่ายภายในชุมชนเป็นผู้ร่วมผลิตสินค้า

“ก็จะเองก็ไม่สามารถไปหาชาวบ้านได้เองทั้งหมด ก็ต้องให้น้องที่เป็นเครือข่าย ๘ คน ไปหาเครือข่ายของเขาอีกทีหนึ่ง ก็จะเป็นพวกกระเป๋ ถ้าจะเป็นพวกออเดอร์พันใบอัป ทุกคนก็จะหาเครือข่าย ก็คือชาวบ้าน แต่ถ้าปกติก็จะมีเครือข่ายทางยะลาที่มี ทางต่างอำเภอก็มีคะ”^{๑๑๙}

ภาพที่ ๒๐ ผังการบริหารงานกลุ่มสตรีสันติสุข

^{๑๑๙} สัมภาษณ์นางสาวสุพัตรา คำตัน, อ่างแล้ว

สมาชิกทั้ง ๘ คนนั้นมีศักยภาพในการผลิตเมื่อมีงานจำนวนมากต้องฝึกฝนให้ผู้ที่เข้ามาร่วมงานใหม่และคอยตรวจสอบงานซึ่งผู้ร่วมผลิตจะได้รับค่าตอบแทนเป็นรายชิ้น ทำให้การผลิตเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและรวดเร็วตรงเวลา

“แต่ศักยภาพบางคนก็แบบว่าเป็นเด็กใหม่นะ ตัดเย็บยังไม่สวย ยังไม่เนียบ งานยังไม่เรียบร้อย คนเก่าเราไม่ต้องพูดถึงแล้ว เขาทำงานกับเรามาเป็น ๑๐ ปี เราไว้ใจเขาได้ แต่พอคนเก่าไปสร้างเครือข่ายก็จะเป็นคนใหม่มาทำ มันจะเป็นปัญหาตรงนั้นแหละคะ แต่เราก็แก้คือ เวลาไปส่งงานเราก็จะเขียนในถุงว่าเป็นของใคร ไม่เอามาส่งแล้วตั้งไว้ คือถุงนั้นเขียนชื่อเลย ถุงนั้นเขียนชื่อไว้แล้วก็มันจะได้แก้ถูก”^{๑๒๐}

๔.๒) การจัดการตลาด

- การรับผลิตจากคำสั่งผลิต

การผลิตสินค้าของกลุ่มในระยะแรก ๆ จะเป็นการผลิตตามคำสั่งซื้อของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำไปแจกให้กับผู้เข้าร่วมงานหรือเข้าร่วมโครงการที่ทางหน่วยงานที่ได้จัดขึ้น

“เป็นออเดอร์มา ส่วนมากสมัยก่อนจะไม่ให้เป็นตัวเงินเลย ไม่มีบเป็นตัวเงินในกลุ่มของก๊ะ ส่วนมากจะเป็นออเดอร์ แล้วก็บงบที่จัดอบรม ทำกิจกรรม ให้อาหาร ให้อาบน้ำ ก็จะเป็นการแปรรูปอะไรแบบนี้มากกว่า.....เพราะเวลาเขาไปแจกวันเอดส์โลก กลัวเขาไปเอา ก็เลยต้องใส่ถุงผ้า ถุงผ้าใส่ลูกอมใส่ไรเข้าไปอย่างนี้ ล็อตแรกที่เราได้ตั้งคือ ๔๐๐ ใบ ใบละ ๒๐ บาท”^{๑๒๑}

ซึ่งในปัจจุบันการรับผลิตจากคำสั่งผลิตเป็นงานประจำของกลุ่มที่จะต้องดำเนินงานให้กับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นประจำ ทำให้สมาชิกได้มีรายได้และมีงานแจกจ่ายให้กับสมาชิกภายในกลุ่มเป็นประจำ

- การจัดจำหน่ายในงานแสดงสินค้า

กลุ่มสตรีสันติสุข ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงาน เมื่อมีกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ กลุ่มสตรีสันติสุขก็จะได้รับเชิญให้ไปร่วมนำสินค้าของทางกลุ่มไปแสดงและจำหน่ายภายในงาน ทั้งภายในจังหวัดปัตตานี และภายนอกจังหวัดปัตตานี เช่น งานศิลปวัฒนธรรม งาน OTOP งานกาชาด เป็นต้น

- การจัดจำหน่ายที่ทำการกลุ่ม

กลุ่มสตรีสันติสุข มีที่ทำการกลุ่มอยู่ที่ ตำบลคลองมานิง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี สร้างเอกลักษณ์ของกลุ่มด้วยการทำผ้ามัดย้อมที่ใช้สีจากธรรมชาติ ทำให้เป็นที่สนใจของผู้ที่ชื่นชอบธรรมชาติและความเป็นท้องถิ่นส่งผลให้มีหน่วยงานเอกชน ราชการ เข้ามาศึกษาดูงาน และเผยแพร่

^{๑๒๐} สัมภาษณ์นางสาวสุพัตรา คำตัน, อ่างแล้ว

^{๑๒๑} สัมภาษณ์นางสาวสุพัตรา คำตัน, อ่างแล้ว

ข้อมูลในหลายรูปแบบ เมื่อมีชื่อเสียงก็จะมีข้าราชการจากหน่วยงานต่าง ๆ มาชมผ้าที่ทำกรากลุ่มและมีการจัดจำหน่ายภายในกลุ่มได้ในระดับหนึ่ง

ภาพที่ ๒๑ สินค้าของกลุ่มสตรีสันติสุขจัดจำหน่ายภายในที่ทำการกลุ่ม

- การตลาดออนไลน์

การจัดการตลาดในปัจจุบันต้องทำให้คนรู้จักในจำนวนมาก และสามารถทำการตลาดได้ตลอดเวลา กลุ่มสตรีสันติสุขจึงได้จัดทำเพจเฟซบุ๊กขึ้นมาโดยได้รับการสนับสนุนจากนักศึกษาฝึกงานของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ทำให้ร้านค้าของกลุ่มสตรีสันติสุขเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วประเทศ และได้มีคำสั่งซื้อจากทั่วประเทศเข้ามา ซึ่งเป็นผลดีต่อกลุ่มเป็นอย่างมาก

“เฟซบุ๊กแต่ก่อนเป็น แต่ก่อนคนไม่ค่อยเล่นเท่าไร ก็ทำเอง ทำเล่นๆไปอย่างนั้นแหละ หัดเล่นๆ แต่พอช่วงหลังๆ น้อง มอ ปัตตานี ะทุกปีเขาก็จะมีการเข้ามา แล้วถามว่าเวลาน้องจะจบทำวิจัยก็จะเข้ามา มันก็จะจูนกันมาทุกปี การสื่อสารบ้าง ก็ทำรองเท่าจากขยะ ของ มอ ก็ตอนนั้นก็ทำอยู่ น้องเขาทำ ก็ทำหลายอย่างมาก ทุกปีก็จะมีน้องเขาเข้ามาช่วยบ้าง ก็ทำมีโปรเจค เลยตั้งใจให้น้องเขาไป แล้วก็น้องเขาจะช่วยตอบกลับมาด้วย มันเป็นงานที่เราไม่ต้องไปจ้างคนอื่น มันจะมีน้องจาก มอ มาวิจัย วิจัยเสร็จเขาก็ถามว่าอยากให้เราช่วยอะไรบ้าง ก็เลยเพจมีอยู่แล้ว แต่ว่าเรื่องการติดตามก็คือก็ใช้น้องเขานี้แหละ ให้ไปโปรโหมต โปรโหมตกดไลน์ กดแชร์คนจะได้รู้”^{๑๒๒}

^{๑๒๒} สัมภาษณ์นางสาวสุพัตรา คำตัน, อ่างแล้ว

ภาพที่ ๒๒ เพจเฟซบุ๊กกลุ่มสตรีสันติสุข

ภาพที่ ๒๓ การทำการตลาดออนไลน์ผ่านเพจเฟซบุ๊ก

๔.๓) การมีส่วนร่วม

การดำเนินงานของกลุ่มสตรีสันติสุข แบบมีส่วนร่วม โดยมีนางสาวสุพัตรา คำตัน เป็นผู้นำของกลุ่ม โดยให้สมาชิกภายในกลุ่มได้มีส่วนร่วม ใช้หลักการพูดคุย ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ ซึ่งกันและกัน โดยให้ทุกคนได้ร่วมกันเป็นหุ้นส่วนของกลุ่ม

“โดยที่ก็จะจะเป็นประธาน แล้วก็นำเสนองานให้กับแต่ละองค์กร แต่ละกับหน่วยงานราชการว่าเราทำนั่น นี่ นั่นนะจากนั้นมันก็เริ่มมีงานเข้า เราก็ประชุมกลุ่มกัน แล้วก็ลงทุนกัน”^{๑๒๓}

จากการสัมภาษณ์ พบว่ากลุ่มสตรีสันติสุขใช้หลักความไว้วางใจ และการประชุมพูดคุยกันภายในกลุ่ม ให้ทุกคนได้เป็นเสมือนเจ้าขององค์กร

“ก็คือเราไว้วางใจซึ่งกันและกัน เราคุยกันมากกว่า มีอะไรก็บอกกันไปเลย”^{๑๒๔}

๕) ความร่วมมือกับองค์กรภายนอกและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ

การดำเนินงานของกลุ่มสตรีสันติสุข ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดปัตตานี ดังนี้

๕.๑ พัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี

การดำเนินงานของกลุ่มสตรีสันติสุข ได้รับความสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี ในรูปแบบขององค์ความรู้ในการผลิต การสนับสนุนที่ปรึกษา การให้การอบรมการผลิตต่าง ๆ ของกลุ่ม และการสนับสนุนการตลาดโดยการนำกลุ่มสตรีสันติสุขเข้าร่วมงานแสดงสินค้าทั้งในระดับจังหวัดและในระดับประเทศ

๕.๒ อุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี

การดำเนินงานของกลุ่มสตรีสันติสุข ได้รับความสนับสนุนจากอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี ในรูปแบบของการส่งเสริมให้กลุ่มได้ขอใบรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการผลิต การอบรมต่าง ๆ และการสนับสนุนการตลาดโดยการนำกลุ่มสตรีสันติสุขเข้าร่วมงานแสดงสินค้าทั้งในระดับจังหวัดและในระดับประเทศ

๕.๓ วัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี

การดำเนินงานของกลุ่มสตรีสันติสุข ได้รับความสนับสนุนจากวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีในรูปแบบของการส่งเสริมให้ข้าราชการในจังหวัดสวมใส่ผ้าไทย และแนะนำให้ข้าราชการมาซื้อผลิตภัณฑ์จากทางกลุ่ม และช่วยส่งเสริมการตลาดในกลุ่มของวัฒนธรรมจังหวัดระดับประเทศ

๔. องค์การบริหารส่วนตำบลคลองมานิง

การดำเนินงานของกลุ่มสตรีสันติสุข ได้รับความสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลคลองมานิง เป็นหน่วยงานแรก ๆ ที่เห็นถึงความสำคัญของการก่อตั้งกลุ่ม โดยให้การสนับสนุนในรูปแบบ

^{๑๒๓} สัมภาษณ์นางสาวสุพัตรา คำตัน, อ่างแล้ว

^{๑๒๔} สัมภาษณ์นางสาวพาริดา ยะโก๊ะ, กลุ่มสตรีสันติสุข ต.คลองมานิง อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

การจัดตั้งกลุ่มการอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่ม

๕. หน่วยงานด้านการศึกษาในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

การดำเนินงานของกลุ่มสตรีสันติสุข ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานด้านการศึกษาในพื้นที่ เช่น การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดปัตตานี ให้การสนับสนุนส่งเสริมและมาอบรมให้สมาชิกได้เรียนรู้การผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จะส่งเสริมด้านองค์ความรู้วิจัยผลิตภัณฑ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์และสนับสนุนให้นักศึกษาเข้ามาช่วยการจัดทำการตลาดผ่านระบบออนไลน์ให้กับกลุ่ม เป็นต้น

๔.๒.๒ รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความ

หลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และวิเคราะห์การดำเนินงานกลุ่มชุมชนภาคอุตสาหกรรม พบได้ว่ารูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี สามารถสรุปได้ คือ ๑)รูปแบบความยั่งยืนของกลุ่ม ๒)รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนและสังคม ๓)รูปแบบความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และ ๔)รูปแบบความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๒.๒.๑ รูปแบบความยั่งยืนของกลุ่ม

๑) รูปแบบผู้นำทางความคิดที่มีความเสียสละ

การที่คนมารวมเป็นกลุ่มย่อมต้องมีผู้นำในกลุ่มเพื่อคอยดูแลให้กลุ่มสามารถขับเคลื่อนไปได้ มีความเป็นธรรมในการดูแล รวมทั้งเป็นผู้นำริเริ่มในสิ่งที่ถูกต้อง ลักษณะผู้นำที่ดีย่อมนำพาให้กลุ่มไปได้ดี ผู้นำชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี เป็นผู้นำที่มีอุทิศตนเป็นแบบอย่างที่สามารถนำพาให้กลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย มุ่งผลประโยชน์ของกลุ่มและสมาชิกภายในกลุ่มเป็นที่ตั้ง มีผู้นำเป็นศูนย์รวมจิตใจ ผู้นำที่เสียสละและมีความคิดริเริ่ม มีความมุ่งมั่นจะทำให้กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมมีความเข้มแข็งสามารถจัดสรรทรัพยากรของชุมชนให้เหมาะสมต่อการดำเนินการได้เป็นอย่างดี

๒) รูปแบบการมีส่วนร่วม

การรวมกลุ่มดำเนินงานกิจกรรมหรือการรวมกลุ่มดำเนินงานของกลุ่มผลิตสินค้าภายใต้ชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีความสามัคคี ร่วมคิดร่วมทำ พึ่งพาอาศัยกันในกลุ่ม รู้จักและพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าในพื้นที่จะมีความแตกต่างทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมแต่ในสังคมท้องถิ่นนั้น ชาวบ้านจะมีการช่วยเหลือกันเป็นปกติ เมื่อมาดำเนินกิจกรรมร่วมกันทุกคนก็เข้ามาร่วมแรงร่วมใจ ร่วมความคิด ร่วมลงทุน เกิดการค้าขายสินค้าในกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่มีผลผลิตนำออกมาจำหน่าย ก่อให้เกิดรายได้ที่หมุนเวียนกันในกลุ่มส่งผลให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพปกติ ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง อีกทั้งผลผลิตในชุมชนที่เกินความต้องการในชุมชนก็สามารถนำออกมาจำหน่ายภายนอกชุมชนได้อีกด้วย

๓) รูปแบบการพึ่งพาตนเองภายในชุมชน

ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดปัตตานี เป็นรูปแบบการพึ่งพาตนเอง โดยชุมชนอุตสาหกรรมจะมีต้นทุนวัตถุดิบที่เกิดขึ้นจากชุมชน หรือท้องถิ่นของตนเอง เช่น มีพืชที่เป็นพืชท้องถิ่นในการนำมาเป็นวัตถุดิบของการผลิต มีการปลูกพืชพันธุ์ที่จะนำไปในการผลิตระยะยาวให้ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความยั่งยืนของวัตถุดิบที่จะนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน อุตสาหกรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นหลักประกันถึงต้นทุนวัตถุดิบที่ไม่ต้องพึ่งพาจากที่อื่น รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้การรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการไม่ได้ถูกปิดกั้น เพียงแต่ไม่พึ่งพาแต่การสนับสนุนของหน่วยงานราชการแต่เพียงอย่างเดียว การรับความช่วยเหลือในความรู้เพื่อต่อยอดการผลิตเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาให้ผลิตภัณฑ์มีมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้นเช่นกัน

๔) รูปแบบริเริ่มสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของคนในชุมชน

การสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี โดยการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชุมชนมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นของตนเอง ดังนั้น สินค้าหรือผลผลิตของชุมชนดังกล่าวจึงไม่ได้หาได้ทั่วไป แม้ว่าจะเป็นสินค้าแบบเดียวกันแต่ก็จะแตกต่างที่ความเป็นลักษณะเฉพาะท้องถิ่นไป มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ได้มาตรฐานแต่ยังคงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของตัวเองไว้ เช่น กลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง นำภูมิปัญญาด้านการสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ซึ่งแต่เดิมจะทำขนาดใหญ่ ไม่มีลวดลายที่ซับซ้อน ทางกลุ่มจึงได้พัฒนาโดยการทำผลิตภัณฑ์ให้มีขนาดเล็กลงแต่มีลวดลายที่สวยงาม ทำให้เพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ได้, กลุ่มสตรีสันติสุข นำภูมิปัญญาด้านการมัดย้อมมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้าที่โดดเด่นด้านลวดลายท้องถิ่น, กลุ่มยาริงบาติก นำภูมิปัญญาด้านลวดลายท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้ทำเป็นลายผ้าบาติก เป็นต้น

๕) รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้และการสืบทอดภูมิปัญญา

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในจังหวัดปัตตานีที่ได้ทำการศึกษาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องใช้เวลา ใช้ความสามารถเฉพาะตัว เป็นงานศิลปะและงานฝีมือที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน ดังนั้น กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และสืบทอดภูมิปัญญาให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่จึงสามารถจะสร้างความยั่งยืนให้กับกลุ่มได้สืบทอดงานได้ต่อไป

๔.๒.๒.๒ รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนและสังคม

๑) การเกิดขึ้นโดยความคิดของคนในชุมชนและคนในชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ

การดำเนินงานของกลุ่มซึ่งนำโดยคนในชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกันไม่ใช่เป็นลักษณะที่เจ้าของบริษัทหรือคนคนเดียว หรือหัวหน้ากลุ่มเป็นเจ้าของ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลมีลักษณะที่เกิดจากมีคนในชุมชนได้ริเริ่มที่ดำเนินกิจการจากความรู้ที่สืบทอดกันมา ทำกันภายในครัวเรือน ก่อน จากนั้นเป็นการขยายกิจการโดยจัดตั้งกลุ่มขึ้นในชุมชน การรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนส่งผลให้

เกิดความรักความสามัคคีกันภายในชุมชน มีการช่วยเหลือ พบปะพูดคุยกันของคนในชุมชน ถึงแม้ในชุมชนมีความหลากหลายทั้งทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม และการจัดตั้งกลุ่มเพื่อจุดประสงค์ช่วยเหลือคนในชุมชนนั้นสามารถสลายความหวาดระแวงกันได้ ทำให้สังคมชุมชนเกิดความสันติสุข

๒) การแบ่งปันรายได้และผลกำไรสู่ชุมชน

การสร้างควมยั่งยืนของชุมชนและสังคมโดยกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มชุมชนภาคอุตสาหกรรมในชุมชนนั้นนอกจากจะดำเนินงานโดยคนในชุมชน ใช้วัตถุดิบส่วนใหญ่ที่มีอยู่ภายในชุมชนแล้ว ส่งผลให้เกษตรกร หรือประชาชนในชุมชนเกิดรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของตนเอง และเมื่อผลิตสินค้าแล้วรายได้หรือผลกำไรก็นำผลกำไรบางส่วนกลับสู่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนและสังคมในอีกรูปแบบหนึ่ง จากการศึกษาพบว่าการแบ่งปันผลกำไรของการดำเนินงานของกลุ่ม มีหลายรูปแบบ เช่น การแบ่งงานให้กลุ่มผู้พิการในชุมชนทำ และนำเงินมอบให้ผู้พิการเป็นค่าตอบแทน ทำให้ผู้พิการมีรายได้และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

๔.๒.๒.๓ รูปแบบความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ

๑) การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน

การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของชุมชน เป็นการผลิตที่เกิดจากแนวความคิด การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นศิลปะเฉพาะตัวไม่ได้เกิดจากการเลียนแบบงานของผู้อื่นที่มีอยู่ทั่วไปตามท้องตลาดที่มีเหมือนกันในทุกภูมิภาค แต่เป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้ การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเป็นการค้นคิดอะไรใหม่ๆ จากคนในชุมชนหรือหน่วยงานที่คอยสนับสนุน วิจัย สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมทั้งการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพที่ดีจนมีความแตกต่างจากสินค้าในท้องถิ่นอื่น จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นได้

๒) การเสริมรายได้ให้กับสมาชิกและคนภายในชุมชน

การดำเนินงานของกลุ่มเมื่อมีคุณภาพและแตกต่างมีนวัตกรรมเป็นของตัวเอง มีสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ ส่งผลดีให้กับการขายสินค้าของกลุ่มทำให้สมาชิกภายในกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น ได้มีงานทำนอกจากงานประจำ เกิดรายได้หมุนเวียนภายในชุมชน

๔.๒.๒.๔ รูปแบบความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

๑) การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการผลิต

การดำเนินงานของกลุ่มชุมชนภาคอุตสาหกรรมทั้งสามกลุ่มพบว่า การผลิตสินค้าได้นำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ในการผลิตในหลายองค์ประกอบ เช่น การใช้สีย้อมผ้าจากคราม การใช้ไม้ไผ่ในการสานตะกร้า ใช้ฟางข้าวผลิตเป็นเป้ายิงธนู เป็นต้น การนำวัสดุธรรมชาติเหล่านี้มาใช้นั้น เป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับผู้บริโภคและเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับกลุ่มผู้บริโภคที่แพ้สารเคมี ซึ่งวัสดุธรรมชาติหลายอย่างเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหากไม่นำมาใช้ก็จะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา แต่มีวัสดุบางอย่าง

ใช้แล้วหมดไปการจะหามาใช้ใหม่นั้นจำเป็นต้องใช้เวลา ดังนั้น จึงมีการปลูกเสริมหรือทดแทนเพื่อให้มีวัสดุมาใช้ในการผลิตครั้งต่อไปให้เกิดความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

๒) การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า

การนำวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาใช้ส่วนใหญ่ทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองมาใช้นั้นหลายอย่างเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปลูกขึ้นทดแทน อย่างไรก็ตามทางกลุ่มได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้อย่างมีคุณค่า สร้างความยั่งยืนให้กับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

๔.๒.๓ สรุปองค์ความรู้เรื่องรูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ภาพที่ ๒๔ องค์ความรู้เรื่องรูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

๔.๓ กิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

การสร้างกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ได้รวบรวมข้อมูลและความต้องการของสมาชิกของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้วิจัยได้สร้างโครงสร้างขึ้นจากการใช้ข้อมูลพื้นฐานซึ่งผลการศึกษาจากเอกสาร ผลการศึกษาภาคสนาม ในขั้นที่ ๑ มากำหนดเป็นหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์เนื้อหา และเทคนิคหรือกิจกรรมการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ได้ผ่านการตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะจากที่ปรึกษาโครงการวิจัยและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องนี้และได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแผนประชุมปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมรวมถึงสมาชิกในกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่เป้าหมายในการจัดทำแผนพัฒนากิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ต่อไป

ขั้นที่ ๑ ผลการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์และขอบเขตของกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ส่วนที่ ๑ ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มอาชีพ การสร้างความยั่งยืน การมีส่วนร่วม จากเอกสาร หนังสือ ตำราวารสาร บทความงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศรวมถึงแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ และตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ สรุปผลได้ดังนี้

ประเวศ วะสี^{๑๒๕} อธิบายว่า ก่อนเริ่มกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนนั้นควรส่งเสริมให้ประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกของชุมชน มีลักษณะ ดังนี้

๑. จิตใจที่มีธรรมะ ขยันหมั่นเพียร และสันโดษ
๒. แบบแผนการผลิตแบบยังชีพ ทำการเกษตรแบบผสมผสาน
๓. เสริมสร้างความสมดุลทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
๔. พึ่งตนเองในด้านเศรษฐกิจชุมชน ลดการพึ่งพิงภายนอกชุมชน
๕. มีวิถีชีวิต สถาบันบ้าน วัด โรงเรียน และวัฒนธรรมชุมชนแบบช่วยเหลือ พึ่งพาอาศัยซึ่งกัน

และกัน

ขั้นตอนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ดังนี้^{๑๒๖}

ขั้นตอนที่ ๑ การเตรียมคนในชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาให้เป็นผู้มีจิตสำนึก มีความรู้ ความเข้าใจ ในการกำหนดประเด็นปัญหา การพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนินกิจกรรมและการ

^{๑๒๕} ประเวศ วะสี. (๒๕๔๑). เศรษฐกิจชุมชน ทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง. หน้า ๑๓๖

^{๑๒๖} โกวิททย์ พวงงาม. (๒๕๖๒). การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. (พิมพ์ครั้งที่ ๒). นนทบุรี: ธรรมสาร. หน้า ๒๒๕-๒๒๖

บริหารจัดการให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ การพัฒนาวิสัยทัศน์ การถ่ายทอดความรู้ โดยเน้นที่ผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นแกนนำของ ชุมชนเป็นสำคัญ ซึ่งผู้นำชุมชนควรมีลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ ๑. เป็นผู้มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ รู้ลึก รู้กว้าง รู้ไกล สามารถนำเสนอทางเลือกในการพัฒนาได้ ๒. เป็นผู้มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา และวางแผนแก้ไขปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะ ยาวได้ มีความคิดรอบด้านและ บูรณาการไปสู่การปฏิบัติได้ ๓. เป็นผู้มีความสามารถในการจดจำ ใฝ่รู้ มีการจัดระบบการเรียนรู้ และ แสวงหาความรู้ที่ดี ๔. เป็นผู้มีความสามารถในการบริหารจัดการ และการประสานงานกับผู้อื่น ๕. เป็นผู้ มีความตั้งใจจริง มีความเสียสละ เพื่อส่วนรวม ๖.เป็นผู้มีความสามารถในการพูดโน้มน้าวให้ผู้อื่นทำงาน ได้ และมีความสามารถสูงในการนำเสนอ ทางเลือกในการแก้ปัญหา และในการพัฒนาชุมชนที่มีความ หลากหลาย ๗. เป็นผู้มีความเข้าใจชีวิต เข้าใจโลก เข้าใจธรรม และรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ภายนอก ชุมชน ๘. เป็นผู้มีความสามารถในการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ควบคุมตนเองได้ และยอมรับฟังคำ วิพากษ์วิจารณ์ด้วยใจที่เป็นธรรม ๙. เป็นผู้ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชน ๑๐. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ และยึดมั่นในหลักการ

ขั้นตอนที่ ๒ การกำหนดประเด็นปัญหาของชุมชนและการพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนินกิจกรรม โดยเน้นกระบวนการดังนี้ ๑) กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน โดยให้ความสำคัญเรื่องการมีส่วนร่วม และทรัพยากรที่ มีอยู่ในชุมชน เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนา ๒) การพัฒนาทางเลือกเพื่อดำเนินกิจกรรม โดยการพบปะพูดคุย การรวมกลุ่มสนใจและการจัดตั้ง คณะทำงานเพื่อดำเนินกิจกรรม

ขั้นตอนที่ ๓ การดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชนในกรณีที่เป็นปัญหา และกรณีที่มีความ สนใจ ร่วมกันของประชาชนในชุมชน ทำให้มีการรวมพลัง มีการจัดกิจกรรมร่วมกันภายใต้ความสัมพันธ์ ในแนวราบ เรียนรู้ สรุบบทเรียนร่วมกัน และพัฒนาไปเป็นเครือข่ายความร่วมมือโดยการวิเคราะห์ปัจจัย และเงื่อนไขที่ ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง ๗ ประการ ได้แก่ ๑) โครงสร้างทางสังคมแบบแนวนอน ซึ่งประชาชน แต่ละคนมีความเท่าเทียมกัน ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของ ชุมชนอย่างกว้างขวาง ๒) มีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง แบ่งออกได้ ๓ ด้าน คือ ด้านการผลิต ด้าน การบริโภค และ ด้านการสะสมและกระจายส่วนเกิน ประชาชนมีสิทธิ์และอำนาจในการเข้าถึงและจัดการ ทรัพยากร มีรูปแบบ การผลิตที่ตอบสนองความต้องการของคนเป็นหลัก เน้นการพออยู่พอกิน ไม่ทำลาย ธรรมชาติ มีการแบ่งปัน ทำบุญ และชำระภาษี ๓) มีค่านิยมตามหลักธรรมของศาสนา มีอุดมการณ์ในการ ใช้ชีวิต มีความเชื่อมั่นเรื่องการทำ การความดี มีความเคารพธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ๔) มีกระบวนการ เรียนรู้เพื่อชีวิต การสืบสาน ภูมิปัญญาดั้งเดิมจากครอบครัว วัด สถาน ประกอบการ โดยสังเกต ฟัง ถอดลองทำ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่นำมาปฏิบัติจริง ๕) มีกลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ อย่างหลากหลายตามกิจกรรมที่เกิดขึ้น และมีการทำงานในรูปการ ปรีกษา หรือ แสวงหาความร่วมมือ ในการแก้ปัญหา ๖) มีระบบความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน มีระบบความ มั่นคง และ สวัสดิการชุมชน สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ผ่านระบบครอบครัว เครือญาติ

เพื่อนฝูง มีกฎเกณฑ์ แบบ แผนการดำเนินชีวิตร่วมกัน ความสัมพันธ์ของประชาชนแน่นแฟ้นและมีพลัง ในการจัดการ แก้ไขปัญหาได้ดี ๗) ระบบการติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่อง ตลอดเวลา เช่น การผ่านสื่อทุกรูปแบบ การพบปะในวิถีชีวิต และในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ปรึกษาหารือกัน เพื่อนำไปสู่การปรับตัวของชุมชน ได้อย่างรวดเร็ว และทันเหตุการณ์

ขั้นตอนที่ ๔ กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งผ่านกระบวนการร่วมมือของชุมชนชน โดยผ่าน กิจกรรมหลัก คือ ๑. กระบวนการพัฒนาศักยภาพของประชาชนเพื่อให้มีความสามารถเผชิญปัญหาวิกฤต ด้วยการ รวมกลุ่มกิจกรรม ให้มีความสำคัญต่อการปรับวิถีคิด วิธีการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก ชุมชน จากการเป็นผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุนในการจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชน ๒. ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสวัสดิการสังคมและสวัสดิภาพของชุมชน การฟื้นฟู อนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชน การค้นหาศักยภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดทำแผนความต้องการของชุมชน และการสร้าง ประชาคมภายในชุมชน และการสร้างเครือข่ายของชุมชน

องค์ประกอบที่ทำให้กระบวนการกลุ่มมีประสิทธิภาพ มีดังนี้^{๑๒๗}

๑. การมีอุดมการณ์ มีวิสัยทัศน์ คือการที่คนในกลุ่มมีแนวคิดเดียวกัน หรือมองเห็นอนาคตข้างหน้าร่วมกัน ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์และการรวมตัวของกลุ่ม ให้พยายามปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนจนสุดความสามารถ เพื่อจะบรรลุอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ที่มีร่วมกัน โดยไม่แตกแยก

๒. การมีเป้าหมายเดียวกันหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้สมาชิกในกลุ่มมีทิศทางดำเนินงานที่สอดคล้องกันเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น เน้นให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของกลุ่มมากกว่าทรัพย์สินหรือสิ่งมีค่าทางวัตถุ เพื่อขจัดข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นภายหลัง

๓. การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการบริหารจัดการ เป็นเงื่อนไขที่ทำให้สมาชิกมีสำนึกความเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่ม และตระหนักในความรับผิดชอบร่วมกัน เกิดการรับรู้ ตัดสินใจและร่วมลงมือปฏิบัติ ในนามของกลุ่ม หากดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความโปร่งใส เปิดเผย และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม จะทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง

๔. กิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มมีความเหมาะสมสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของสมาชิก มีแผนงานที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ไม่เป็นการส่งเสริมหรือสร้างความขัดแย้ง และมีการเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง สามารถบริหารจัดการได้ภายในกลุ่มโดยไม่ต้องพึ่งพิงปัจจัยต่าง ๆ จากภายนอก ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ นางสาวชวลักษณ์ นุรักษ์,(วิทยากรพิเศษ) วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.

๕. มิปรรยาภาศที่เป็นมิตร มีความรัก เอื้ออาทร สมานฉันท์และสามัคคีความรักและความสมานฉันท์จะเป็นเหตุให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

๖. ระบบการสื่อสารของกลุ่มควรเป็นแนวราบไม่ใช่แนวตั้ง เนื่องจากจะทำให้เกิดความรู้สึกเท่าเทียมกัน และยอมให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ ไม่เหมือนถูกบังคับมีความรัก

๗. ผู้นำ สมาชิกของกลุ่มและคนทั่วไปในชุมชน

- มีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง มีภาวะผู้นำ เสียสละ มีวิสัยทัศน์

- สมาชิกกลุ่มในกลุ่ม พร้อมทั้งจะจัดการกับปัญหาหาของตนเองและชุมชน ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางความคิด การวางแผน การตัดสินใจ และการติดตามประเมินผล โดยปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างดีเชื่อในความสามารถของเพื่อนสมาชิก มีความไว้วางใจกัน โดยสมาชิกในกลุ่มยอมรับข้อเสนอแนะ คำวิจารณ์ ข้อมูล และการติชมซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะช่วยเหลือกันและกันเสมอ

- คนทั่วไปในชุมชน หรือกลุ่มคนที่คอยเฝ้า ติดตาม วิพากษ์วิจารณ์ที่พร้อมจะเข้าร่วมหรือสนับสนุนกลุ่ม

๘. มีงบประมาณดำเนินงานที่เพียงพอ ซึ่งในระยะแรกอาจต้องระดมเงินจากสมาชิกกลุ่มหรือขอรับการสนับสนุนจากภายนอกเพื่อใช้ในกิจกรรมแรกเริ่ม

ส่วนที่ ๒ ศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่เป้าหมายเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการสร้าง ความเข้มแข็ง ความยั่งยืน และแนวทางสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืนให้กับกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม โดยการสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษา สรุปได้ว่า

- สภาพปัจจุบันและปัญหาการสร้าง ความเข้มแข็ง ความยั่งยืน ชุมชนอุตสาหกรรมในจังหวัดปัตตานี

การดำเนินงานของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีการดำเนินงานเป็นกลุ่มอาชีพซึ่งส่วนใหญ่จะดำเนินงานโดยกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุในชุมชน ปัญหาการสร้าง ความเข้มแข็งและยั่งยืนเกิดจากปัญหาการสืบทอด โดยสมาชิกรุ่นใหม่จะเข้ามาร่วมงานจำนวนน้อยและส่วนใหญ่จะเข้ามาแบบชั่วคราว จึงอาจทำให้ประสบปัญหาในอนาคต ดังคำให้สัมภาษณ์ของสมาชิกกลุ่มดังนี้

“เราต้องยอมรับก่อนว่า เรารวมกันเพื่อประกอบอาชีพ แต่ตอนนี้เด็ก ๆ เขาไม่เอาแล้ว เขามีความรู้เขาก็เลยไปทำงานกันข้างนอก ไม่นานทำงานฝีมือแบบนี้มันน่าเบื่อแล้ว แต่พอถึงช่วงที่เขากลับมาอยู่บ้านเหมือนโควิดแบบนี้ เขาไม่รู้จะทำไรก็ต้องมาเรียนรู้ แต่ถ้าเราสอนเขาตั้งแต่เด็กเขาจะได้มีอาชีพเสริมของเขา แต่ตอนนี้หายากคนจะมาเอางานอาชีพไปทำ”^{๑๒๘}

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นางฟาติมะฮ์ อยู่หมื่นไวย, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

“สภาพตอนนี้เราทำงานกันแบบคนแก่ทำงาน ทำเพราะต้องอยู่บ้าน แต่คนรุ่นใหม่เขาไปเรียนข้างนอก ทำงานข้างนอก ไม่กลับมาแล้วในชุมชน กลับมาก็มาเยี่ยมคนเฒ่าคนแก่ที่อยู่ที่บ้าน ปัญหาตอนนี้ก็คือคนสืบทอดงานของเรา พยายามสอนเขานั้นแหละ แต่เขาก็ไม่สนุกเลย ไม่ทำกัน”^{๑๒๙}

“คนที่ทำก็คนแก่ๆ แล้ว หรือไม่กี่ผู้หญิง เพราะเราทำงานเสริมนอกจากดูแลบ้าน ดูลูกผู้ชายเขาทำงานข้างนอกเราต้องเฝ้าบ้าน บางคนทำเพราะอยู่บ้าน แต่ถ้าเขาได้งานเขาก็ไม่ทำแล้ว”^{๑๓๐}

“ไม่มีคนทำนี่แหละ ปัญหา ไม่รู้ถ้าหมดรุ่นนี้แล้วใครจะมาทำต่อเพราะเขามีของใช้ที่ทำง่าย ๆ เขาใช้ของอื่นหมด ก็จะมีคนชอบไม่มากหรอก”^{๑๓๑}

สภาพปัญหาอีกประการ คือ ไม่มีผู้สืบทอดตำแหน่งประธานกลุ่ม เนื่องจากการดำเนินงานของกลุ่มอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีประธานกลุ่มในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ หรือแม้แต่การติดต่อกับบริษัทในการผลิตสินค้า แต่ยังไม่มีการสืบทอดการเป็นประธานกลุ่มได้ ทำให้กลุ่มเกิดปัญหาในอนาคต

“ทุกอย่างอยู่ที่ประธานกลุ่ม เขาจะมาติดต่ออะไรประธานก็ต้องรับไว้ทุกอย่าง ที่นี้แหละ จะหาคนมาสืบทอดงานต่อหายาก คนจะเป็นประธานต้องประสานกับคนอื่นได้ มีความคิดริเริ่ม และมีความเป็นผู้นำด้วย แต่ไม่มีใครอยากทำ”^{๑๓๒}

“กลุ่มนี้เกิดขึ้นเพราะเราช่วยกันทำ แต่ก็ต้องมีคนหนึ่งเป็นคนที่คอยดูแลทุกอย่าง ประสานงานทุกอย่าง ทั้งภายในกลุ่มและภายนอกกลุ่ม จะหาคนทำงานแบบนี้ต้องฝึกกันเยอะ ตอนนี้ยังไม่รู้ว่าต่อไปจะเป็นยังไง เพราะไม่รู้ใครจะมาเป็นต่อ”^{๑๓๓}

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นางสาวศุภัญญา บุญประสม, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ นางสาวฮัสสือเมาะ ดอมะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ นางสาวตุแวเนาะ ตูแวลล, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นางสาวสมปอง อัดอินโหม่ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัทธรา คำตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

“ก็ะก็สืบทอดงานมาจากญาติ เหมือนเป็นคนในครอบครัว เขาเห็นว่าทำได้เขาเลยชวน มาทำตราบนี้ ก็ะก็ชอบด้วย แต่อานาคตนี่แหละ คนในครอบครัวไม่รู้ใครจะทำต่อ สมาชิกในกลุ่ม ก็มองไม่เห็นว่าจะทำต่อได้”^{๑๓๔}

- แนวทางสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืน

แนวทางการสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืนให้กับกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี ประเด็นที่หนึ่ง คือ การสร้างผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของกลุ่ม โดยการสืบทอดเจตนารมณ์ของกลุ่ม แบ่งเป็นการหาสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม และการหาผู้สืบทอดความเป็นผู้นำกลุ่ม

“การจะสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กลุ่มนะเธอ ก็ะคิดว่า ต้องหาคนสืบทอด ทั้งคนสืบทอดแบบสมาชิก และคนสืบทอดความเป็นผู้นำกลุ่ม การเรียนรู้เรื่องการสร้างกลุ่มนี้แหละ จะช่วยได้ น่าจะจัดให้สมาชิกได้เรียนรู้การทำกลุ่มให้เข้มแข็งนี้แหละจะช่วยได้”^{๑๓๕}

“ต้องฝึกคนในกลุ่มนี้ให้เข้าใจว่า เราควรทำอะไร ที่จะทำให้กลุ่มเข้มแข็ง ฝึกคนที่มีอยู่ ให้มีความเข้มแข็งทั้งความรู้ในการทำกลุ่ม การประสานงาน การพัฒนาตนเองในทุกด้าน และการฝึกทักษะงานของเขาด้วย”^{๑๓๖}

แนวทางการสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืนให้กับกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี ประเด็นที่สอง คือ การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน ระหว่างกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี กับหน่วยงานราชการต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างกลุ่ม ชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในรูปแบบต่าง ๆ

“ต้องทำให้กลุ่มเข้มแข็ง ต้องให้มีพี่เลี้ยงคอยดูแล เพราะหลายเรื่องไม่เข้าใจเขาจะได้มา ช่วย หรือถ้ามีความรู้ใหม่ ๆ เขาได้เอามาบอกเราในการพัฒนากลุ่มด้วย”^{๑๓๗}

“พี่ว่า เราควรร่วมกันในหลาย ๆ กลุ่มช่วยกันพัฒนาสินค้าให้เป็นของตนเอง ๆ เช่นที่มีผ้า กลุ่มอื่นมีตะกร้า กลุ่มโน้นมีของอื่น ก็ทำยังไงให้แบ่งกันทำงาน แล้วเอามารวมกันเป็นสินค้า ของปัตตานีเรา เหมือนแบ่งงานกันทำ”^{๑๓๘}

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ นางสาวฮัสสือเม๊ะ ดอมาะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ นางสาวฮาซียะ เปาะจิ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ นางสาวนูรีซิม ดอเกาะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ นางสาวสมปอง อัคอินโหม่ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

“สร้างเครือข่ายก็ช่วยได้นะ ทำให้เราได้มีกลุ่มอื่น ๆ ไว้ช่วยเหลือกัน นอกจากหน่วยงานราชการแล้ว ก็มีกลุ่มพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา หรือช่วยผลิตสินค้าถ้ากลุ่มเราทำไม่ทันหรือให้เขานำของเราไปผสมกับสินค้ากลุ่มอื่นจะได้ช่วยเหลือกลุ่มอื่นๆด้วยในตัว”^{๑๓๘}

ส่วนที่ ๓ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากส่วนที่ ๑ และ ส่วนที่ ๒ มากำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบเขตของกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีได้ดังนี้

เป้าหมาย

เป้าหมายสำคัญในการดำเนินกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ครั้งนี้คือ การพัฒนาฝีมือการสร้างความยั่งยืนของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

หลักการ

๑. เป็นกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
๒. เป็นกิจกรรมส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม
๓. เป็นกิจกรรมส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันเรียนรู้การบริหารกลุ่มให้เกิดความยั่งยืน
๔. เป็นกิจกรรมส่งเสริมการสร้างความร่วมมือภายในชุมชนและภายนอกชุมชน

วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

๑. เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
๒. เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม
๓. เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันเรียนรู้การบริหารกลุ่มให้เกิดความยั่งยืน
๔. เพื่อส่งเสริมการสร้างความร่วมมือภายในชุมชนและภายนอกชุมชน

ขอบเขตของกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ สมาชิกภายในกลุ่มชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ขั้นที่ ๒ ผลการออกแบบกิจกรรม

ผลการออกแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดการออกแบบกิจกรรม ดังนี้

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นางสาวประดับ แซ่ตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา คำตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

หลักการ

แนวความคิดการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้ระบบเศรษฐกิจที่ได้มีน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในพื้นที่ยุทธศาสตร์ทำให้ประชาชนได้มีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเป็นอุตสาหกรรมชุมชน ผลผลิตสินค้าออกจำหน่ายทำให้มีรายได้เลี้ยงชีพดูแลครอบครัวส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอุตสาหกรรมชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจฐานรากที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ช่วยลดปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทได้ ซึ่งทำให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง แต่เพื่อให้อุตสาหกรรมชุมชน มีศักยภาพในการดำเนินธุรกิจได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถแข่งขันได้ในตลาดทุกระดับ พร้อมทั้งเป็นการพัฒนาให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน อุตสาหกรรมจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในทุกด้าน ทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการ ด้านการจำหน่าย ด้านการเงิน รวมทั้งด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายในห่วงโซ่อุปทานเพื่อเสริมสร้างพลังในการแข่งขันในระดับสากล ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประกอบอุตสาหกรรมชุมชนที่ได้รับบริการที่ปรึกษาเครือข่าย ผู้ประกอบการค้า และหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วย ร่วมดำเนินงานผ่านกระบวนการประเมินศักยภาพและ จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของอุตสาหกรรมชุมชน จากฐานข้อมูลกรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย ปี ๒๕๖๔ จังหวัดปัตตานี มีจำนวน ๖๔๒ หมู่บ้าน หมู่บ้านหลายแห่งรวมกันเป็นชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากของสังคมไทย

ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมอบรม เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยส่งเสริมการทำกิจกรรมด้านเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนบนความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และประชาชนในพื้นที่ให้เกิดความร่วมมือในการสร้างสังคมเข้มแข็งและสันติสุขในจังหวัดปัตตานี และในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

โครงสร้างกิจกรรม

โครงสร้างกิจกรรมฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ประกอบด้วย ๓ กิจกรรม ใช้เวลาในการจัดกิจกรรม จำนวน ๘ ชั่วโมง โดยกำหนดให้มีการทดสอบความรู้ก่อนเข้าอบรม และทดสอบความรู้หลังการอบรม ดังนี้

กิจกรรมอบรม	องค์ความรู้	กิจกรรมและกระบวนการ ดำเนินการฝึกอบรม	การวัดและ ประเมินผล
การทดสอบความรู้ก่อน การเข้าอบรม		ทดสอบ	ทดสอบ
การสร้างความเข้มแข็ง ของกลุ่ม บนความ หลากหลายในพื้นที่ เช่น ความหลากหลายทาง	การนำความ หลากหลายในพื้นที่มา ใช้ประโยชน์ ให้เกิดความเข้มแข็ง และพัฒนาเศรษฐกิจ ของชุมชน	กิจกรรมที่ ๑ การสร้าง ความ เข้มแข็งของกลุ่ม (๒ ชั่วโมง)	
ศิลปะวัฒนธรรม ความ หลากหลายของศาสนา ความหลากหลายของ ผู้คน ความหลากหลาย ของทรัพยากรธรรมชาติ	การนำความ หลากหลายในพื้นที่มา ใช้ประโยชน์ ให้เกิด ความเข้มแข็ง และ พัฒนาเศรษฐกิจของ ชุมชน	๑. ฟังบรรยายประกอบสื่อ ๒. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๓. สรุปแนวปฏิบัติที่ดี	
การบริหารจัดการกลุ่ม ในยุค New normal เพื่อให้เกิดความยั่งยืน	การนำแนวคิด ทฤษฎี ด้านความยั่งยืน ประยุกต์ใช้กับการ บริหารกลุ่มเพื่อให้เกิด ความยั่งยืน	กิจกรรมที่ ๒ รูปแบบการกลุ่มให้ เกิดความยั่งยืน(๓ ชั่วโมง) ๑. ฟังบรรยายประกอบสื่อ ๒. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๓. สรุปแนวปฏิบัติที่ดี	
การสร้างความร่วมมือ ภายใน และภายนอก ชุมชน	การสร้างเครือข่าย เพื่อให้เกิดความ เข้มแข็งและความ ยั่งยืนของกลุ่ม	กิจกรรมที่ ๓ รูปแบบการกลุ่มให้ เกิดความยั่งยืน(๓ ชั่วโมง) ๑. ฟังบรรยายประกอบสื่อ ๒. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๓. สรุปแนวปฏิบัติที่ดี	
ทดสอบหลังการอบรม		ทดสอบ	ทดสอบ

สรุป กิจกรรมอบรมเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จำนวน ๘ ชั่วโมง

ขั้นที่ ๓ ผลการดำเนินกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม

การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยนำขั้นตอนที่ ๑ และขั้นตอนที่ ๒ มาวิเคราะห์กำหนดกิจกรรมตามความต้องการของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน และการสร้างเครือข่ายภายในภายนอกกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

กิจกรรมที่ ๑ การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม บนความหลากหลายในพื้นที่ เช่น ความหลากหลายทางศิลปวัฒนธรรม ความหลากหลายของศาสนา ความหลากหลายของผู้คน ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพที่ ๒๓ ป้ายกิจกรรมเพื่อสร้างความยั่งยืน

ภาพที่ ๒๔ กิจกรรมการสร้างความยั่งยืน

กิจกรรมที่ ๒ การบริหารจัดการกลุ่มในยุค New normal เพื่อให้เกิดความยั่งยืน

ภาพที่ ๒๗ การบรรยายโดยวิทยากรจากอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี

กิจกรรมที่ ๓ การสร้างความร่วมมือภายใน และภายนอกชุมชน

ภาพที่ ๒๘ การบรรยายโดยวิทยากรจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ภาพที่ ๒๙ การแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ภาพที่ ๓๐ ภาพหมู่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นที่ ๔ การประเมินผลการจัดกิจกรรม

จากการนำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย และการประเมินจัดกิจกรรมแล้วนั้นผู้วิจัยได้นำผลจากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยากร และผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

๑. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในการผลิตสินค้า โดยการนำข้อดีข้อกลุ่มต่าง ๆ มาร่วมวิเคราะห์และนำมาผลิตสินค้าโดยการแบ่งงานกันตามความถนัดของกลุ่มนั้น ๆ

“ต้องลงมือทำบ้างจะได้เรียนรู้การผลิต นำแบบมาอันนิ่งแล้วแบ่งกันทำตามกลุ่มว่าจะเอามารวมกันได้อย่างไร เราทำอย่างนี้ กลุ่มอื่นทำอย่างนี้ ตามความถนัดของกลุ่มตนเอง แล้วเอามาเป็นสินค้าหนึ่งอย่างรวมกันจะได้สร้างสินค้าที่มีการร่วมมือกัน”^{๑๔๐}

“อยากให้มีการลงมือทำสินค้าร่วมกัน เพราะเราก็มีสินค้าของตัวเองแล้ว ถ้าจะร่วมมือกันทำสินค้าก็ทำตอนมีกิจกรรมนี้แหละจะได้เป็นแบบ เป็นแนวคิดให้เราทำงานตามที่เรานัดแต่เป็นของขึ้นเดียวกันของจังหวัดเรา”^{๑๔๑}

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ รัตนมณี, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ นางสมปอง อัลดินโหม่ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

๒. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีการฝึกเรื่องภาวะผู้นำ โดยฝึกให้สมาชิกในกลุ่มทดลองการเป็นผู้นำกลุ่ม การติดต่อประสานงาน เพื่อทำการสืบทอดกลุ่มในอนาคต

“ต้องมีการฝึกให้ทุกคนออกไปแสดงความคิดเห็น การพูด การเจรจา เพราะเขาไม่กล้ากัน ต้องให้มีการเป็นผู้นำ ลองเป็นดู”^{๑๔๒}

“ฝึกการเป็นประธานกลุ่มดู จะได้ว่าเขาต้องทำอะไรบ้าง การออกแบบของต่าง ๆ ที่เราจะผลิตให้สมาชิกทุกคนได้แสดงความคิดเห็นว่าจะผลิตอะไรออกมาเป็นของกลุ่ม ต่อไปถ้าไม่มีประธานคนนี้แล้วคนอื่นจะได้ทำต่อ ไม่ใช่พอประธานตายกลุ่มหายเลย”^{๑๔๓}

๓. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันคิดออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ

“อยากให้มีการฝึกการออกแบบเรียนการออกแบบของ ออกแบบสินค้า พวกเรื่องคู่มือเทคนิคต่างๆ จะได้เอามาใช้ทำสินค้าให้ดีขึ้น”^{๑๔๔}

“การออกแบบก็สำคัญ น่าจะให้มีการเรียนด้วย ตอนนี้เราทำตามแบบเก่าที่คนเฒ่าคนแก่เขาทำมา พวกลายก็ของเก่า แต่ถ้าได้ฝึกออกแบบลาย ลองทำดูจะได้มีของใหม่ ๆ บ้าง”^{๑๔๕}

๔. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีการเรียนรู้แบบสัญจรไปตามกลุ่มต่าง ๆ เพื่อได้เรียนรู้วิธีการผลิต เทคนิคการผลิตต่าง ๆ เพื่อจะได้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มอื่น ๆ

“กิจกรรมการสอนการผลิต เทคนิคการผลิตสินค้าที่ทันสมัย เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าหรือการทำตลาดผ่านระบบออนไลน์ก็จะช่วยให้กลุ่มยั่งยืนได้”^{๑๔๖}

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ นางสาวอชิไธดา สามี้ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ นางสาวฮัสสือเมาะ ดอมะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา คำตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ นางพาทิมะฮ์ อยู่หมื่นไวย, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ รัตนมณี, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

๕. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีกิจกรรมสนทนาการ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการแสดงออกของสมาชิกในกลุ่ม

“การทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกันที่ผ่อนคลายการอบรมน่าจะช่วยให้ได้รู้จักกันมากขึ้น ทำให้สนิทกันเร็วจะได้กล้าพูดกล้าแสดงออกด้วย”^{๑๔๗}

“เราอบรมอย่างเดียว น่าจะออกไปทำกิจกรรมข้างนอก ไปเล่นกีฬา กับกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ในปัตตานี จะได้มีเพื่อนมากขึ้นด้วย”^{๑๔๘}

“มีกิจกรรมที่ทำให้เราได้ช่วยเหลือกันทำกิจกรรมที่ทำให้เราได้พูดคุยกันมาก ๆ จะได้รู้จักกัน พอรู้จักกันก็กล้าจะคุยกล้าจะเสนอความคิดเห็นด้วย”^{๑๔๙}

๔.๔ การเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

กระบวนการทำงานที่เริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ กลุ่มคนไม่กี่คนในบางพื้นที่ บางท้องถิ่น และขยายเป็นหน่วยใหญ่จนกลายเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงนั้นเป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในชุมชนและในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านการพัฒนาสังคม การศึกษาเรียนรู้ และการประสานผลประโยชน์ ในชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีการดำเนินงานในลักษณะของเครือข่าย ดังนี้

๔.๑ ลักษณะเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีที่มีอยู่ในปัจจุบัน

๑. เครือข่ายภายในชุมชนอุตสาหกรรม เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เป็นการดำเนินงานเครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

“เรารวมตัวกันทำกิจกรรมที่มีเป้าหมายเหมือนกัน คือ การทำผลิตภัณฑ์เพื่อขาย เริ่มจากเราทำของชิ้นเล็ก ๆ วัสดุอุปกรณ์ เราก็เอามาจากท้องถิ่น คือ ไม้ไผ่ พอทำไปนาน ๆ ก็มีคนเข้ามาช่วยกันมากขึ้น และมีหน่วยงานเข้ามาช่วยเหลือเราด้วย”^{๑๕๐}

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ รัตนมณี, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ นางสาวนุริชัม ดอเลาะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ นางสาวฮาบีรา สามาะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ นางสาวรอซีเตาะ สาแม็ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

“มีผู้หญิงในชุมชนว่างงาน จึงคิดว่า จะทำอย่างไรให้ผู้หญิงในชุมชนเรามีรายได้เพิ่มมากขึ้น และได้ใช้เวลาว่างให้มีประโยชน์ มีกิจกรรมได้ทำร่วมกัน”^{๑๕๑}

“ในกลุ่มมีเครือข่ายในหลายหมู่บ้าน เราช่วยกันทำงาน แบ่งงานกันไปทำที่บ้าน บางทีก็มารวมตัวกันที่กลุ่ม แต่ส่วนใหญ่ทุกคนมีงานทำประจำ เช่น ทำสวน ทำนา แต่เราก็กินหารายได้เสริมได้ที่บ้าน รับงานมาทำจะได้อยู่ดูแลบ้าน แต่ก็มีหัวหน้ากลุ่มมาตรวจมาคอยตลอด”^{๑๕๒}

๒. เครือข่ายตามบทบาทหน้าที่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้น ๆ ซึ่งในพื้นที่ชุมชนอุตสาหกรรมมีเครือข่ายภาครัฐ เช่น อุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี พัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี พาณิชย์จังหวัดปัตตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นต้น

“ในส่วนของอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี มีภารกิจหลักในการรับรองมาตรฐานของสินค้า ให้ความรู้แก่ผู้ผลิตในด้านต่าง ๆ เพื่อให้สินค้าของกลุ่มได้จดทะเบียนมาตรฐานสินค้า ซึ่งส่วนนี้จะเป็นภารกิจหลัก เพราะถ้ามีมาตรฐานสินค้าแล้วก็จะสามารถเข้าร่วมโอท็อปของจังหวัดได้ด้วย”^{๑๕๓}

“การดำเนินงานของพัฒนาชุมชน มีหน้าที่ในการจัดตั้งกลุ่ม และการเสริมสร้างกลุ่มให้มีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือให้เกิดการพัฒนาของกลุ่มต่าง ๆ ในจังหวัดปัตตานี การนำสินค้าไปจัดแสดงหรือจัดจำหน่ายเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ถือได้ว่าเรามีเครือข่ายหลายส่วนเพราะเราต้องทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ด้วย”^{๑๕๔}

“ภารกิจหลักอย่างหนึ่งของมหาวิทยาลัย คือการบริการวิชาการแก่ชุมชนและสังคม การไปพัฒนากลุ่มอาชีพที่รวมกลุ่มอยู่แล้วก็เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย คือการนำเอาองค์ความรู้ทางวิชาการในด้านต่าง ๆ ไปถ่ายทอดแก่ชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนา

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ นางสาวประดับ แซ่ตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ นายลาเต๊ะ สาแล, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ นางสาวฮับเสาะ กาเร้ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ นายลาเต๊ะ สาแล, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

และเกิดรายได้ เสริมสร้างให้ชุมชนเข้มแข็ง มอ.ปัตตานี เรามีพื้นที่ดูแลหลายพื้นที่ จึงถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งต่อการพัฒนาท้องถิ่นของเรา”^{๑๕๕}

๔.๒ ผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

การดำเนินงานของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีการดำเนินงานในลักษณะของเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน สิ่งที่ได้รับนอกจากจะได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่มที่ได้วางไว้ ยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและการพัฒนากลุ่มอาชีพและชุมชน ความเป็นเครือข่ายยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

- เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมที่มีเครือข่ายการดำเนินงานนั้น สมาชิกในกลุ่มสามารถเรียนรู้จากวิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่ม ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น สามารถนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ โดยกระบวนการเรียนรู้ นอกจากสมาชิกภายในกลุ่มเกิดการเรียนรู้แล้วยังสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังกลุ่มอื่น ๆ หรือผู้ที่สนใจได้อีกด้วย

“การมีเครือข่ายหลาย ๆ ที่เช่นหน่วยงานราชการ เขาจะนำความรู้มาให้ เราก็ได้เรียนรู้สิ่งที่เขานำมาถ่ายทอด เวลาเกิดปัญหาเราก็ได้ช่วยกันแก้ปัญหาภายในกลุ่ม แต่หากแก้ไม่ได้เราก็สามารถปรึกษาหน่วยงานของภาครัฐที่เขาเข้ามาช่วยดูแลเรา ปัญหาที่มีไม่ก็อย่างหรือ นอก แต่เราก็เรียนรู้แล้วก็แก้ปัญหากันไป”^{๑๕๖}

“เราทำงานมานาน เริ่มต้นจากทำของอย่างเดียว พอมีคนมาสั่งให้ทำสินค้า เราก็ต้องศึกษาวิธีการ เราต้องเรียนรู้ว่าจะต้องทำอะไร เช่น เป้ายิงธนูนี้ เราก็ต้องหาวิธีการมาทำแล้วทำคนเดียวไม่ได้ ต้องแบ่งงานกันไปทำ ทำแล้วก็ต้องเอามาทดลองว่าใช้ได้ไหม ถ้ายังใช้ได้ไม่ดีนักเราก็แก้ไขปรับปรุง ให้มันใช้ได้ดีขึ้น ซึ่งตอนนี้เราพัฒนาผลิตภัณฑ์จนเป็นที่ยอมรับมีบริษัทส่งไปขายต่างประเทศ มันทำให้เราเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของเราเอง เกิดจากการปฏิบัติอย่างยาวนาน”^{๑๕๗}

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ นางสาวอริเยาะ ยามม, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา คำตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ นางสมปอง อัดอินโหม่ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

- เกิดประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมมักจะเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นหลากหลาย ดังนั้น ประธานกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ปัญหาและหาแนวทางการแก้ปัญหาให้ได้อย่างรวดเร็วที่สุดและทันท่วงที เพื่อจะทำให้กลุ่มตั้งอยู่ได้อย่างยั่งยืน และเกิดการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ตรงตามความต้องการของตลาด การมีเครือข่ายจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะคอยดูแลให้คำปรึกษาแก่กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม และนำองค์ความรู้ประสบการณ์ที่มีไว้เป็นบทเรียนเพื่อเป็นกรณีศึกษาให้แก่กลุ่มอื่น ๆ ได้อีกด้วย

“ในส่วนของปัญหาในกลุ่มเองก็มีตั้งแต่การหาวัตถุดิบ การผลิตที่ไม่ได้มาตรฐาน คนทำไม่เพียงพอต่อการสั่งซื้อและเวลาในการส่งสินค้า การแก้ปัญหาเราก็ช่วยกันแต่ในฐานะประธานกลุ่มต้องเป็นผู้นำคอยคิดให้มาก จะได้แก้ปัญหาได้เร็วขึ้น พอหลังๆ ปัญหาก็มีคล้าย ๆ เดิม แต่เรามีประสบการณ์แล้วก็ใช้ประสบการณ์ที่เราทำมาแก้ปัญหาได้และตอนนี้ก็ได้ไปประชุมสัมมนาในเวทีต่าง ๆ เราก็เล่าให้คนอื่นฟังว่าเราเจออะไรมาบ้างเพื่อให้คนอื่น ๆ ได้เรียนรู้ร่วมกัน”^{๑๕๘}

“ประธานกลุ่มมีความสำคัญที่จะเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่ม ต้องชน ผู้กับปัญหา แต่เรามีที่ปรึกษาหลายคน แต่ที่สำคัญต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในกลุ่มด้วย บางทีลูกค้าสั่งสินค้ามาแต่เรามีคนช่วยทำน้อยเราก็ต้องหาวิธีแก้ปัญหาเพื่อให้ทำให้เสร็จทันส่งลูกค้า”^{๑๕๙}

“แรก ๆ มีปัญหาเยอะ หนูเข้ามาก็ต้องเรียนรู้วิธีทำให้ชำนาญ เพราะเวลาเขาสั่งสินค้ามาเราต้องทำให้ได้หลายรูปแบบให้ตรงตามความต้องการของเขา พอเราฝึกชำนาญเราก็สามารถสอนคนอื่นได้ด้วย พอทำนาน ๆ ปัญหาเรื่องส่งสินค้าไม่ทันก็ไม่มีแล้วเพราะเราสามารถแก้ปัญหาได้ช่วยกันแก้ปัญหาช่วยกันคิดร่วมกัน พอผ่านปัญหาตรงนั้นมาแล้วก็สามารถพัฒนาสินค้าได้ไปเรื่อย ๆ ให้ดีขึ้นได้”^{๑๖๐}

“เรื่องปัญหา ก็มีเยอะมากมาย มีมาเรื่อย ๆ แต่ก็ต้องแก้ไปเรื่อย ๆ เหมือนกัน ปัญหาไม่ซ้ำกันเลย ทำไปแก้ไขไป จนเราแข็งแรงขึ้น ทำให้เป็นที่รู้จักของหลายหน่วยงาน เขาก็เลย

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ นางพาทิมะย์ อยู่หมื่นไวย, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา คำตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ นางสมปอง อัคอินโหม่ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

มาช่วยเราอีกแรงหนึ่งทำให้เรามีที่ปรึกษาช่วยพัฒนาสินค้า ช่วยเหลืองบประมาณได้อีกด้วย”^{๑๖๑}

- เกิดการพึ่งพาตนเอง การได้รับความร่วมมือของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมและเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ ส่งผลให้กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมเกิดความเข้มแข็งและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาระดับความสามารถของกลุ่ม ทำให้กลุ่มสามารถเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด เมื่อกลุ่มเกิดความเข้มแข็งก็จะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจภายในชุมชนและสังคมในภาพรวม

“หน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาเข้ามาช่วยให้คำปรึกษา แต่การพัฒนามันอยู่ที่เราขยันทำขยันคิด แต่มันจะต้องเริ่มจากเราอันดับแรก สิ่งที่เราทำได้ให้มากที่สุดคือพึ่งพาตนเอง ตอนเราตั้งกลุ่มเราคิดร่วมกันในชุมชน แรกๆเกิดปัญหาเราก็ช่วยกันแก้ พอตอนนี้มีหน่วยงานมาเป็นที่ปรึกษาคอยช่วยเหลือในด้านต่างๆ แต่ถ้าเราไม่พัฒนาเราไม่ขยันทำไม่ขยันคิดก็เหมือนกันคอยรอรับอย่างเดียว เราจึงต้องพึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด เมื่อสุดทางจริง ๆ เราก็ค่อยไปปรึกษาหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรงนี้ที่เขาคอยช่วยเรามา”^{๑๖๒}

“เราทำงานมาแบบร่วมกันในชุมชน คิดกันเอง ทำกันเองเรื่อย ๆ จนถึงวันนี้ แรกๆ ก็ไม่มีใครมาช่วย เราทำเราพัฒนา แบบค่อย ๆ เป็นค่อย ๆ ไป ล้มลุกคลุกคลานกันมา ทำให้เราได้เรียนรู้และมั่นคงขึ้น หน่วยงานเพิ่งเข้ามาดูแลช่วยเหลือทีหลัง แต่ก็ดีที่เขามาช่วยเพราะเมื่อกลุ่มใหญ่ขึ้น ก็ต้องมีคนคอยช่วยเหลือดูแลบ้าง ไม่งั้นเราก็โตอย่างช้า ๆ ถ้ามีหน่วยงานของรัฐเข้ามาแนะนำช่วยเหลือก็จะโตเร็วขึ้นเป็นที่รู้จักของคนอื่นเร็วขึ้นเหมือนกัน พอเราขายได้เยอะๆ จากการนำสินค้าไปขายตามงานต่างๆ ที่หน่วยงานราชการเชิญไปขาย ทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ทุกอย่างเราต้องเข้มแข็งด้วยตัวเองด้วยไม่ใช่พึ่งพาคนอื่นตลอดเวลา”^{๑๖๓}

- เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ผลผลิตภัณฑ์ของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เกิดจากการเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นของตนแล้วนำมาพัฒนาให้เกิดมูลค่าขึ้น ดังนั้น การนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้จำนวนมากจึงอาจจะก่อให้เกิดการขาดแคลนหรือเกิดการทำลาย

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ นางสาวอชิเดาะ สาแม็ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ นางสมปอง อัดอินโหม่ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ นางสาวอัสนีอัสมา๊ะ ดอมาะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น และส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอีกด้วย กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ได้สังเกตเห็นปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า จึงได้ร่วมมือกันดูแลทรัพยากรในท้องถิ่นของตนในทุกมิติ ทั้ง ดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ ให้มีความอุดมสมบูรณ์

“การผลิตสินค้าของกลุ่มบ้านทุ่งเรานั้นส่วนใหญ่ใช้ของในชุมชนทั้งนั้น เช่น ไม้ไผ่ ฟาง เถาวัลย์ต่าง ๆ มีอยู่ในชุมชนเราอยู่แล้ว ทุกบ้านปลูกไว้เพราะเขาจะเอาไปพาดต้นตาลไว้ทำน้ำตาล ปลูกไว้มาก ไม่มีหมดแน่นอน ยกเว้นว่าเขาจะไถทิ้ง ส่วนฟางข้าวเราก็ทำการตกลงกันว่า จะหาของจากชาวบ้านที่เขาทำนากันอยู่แล้ว ของพวกนี้เราไม่ต้องไปหามาจากไหนเลยมีอยู่ในชุมชน”^{๑๖๔}

“การทำผ้าของกลุ่มยาริงเรา มีผ้าที่เราไม่ได้ทำเองเราหาซื้อในจังหวัดนี้แหละ แต่พวกสีเราก็ได้รับการพัฒนาจาก มอ.เขามาช่วย ส่วนลวดลายเราก็ดูลายจากบ้านเก่า ๆ ในยะหริ่ง เช่นในวังยะหริ่ง แต่ที่สำคัญเราใช้ของไม่เป็นอันตรายต่อชุมชนเพราะการทำผ้าบาติกต้องใช้สี แต่สีที่เราใช้เป็นสีที่ปลอดภัยกับธรรมชาติ เราเน้นเรื่องการดูแลสิ่งแวดล้อมด้วย”^{๑๖๕}

“ตอนนี้กลุ่มของเรามีสนับสนุนจาก มอ. เพื่อการปลูกครามใช้เองลดการซื้อสีจากที่อื่น เราจึงทำการปลูกครามเพื่อไว้ใช้ ครามพวกนี้ก็มาจากธรรมชาติ เราใช้สีธรรมชาติ เพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้ผ้า เพราะมันจะไม่มีสารเคมีตกค้างทั้งในการล้างสีที่ต้องใช้น้ำเยอะ และไม่ตกค้างในผ้าที่จะทำให้ผู้ใช้เกิดมะเร็งได้ ทาง มอ.เริ่มทำวิจัยเพื่อจะหาสีที่มาจากธรรมชาติ และสีจากท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการผลิตผ้าของกลุ่มเรา พอเราไม่ต้องซื้อสี เราก็ลดต้นทุนได้อีกด้วย”^{๑๖๖}

“เราอยู่ในชุมชน ของที่เอามาใช้ก็มาจากชุมชนของเรา แต่เราก็คิดว่าถ้ามันมีน้อยลงแบบไม่มีทดแทนเราก็ต้องปลูกใหม่ แต่ต้นไผ่นี้ปลูกมากทุกบ้าน แล้วมันโตเร็วด้วย เราจึงนำมาใช้ได้บ่อย หมุนเวียนไปตามบ้านต่าง ๆ บางทีสินค้าบางอย่างมันต้องใช้ไม้ไผ่อีกแบบที่ไม่มีในชุมชนเราก็ต้องหาพันธุ์มาปลูกจะได้เอามาใช้ไม่ต้องไปซื้อจากข้างนอก”^{๑๖๗}

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ นางสาวสุกัญญา บุญประสม, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ นางสาวฮัสสือเอี๊ยะ ดอมาะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา คำตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ นางสาวประดับ แซ่ตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

- เกิดพลังของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม การมีเครือข่ายของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี สามารถก่อให้เกิดพลังและอำนาจในการต่อรองกับหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ให้มีการจัดสรรทรัพยากรมายังกลุ่มหรือชุมชนท้องถิ่นตามความต้องการของประชาชนได้ง่ายขึ้น เนื่องจากการรวมกลุ่มนั้นเกิดพลังของการพัฒนา ความต้องการการพัฒนาของสมาชิกในกลุ่มซึ่งอยู่ในชุมชนนั้น ๆ เมื่อการดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของคนภายในชุมชนและภายนอกชุมชนแล้ว หน่วยงานต่าง ๆ ก็จะเห็นความสำคัญก่อให้เกิดการสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อมเพิ่มมากขึ้น แม้แต่การต่อรองให้กำหนดนโยบายและงบประมาณเพื่อมาสนับสนุนกลุ่มในด้านต่าง ๆ ได้ด้วย

“การรวมกลุ่มกันของเราในชุมชนนี้ สิ่งแรกที่คิดคือเราจะทำอย่างไรให้เรามีรายได้เพิ่มขึ้น ใช้เวลาวางที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และสุดท้ายคือจะพัฒนาชุมชนของเราอย่างไร เพราะถ้าเราไม่ทำอะไรเลยก็ไม่มีการพัฒนา พอเรารวมกลุ่มกันเข้มแข็งคนภายนอกเห็นเขามาช่วยในหลายด้าน ทีนี้เราก็มีพลังของกลุ่มในการนำเสนอไปยังหน่วยงานภายในตำบล ในอำเภอของเรา ให้เขามาช่วยสนับสนุนพัฒนาชุมชนของเรา เพราะจะเป็นหน้าเป็นตาให้กับชุมชน เพราะคนใหญ่ตนโตเข้ามาในกลุ่มเราบ่อย เหมือนถนนนี้ อบต.เขาก็มาช่วยทำให้ แม้แต่อาคารนี้ หน่วยงานของรัฐก็มาช่วยสร้างให้เป็นสำนักงานของเรา แต่ถ้าเราไม่มีกลุ่มเราจะเอาอะไรไปให้เขามาช่วยเราได้ เพราะต่างคนต่างทำ แต่พอมีกลุ่มนี้เราสามารถทำอะไรได้เยอะขึ้น คนมาช่วยเยอะขึ้น”^{๑๖๘}

“ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและให้กับกลุ่มของเรา ก็ทำให้ชุมชนของเราเข้มแข็งนะ หน่วยงานต่าง ๆ ก็ให้ความสนใจ เข้ามาช่วยเหลือหลายหน่วยงาน ทางหน่วยงานราชการก็เอาไปกำหนดไว้ในแผนว่าจะช่วยเหลือกลุ่มเราในรูปแบบไหนบ้าง เขาก็มีงบ มีคนมาช่วยพัฒนา ช่วยดูแลเราได้มากขึ้น เวลาเราไปขอความช่วยเหลือ ขอคำปรึกษา เขาก็ช่วยเราได้มากขึ้น แต่ถ้าเราไม่ได้รวมกลุ่มเราทำคนเดียว ไม่รู้เขาจะช่วยเรายังไง เพราะเรื่องการทำกลุ่มนี้คงเป็นนโยบายของเขาด้วยเพื่อจะช่วยเหลือประชาชน”^{๑๖๙}

“ในบทบาทของพัฒนากร ของจังหวัดปัตตานี เราก็มักมีภารกิจหลักคือช่วยเหลือพัฒนา กลุ่มต่าง ๆ ที่ได้เข้ามาจดทะเบียนกับเรา ดังนั้น เราก็มักมีนโยบายต่าง ๆ มีงบประมาณต่าง ๆ ที่จะคอยช่วยเหลือ เช่น การส่งพัฒนากรไปช่วยพัฒนาผลิตภัณฑ์ ไปช่วยเรื่องการจัดตั้งกลุ่ม ให้มีความเข้มแข็ง เมื่อมีงานแสดงสินค้าที่ไหน ทางเราก็เชิญกลุ่มต่าง ๆ ที่มีผลิตภัณฑ์มาร่วม

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา คำตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ นางสาวนุรีซัม ดอเลาะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

แสดงสินค้า และจำหน่ายสินค้าภายในงาน แต่หากไม่มีการจัดตั้งกลุ่มทำโดยเอกชนก็ไม่อยู่ในเงื่อนไขของหน่วยงานเราที่จะเข้าไปดูแลช่วยเหลือ”^{๑๗๐}

๔.๓ แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายของชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถแบ่งได้ ดังนี้

๑. พัฒนาศักยภาพของแกนนำ/ประธานกลุ่ม การสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ที่มีความหลากหลายในด้านทรัพยากร และมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีสมาชิกที่มีความแตกต่างกันหรือแม้แต่วางกลุ่มของแต่ละชุมชนหรือในชุมชนเดียวกัน ก็มีความแตกต่างกันออกไปตามบริบทของชุมชนนั้น ๆ การพัฒนาศักยภาพของแกนนำกลุ่มหรือประธานกลุ่มนั้นจึงมีความสำคัญ ที่จะทำให้เกิดความสามัคคีกันภายในกลุ่มและในกลุ่มเครือข่ายในการพัฒนาศักยภาพนั้นควรให้ประธานกลุ่มเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละศาสนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ได้ตั้งไว้

“ในพื้นที่สามจังหวัดเรา มีกันหลากหลายเชื้อชาติศาสนา การจะทำให้เราทำงานร่วมกัน ผู้นำเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน พัฒนากลุ่มอาชีพ ต้องมีการพัฒนาผู้นำในทุกมิติทั้งด้านการพัฒนา การเรียนรู้เข้าใจแต่จริง ๆ แล้วชาวบ้านเราก็เข้าใจกันอยู่แล้ว แต่สำคัญ ๆ คือผู้นำนี้แหละต้องเป็นตัวตั้งตัวตีเป็นทุกอย่างให้กับกลุ่มต้องแก้ปัญหา ต้องติดต่อสื่อสารกับคนข้างนอก กับหน่วยงานราชการ กับลูกค้า อยู่ที่ผู้นำหมด จึงต้องให้ความสำคัญต่อผู้นำให้มาก จะพัฒนาอะไรก็ต้องพัฒนาผู้นำด้วย”^{๑๗๑}

“การที่เราจะสร้างเครือข่ายให้แข็งแรงช่วยเหลือกันทำงานต่างๆ คนที่สำคัญคือ ประธานกลุ่ม เพราะเขาต้องเป็นทุกอย่าง เหมือนเขาเป็นตัวแทนของเรา เป็นตัวแทนของกลุ่ม การพัฒนาถ้าเขาเก่งแล้วเขาก็จะมาสอนเราต่อ ประธานกลุ่มจะคอยตัดสินใจหลาย ๆ ด้าน ประธานสำคัญมาก”^{๑๗๒}

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ นางสาวฮาซียะ เปาะจิ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ นางสาวฮัสสื่อเมาะ ดอมาะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ นางสาวนูรีซัม ดอเลาะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

“คนที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มได้ คือ ประธานกลุ่ม พวกเราทำตามที่ประธานบอกเรา การติดต่อลูกค้า ติดต่อหน่วยงานราชการต่าง ๆ ก็ประธานทั้งนั้น ประธานเขาเก่ง ถ้าจะทำเครือข่ายของอาชีพในพื้นที่นี้ เราก็ต้องให้หัวหน้านั้นและไปเป็นตัวแทนพวกเรา”^{๑๗๓}

“ประธานกลุ่มถึงเขาจะเป็นพุทธ เราเป็นอิสลาม แต่ในการทำงานเราก็ช่วยเหลือกัน เพราะมันไม่เกี่ยวกับศาสนา เรามาทำงานประกอบอาชีพหาเงิน ไม่มีไรผิดเลย เราก็อยู่กันแบบพี่น้อง ประธานก็ช่วยเหลือเราอย่างเต็มที่ หางานมาให้ทำเราได้มีรายได้เพิ่ม”^{๑๗๔}

๒. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน การรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินงานของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้มีความชัดเจนโดยให้สมาชิกภายในกลุ่มได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อที่จะให้สังคมภายนอกได้รับรู้และเพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มดำเนินงานไปตามวัตถุประสงค์นั้นให้เกิดผลสำเร็จ

“การจะทำให้เครือข่ายเกิดขึ้นอย่างเข้มแข็ง เราต้องมีวัตถุประสงค์ของงานให้ชัดเจนว่าเราจะทำอะไร ทำเพื่ออะไร มีเป้าหมายให้ชัดแล้วเราก็ต้องร่วมกันคิด ไม่ใช่คิดคนเดียวแล้วจะให้คนอื่นทำตามเรา เราต้องให้ทุกคนได้ช่วยคิด แล้วเราจะได้ทำไปด้วยกัน ถึงต่างคนต่างทำตามหน้าที่ ทำตามกลุ่มของตัวเอง แต่พอถึงเวลาเราก็ต้องร่วมมือกันเพื่อให้เกิดพลังการทำงาน”^{๑๗๕}

“จะทำอะไรก็ต้องมีวัตถุประสงค์ มีเป้าหมายของกลุ่ม ถ้าเราไม่มีเป้าหมายเหมือนเราไม่มีทางให้เดิน เราจะเดินแบบไม่รู้จบ แต่ถ้ามีวัตถุประสงค์แล้ว การทำเครือข่ายร่วมกันก็จะง่ายขึ้น ถ้าวัตถุประสงค์เหมือนกัน เราก็จะเข้าร่วมกันง่ายขึ้น เพราะคิดเหมือนกัน ถึงแม้ว่าเราทำสินค้าแตกต่างกัน แต่เราสามารถนำสินค้าของกลุ่มอื่นๆ มาประกอบกับสินค้าของเรา เกิดเป็นสินค้าตัวใหม่ได้ เราไม่ถนัดเราก็ให้กลุ่มที่ถนัดทำช่วยกันได้”^{๑๗๖}

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ นางสาวตูแวนเนาะ ตูแวลอ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ นางสาวฮาซียะ เปาะจิ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ นางสาวฮาบีรา สาเมาะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ นางสาวฮัสสือเมาะ ดอมะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

“กลุ่มอาชีพของเรานั้น ถึงแม้ว่าเมื่อก่อนเราทำเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่พอเราทำนานเข้าก็รู้ว่า เราจะอยู่แบบโดดเดี่ยวไม่ได้เราต้องมีเครือข่ายการทำงาน แต่การทำงานเราต้องมี วัตถุประสงค์ที่ชัดเจน เราจะไปร่วมกับใครวัตถุประสงค์ต้องตรงกัน”^{๑๗๗}

“แนวทางการสร้างเครือข่ายที่สำคัญคือการมีวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานที่ชัดเจน และทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการคิด เพราะถ้าวัตถุประสงค์มีความชัดเจนคนที่มีความเห็น ตรงกันก็จะเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ทั้งภาครัฐและภาคประชาชน เอกชน ก็จะเข้ามามีส่วน ร่วมในการสร้างความเข้มแข็งให้กลับกลุ่มอาชีพในพื้นที่ ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายนั้นต้องเกิด จากความต้องการของกลุ่มอาชีพด้วย ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐเข้าไปกำหนดทุกอย่าง หน่วยงาน ของรัฐมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาเท่านั้น”^{๑๗๘}

๓. การกระจายงานและแบ่งภาระหน้าที่ให้ชัดเจน การแบ่งงานออกเป็นส่วน ๆ แล้วให้สมาชิก แต่ละคนรับผิดชอบงานที่ตนเองถนัด จะทำให้เกิดความชำนาญในหน้าที่งาน ซึ่งเรียกว่า ความชำนาญ เฉพาะอย่าง และจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิต ดังนั้น การแบ่งงานในองค์กรจึงเป็นการแบ่ง งานทุกชนิดขององค์กรให้อยู่ในรูปของกลุ่มงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่าง และเกิด ประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่ายในชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีกลุ่มผลิตสินค้าที่มี ความหลากหลาย และมีความถนัดที่แตกต่างกัน ดังนั้น หากการผลิตสินค้าที่มีการผลิตที่ต้องใช้ส่วนประกอบ ที่หลากหลาย รวมถึงความถนัดที่แตกต่างกัน จึงควรแบ่งงานกันตามความถนัดของกลุ่มนั้น ๆ แล้วจึง นำมาประกอบรวมกัน ก็จะทำให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

“การที่เราจะทำให้เครือข่ายของเราเข้มแข็งเราต้องแบ่งงานให้ชัดเจนว่ากลุ่มไหนทำอะไร ทำในสิ่งที่กลุ่มถนัด แล้วต่างกลุ่มก็แบ่งให้คนในกลุ่มได้ทำงานต่าง ๆ พอเราทำเสร็จแล้ว ก็เอา มาประกอบรวมกันเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ที่ทุกคนทุกกลุ่มเข้าไปมีส่วนร่วมเพราะเรารู้อยู่แล้วว่า เราถนัดอะไร เราทำอะไรได้ เราก็จะทำสิ่งนั้นได้ดี พอเราร่วมกันคิดร่วมกันทำก็จะเกิดความ ร่วมมือกันระหว่างกลุ่ม ทำให้เป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งได้”^{๑๗๙}

“เรื่องการทำงานของกลุ่มเราก็แบ่งงานกันทำตามความถนัด บางคนถนัดไม่เหมือนกัน เราฝึกให้ทุกคนทำเป็นทุกอย่าง แต่พอทำจริงบางคนก็ทำได้ดีในงานที่ตนเองถนัด เราก็จะให้

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ นางพาติมะฮ์ อยู่หมื่นไวย, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ นายประสิทธิ์ รัตนมณี, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา คำตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

เขาทำในสิ่งนั้น ถ้าหากเราจะทำเครือข่ายกันกับกลุ่มอื่น ๆ เราก็ต้องมาดูว่า สินค้าที่จะทำร่วมกัน กลุ่มไหนสามารถผลิตชิ้นส่วนใดได้บ้าง ก็ต้องมอบหมายให้กลุ่มนั้นทำ แล้วเราก็ค่อยมาประกอบร่วมกันเป็นสินค้าใหม่ ที่เกิดจากการรวมตัวกันของเครือข่ายอาชีพ สิ่งที่จะได้คือการทำงานร่วมกัน ความเข้มแข็งของกลุ่มและเครือข่าย เพราะที่ผ่านมาเราก็ไปร่วมกันแสดงสินค้าตามงานต่าง ๆ อยู่แล้ว เราก็รู้จักกัน ประชุมร่วมกันก็บ่อย แต่เราก็ไม่เคยได้ร่วมกันผลิตสินค้าในนามของเครือข่ายเลย ถ้าเราจะทำก็เป็นสิ่งที่ดี”^{๑๘๐}

๔. มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงร่วมกัน การสร้างเครือข่ายชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานีที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน จึงต้องมีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงที่ทุกคนสามารถยอมรับได้ เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

“ในกลุ่มเราก็มีระเบียบ ข้อตกลงร่วมกัน ไม่ได้เคร่งครัดอะไรมาก แต่ก็ต้องมี ไม่งั้นเราทำงานลำบาก แต่ทุกคนก็เข้าใจตรงกัน และยอมรับในข้อตกลงนั้น ถ้ามีระเบียบแล้วเราก็เข้าใจตรงกันว่าสิ่งไหนทำได้ สิ่งไหนทำไม่ได้ พอทำแล้วจะได้รับผลอย่างไร ทั้งผลดีและผลเสีย อันนี้เรายอมรับ ถ้าเราทำเครือข่าย เราก็ต้องมีข้อตกลงด้วย แล้วเราก็ต้องให้ทุกคน หรือส่วนใหญ่ยอมรับข้อตกลงนั้น จึงจะทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น”^{๑๘๑}

“การทำงานร่วมกัน ของเราแน่นอนอยู่แล้วว่า มีข้อตกลงกัน ว่าถ้าทำงานหนึ่งชิ้น จะได้ค่าตอบแทนเท่าไร มีการกำหนดระยะเวลาที่ส่ง ถ้าส่งเกินกำหนดเวลาก็จะหักเงินใครพวกนี้เราตกลงกัน ทุกคนก็ยอมรับ เพราะถ้าไม่มีกฎ ก็ทำงานกันอย่าง เราทำงานกับคนมาก ๆ ก็ต้องทำให้เป็นแนวทางเดียวกัน ยิ่งถ้าทำกับกลุ่มอื่นๆ เราก็ต้องตกลงร่วมกันก่อนทำงานจะได้เข้าใจตรงกันไม่มีความขัดแย้งกันภายหลัง”^{๑๘๒}

“ต้องมีระเบียบ มีแนวทางปฏิบัติให้ชัด เพราะทำงานกับหลายๆ กลุ่มที่มีความแตกต่างกัน คนทำงานถนัดไม่เหมือนกัน ต่างคนต่างอยู่คนละที่กันด้วย ถ้าไม่มีแนวทางการทำงาน ก็ไม่สามารถร่วมกันทำงานได้ ต้องมีกฎระเบียบที่ชัดเจน ต้องชัดเจน แล้วทุกฝ่ายต้องยอมรับด้วย ไม่อย่างนั้นก็ไม่เป็นหนึ่งเดียวกัน”^{๑๘๓}

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ นางสมปอง อัดอินโหม่ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ นางสาวฮาบีรา สาเมาะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ นางสาวรอชีเตาะ สาเม็ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ นางสาวตุแวนนะ ตูแวลอ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

“ที่เราทำงานก็มีกฎ แต่ไม่ได้เคร่งครัดนะ ยืดหยุ่นได้ มีประธานคอยดูแลอยู่ แต่ทุกคนก็จะรู้กันว่า เรามีข้อตกลงการทำงานกัน แต่ให้อิสระการทำงาน”^{๑๘๔}

๕. มีกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกมีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดโดยสม่ำเสมอ เช่น การประชุมประจำปี การจัดเวทีชุมชนเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน

“การที่จะทำให้กลุ่มของเรา หรือเครือข่ายที่เราาร่วมกันทำงานให้เข้มแข็ง เราต้องมีกิจกรรมที่ทำาร่วมกันบ่อย ๆ สื่อสารกันให้เข้าใจ พบปะกันบ้างในบางโอกาส เช่น การไปแสดงสินค้า หรือการาร่วมงานของหน่วยงานภาครัฐเราก็ได้เจอกันตลอด แต่แค่เราไม่ได้ทำงานาร่วมกันแต่ถ้าเราได้ทำงานาร่วมกันเราก็ต้องมีการประชุมกัน”^{๑๘๕}

“ถ้าเราจะให้เกิดเครือข่ายอาชีพที่เข้มแข็ง เราต้องมีการพบปะพูดคุย หารื้อกันบ่อย ๆ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ แบ่งงานกันทำ แต่ต้องพูดคุยกัน”^{๑๘๖}

“การประชุม พบปะกันไม่ว่ากิจกรรมอะไรก็แล้วแต่ มันทำให้เกิดการสื่อสารที่เข้าใจกัน การทำงานตรงนี้ ถ้าหากเราไม่สื่อสารกัน ก็จะทำงานาร่วมกันยาก การทำเครือข่ายนั้น ต้องมีกิจกรรมาร่วมกัน ทำงานาร่วมกัน จึงต้องมีการพูดคุยกัน ปรึกษาหารือกัน อาจจะไม่บ่อยนักแต่ก็ต้องมี ซึ่งที่ผ่านมาเราก็เจอกันนะตามงานต่าง ๆ การสัมมนาต่าง ๆ แต่การทำเครือข่ายที่ต้องทำงานาร่วมกันเรายังไม่เกิดขึ้น”^{๑๘๗}

“ในกลุ่มเราก็มีการทำงานกันที่บ้านบ้าง ทำที่กลุ่มบ้าง แต่ส่วนใหญ่เราจะแบ่งงานกันไปทำที่บ้านเพราะได้อยู่กับครอบครัว แต่เราก็จะมีการมารวมกลุ่มกันบ้าง เพราะจะมีการชี้แจง การทำความเข้าใจให้ตรงกัน”^{๑๘๘}

๖. มีการติดตามประเมินผลและการรายงานผล เป็นส่วนสำคัญที่กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ต้องมีการดำเนินการ เพื่อทบทวนสิ่งที่ทำไป ประเมินผลความสำเร็จของกิจกรรมของกลุ่มว่าในแต่ละปี มีข้อผิดพลาดอย่างไร เพื่อนำไปพัฒนากระบวนการทำงานในปีถัดไปได้

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ นางสาวฮาซียะ เปาะจิ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ นางฟาตีมะฮ์ อยู่หมื่นไวย, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ นางสาวอริเยาะ ยาแม, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ นางสาวประดับ แซ่ตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ นางสุกัญญา บุญประสม, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

“ต้องมีการติดตามผลงาน ทบทวนการทำงาน ว่าในปีที่ผ่านมาเราทำอะไรไปบ้าง ทำแล้วเป็นยังไง ดีหรือไม่ดีตรงไหน เพราะจะได้นำข้อมูล เป็นแนวทางไปทำงานต่อไปข้างหน้า จะได้ไม่ผิดซ้ำ จะได้พัฒนางานของเราเอง ของกลุ่มของเราด้วย”^{๑๘๙}

“ที่ผ่านมามีการประชุมว่าในปีที่เราทำงาน ได้เงินเท่าไร เรามีอะไรที่ต้องปรับปรุง เพราะการทำงานก็ต้องมีข้อผิดพลาดอยู่แล้ว แต่จะทำยังไง ไม่ให้พลาดอีก หรือจะทำยังไงให้ดีกว่าเดิม ก็ต้องมาคุยกัน ปรับปรุงงานของเราเอง ปรับปรุงการทำงาน”^{๑๙๐}

“พอเรารวมกันเป็นกลุ่ม เราต้องสรุปงาน ให้ทุกคนได้รับรู้ร่วมกัน จากนั้นเราก็เสนอแนวคิด วิธีการทำงานใหม่ ๆ ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันในทุกอย่าง เพราะเรารวมกันเป็นกลุ่มทุกความเห็นเป็นส่วนช่วยให้งานสำเร็จ พอสิ้นปี เรามาคุยกันว่าเราจะพัฒนาอะไรได้อีก จะทำงานอะไรได้อีก แต่เราก็ต้องคุยกันเรื่องที่ผ่านมาว่าเราต้องปรับปรุงอะไรอีกด้วย เพื่อให้ทำงานของเราได้มีการพัฒนา”^{๑๙๑}

๗. มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ การสืบทอดกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานีให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืน การสร้างผู้นำรุ่นใหม่โดยเน้นการถ่ายทอดกระบวนการคิด และการสร้างสรรค์ผลงานที่เกิดจากชุมชนเป็นที่ตั้ง และการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีกับกลุ่มอื่น ๆ และหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายอย่างใกล้ชิด

“ไม่รู้ว่ามีคนรุ่นเกะนี้ จะมีคนทำต่อไหม แต่ก็จะพยายามนะให้มีเด็กรุ่นใหม่มาทำงานต่อ เราก็ฝึกเขาซะ เด็ก ๆ ที่ไม่เรียนหนังสือเราก็ให้เขามาช่วยงาน ฝึกให้เขาทำงานเป็นจะได้สืบทอดงานต่อ เหมือนกันนี้ก็สืบทอดมาจากพี่ของแฟน เราก็คนรุ่นใหม่ แต่เราชอบทำงานนี้ ถ้าเราทำเครือข่ายจะให้เข้มแข็งเราก็ต้องมีคนสืบทอดงานของเรา งานของกลุ่มที่เราได้ตั้งไว้ แต่ไม่รู้จะมีคนรักงานแบบนี้สักกี่คน”^{๑๙๒}

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา คำตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ นางสาวฮัสสือเมาะ ดอมาะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ นางสมปอง อัดอินโหม่ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ นางสาวสุพัตรา คำตัน, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

“คนรุ่นใหม่ี่แหละสำคัญที่จะมาสืบทอดงาน เพราะงานฝีมือแบบนี้มันต้องใช้เวลาทำงานละเอียดแต่เด็กรุ่นใหม่ไม่ยอมทำ มันเสียเวลา แต่ถ้าจะให้เสนอก็ต้องมีเด็ก ๆ เยาวชนนี่แหละต้องมาทำสืบทอดเราไม่จั้นมันก็หมดไปตามกาลเวลา”^{๑๙๓}

“เด็ก ๆ นี่ยากที่จะมาทำ เขาไปทำอย่างอื่นได้เงินเร็ว ไม่ต้องรอเวลา มีแต่คนแก่ ๆ ที่อยู่บ้านทำกัน จะให้เด็กมาช่วยสืบทอด เป็นผู้นำ ก็ต้องเริ่มฝึก แต่หายาก ถ้ามีเด็ก ๆ คนรุ่นใหม่ ๆ มาทำงานตรงนี้ นำความคิดของเขามาพัฒนางานให้ทันสมัยได้ด้วย ก็จะทำให้กลุ่มของเราไปได้อีกนาน แต่ไม่รู้จะมีไหมนิส่วนมากไปทำงานในเมืองหมด ถ้ามีก็จะดี ก็อยากให้มีนะได้สืบทอดงาน”^{๑๙๔}

“ถ้าจะให้ยั่งยืนนะ ต้องมีเยาวชนนี่แหละเข้ามาสืบทอดงาน เรียนรู้งานเก่า ๆ แล้วไปผสมกับงานใหม่ ๆ ที่เด็กชอบ จะเกิดผลงานใหม่ ๆ ขึ้นอีก เรานำของเก่ามาพัฒนาเป็นรูปแบบใหม่ มันจะทำให้เพิ่มรายได้ เพิ่มกลุ่มที่จะซื้อของเรา แล้วก็มีการขยายใหม่ ๆ คนรุ่นใหม่เขาเก่งในการใช้เทคโนโลยีด้วย”^{๑๙๕}

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

การสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับกลุ่มตามหลักวิชาการ ได้แสดงไว้ดังนี้

๑. ideology อุดมการณ์ การมีอุดมการณ์ มีวิสัยทัศน์ คือการที่คนในกลุ่มมีแนวคิดเดียวกันหรือมองเห็นอนาคต ช้างหน้าร่วมกัน ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะยึดเหนี่ยวความสัมพันธ์และการรวมตัวของกลุ่ม ให้ความสำคัญกับปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนจนสุดความสามารถ เพื่อจะบรรลุอุดมการณ์และวิสัยทัศน์ที่มีร่วมกัน โดย ไม่แตกแยก

๒. goal เป้าหมาย การมีเป้าหมายเดียวกันหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้สมาชิกในกลุ่มมีทิศทางดำเนินงานที่สอดคล้องกันเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น เน้นให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของกลุ่มมากกว่าทรัพย์สินหรือสิ่งมีค่าทางวัตถุ เพื่อขจัดข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นภายหลัง

๓. participation การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการบริหารจัดการ เป็นเงื่อนไขที่ทำให้สมาชิกมีสำนึกความเป็นส่วนหนึ่งในกลุ่ม และตระหนักในความรับผิดชอบร่วมกัน เกิดการรับรู้

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ นางสาวธัสสือเม้าะ ดอมะ, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ นางสาวรอซีเตาะ สาแม็ง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

^{๑๙๕} สัมภาษณ์ นางสมปอง อัดอินโหมง, วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕

ตัดสินใจและร่วมลงมือปฏิบัติในนามของกลุ่ม หากดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยความโปร่งใส เปิดเผย และมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม จะทำให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง

๔. need ความต้องการ กิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่มมีความเหมาะสมสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของสมาชิก มีแผนงานที่ประกอบด้วยการพัฒนาทุก ๆ ด้าน ไม่เป็นการส่งเสริมหรือสร้างความขัดแย้ง และมีการเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง สามารถบริหารจัดการได้ภายในกลุ่มโดยไม่ต้องพึ่งพิงปัจจัยต่าง ๆ จากภายนอก ภายใต้การสนับสนุนของผู้นำองค์กรชุมชน

๕. harmonious สามัคคี มีบรรยากาศที่เป็นมิตร มีความรัก เอื้ออาทร สมานฉันท์และสามัคคี ความรักและความสมานฉันท์จะเป็นเหตุให้เกิดความร่วมมืออย่างมีพลัง

๖. communication การสื่อสาร ระบบการสื่อสารของกลุ่มควรเป็นแนวราบไม่ใช่แนวตั้ง เนื่องจากจะทำให้เกิดความรู้สึกเท่าเทียมกัน และยอมให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ ไม่เหมือนลูกบังคับมีความรัก

๗. leader ผู้นำ

- มีผู้นำกลุ่มที่เข้มแข็ง มีภาวะผู้นำ เสียสละ มีวิสัยทัศน์

- สมาชิกกลุ่มในกลุ่ม พร้อมทั้งจะจัดการกับปัญหาของตนเองและชุมชน ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางความคิด การวางแผน การตัดสินใจ และการติดตามประเมินผล โดยปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างดีเชื่อในความสามารถของเพื่อนสมาชิก มีความไว้วางใจกัน โดยสมาชิกในกลุ่มยอมรับข้อเสนอแนะ คำวิจารณ์ ข้อมูล และการติชมซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะช่วยเหลือกันและกันเสมอ

๘. Budget งบประมาณ มีงบประมาณดำเนินงานที่เพียงพอ ซึ่งในระยะแรกอาจต้องระดมเงินจากสมาชิกกลุ่มหรือขอรับการสนับสนุนจากภายนอกเพื่อใช้ในกิจกรรมแรกเริ่ม

รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีสามารถสรุปได้ คือ ๑)รูปแบบความยั่งยืนของกลุ่ม ๒)รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนและสังคม ๓)รูปแบบความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และ ๔)รูปแบบความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

รูปแบบความยั่งยืนของกลุ่ม

๑) รูปแบบผู้นำ ผู้นำริเริ่มในสิ่งที่ถูกต้อง ลักษณะผู้นำที่ดียอมนำพาให้กลุ่มไปได้ดี เป็นผู้นำที่มีอุทิศตนเป็นแบบอย่างที่สามารถนำพากลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย

๒) รูปแบบการมีส่วนร่วม มีความสามัคคี ร่วมคิดร่วมทำ พึ่งพาอาศัยกันในกลุ่ม รู้จักและพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าในพื้นที่จะมีความแตกต่างทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม

๓) รูปแบบการพึ่งพาตนเอง โดยชุมชนอุตสาหกรรมจะมีต้นทุนวัตถุดิบที่เกิดขึ้นจากชุมชน หรือท้องถิ่นของตัวเอง

๔) รูปแบบริเริ่มสร้างสรรค์ โดยการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชุมชน มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ เฉพาะถิ่นเป็นของตัวเอง

๕) รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้และการสืบทอดภูมิปัญญา ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม เป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องใช้เวลา ใช้ความสามารถเฉพาะตัว เป็นงานศิลปะและงานฝีมือที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนและสังคม

๑) ชุมชนคิดและเป็นเจ้าของร่วมกัน การดำเนินงานของกลุ่มซึ่งนำโดยคนในชุมชน เป็นเจ้าของร่วมกันไม่ใช่เป็นลักษณะที่เจ้าของกิจการหรือคนคนเดียวเป็นเจ้าของ

๒) การแบ่งปันผลกำไรสู่ชุมชน การนำผลกำไรบางส่วนกลับสู่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนและสังคมในอีกรูปแบบหนึ่ง เช่น การแบ่งงาน ให้กลุ่มผู้พิการในชุมชนทำ และนำเงินมอบให้ผู้พิการเป็นค่าตอบแทน ทำให้ผู้พิการมีรายได้และมีกำลังใจ ในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

รูปแบบความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ

๑) การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาของคนชุมชน การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน ไม่ได้เกิดจากการเลียนแบบงานของผู้อื่นที่มีอยู่ทั่วไปตามท้องตลาดที่มีเหมือนกัน ในทุกภูมิภาค แต่เป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้ การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

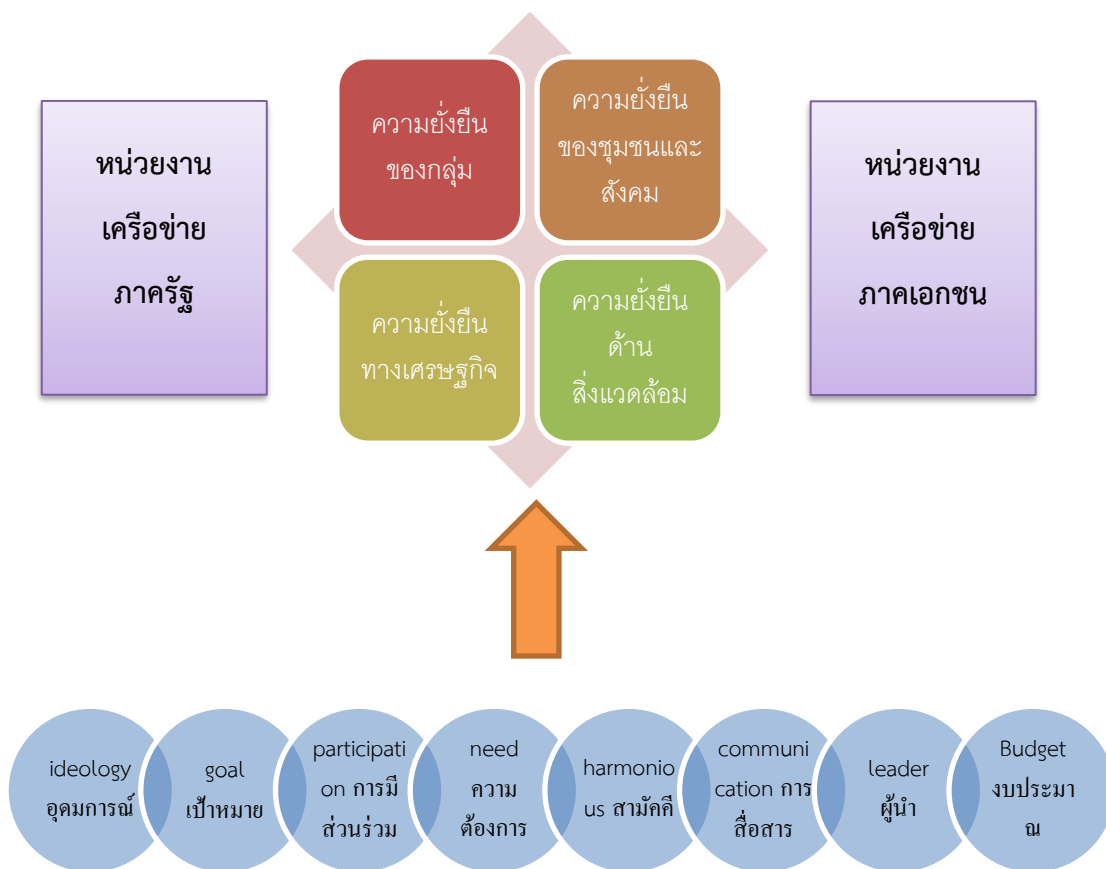
๒) การเสริมรายได้ให้กับสมาชิกและคนภายในชุมชน การดำเนินงานของกลุ่มเมื่อมีคุณภาพ และแตกต่างมีนวัตกรรมเป็นของตัวเอง มีสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์

รูปแบบความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

๑) การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการผลิต การผลิตสินค้าได้นำวัสดุจากธรรมชาติมา ใช้ในการผลิตในหลายองค์ประกอบ

๒) การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า การนำวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาใช้ส่วนใหญ่ ทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองมาใช้นั้นหลายอย่างเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดจำเป็นอย่างยิ่งที่ จะต้องมีการปลูกขึ้นทดแทน อย่างไรก็ตามทางกลุ่มได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้อย่างมี คุณค่า สร้างความยั่งยืนให้กับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

การสร้างความยั่งยืนให้ชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ภาพที่ ๓๑ รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง ความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการศึกษาโดยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสนทนากลุ่มในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตที่ศึกษาบูรณาการมาจากแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม แนวคิดแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม แนวคิดเรื่องการจัดการชุมชน และแนวคิดเรื่องการสร้างเครือข่าย โดยมุ่งเน้นเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development (R&D)) ใน จังหวัดปัตตานี ทั้งในระดับนโยบาย และพื้นที่ มีพื้นที่ในการวิจัย คือ ๑) กลุ่มสตรีสันติสุข ต.คลองมาบิง อ.เมือง จ.ปัตตานี ๒) กลุ่มกลุ่มยาริงบาติก ต.หนองแรด อ.ยะหริ่ง จ.ปัตตานี และ ๓) กลุ่มจักสานไม้ไผ่บ้านท่ามะนาว ต.ท่าข้าม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี ทั้งนี้สามารถสรุปสาระสำคัญ อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

๕.๑.๑ รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และวิเคราะห์การดำเนินงานกลุ่มชุมชนภาคอุตสาหกรรม พบได้ว่ารูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี สามารถสรุปได้ คือ ๑)รูปแบบความยั่งยืนของกลุ่ม ๒)รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนและสังคม ๓)รูปแบบความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และ ๔)รูปแบบความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

รูปแบบความยั่งยืนของกลุ่ม

๑) รูปแบบผู้นำทางความคิดที่มีความเสียสละ

การที่คนมารวมเป็นกลุ่มย่อมต้องมีผู้นำในกลุ่มเพื่อคอยดูแลให้กลุ่มสามารถขับเคลื่อนไปได้ มีความเป็นธรรมในการดูแล รวมทั้งเป็นผู้ริเริ่มในสิ่งที่ถูกต้อง ลักษณะผู้นำที่ดีย่อมนำพาให้กลุ่มไปได้ดี ผู้นำชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี เป็นผู้นำที่มีอุทิศตนเป็นแบบอย่างที่สามารถนำพาให้กลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย มุ่งผลประโยชน์ของกลุ่มและสมาชิกภายในกลุ่มเป็นที่ตั้ง มีผู้นำเป็นศูนย์รวม

จิตใจ ผู้นำที่เสียสละและมีความคิดริเริ่ม มีความมุ่งมั่นจะทำให้กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมมีความเข้มแข็ง สามารถจัดสรรทรัพยากรของชุมชนให้เหมาะสมต่อการดำเนินการได้เป็นอย่างดี

๒) รูปแบบการมีส่วนร่วม

การรวมกลุ่มดำเนินงานกิจกรรมหรือการรวมกลุ่มดำเนินงานของกลุ่มผลิตสินค้าภายใต้ชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีความสามัคคี ร่วมคิดร่วมทำ พึ่งพาอาศัยกันในกลุ่มชุมชน รู้จักและพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าในพื้นที่จะมีความแตกต่างทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมแต่ในสังคมท้องถิ่นนั้น ชาวบ้านจะมีการช่วยเหลือกันเป็นปกติ เมื่อมาดำเนินกิจกรรมร่วมกันทุกคนก็เข้ามาร่วมแรงร่วมใจ ร่วมความคิด ร่วมลงทุน เกิดการค้าขายสินค้าในชุมชนโดยมีกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่มีผลผลิตนำออกมาจำหน่าย ก่อให้เกิดรายได้ที่หมุนเวียนกันในกลุ่มชุมชนส่งผลให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพปกติ ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง อีกทั้งผลผลิตในชุมชนที่เกินความต้องการในชุมชนก็สามารถนำออกมาจำหน่ายภายนอกชุมชนได้อีกด้วย

๓) รูปแบบการพึ่งพาตนเองภายในชุมชน

ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดปัตตานี เป็นรูปแบบการพึ่งพาตนเอง โดยชุมชนอุตสาหกรรมจะมีต้นทุนวัตถุดิบที่เกิดขึ้นจากชุมชน หรือท้องถิ่นของตนเอง เช่น มีพืชที่เป็นพืชท้องถิ่นในการนำมาเป็นวัตถุดิบของการผลิต มีการปลูกพืชพันธุ์ที่จะนำไปในการผลิตระยะยาวให้ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความยั่งยืนของวัตถุดิบที่จะนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน อุตสาหกรรมเป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นหลักประกันถึงต้นทุนวัตถุดิบที่ไม่ต้องพึ่งพาจากที่อื่น รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้การรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการไม่ได้ถูกปิดกั้น เพียงแต่ไม่พึ่งพาแต่การสนับสนุนของหน่วยงานราชการแต่เพียงอย่างเดียว การรับความช่วยเหลือในความรู้เพื่อต่อยอดการผลิตเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาให้ผลิตภัณฑ์มีมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้นเช่นกัน

๔) รูปแบบริเริ่มสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของคนในชุมชน

การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี โดยการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชุมชนมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นของตนเอง ดังนั้น สินค้าหรือผลผลิตของชุมชนดังกล่าวจึงไม่ได้หาได้ทั่วไป แม้ว่าจะเป็นสินค้าแบบเดียวกันแต่ก็จะแตกต่างที่ความเป็นลักษณะเฉพาะท้องถิ่นไป มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ได้มาตรฐานแต่ยังคงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของตัวเองไว้ เช่น กลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง นำภูมิปัญญาด้านการสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ซึ่งแต่เดิมจะทำขนาดใหญ่ ไม่มีลวดลายที่ซับซ้อน ทางกลุ่มจึงได้พัฒนาโดยการทำผลิตภัณฑ์ให้มีขนาดเล็กลงแต่มีลวดลายที่สวยงาม ทำให้เพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ได้, กลุ่มสตรีสันติสุข นำภูมิปัญญาด้านการมัดย้อมมาพัฒนาผลิตภัณฑ์

ให้เป็นสินค้าที่โดดเด่นด้านลวดลายท้องถิ่น, กลุ่มยาริงบาติก นำภูมิปัญญาด้านลวดลายท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้
ทำเป็นลายผ้าบาติก เป็นต้น

๕) รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้และการสืบทอดภูมิปัญญา

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในจังหวัดปัตตานีที่ได้ทำการศึกษาเป็นผลิตภัณฑ์
ที่ต้องใช้เวลา ใช้ความสามารถเฉพาะตัว เป็นงานศิลปะและงานฝีมือที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน ดังนั้น
กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และสืบทอดภูมิปัญญาให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่จึงสามารถจะสร้าง
ความยั่งยืนให้กับกลุ่มได้สืบทอดงานได้ต่อไป

รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนและสังคม

๑) การเกิดขึ้นโดยความคิดของคนในชุมชนและคนในชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ

การดำเนินงานของกลุ่มซึ่งนำโดยคนในชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกันไม่ใช่เป็นลักษณะที่
เจ้าของบริษัทหรือคนคนเดียว หรือหัวหน้ากลุ่มเป็นเจ้าของ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูล
มีลักษณะที่เกิดจากมีคนในชุมชนได้ริเริ่มที่ดำเนินกิจการจากความรู้ที่สืบทอดกันมา ทำกันภายในครัวเรือน
ก่อน จากนั้นเป็นการขยายกิจการโดยจัดตั้งกลุ่มขึ้นในชุมชน การรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนส่งผลให้
เกิดความรักความสามัคคีกันภายในชุมชน มีการช่วยเหลือ พบปะพูดคุยกันของคนในชุมชน ถึงแม้ใน
ชุมชนมีความหลากหลายทั้งทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม และการจัดตั้งกลุ่มเพื่อจุดประสงค์
ช่วยเหลือคนในชุมชนนั้นสามารถสลายความหวาดระแวงกันได้ ทำให้สังคมชุมชนเกิดความสันติสุข

๒) การแบ่งปันรายได้และผลกำไรสู่ชุมชน

การสร้างความยั่งยืนของชุมชนและสังคมโดยกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มชุมชน
ภาคอุตสาหกรรมในชุมชนนั้นนอกจากจะดำเนินงานโดยคนในชุมชน ใช้วัตถุดิบส่วนใหญ่ที่มีอยู่ภายใน
ชุมชนแล้ว ส่งผลให้เกษตรกร หรือประชาชนในชุมชนเกิดรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของตนเอง
และเมื่อผลิตสินค้าแล้วรายได้หรือผลกำไรก็นำผลกำไรบางส่วนกลับสู่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็น
ส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนและสังคมในอีกรูปแบบหนึ่ง จากการศึกษาพบว่า
การแบ่งปันผลกำไรของการดำเนินงานของกลุ่ม มีหลายรูปแบบ เช่น การแบ่งงานให้กลุ่มผู้พิการใน
ชุมชนทำ และนำเงินมอบให้ผู้พิการเป็นค่าตอบแทน ทำให้ผู้พิการมีรายได้และมีกำลังใจในการดำเนิน
ชีวิต เป็นต้น

รูปแบบความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ

๑) การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน

การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของชุมชน เป็นการผลิตที่
เกิดจากแนวความคิด การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นศิลปะเฉพาะตัวไม่ได้เกิดจากการเลียนแบบงาน
ของผู้อื่นที่มีอยู่ทั่วไปตามท้องตลาดที่มีเหมือนกันในทุกภูมิภาค แต่เป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้
การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเป็นการค้นคิดอะไรใหม่ๆ จากคนในชุมชนหรือหน่วยงานที่คอย

สนับสนุน วิจัย สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมทั้งการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพที่ดีจนมีความแตกต่างจากสินค้าในท้องถิ่นอื่น จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นได้

๒) การเสริมรายได้ให้กับสมาชิกและคนภายในชุมชน

การดำเนินงานของกลุ่มเมื่อมีคุณภาพและแตกต่างมีนวัตกรรมเป็นของตัวเอง มีสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ ส่งผลดีให้กับการขายสินค้าของกลุ่มทำให้สมาชิกภายในกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น ได้มีงานทำนอกจากงานประจำ เกิดรายได้หมุนเวียนภายในชุมชน

รูปแบบความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

๑) การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการผลิต

การดำเนินงานของกลุ่มชุมชนภาคอุตสาหกรรมทั้งสามกลุ่มพบว่า การผลิตสินค้าได้นำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ในการผลิตในหลายองค์ประกอบ เช่น การใช้สีย้อมผ้าจากคราม การใช้ไม้ไผ่ในการสานตะกร้า ใช้ฟางข้าวผลิตเป็นเป้ายิงธนู เป็นต้น การนำวัสดุธรรมชาติเหล่านี้มาใช้เป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับผู้บริโภคและเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับกลุ่มผู้บริโภคที่แพ้สารเคมี ซึ่งวัสดุธรรมชาติหลายอย่างเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหากไม่นำมาใช้ก็จะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา แต่มีวัสดุบางอย่างใช้แล้วหมดไปการจะหามาใช้ใหม่นั้นจำเป็นต้องใช้เวลา ดังนั้น จึงมีการปลูกเสริมหรือทดแทนเพื่อให้มีวัสดุมาใช้ในการผลิตครั้งต่อไปให้เกิดความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

๒) การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า

การนำวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาใช้ส่วนใหญ่ทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองมาใช้นั้นหลายอย่างเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดจำเป็นต้องมีการปลูกขึ้นทดแทน อย่างไรก็ตามทางกลุ่มได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้อย่างมีคุณค่า สร้างความยั่งยืนให้กับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

๕.๑.๒ กิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

การสร้างกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ได้รวบรวมข้อมูลและความต้องการของสมาชิกของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้วิจัยได้สร้างโครงสร้างขึ้นจากการใช้ข้อมูลพื้นฐานซึ่งผลการศึกษาจากเอกสาร ผลการศึกษาภาคสนามในชั้นที่ ๑ มากำหนดเป็นหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์เนื้อหา และเทคนิคหรือกิจกรรมการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ได้ผ่านการตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะจากที่ปรึกษาโครงการวิจัยและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องนี้และได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแผนประชุมปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมรวมถึงสมาชิกในกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่เป้าหมาย ในการจัดทำแผนพัฒนากิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ต่อไป

ขั้นที่ ๑ ผลการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์และขอบเขตของกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ส่วนที่ ๑ ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มอาชีพ การสร้างความยั่งยืน การมีส่วนร่วม จากเอกสาร หนังสือ ตำราวารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศรวมถึงแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ และตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ

ส่วนที่ ๒ ศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่เป้าหมายเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการสร้าง ความเข้มแข็ง ความยั่งยืน และแนวทางสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืนให้กับกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม โดยการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษา สรุปได้ว่า

- สภาพปัจจุบันและปัญหาการสร้าง ความเข้มแข็ง ความยั่งยืน การดำเนินงานของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีการดำเนินงานเป็นกลุ่มอาชีพซึ่งส่วนใหญ่จะดำเนินงานโดยกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุในชุมชน ปัญหาการสร้าง ความเข้มแข็งและยั่งยืนเกิดจากปัญหาการสืบทอดโดยสมาชิกรุ่นใหม่จะเข้ามาร่วมงานจำนวนน้อยและส่วนใหญ่จะเข้ามาแบบชั่วคราว จึงอาจทำให้ประสบปัญหาในอนาคต สภาพปัญหาอีกประการ คือ ไม่มีผู้สืบทอดตำแหน่งประธานกลุ่ม เนื่องจากการดำเนินงานของกลุ่มอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีประธานกลุ่มในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ หรือแม้แต่การติดต่อกับบริษัทในการผลิตสินค้า แต่ยังไม่มีการสืบทอดการเป็นประธานกลุ่มได้ ทำให้กลุ่มเกิดปัญหาในอนาคต

- แนวทางสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืน ให้กับกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ประเด็นที่หนึ่ง คือ การสร้างผู้สืบทอดเจตนาธรรมของกลุ่ม โดยการสืบทอดเจตนาธรรมของกลุ่มแบ่งเป็นการหาสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม และการหาผู้สืบทอดความเป็นผู้นำกลุ่ม ประเด็นที่สอง คือ การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน ระหว่างกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี กับหน่วยงานราชการต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในรูปแบบต่าง ๆ

ส่วนที่ ๓ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากส่วนที่ ๑ และ ส่วนที่ ๒ มากำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และขอบเขตของกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ขั้นที่ ๒ ผลการออกแบบกิจกรรม

ผลการออกแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดการออกแบบกิจกรรม

ขั้นที่ ๓ ผลการดำเนินกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม

การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยนำขั้นตอนที่ ๑ และขั้นตอนที่ ๒ มาวิเคราะห์กำหนดกิจกรรมตามความต้องการของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม

เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน และการสร้างเครือข่ายภายในภายนอกกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยการดำเนินกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้

ขั้นที่ ๔ การประเมินผลการจัดกิจกรรม

จากการนำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย และการประเมินจัดกิจกรรมแล้วนั้นผู้วิจัยได้นำผลจากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยากร และผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

๑. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในการผลิตสินค้า โดยให้นำข้อดีข้อกลุ่มต่าง ๆ มาร่วมวิเคราะห์และนำมาผลิตสินค้าโดยการแบ่งงานกันตามความถนัดของกลุ่มนั้น ๆ

๒. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีการฝึกเรื่องภาวะผู้นำ โดยฝึกให้สมาชิกในกลุ่มทดลองการเป็นผู้นำกลุ่ม การติดต่อประสานงาน เพื่อทำการสืบทอดกลุ่มในอนาคต

๓. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันคิดออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ

๔. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีการเรียนรู้แบบสัญจรไปตามกลุ่มต่าง ๆ เพื่อได้เรียนรู้วิธีการผลิต เทคนิคการผลิตต่าง ๆ เพื่อจะได้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มอื่น ๆ

๕. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีกิจกรรมสนทนาการ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และการแสดงออกของสมาชิกในกลุ่ม

๕.๑.๓ การเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

กระบวนการทำงานที่เริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ กลุ่มคนไม่กี่คนในบางพื้นที่ บางท้องถิ่น และขยายเป็นหน่วยใหญ่จนกลายเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงนั้นเป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในชุมชนและในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านการพัฒนาสังคม การศึกษาเรียนรู้ และการประสานผลประโยชน์ ในชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีการดำเนินงานในลักษณะของเครือข่าย ดังนี้

๕.๑.๓.๑ ลักษณะเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีที่มีอยู่ในปัจจุบัน

๑. เครือข่ายภายในชุมชนอุตสาหกรรม เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เป็นการดำเนินงาน

เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒. เครือข่ายตามบทบาทหน้าที่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้น ๆ ซึ่งในพื้นที่ชุมชนอุตสาหกรรมมีเครือข่ายภาครัฐ เช่น อุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี พัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี พาณิชย์จังหวัดปัตตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นต้น

๕.๑.๓.๒ ผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

การดำเนินงานของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีการดำเนินงานในลักษณะของเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน สิ่งที่ได้รับนอกจากจะได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่มที่ได้วางไว้ ยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและการพัฒนากลุ่มอาชีพและชุมชน ความเป็นเครือข่ายยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

๑ เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมที่มีเครือข่ายการดำเนินงานนั้น สมาชิกในกลุ่มสามารถเรียนรู้จากวิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่ม ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นสามารถนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ โดยกระบวนการเรียนรู้นี้ นอกจากสมาชิกภายในกลุ่มเกิดการเรียนรู้แล้ว ยังสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังกลุ่มอื่น ๆ หรือผู้ที่สนใจได้อีกด้วย

๒ เกิดประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมมักจะเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นหลากหลาย ดังนั้น ประธานกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ปัญหาและหาแนวทางการแก้ปัญหานั้นให้ได้เร็วที่สุดและทันท่วงที เพื่อจะทำให้กลุ่มตั้งอยู่ได้อย่างยั่งยืนและเกิดการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ตรงตามความต้องการของตลาด การมีเครือข่ายจึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะคอยดูแลให้คำปรึกษาแก่กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม และนำองค์ความรู้ประสบการณ์ที่มีไว้เป็นบทเรียนเพื่อเป็นกรณีศึกษาให้แก่กลุ่มอื่น ๆ ได้อีกด้วย

๓ เกิดการพึ่งพาตนเอง การได้รับความร่วมมือของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมและเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ ส่งผลให้กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมเกิดความเข้มแข็งและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาระดับความสามารถของกลุ่ม ทำให้กลุ่ม

สามารถเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด เมื่อกลุ่มเกิดความเข้มแข็งก็จะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจภายในชุมชนและสังคมในภาพรวม

๔. เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เกิดจากการเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นของตนแล้วนำมาพัฒนาให้เกิดมูลค่าขึ้น ดังนั้น การนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้จำนวนมากจึงอาจจะก่อให้เกิดการขาดแคลนหรือเกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น และส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอีกด้วย กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ได้เล็งเห็นปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า จึงได้ร่วมมือกันดูแลทรัพยากรในท้องถิ่นของตนในทุกมิติ ทั้ง ดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ ให้มีความอุดมสมบูรณ์

๕. เกิดพลังของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม การมีเครือข่ายของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี สามารถก่อให้เกิดพลังและอำนาจในการต่อรองกับหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ให้มีการจัดสรรทรัพยากรมายังกลุ่มหรือชุมชนท้องถิ่นตามความต้องการของประชาชนได้ง่ายขึ้น เนื่องจากการรวมกลุ่มนั้นเกิดพลังของการพัฒนา ความต้องการการพัฒนาของสมาชิกในกลุ่มซึ่งอยู่ในชุมชนนั้น ๆ เมื่อการดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของคนภายในชุมชนและภายนอกชุมชนแล้ว หน่วยงานต่าง ๆ ก็ จะเห็นความสำคัญก่อให้เกิดการสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อมเพิ่มมากขึ้น แม้แต่การต่อรองให้กำหนดนโยบายและงบประมาณเพื่อมาสนับสนุนกลุ่มในด้านต่าง ๆ ได้ด้วย

๕.๑.๓.๓ แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายของชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถแบ่งได้ ดังนี้

๑. พัฒนาศักยภาพของแกนนำ/ประธานกลุ่ม การสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ที่มีความหลากหลายในด้านทรัพยากร และมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีสมาชิกที่มีความแตกต่างกันหรือแม้กระทั่งระหว่างกลุ่มของแต่ละชุมชนหรือในชุมชนเดียวกัน ก็มีความแตกต่างกันออกไปตามบริบทของชุมชนนั้น ๆ การพัฒนาศักยภาพของแกนนำกลุ่มหรือประธานกลุ่มนั้นจึงมีความสำคัญ ที่จะทำให้เกิดความสามัคคีกันภายในกลุ่มและในกลุ่มเครือข่าย ในการพัฒนาศักยภาพนั้นควรให้ประธานกลุ่มเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละศาสนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ได้ตั้งไว้

๒. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน การรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินงานของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้มีความชัดเจนโดยให้สมาชิกภายในกลุ่มได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อที่จะให้สังคมภายนอกได้รับรู้และเพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มดำเนินงานไปตามวัตถุประสงค์นั้นให้เกิดผลสำเร็จ

๓. การกระจายงานและแบ่งภาระหน้าที่ให้ชัดเจน การแบ่งงานออกเป็นส่วน ๆ แล้วให้สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบงานที่ตนเองถนัด จะทำให้เกิดความชำนาญในหน้าที่งาน ซึ่งเรียกว่า ความ

ชำนาญเฉพาะอย่าง และจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิต ดังนั้น การแบ่งงานในองค์การจึงเป็นการแบ่งงานทุกชนิดขององค์การให้อยู่ในรูปของกลุ่มงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่าง และเกิดประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่ายในชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีกลุ่มผลิตสินค้าที่มีความหลากหลาย และมีความถนัดที่แตกต่างกัน ดังนั้น หากการผลิตสินค้าที่มีการผลิตที่ต้องใช้ส่วนประกอบที่หลากหลาย รวมถึงความถนัดที่แตกต่างกัน จึงควรแบ่งงานกันตามความถนัดของกลุ่มนั้น ๆ แล้วจึงนำมาประกอบรวมกัน ก็จะทำให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

๔. มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงร่วมกัน การสร้างเครือข่ายชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี ที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน จึงต้องมีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงที่ทุกคนสามารถยอมรับได้ เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕. มีกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกมีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดโดยสม่ำเสมอ เช่น การประชุมประจำปี การจัดเวทีชุมชนเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน

๖. มีการติดตามประเมินผลและการรายงานผล เป็นส่วนสำคัญที่กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ต้องมีการดำเนินการ เพื่อทบทวนสิ่งที่ทำไป ประเมินผลความสำเร็จของกิจกรรมของกลุ่มว่าในแต่ละปี มีข้อผิดพลาดอย่างไร เพื่อนำไปพัฒนากระบวนการทำงานในปีถัดไปได้

๗. มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ การสืบทอดกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืน การสร้างผู้นำรุ่นใหม่โดยเน้นการถ่ายทอดกระบวนการคิด และการสร้างสรรค์ผลงานที่เกิดจากชุมชนเป็นที่ตั้ง และการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีกับกลุ่มอื่น ๆ และหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายอย่างใกล้ชิด

๕.๒ อภิปรายผล

ผลการวิจัยรูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี คือ ๑)รูปแบบความยั่งยืนของกลุ่ม ๒)รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนและสังคม ๓)รูปแบบความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และ ๔)รูปแบบความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม สามารถอภิปรายผลดังนี้

ความยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับคนในชุมชนที่ปรากฏขึ้นในรูปแบบความยั่งยืนของกลุ่ม ที่ให้ความสำคัญของคนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ โดยให้ความสำคัญกับ ๑) ผู้นำทางความคิดที่มีความเสียสละ เป็นผู้นำที่มีอุทิศตนเป็นแบบอย่างที่สามารถนำพากลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย มุ่งผลประโยชน์ของกลุ่มและสมาชิกภายในกลุ่มเป็นที่ตั้ง มีผู้นำเป็นศูนย์รวมจิตใจ ผู้นำที่เสียสละและมีความคิดริเริ่ม มีความมุ่งมั่น จะทำให้กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมมีความเข้มแข็ง ๒) การมีส่วนร่วม คนในชุมชนมีความสามัคคี ร่วมคิด ร่วมทำ พึ่งพาอาศัยกันในกลุ่ม รู้จักและพึ่งพาอาศัยกันอยู่สม่ำเสมอ ๓) รูปแบบการพึ่งพาตนเองภายในชุมชน คนในชุมชนจะมีต้นทุนวัตถุดิบที่เกิดขึ้นจากชุมชน หรือท้องถิ่นของตนเอง เช่น มีพืชที่เป็นพืชท้องถิ่นในการนำมาเป็นวัตถุดิบของการผลิต มีการปลูกพืชพันธุ์ที่จะนำมาในการผลิตระยะยาวให้ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

เพื่อสร้างความยั่งยืนของวัตถุดิบที่จะนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน ๔) รูปแบบริเริ่มสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของคนในชุมชน โดยการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชุมชนมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นของตัวเอง ๕) รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้และการสืบทอดภูมิปัญญา กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และสืบทอดภูมิปัญญาให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่จึงสามารถจะสร้างความยั่งยืนให้กับกลุ่มได้สืบทอดงานได้ต่อไป

ความยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับชุมชนและสังคม ในรูปแบบของ ๑) การเกิดขึ้นโดยความคิดของคนในชุมชนและคนในชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ การดำเนินงานของกลุ่มซึ่งนำโดยคนในชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน มีการช่วยเหลือ พบปะพูดคุยกันของคนในชุมชน ถึงแม้ในชุมชนมีความหลากหลายทั้งทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม และการจัดตั้งกลุ่มเพื่อจุดประสงค์ช่วยเหลือคนในชุมชนนั้นสามารถสลายความหวาดระแวงกันได้ ทำให้สังคมชุมชนเกิดความสันติสุข ๒) การแบ่งปันรายได้และผลกำไรสู่ชุมชน รายได้หรือผลกำไรก็นำผลกำไรบางส่วนกลับสู่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนและสังคมในอีกรูปแบบหนึ่ง

ความยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ในรูปแบบของ ๑) การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของชุมชน เป็นการผลิตที่เกิดจากแนวความคิด การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น รวมทั้งการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพที่ดีจนมีความแตกต่างจากสินค้าในท้องถิ่นอื่น จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นได้ ๒) การเสริมรายได้ให้กับสมาชิกและคนภายในชุมชน การดำเนินงานของกลุ่มเมื่อมีคุณภาพและแตกต่างมีนวัตกรรมเป็นของตัวเอง มีสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ ส่งผลดีให้กับการขายสินค้าของกลุ่มทำให้สมาชิกภายในกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น ได้มีงานทำนอกจากงานประจำ เกิดรายได้หมุนเวียนภายในชุมชน

ความยั่งยืนที่ให้ความสำคัญกับความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม ในรูปแบบของ ๑) การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการผลิต การผลิตสินค้าได้นำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ในการผลิตในหลายองค์ประกอบ เช่น การใช้สีย้อมผ้าจากคราม การใช้ไม้ไผ่ในการสานตะกร้า ใช้ฟางข้าวผลิตเป็นเป้ายิงธนู เป็นต้น การนำวัสดุธรรมชาติเหล่านี้มาใช้ นั้น เป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับผู้บริโภคและเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับกลุ่มผู้บริโภคที่แพ้สารเคมี ๒) การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า การนำวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาใช้ ส่วนใหญ่ทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองมาใช้ขึ้นหลายอย่างเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปลูกขึ้นทดแทน อย่างไรก็ตามทางกลุ่มได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้อย่างมีคุณค่า สร้างความยั่งยืนให้กับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ดังกล่าวสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของปัญญา เทพสิงห์ และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร^{๑๖๖} ศึกษาเรื่อง แนวทางการฟื้นฟู ชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จากการศึกษาพบว่า จะพัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องมองชุมชนทุกมิติในแง่เศรษฐกิจ ต้องสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะการรุกร้าจากนายทุน กระแสโลกาภิวัตน์ ให้คนตั้งกลุ่ม หรือองค์กรของตนเอง ร่วมทำความสำเร็จน้อยๆ และพัฒนาขยายให้ใหญ่ขึ้น ในแง่ธรรมชาติให้ชุมชน สร้างระบบความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ให้คนพัฒนาตนเองร่วมกับสิ่งแวดล้อม สร้างอิสรภาพและความสุข โดยไม่เบียดเบียนธรรมชาตินัก ในแง่สังคมต้องคำนึงถึงรากฐานของชุมชน ค้นหาทุนชุมชน รวมถึงวิถีมุขย จากรากเหง้าประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมแต่ละชุมชน ในแง่การศึกษาไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการศึกษา ในระบบจากครูอาจารย์เท่านั้น แต่หาในท้องถิ่นจากปราชญ์ชาวบ้านมีผู้รู้ท้องถิ่นเป็นคนถ่ายทอด ในแง่จิตสาธารณะต้องสร้างจิตสาธารณะให้คนทำงานเพื่อสังคมมากขึ้น กล่าวหาทางจริยธรรมให้คนที่ พัฒนาจริยธรรมแล้วเป็นคนกลางประสานงาน ในแง่เทคโนโลยีไม่ควรใช้อย่างประมาท เทคโนโลยีมีอยู่ใน ภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำอย่างไรให้ประสานกัน สร้างเทคโนโลยีการผลิตให้เกิดการหมุนเวียน และให้ คนอยู่กับธรรมชาติอย่างเกื้อกูล ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากร มุขยมีดังนี้ ๑) ต้องสร้างจิตสำนึกและฐานความคิดใหม่ที่มองมนุษย์โลกและธรรมชาติมีระบบเดียวกัน ๒) เชื่อมมั่นในศักยภาพของตน การยึดคนเป็นศูนย์กลางไม่ใช่ข้อเสียเสมอไป ถ้าคนนั้นมีคุณธรรมเป็นที่ตั้ง ๓) รู้จักเหตุและผลของปัจจัยธรรมชาติ รู้เห็นธรรมชาติตามความจริงที่เรียกว่าปัญญา ๔) รู้จักตนเองและ เจริญสติเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาเสี่ยงบริโภควัตถุที่ไร้ของเขต ๕) ดำเนินชีวิตให้เกิดการพัฒนาทางจิตวิญญาณ หาประสบการณ์ทางจิตวิญญาณกับธรรมชาติ ที่จะให้ความสุข และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความยั่งยืน ของ วรรณัญ เวียงอำพล^{๑๖๗} กล่าวไว้ว่า การพัฒนาแบบยั่งยืนต้องเป็นการสร้างสรรค์ให้ชีวิตและสังคมดี ขึ้น โดยต้องมีการพัฒนา ๔ องค์ประกอบ คือ ธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมสังคม จิตใจ/มนุษย์และเศรษฐกิจ ดังนี้

๑. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ยังคงสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติให้เหมือนเดิมที่สุดไม่ควรให้ ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปมากนัก หรือถ้าจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงต้องชดเชยหรือทดแทนธรรมชาติที่ เสียไป มุขยต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะสู่สิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจะต้องได้รับความร่วมมือ จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐบาล เอกชน และประชาชนจะต้องได้รับความสนใจทั้งในระดับนโยบาย ระดับการวางแผน และระดับปฏิบัติ

^{๑๖๖}ปัญญา เทพสิงห์ และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, “แนวทางการฟื้นฟูชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๖) : หน้า ๔๓-๖๔.

^{๑๖๗}วรรณัญ เวียงอำพล, การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนา บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๙-๓๐.

๒. สังคมคือ ประชาชนมีคุณภาพดีกินดีอยู่ดี สังคมปลอดภัยสงบสุข เป็นสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ยังคงมีวัฒนธรรมเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น

๓. จิตใจและมนุษย์ ต้องมีการพัฒนาทั้งด้านร่างกายและจิตใจให้เข้มแข็งและสมบูรณ์อยู่เสมอ โดยเฉพาะในเรื่องของจิตใจ

๔. เศรษฐกิจ ต้องมีการหมุนเวียนของรายได้มีมาตรฐานการครองชีพสูงขึ้น มีการผลิตที่เหมาะสมกับทรัพยากรและความต้องการของผู้บริโภค โดยที่การผลิตต้องไม่ก่อให้เกิดมลภาวะมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์แบบใหม่ที่สอดคล้องกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็วประหยัด และปลอดภัยให้แก่ชุมชนรวมทั้งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร

แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี สามารถแบ่งได้ดังนี้ ๑. พัฒนาศักยภาพของแกนนำ/ประธานกลุ่ม การสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ที่มีความหลากหลายในด้านทรัพยากร และมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีสมาชิกที่มีความแตกต่างกันหรือแม้แต่วางกลุ่มของแต่ละชุมชนหรือในชุมชนเดียวกัน ก็มีความแตกต่างกันออกไปตามบริบทของชุมชนนั้น ๆ การพัฒนาศักยภาพของแกนนำกลุ่มหรือประธานกลุ่มนั้นจึงมีความสำคัญ ที่จะทำให้เกิดความสามัคคีกันภายในกลุ่มและในกลุ่มเครือข่าย ในการพัฒนาศักยภาพนั้นควรให้ประธานกลุ่มเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละศาสนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ได้ตั้งไว้ ๒. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน การรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินงานของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้มีความชัดเจนโดยให้สมาชิกภายในกลุ่มได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อที่จะให้สังคมภายนอกได้รับรู้และเพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มดำเนินงานไปตามวัตถุประสงค์นั้นให้เกิดผลสำเร็จ ๓. การกระจายงานและแบ่งภาระหน้าที่ให้ชัดเจน การแบ่งงานออกเป็นส่วน ๆ แล้วให้สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบงานที่ตนเองถนัด จะทำให้เกิดความชำนาญในหน้าที่งาน ซึ่งเรียกว่า ความชำนาญเฉพาะอย่าง และจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิต ดังนั้น การแบ่งงานในองค์การจึงเป็นการแบ่งงานทุกชนิดขององค์การให้อยู่ในรูปของกลุ่มงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่าง และเกิดประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่ายในชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีกลุ่มผลิตสินค้าที่มีความหลากหลาย และมีความถนัดที่แตกต่างกัน ดังนั้น หากการผลิตสินค้าที่มีการผลิตที่ต้องใช้ส่วนประกอบที่หลากหลาย รวมถึงความถนัดที่แตกต่างกัน จึงควรแบ่งงานกันตามความถนัดของกลุ่มนั้น ๆ แล้วจึงนำมาประกอบรวมกัน ก็จะทำให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ๔. มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงร่วมกัน การสร้างเครือข่ายชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี ที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน จึงต้องมีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงที่ทุกคนสามารถยอมรับได้ เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ๕. มีกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกมีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดโดยสม่ำเสมอ เช่น การประชุมประจำปี การจัดเวทีชุมชนเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน

๖. มีการติดตามประเมินผลและการรายงานผล เป็นส่วนสำคัญที่กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ต้องมีการดำเนินการ เพื่อทบทวนสิ่งที่ทำไป ประเมินผลความสำเร็จของกิจกรรมของกลุ่มว่าในแต่ละปี มีข้อผิดพลาดอย่างไร เพื่อนำไปพัฒนากระบวนการทำงานในปีถัดไปได้ ๗. มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ การสืบทอดกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานีให้มีความเข้มแข็ง และยั่งยืน การสร้างผู้นำรุ่นใหม่โดยเน้นการถ่ายทอดกระบวนการคิด และการสร้างสรรค์ผลงานที่เกิดจากชุมชนเป็นที่ตั้ง และการสร้างสัมพันธภาพอันดีกับกลุ่มอื่น ๆ และหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายอย่างใกล้ชิด สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุดร หลักทอง^{๑๔๘} ศึกษาเรื่อง แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของทั้ง และค้นพบแนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ๗ แนวทาง ดังนี้ ๑. การพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ๒. การสร้างองค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ๓. การออกแบบกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ๔. การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ๕. การสร้างองค์กรเครือข่ายภายในชุมชน ๖. กองทุนชุมชน ๗. กฎ กติกา และข้อบัญญัติ แนวทางทั้ง ๗. ประการนี้สามารถไปประยุกต์กับชุมชนทั่วไปได้ตามความเหมาะสมกับลักษณะทางกายภาพของชุมชน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

๑. จากผลการวิจัยการดำเนินงานกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ส่วนใหญ่ประสบปัญหาหนัก แต่ยังคงขาดการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐในด้านต่างๆ เท่าที่ควร ถ้าหากประธานกลุ่มได้ประสานกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้สนับสนุนช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ กลุ่มอาจจะเติบโตได้เร็วสมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นก็จะเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับชุมชน

๒. จากผลการวิจัยสมาชิกกลุ่มควรจะได้รับ การส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย อาจจะมีการผลิตสินค้าใหม่ ๆ เพิ่มจากเดิมที่มีอยู่และสามารถขยายตลาดให้กว้างขึ้น

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดโครงการ และงบประมาณในการสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพของชุมชนและมีการสนับสนุนองค์ความรู้ให้กับชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสมาชิกในชุมชน

^{๑๔๘}อุดร หลักทอง, “แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม”, วารสารสารสนเทศ วารสารสารสนเทศ, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘) : หน้า ๓๗-๔๕.

๒. หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาควรมีบูรณาการร่วมกันในการพัฒนากลุ่มอาชีพของชุมชน ซึ่งในปัจจุบันไม่มีการบูรณาการร่วมกันต่างหน่วยงานก็ดำเนินของตนบางครั้งเกิดปัญหาจากการเข้าไปพัฒนาที่ซ้ำซ้อนและไม่เป็นไปตามความต้องการของชุมชน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. การวิจัยครั้งต่อไปควรจะศึกษาในเชิงการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการในชุมชนเพื่อจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากหลายๆ ฝ่ายรวมทั้งแนวความคิดและปัญหาต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

๒. การวิจัยครั้งต่อไปควรจะศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม

๓. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กันในประเด็นผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม

บรรณานุกรม

- กรมการพัฒนาชุมชน. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๒๗.กระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ :
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๖.
- กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ :
บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๖.
- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. สืบค้นเมื่อ ๕ กันยายน ๒๕๖๔ จาก [https://www.dip.go.th/th/category/กระทรวงอุตสาหกรรม, ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย ๔.๐ ระยะ ๒๐ ปี \(พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙\) ๒๕๕๙. หน้า ๒](https://www.dip.go.th/th/category/กระทรวงอุตสาหกรรม, ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย ๔.๐ ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙) ๒๕๕๙. หน้า ๒).
- กระทรวงอุตสาหกรรม. **แผนแม่บทการพัฒนาอุตสาหกรรมไทย พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๗๔**. สืบค้นเมื่อ
๒๔ สิงหาคม ๒๕๖๔ จาก [https://www.oie.go.th/assets/portals/๑/fileups/๒/](https://www.oie.go.th/assets/portals/๑/fileups/๒/กาญจนา แก้วเทพ. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน : โดยถียมมนุษย์เป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ : สภาคาทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘.)
- กาญจนา แก้วเทพ. **การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน : โดยถียมมนุษย์เป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ :
สภาคาทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘.
- _____. **เครื่องมือการทำงานแนววัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สภาคาทอริกแห่ง
ประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘.
- เกศินี ประทุมสุวรรณ และ พีรพัฒน์ พันศิริ, “วิสาหกิจเพื่อสังคมบนฐานทุนวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนา
ที่ยั่งยืน”, **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, ปี
ที่ ๔๑ ฉบับที่ ๓, (เดือนกรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๔) : หน้า ๘๘-๑๐๑.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, **การจัดการเครือข่าย : กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูป
การศึกษา**, (กรุงเทพฯ : ส. เอเชียเพลส, ๒๕๔๕), หน้า ๒๕.
- กิตติคุณ ดั่งรงค์ พระเอกรัตน์ มหามงคล และพระมหาสมพงษ์ ฐิตจิตโต. **แนวคิดในการพัฒนา
ประเทศไทย. รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒**. (การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อ
การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนในยุค Thailand ๔.๐), หน้า ๑๘๓-๑๙๓.
- โกวิท กังสนันท์, “ตัวแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน”, **วารสารการเมืองการปกครอง**, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑
(กันยายน ๒๕๕๕ - กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖) : หน้า ๑-๑๗.
- โกวิท พวงงาม, **การปกครองท้องถิ่นไทย หลักการและมติใหม่ในอนาคต**, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
วิญญูชน, ๒๕๔๕).
- _____. **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓.

_____ . ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน, เอกสารประกอบการสอนวิชา พช.๔๑๖ :

การจัดการตนเองของชุมชน. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
(มปป.).

คอรี่ การ์จิ และณัฐธา วินิจนัยภาค, “ศึกษาเรื่องการจัดการปกครองแบบร่วมมือกัน (Collaborative Governance) ในโครงการอุตสาหกรรมเพื่อการสร้างงานที่ยั่งยืนในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้”, วารสารการเมืองการปกครอง, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๓) : หน้า ๑-๒๐.

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ. รายงานพัฒนาคน ๒๕๔๗ เสรีภาพทางวัฒนธรรมในโลกที่
หลากหลายวันนี้. หน้า ๑๓๗ สืบค้นเมื่อ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๕ จาก <http://hdr.undp.org>

จรัส สุวรรณมาลา, ปฏิรูประบบการคลังไทยกระจายอำนาจสู่ภูมิภาคท้องถิ่น. กรุงเทพฯ :

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ๒๕๓๘.

จุฬามณี แก้วโพนทอง, ทรงพล โชติงเวชกุล, ปัญญา คล้ายเดช และพระสุนทร ชำกรม, “การบริหารจัดการชุมชนเพื่อความยั่งยืน”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑) : หน้า. ๒๖๓-๒๗๓.

จุฬารัตน เต็มผล. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, ๒๕๖๑.

เจน สุขศรีทอง, วิเชียร ต้นศิริคงคล, สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์ และพร ภิเศก, “การศึกษาสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”, วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๓, (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๔) : หน้า ๑๙-๓๕.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคสมัยกับการศึกษาในสังคมไทยในว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). ๒๕๔๗.

เฉลียว บุรีภักดิ์ และคณะ. ชุมชนวิชาการวิจัยชุมชน ชุมชนการเรียนรู้ด้วยตนเอง. หลักสูตร ประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและประเมินโครงการ. นนทบุรี : เอส.อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์, ๒๕๔๕.

ชลวิทย์ เจียรจิตต์, ชัยวัชร พรหมจิตติพงศ์, ธันนิกานต์ สูญสินภัย, สายชล ปัญญชิต, ภูเบศ วณิชชานนท์. “นวัตกรรมทางสังคมกับแนวทางการพัฒนาเครือข่ายสมาชิกชุมชนอย่างยั่งยืนการ”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม – เมษายน ๒๕๖๕) : หน้า ๑-๑๔.

ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย. เครือข่ายทางสังคม (Social Network). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๙.

ชุตีระ ระบอบ ชีรวินัย สุวีรัตน์ พิมสิริ ภูตระกูล พิษณุ วรรณกุล และอินฉันท์ เหล็กนวลชูลิน, “การพัฒนาอุตสาหกรรมไปสู่ยุค ๔.๐”, วารสาร ธุรกิจปริทัศน์ ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๐) : หน้า ๒๔๙-๒๖๗.

ณรงค์ เส็งประชา. **สังคมวิทยาอุตสาหกรรมเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : โอ. เอส.พรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๖.

ดำรงค์ วัฒนา, สุริยะ วิริยสวัสดิ์ และสุชาติ วัฒนา. **ระบบการบริหารจัดการท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔.

ถวิลวดี บุรีกุล. **พลวัตการมีส่วนร่วมของประชาชน : จากอดีตจนถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐**. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๒.

ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ**, รายงานวิจัย, นนทบุรี : มูลนิธิเอเชีย สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๒.

_____, **คู่มือการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, ๒๕๕๑.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. **ความไม่หลากหลายของความหลากหลายทางวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ : สมมติ, ๒๕๕๒.

นนท์ กอแก้วทองดี, **คู่มือการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้นำประชาชนตำบล เรื่องเวทีประชาคมพร้อมใจเลือกตั้ง**, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, ๒๕๕๓.

นภาพรณ หะวานนท์. **ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ๒๕๕๐.

นิตยา กมลวาทินศา. “บริบทไทยว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน”. **วารสารเศรษฐกิจและสังคม**, ปีที่ ๔๐ ฉบับที่ ๒, (พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๕๖) : หน้า ๑๔-๒๐.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, **กลวิธีแนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน**, กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสการพิมพ์, ๒๕๔๗.

บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และคณะ, **รายงานการศึกษา เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ.พี. กราฟฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด. ๒๕๕๔.

บัญญัติ ยงย่วน, **การส่งเสริมพัฒนาเด็กในบริบทของความหลากหลายวัฒนธรรม : ๑๐ ปี ทศวรรษเพื่อเด็กและภูมิปัญญาของครอบครัว**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑.

บานชื่น นักการเรียน และเพ็ญศรี บางบอน, “การพัฒนาที่ยั่งยืน”, **สิรินธรปริทรรศน์**, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙) : หน้า ๖๔-๖๙.

ประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์. **การพัฒนาที่ยั่งยืน ต้องอยู่บนฐานทรัพยากรของตนเอง**. วารสารเศรษฐกิจและสังคม, ปีที่ ๔๐ ฉบับที่ ๒, (๒๕๕๖). ๙-๑๓.

ประเวศ วะสี. **กระบวนทรรศน์ใหม่ในการพัฒนาประเทศไทย ท้องถิ่นเข้มแข็ง**. กรุงเทพฯ : บริษัท ที่
คิวพี จำกัด, ๒๕๒๒.

_____. **ชุมชนเข้มแข็ง ทูทางสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมและธนาคาร
ออมสิน., ๒๕๔๑.

_____. **ประชาคมตำบล (พิมพ์ครั้งที่ ๒)**, กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๑.

_____. **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม แนวทางพลิก พื้นเศรษฐกิจสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒.

_____. **การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข**.
กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม, ๒๕๔๘.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. **วิถีใหม่แห่งการพัฒนาวิถีวิทยา
ศึกษาสังคมไทย (พิมพ์ครั้งที่ ๔)**. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
๒๕๔๘.

ปัญญา เทพสิงห์ และ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร, “**แนวทางการฟื้นฟูชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”
มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**, ปีที่ ๓๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๖) : หน้า ๔๓-๖๔.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : โครงการ
ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๓.

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, **สื่อสารกับสังคมเครือข่าย**. กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชน
ท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๔๖.

ปิยะนุช เงินคล้าย, วงพักตร์ ภูพันธ์ศรี, และวีณา พิงวิวัฒน์นิกุล, “**ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการมี
ส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น**”, **วารสารวิจัยรามคำแหง (มนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์)**. ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑, (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๓) : หน้า ๑๑-๒๐.

พจนา สนวนศรี. **คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์, ๒๕๔๖.

พรเศรษฐี วุฒิปัญญาอิสกุล, “**การเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา**”,
วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๖๕) : หน้า
๑๗๐ -๑๘๔.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๙.

_____(**ประยุกต์ ปยุตฺโต, การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก
จำกัด, ๒๕๓๙.

พระมหาประภาสิต ฐิติปสิทธิกร, “**การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจ
พอเพียงต้นแบบในจังหวัดนครปฐม**”, **วารสารวิชาการ มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์**, ปีที่
๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙) : ๕๓-๖๒.

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอุ่น), **เครือข่าย : ธรรมชาติความรู้และการจัดการ**. กรุงเทพมหานคร : โครงการสร้างเสริมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๗.

_____, **พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๙.

พัฒนา กิติอาษา. **ท้องถิ่นนิยม**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. ๒๕๔๖

พิมพ์วัลย์ ปรีดาสวัสดิ์ และวาทีณี บุญชะลิกษ์, **การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม**. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

แพร ศิริศักดิ์ดำเกิง. **แนวคิดพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism)**. (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๙), ในงานประชุมทางวิชาการระดับชาติสาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๔๙.

ไพฑูริย์ เครือแก้ว. **สังคมชนบทไทยและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่นกรรมการปกครอง. ๒๕๐๖.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. องค์ประกอบการพัฒนาที่ยั่งยืน สืบค้นเมื่อ ๔ มิถุนายน ๒๕๖๕ จาก <https://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom๑๒/๐๔-๐๓.html>

วรัญญา เวียงอำพล. **การจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักพัฒนาบัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๖.

วรางคณา วัฒนโย, **การจัดการองค์กรท้องถิ่น**, กรุงเทพมหานคร : พิทักษ์อักษร, ๒๕๔๐.

วีรัช วีรัชนิภาวรรณ, **การบริหารจัดการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน**. กรุงเทพฯ : ธรรมมลพิมพ์, ๒๕๕๑.

_____. **การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์**. กรุงเทพฯ : พอร์เพช, ๒๕๔๙.

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, **อนาคต/ทิศทางการแก้ปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้**. กรุงเทพฯ : กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง, ๒๕๖๒.

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, **องค์กรชุมชน : กลไกเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนา สังคม**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท แพลน พรินต์ติ้งจำกัด, ๒๕๔๐.

สนธยา พลศรี, **เครือข่ายการเรียนรู้ในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โอเอสพรินต์ติ้งเฮาส์ ๒๕๕๐.

_____, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ ๕)**. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๗.

สมยศ ปัญญา, พิงพร ศรีแก้ว และจิราภรณ์ คล้อยปาน, “วิสาหกิจชุมชนกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน”, **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๙) : หน้า ๗๓-๘๘.

- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม : แนวความคิด วิธีวิทยา และทฤษฎี. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒.
- สยาม อรุณศิริมรกต และยงยุทธ วัชรดุลย, “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ๑๗ ประการของสหประชาชาติ เพื่อโลกอนาคต”, วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๕๙) : หน้า ๑-๗.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.
- สัมพันธ์ เตชะอธิก, “การพัฒนาระบบองค์กรชุมชน และเครือข่ายทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนาสังคม: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๒.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนายั่งยืนของประเทศไทย รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานয়กรัฐมนตรี. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔**. หน้า ๑.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.), **การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม: เทคนิควิธีและการนำไปสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วเจ้าจอม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๖๐.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, **คู่มือการจัดระดับการกำกับดูแลองค์การภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance Rating)**, สำนักงาน ก.พ.ร. : บริษัท พรีเมียร์ โพร จำกัด, ๒๕๕๒.
- สำนักงานจังหวัดปัตตานี ศาลากลางจังหวัดปัตตานี. **วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดปัตตานี**. เอกสารบรรยายสรุปจังหวัดปัตตานี, มปป.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔. สืบค้นเมื่อ ๒ พฤษภาคม ๒๕๖๕ จาก. <http://legacy.orst.go.th>
- สิทธิโชค ปาณะศรี พระปลัดสาคร สาครโร (นุ่นกลับ) พระครูอรุณโกศลกิจ, “พหุวัฒนธรรมในมุมมองของปรัชญาหลังนวยุค”, วารสารเซนต์จอห์น. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๒๘ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑) : หน้า ๓๑-๔๖.
- สุรเชษฐ เวชชพิทักษ์. **รากฐานแห่งชีวิต วัฒนธรรมชนบทกับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : หมู่บ้าน, ๒๕๓๓.
- สุรวุฒิ ปัดไธสง, “วัฒนธรรมชุมชน : เจาะใจความเข้มแข็งของชุมชน/หมู่บ้าน”, พฤติกรรมศาสตร์, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑, (๒๕๔๕) : หน้า ๑๑ - ๒๐.

- สุธิวงค์ พงศ์ไพบุลย์, **โครงสร้างและพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔.
- เสรี พงศ์พิศ. **เครือข่าย : ยุทธวิธีเพื่อประชาคมเข้มข้น ชุมชนเข้มแข็ง**. กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์. ๒๕๔๘.
- อนันต์ รัศมี, “การจัดการเทคโนโลยีอุตสาหกรรมในประเทศไทย”, **วารสารวิชาการเทคโนโลยีอุตสาหกรรม**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (เดือนมกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๐) : หน้า ๑๐๖-๑๑๔.
- _____. **การจัดและการบริหารโรงฝึกงาน**, (พิมพ์ครั้งที่ ๓). กรุงเทพฯ : บุญเลิศการพิมพ์, ๒๕๓๐.
- อมรา พงศาพิชญ์. **มนุษย์กับวัฒนธรรม. สังคมและวัฒนธรรม**, (พิมพ์ครั้งที่ ๙). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- อรรถัย ก๊กผล. **การมีส่วนร่วมของประชาชน**. คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.
- _____. **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์, ๒๕๕๒.
- อรรถัย ก๊กผล และฉัตรระวี ปริสุทธิญาณ, **บันทึกเรื่องเด่นรางวัลพระปกเกล้า ๕๒ ด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน**, กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๓.
- อรัญ จิตตะเส็น, **หลักการและวิธีการบริหารจัดการชุมชน**. ออนไลน์ <http://www.songkhlahealth.org/paper/๑๔๒๒>. วันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๖๒.
- อรุณ ศิริจานุสรณ์, **หลักการและแนวคิดชุมชนเมืองที่พอเพียง**, การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี ๒๕๕๔ “การพัฒนาอนาคตชนบทไทย : ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน” (๒๗-๒๙ มกราคม ๒๕๕๔), หน้า ๒๗๓-๒๗๙.
- อับดุลชะกูร์ บินฮาฟีอี (อับดุลสุโก ดินอะ), **วิถีสถิตประเทศไทย : มุมมองของอุสตาส**, กรุงเทพฯ : งานดี (มติชน) จำกัด, ๒๕๕๒.
- อานันท์ กาญจนพันธ์, **ศักยภาพชุมชนและการพัฒนา : กรอบความคิด และแนวทางการวิจัยด้านการพัฒนาสังคม**. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.
- _____. **มิติชุมชน วิธีคิดท้องถิ่น ว่าด้วยสิทธิ อำนาจและการจัดการทรัพยากร** กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔.
- อินสอน บัวเขียว, **สาระสำคัญการบริหารงานชุมชน**. กรุงเทพฯ : พิราบ, ๒๕๔๖.
- อุดมศรี ศิริลักษณ์พร, รุ่งโรจน์ เพชรชะบุรี และไพฑูริย์ นิมะเฉลิม, “ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง : ความหมายและตัวชี้วัดจากความเห็นของผู้นำชุมชน” **วารสารข่าวชุมชน**, ฉบับที่ ๑๓๐ (มกราคม-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔) : หน้า ๕-๑๐.
- อุทร หล้าทอง, “แนวทางการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนพหุวัฒนธรรม” **วารสารสารสนเทศ**, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๘) : หน้า ๓๘-๔๕.

อุทัย ดุลยเกษม, “ความแตกต่างทางวัฒนธรรม : ผลกระทบและข้อคิดในการจัดการข้ามวัฒนธรรม,”
เทคโนโลยีภาคใต้. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๑, มกราคม).

ภาษาต่างประเทศ

Brundland Commission. (๑๙๘๗). Our common future: Report of the world commission on environment and development. Retrieved from <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>.

J. Elkington, *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of ๒๑st Century Business*, Oxford, ๑๙๙๗.

Kymlicka, W. *Liberal Multiculturalism as a Political Theory of State-Minority Relations*, SAGE journals.

Retrieved January ๑๒, ๒๐๑๗, from <https://journals.sagepub.com/doi/full/๑๐.๑๑๗๗/๐๐๙๐๕๕๙๑๗๑๗๖๖๐๒๑>,

๐๐๙๐๕๕๙๑๗๑๗๖๖๐๒๑,

May ๒๐๒๑.

Mitchell, C.J., **Social network in urban situation**, (Manchester : University Press, ๑๙๘๙), p. ๒.

Popenoe, D., **Neighborhood, city and metropolis: An integrated reader in urban sociology**,

(New Jersey : Prentice-Hall, ๑๙๘๓), pp. ๑๑๓-๑๑๔.

World Commission on Environment and Development. (๑๙๙๐). *Our common future*. Oxford, Great Britain: Oxford University Press. P.๔๓

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือการวิจัย

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

เรื่อง “ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี”

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ประกอบไปด้วย ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ กระบวนการ พัฒนาชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี และ ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี อันจะทำให้ชุมชนภาคอุตสาหกรรมของท่านเกิดความยั่งยืน

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์

ชื่อ-นามสกุล.....
 ตำแหน่งการทำงาน.....
 ที่อยู่สถานที่ทำงาน.....

 อายุ.....ปี นับถือศาสนา เพศ ชาย หญิง
 บ้านที่อยู่อาศัย.....
 หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....
 เบอร์โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้.....
 E-mail.....ไลน์.....
 วัน/เดือน/ปี ที่เข้าร่วม.....

ตอนที่ ๒ ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ กระบวนการ และความสัมพันธ์ของการพัฒนาชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

๒.๑ ขอให้ท่านเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชนภาคอุตสาหกรรมของท่านว่ามีความเป็นมาอย่างไร และท่านคิดชุมชนของท่านมีจุดอ่อนและจุดแข็งอย่างไร (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....
.....
.....
.....

๒.๒ ท่านคิดว่า ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรม ควรมีลักษณะหรือรูปแบบอย่างไร (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....
.....
.....
.....

๒.๓ ในการดำเนินงานด้านภาคชุมชนภาคอุตสาหกรรม ท่านคิดควรมีหน่วยงานของทางภาครัฐหรือบุคคลใดที่จะเป็นหลักในการทำให้ชุมชนภาคอุตสาหกรรมของท่านเกิดความยั่งยืนในพื้นที่ได้ เพราะเหตุใด

.....
.....
.....
.....

๒.๔ ท่านคิดว่าในการดำเนินกิจการด้านชุมชนภาคอุตสาหกรรมของท่าน สามารถเป็นต้นแบบของการพัฒนาชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่อื่น ๆ ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....
.....
.....
.....

๒.๕ ท่านมีรูปแบบหรือหลักการอย่างไรในการมีส่วนร่วมส่งเสริมชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลาย ให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่าง)

.....
.....
.....

๒.๖ ในการพัฒนาชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายของท่าน มีโครงการหรือกิจกรรมอะไรบ้าง ที่ชุมชนของท่านจัดเอง หรือ จัดร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน หรือหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้จัดให้ (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

ภาคอุตสาหกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ที่จะทำให้ชุมชนภาคอุตสาหกรรมของท่านเกิดความยั่งยืน

๓.๑ ด้านการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๒ ด้านการพัฒนากิจกรรมของชุมชนภาคอุตสาหกรรมให้เกิดความยั่งยืน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๓ ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของภาคชุมชนอุตสาหกรรม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

๓.๔ ด้านการสร้างเครือข่ายของชุมชนภาคอุตสาหกรรมชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอกราบขอบพระคุณท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์
คณะผู้วิจัย

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ที่ MCU๖๕๐๓๐.๒ ๑/๒๕๖๕

วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ถนนสามัคคี สาย ข ซอย ๑๐ ตำบลรูสมะมีแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

มกราคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรียน อุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการวิจัย เรื่อง “ความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”(MCU ๖๕๐๓๐) ประจำปีงบประมาณ๒๕๖๕

เพื่อให้การดำเนินการของโครงการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงขออนุญาตให้ทีมงานนักวิจัยได้สัมภาษณ์ท่าน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมข้อมูลในการดำเนินงานวิจัย ในประเด็น นโยบายด้านอุตสาหกรรม การส่งเสริมชุมชนภาคอุตสาหกรรม การพัฒนาเกี่ยวกับชุมชนภาคอุตสาหกรรม การสนับสนุนชุมชน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าทางนักวิจัยจะได้รับเกียรติ

ยรติจากท่านหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้สัมภาษณ์ จึงขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นายอำพร มณีเนียม)

ที่ MCU๖๕๐๓๐.๒ ๒/๒๕๖๕

วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ถนนสามัคคี สาย ข ซอย ๑๐ ตำบลคูสุมนิแฉะ

อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

๗ มกราคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอสัมภาระเพื่อการวิจัย

เรียน พัฒนาการจังหวัดปัตตานี

ตามที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการวิจัย เรื่อง “ความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”(MCU ๖๕๐๓๐) ประจำปีงบประมาณ๒๕๖๕

เพื่อให้การดำเนินการของโครงการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงขออนุญาตให้ทีมงานนักวิจัยได้สัมภาระท่าน หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อรวบรวมข้อมูลในการดำเนินงานวิจัย ในประเด็น นโยบายด้านการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง การพัฒนาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน การสร้างเครือข่ายระดับชุมชน และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าทางนักวิจัยจะได้รับเกียรติจากท่านหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้สัมภาระนี้ ขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(นายอำพร มณีเนียม)

หัวหน้าโครงการวิจัย

หากท่านมีข้อสงสัยประการใด ติดต่อโดยตรงได้ที่

นายไชยยุทธ์ อินบัว เลขานุการ เบอร์โทร ๐๙๘-๗๑๓-๐๒๙๑

ที่ MCU๖๕๐๓๐.๒ ๘/๒๕๖๕

วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ถนนสามัคคี สาย ข ซอย ๑๐ ตำบลรูสะมิแล

อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุมัติบุคลากรเพื่อเป็นวิทยากร

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันกัลยาณิวัฒนา

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการวิจัย เรื่อง “ความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”(MCU ๖๕๐๓๐) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕

เพื่อให้การดำเนินการของโครงการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทางผู้วิจัยจึงได้จัด “กิจกรรมฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี” ในวันอาทิตย์ที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕ ตั้งแต่เวลา ๑๓.๐๐ น. - ๑๖.๐๐ น. ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ถ.สามัคคีสาย ข ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี จึงเรียนมายังท่านเพื่อขออนุมัติ นายประสิทธิ์ รัตนมณี บุคลากรในสังกัดของท่านมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ เรื่องการสร้าง ความเข้มแข็งและยั่งยืนของกลุ่มตามกำหนดการที่ได้แนบมานี้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าทางโครงการวิจัยจะร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ

(นายอำพร มณีเนียม)

หัวหน้าโครงการวิจัย

หากท่านมีข้อสงสัยประการใด ติดต่อโดยตรงได้ที่

ดร.ไชยยุทธ อินบัว เลขานุการ เบอร์โทร ๐๙๘-๗๑๓-๐๒๙๑

ที่ MCU๖๕๐๓๐.๒ ๗/๒๕๖๕

วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ถนนสามัคคี สาย ข ซอย ๑๐ ตำบลรูสะมิแล
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐

สิงหาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอด่วนบุคลากรเพื่อเป็นวิทยากร

เรียน อุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี

ด้วยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ได้รับการจัดสรรงบประมาณโครงการวิจัย เรื่อง “ความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”(MCU ๖๕๐๓๐) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕

เพื่อให้การดำเนินการของโครงการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยทางผู้วิจัยจึงได้จัด “กิจกรรมฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี” ในวันอาทิตย์ที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕ ตั้งแต่เวลา ๑๓.๐๐ น. - ๑๖.๐๐ น. ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ถ.สามัคคีสาย ข ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี จึงเรียนมายังท่านเพื่อขอตัวคุณชวัลลักษณ์ นุรักษ์ นักวิชาการมาตรฐาน มาเป็นวิทยากรให้ความรู้ เรื่องการสร้าง ความเข้มแข็งและยั่งยืนของกลุ่ม ตามกำหนดการที่ได้แนบมานี้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าทางโครงการวิจัยจะได้ร่วมมือจากท่านเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ

(นายอำพร มณีเนียม)

หัวหน้าโครงการวิจัย

หากท่านมีข้อสงสัยประการใด ติดต่อโดยตรงได้ที่

นายไชยยุทธ อินบัว เลขานุการ เบอร์โทร ๐๙๘-๗๑๓-๐๒๙๑

ภาคผนวก ค
ภาพกิจกรรมการลงพื้นที่ของคณะผู้วิจัย

ภาคผนวก ง
ผลลัพธ์ ผลผลิต และผลกระทบจากการวิจัย

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา
และผลที่ได้รับของโครงการ**

ผลลัพธ์ (ตามวัตถุประสงค์)	ผลผลิต	ผลกระทบจากการวิจัย
<p>๑. เพื่อศึกษารูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี</p> <p>ผลลัพธ์ ที่ได้รับจากการวิจัย มีดังนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนอุตสาหกรรมมีรูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี สามารถสรุปได้ คือ ๑)รูปแบบความยั่งยืนของกลุ่ม ๒)รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนและสังคม ๓)รูปแบบความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และ ๔)รูปแบบความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม</p>	<p>ผลผลิตจากการวิจัยครั้งนี้ วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ชุมชน และหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้องมีรูปแบบความยั่งยืนของชุมชนอุตสาหกรรมเพื่อนำไปถ่ายทอดบทเรียนให้กับกลุ่มอื่น ๆ ต่อไป</p>	<p>ชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เกิดความตระหนักรู้ในการสร้างความยั่งยืนให้กับกลุ่ม นำองค์ความรู้จากงานวิจัยไปต่อยอดในการสร้างกลุ่มอาชีพของชุมชนให้มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีการสร้างผู้นำกลุ่มที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง</p>
<p>๒. เพื่อพัฒนากิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี</p> <p>ผลลัพธ์ จากการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถพัฒนากิจกรรมตามลำดับ ดังนี้ ขั้นที่ ๑ ผลการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์และขอบเขตของกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความ</p>	<p>วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี หน่วยงานราชการ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มอาชีพเมืองค์ความรู้ไปใช้ในการพัฒนากลุ่มอาชีพอื่น ๆ รวมไปถึงการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มอาชีพในพื้นที่จังหวัดปัตตานี</p>	<p>หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องนำบทเรียนที่ได้รับไปพัฒนากิจกรรมเพื่อให้กลุ่มอาชีพของชุมชนมีความเข้มแข็งมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้า และมีความเข้มแข็งในการทำงานร่วมกับทุกภาคส่วนที่มีความ</p>

<p>หลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ชั้นที่ ๒ ผลการออกแบบกิจกรรม ชั้นที่ ๓ ผลการดำเนินกิจกรรมแบบมี ส่วนร่วม ชั้นที่ ๔ การประเมินผลการจัด กิจกรรม</p>		<p>หลากหลายในพื้นที่</p>
<p>๓. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลาง ความหลากหลายในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี</p> <p>ผลลัพธ์ แนวทางการเสริมสร้าง เครือข่ายของชุมชนอุตสาหกรรม จังหวัดปัตตานี เพื่อให้เกิดความ เข้มแข็งและยั่งยืน สามารถแบ่งได้ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. พัฒนาศักยภาพของแกน นำ/ประธานกลุ่ม การสร้างความ เข้มแข็งให้กับกลุ่ม ๒. กำหนดวัตถุประสงค์ให้ ชัดเจน ๓. การกระจายงานและแบ่ง ภาระหน้าที่ให้ชัดเจน ๔. มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงร่วมกัน ๕. มีกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกมี โอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทำงานร่วมกัน ๖. มีการติดตามประเมินผล และการรายงานผล 	<p>วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี และ หน่วยงานราชการที่ เกี่ยวข้อง มีองค์ความรู้นำไป พัฒนาการสร้างเครือข่าย อาชีพให้เกิดความเข้มแข็ง ตามความต้องการของชุมชน</p>	<p>ชุมชนมีการสร้างเครือข่าย อาชีพที่เข้มแข็ง ร่วมกันผลิต สินค้าชุมชนเพิ่มรายได้ให้กับ ชุมชน</p> <p>ชุมชนมีการกระจายงาน กระจายรายได้ให้กับคนใน ชุมชน และต่างชุมชน</p>

ภาคผนวก จ
แบบสรุปโครงการวิจัย

แบบสรุปโครงการวิจัย

สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัญญาเลขที่ ว.๐๓๓/๒๕๖๕

ชื่อโครงการ “ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี” ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง “ความยั่งยืนของชุมชนสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้”

หัวหน้าโครงการ นายอำพร มณีเนียม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี โทรศัพท์ ๐๗๓-๔๕๐๐๗๕ โทรสาร. ๐๗๓-๔๕๐๐๗๕ มือถือ ๐๘๑-๐๙๖๐๗๗๔

ความเป็นมาและความสำคัญ

กระแสการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม เริ่มมาตั้งแต่ปีค.ศ. ๑๙๘๐ โดย John Elkington ได้เขียนหนังสือเรื่อง The Ecology of Tomorrow's World Industry's Environment ที่ได้กล่าวถึงการจัดทำรายงานผลการประกอบการธุรกิจที่ยั่งยืน เรียกว่า “Triple Bottom Line” ซึ่งเป็นรายงานที่ไม่ได้มุ่งเน้นการนำเสนอผลประกอบการและผลกำไรทางธุรกิจเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับคุณค่าทางสังคมและการใช้ทรัพยากรของภาคธุรกิจด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืนมุ่งเน้นการสร้างสมดุลใน ๓ ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ (Economic) สังคม (Social) และสิ่งแวดล้อม (Environment)^{๑๙๗}

ในขณะที่กระแสความทันสมัยและโลกาภิวัตน์ได้สร้างมาตรฐานการพัฒนาให้กับประเทศต่างๆ ทั่วโลก ประเทศมหาอำนาจ องค์การระหว่างประเทศ และระบบตลาดได้เข้าไปมีบทบาทในการกำกับการทำงานของรัฐบาลซึ่งถือเป็นตัวแทนของการพัฒนาประเทศ โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของการพัฒนาก็คือการมุ่งไปสู่สังคมทันสมัย (Modernity) การเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) หรือการไล่ตามประเทศตะวันตกที่พัฒนาแล้ว ซึ่งการพัฒนาเช่นนี้ได้ถูกตั้งคำถามเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยอาจไม่ใช่สิ่งที่น่าดึงดูดอีกต่อไปเพราะสิ่งที่ติดตามมาของความทันสมัย อุตสาหกรรม และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และสภาพสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนไปสู่ความเป็นสากลตามแบบประเทศตะวันตก (Westernization) นอกจากจะไม่ได้ให้คุณค่าต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นและความหลากหลายทางวัฒนธรรมแล้ว การพัฒนาในหลายสิบปีที่ผ่านมาของประเทศในแถบแอฟริกา ลาตินอเมริกา และเอเชียใต้ยังไม่มีท่าทีว่าจะประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวัง การพัฒนาตามมาตรฐานแบบตะวันตกก่อให้เกิดความแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เรียกว่า “พัฒนา” (Developed) กับ “ด้อย

^{๑๙๗}J. Elkington, Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of ๒๑st Century Business, Oxford, ๑๙๙๗.

พัฒนา” (Underdeveloped) ซึ่งปรากฏอยู่ทั่วไปทั้งในการพัฒนาระดับโลก ภูมิภาค ประเทศ และภายในประเทศ เช่น การแบ่งแยกโลกฝ่ายเหนือ- ฝ่ายใต้ ความแตกต่างระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้ว กับประเทศด้อยพัฒนา จนถึงความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท อิทธิพลจากจากประเทศตะวันตก ทั้งในบริบททางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม การพาณิชย์ และความทันสมัยในระดับโลกหรือนานาชาติ ระดับภูมิภาค ระดับชาติ จนถึงระดับเมือง และทำให้เกิดข้อขัดแย้งของการพัฒนา อาทิ ประเทศด้อยพัฒนาและประเทศกำลังพัฒนาในประเทศโลกที่สาม จนถึงชุมชนท้องถิ่นในชนบทห่างไกลที่ยังอยู่ภายใต้บริบทของวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่นักพัฒนาในประเทศโลกที่หนึ่งหรือโลกตะวันตกสร้างขึ้นเพื่อมุ่งไปสู่ความทันสมัยของประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทย เป็นการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืน (Unsustainable development) เพราะเน้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาคและอุตสาหกรรมอย่างเข้มข้น ทำให้มีการทำลายสิ่งแวดล้อมสูงขาดการพัฒนามนุษย์ ครอบครัวยุค และสังคม เป็นเหตุให้สังคมชนบทล่มสลาย และเกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ ตามมา เช่น การอพยพเข้าเมือง อาชญากรรม โสเภณี การละเมิดสิทธิเด็ก และอุบัติเหตุต่าง ๆ^{๒๐๐}

ในขณะที่เดียวกันการพัฒนาประเทศไทยช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) อยู่ในห้วงเวลาของการปฏิรูปประเทศเพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานหลายด้านที่ส่งสมานานท่ามกลางสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดมากขึ้น การแข่งขันด้านเศรษฐกิจจะเข้มข้นมากขึ้นสังคมโลกจะมีความเชื่อมโยงใกล้ชิดกันมากขึ้นเป็นสภาพไร้พรมแดน การพัฒนาเทคโนโลยีจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและจะกระทบชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมและการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างมาก ขณะที่ประเทศไทยมีข้อจำกัดของปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์เกือบทุกด้านและจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ชัดเจนขึ้น ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ นับเป็นจังหวะเวลาที่ท้าทายอย่างมากที่ประเทศไทยต้องปรับตัวขนานใหญ่ โดยจะต้องเร่งพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและพัฒนา และนวัตกรรมให้เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกด้านเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยท่ามกลางการแข่งขันในโลกที่รุนแรงขึ้นมากแต่ประเทศไทยมีข้อจำกัดหลายด้าน อาทิคุณภาพคนไทยยังต่ำ แรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาทั้งในเรื่ององค์ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ สังคมขาดคุณภาพและมีความเหลื่อมล้ำสูงที่เป็นอุปสรรคต่อการยกระดับศักยภาพการพัฒนา โครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมสูงวัยส่งผลให้ขาดแคลนแรงงานจำนวนประชากรวัยแรงงานลดลงตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ และโครงสร้างประชากรจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ภายในสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็ร่อยหรอเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นทั้งต้นทุนในเชิงเศรษฐกิจและผลกระทบร้ายแรงต่อคุณภาพชีวิตประชาชน ในขณะที่การบริหารจัดการภาครัฐยังด้อยประสิทธิภาพ ขาดความโปร่งใส และมีปัญหา

^{๒๐๐}ประเวศ วะสี. (๒๕๔๘). การจัดการความรู้ : กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ เสรีภาพ. และความสุข. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.

คอร์รัปชันเป็นวงกว้าง จึงส่งผลให้การผลักดันขับเคลื่อนการพัฒนาไม่เกิดผลสัมฤทธิ์เต็มที่ บางภาคส่วนของสังคมจึงยังถูกทิ้งอยู่ข้างหลัง ท่ามกลางปัญหาท้าทายหลากหลายที่เป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศในระยะยาวดังกล่าว ก็เป็นที่ตระหนักร่วมกันในทุกภาคส่วนว่าการพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในระยะยาวได้นั้น ประเทศต้องเร่งพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเชิงยุทธศาสตร์ในทุกด้านได้แก่ การเพิ่มการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ซึ่งต้องดำเนินการควบคู่กับการเร่งยกระดับทักษะฝีมือแรงงานกลุ่มที่กำลังจะเข้าสู่ตลาดแรงงานและกลุ่มที่อยู่ในตลาดแรงงานในปัจจุบันให้สอดคล้องกับสาขาการผลิตและบริการเป้าหมาย และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี รวมถึงการพัฒนาคนในภาพรวมให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ในทุกช่วงวัยที่สามารถบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงที่เป็นสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตได้อย่างดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทุนมนุษย์จากการยกระดับคุณภาพการศึกษา การเรียนรู้ การพัฒนาทักษะ และยกระดับคุณภาพบริการสาธารณสุขให้ทั่วถึงในทุกพื้นที่ พร้อมทั้งต้องส่งเสริมบทบาทสถาบันทางสังคมในการกล่อมเกลาสังคมดี มีวินัย มีค่านิยมที่ดีและมีความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ ในช่วงเวลาต่อจากนี้การพัฒนาต้องมุ่งเน้นการพัฒนาเชิงพื้นที่และเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจของเมืองต่างๆ ให้สูงขึ้นภายใต้การใช้นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ลักษณะการใช้ที่ดินการจัดระเบียบผังเมืองและความปลอดภัยตามเกณฑ์เมืองน่าอยู่ที่เหมาะสมเพื่อกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทั่วถึงและเป็นการสร้างฐานเศรษฐกิจและรายได้จากพื้นที่เศรษฐกิจใหม่มากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำภายในสังคมไทยลง และในขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันจากการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ เป็นพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ทั้งตอนในและตามแนวจุดชายแดนหลัก^{๒๐๑}ถึงอย่างไรก็ตามการพัฒนาประเทศไทยให้พัฒนาไปพร้อม ๆ กันต้องมองถึงสภาพความแตกต่างทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อนำการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม เมื่อเรามองถึงการพัฒนาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาที่สั่งสมมายาวนานมีความละเอียดอ่อน ซับซ้อน และเชื่อมโยงกันในหลายมิติ ทั้งความไม่เข้าใจ ในวัฒนธรรม การดำเนินนโยบายบางประการของรัฐที่ไม่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ในพื้นที่ ได้ก่อให้เกิดปัญหาทั้งระดับวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจหรืออุดมการณ์ และปัญหาระดับโครงสร้าง ที่เป็นพื้นฐานของจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งปัญหาระดับผิวหน้า อันเป็นอาการที่แสดงออกในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการก่อเหตุร้ายรายวันเริ่มบานปลายขึ้น ส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ลดลง สภาพสังคมโดยทั่วไปก็ไม่เกิดการพัฒนากับเหตุนี้หลายฝ่ายทั้งภาครัฐเอง หรือภาคประชาสังคมก็ตีต่างให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาเพื่อให้

^{๒๐๑}สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔. หน้า ๑.

เหตุการณ์ต่างๆ คลี่คลายลง และเพื่อให้สภาพชีวิตและสังคมเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ผ่านมาหลายฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่ด้วยวิธีที่หลากหลายบนฐานความคิดความเชื่อมีแนวคิด แนวทางปฏิบัติและอุดมการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะของหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ^{๒๐๒} ซึ่งในปัจจุบันนี้ สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ชายแดนดีขึ้นตามลำดับ จะเห็นได้ว่าจำนวนเหตุการณ์ จำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บและจำนวนผู้เสียชีวิตลดลงต่อเนื่อง ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล ราษฎรและเอกชน ร่วมกันปกป้องดูแลพื้นที่ไม่ให้เกิดการใช้ความรุนแรงทุกรูปแบบ นำไปสู่การสร้างสันติสุขและการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่

ดังนั้น การพัฒนาอย่างเต็มรูปแบบ จึงได้นำมิติเศรษฐกิจมาเป็นแนวทางหลักนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างโอกาสการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน มีเป้าหมายการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดชายแดนใต้และเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้เกิดผลต่อเนื่องไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนในพื้นที่ เน้นการสร้างโอกาสและการเข้าถึงโอกาสให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างเท่าเทียมกัน การยกระดับคุณภาพชีวิตที่ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม เพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว เพิ่มอัตราการจ้างงานเป็นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ลดปัญหาความยากจนของประชาชน และเป็น การสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัยให้กับประชาชน นักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน เป็นกลยุทธ์สำคัญที่มุ่งไปสู่การแก้ไขปัญหาในมิติด้านความมั่นคงและพัฒนาในจังหวัดภาคใต้ชายแดนสอดคล้อง และเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี(พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ซึ่งเป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย ๔.๐ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) ที่ว่าการปฏิรูปประเทศและสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเชื่อมโยงกันใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยได้นำหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศสืบเนื่องไป

แนวคิดการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยใช้ระบบเศรษฐกิจที่ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในพื้นที่นั้นทำให้ประชาชนได้มีการรวมกลุ่มกันประกอบอาชีพเป็น อุตสาหกรรมชุมชน ผลผลิตสินค้าออกจำหน่ายทำให้มีรายได้เลี้ยงชีพดูแลครอบครัว ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งอุตสาหกรรมชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจฐานรากที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ซึ่งก่อให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ช่วยลดปัญหาความยากจนในชุมชนชนบทได้ ซึ่งทำให้เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง แต่เพื่อให้อุตสาหกรรมชุมชน มีศักยภาพในการดำเนินธุรกิจได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถแข่งขันได้ใน

^{๒๐๒}ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ. (๒๕๖๒). อนาคต/ทิศทางการแก้ปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ : กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง. หน้า ๑๑.

<p>ตลาดทุกระดับ พร้อมทั้งเป็นการพัฒนาให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจยุคปัจจุบัน อุตสาหกรรมจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาในทุกด้าน ทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการ ด้านการจำหน่าย ด้านการเงิน รวมทั้งด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายในห่วงโซ่อุปทานเพื่อเสริมสร้างพลังในการแข่งขันในระดับสากล ซึ่งเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งประกอบด้วย ผู้ประกอบอุตสาหกรรมชุมชนที่ได้รับบริการ ที่ปรึกษาเครือข่าย ผู้ประกอบการค้า และหน่วยงานภาครัฐที่เป็นหน่วย ร่วมดำเนินงานผ่านกระบวนการประเมินศักยภาพและ จัดทำแผนแม่บท การพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของอุตสาหกรรมชุมชน^{๒๐๓} จากฐานข้อมูลกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี ๒๕๖๔ จังหวัดปัตตานี มีจำนวน ๖๔๒ หมู่บ้าน หมู่บ้านหลายแห่งรวมกันเป็นชุมชน ซึ่งเป็นฐานรากของสังคมไทย แต่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมชุมชนยังประสบปัญหาจากการประกอบธุรกิจ เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการอย่างมีระบบ การพัฒนาสินค้าและบริการให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย การใช้เครื่องมือสารสนเทศ รวมถึงขาดความรู้ในการวางแผนการพัฒนาธุรกิจให้มีความเติบโตอย่างมั่นคง ทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการเติบโตของเศรษฐกิจฐานราก และการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ^{๒๐๔}</p> <p>ดังนั้น การศึกษาเรื่อง “ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี” จะเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยส่งเสริมการทำกิจกรรมด้านเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนบนความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และประชาชนในพื้นที่ให้เกิดความร่วมมือในการสร้างสังคมเข้มแข็งและสันติสุขในจังหวัดปัตตานี และในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป</p>
<p>วัตถุประสงค์โครงการ</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. เพื่อศึกษารูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ๒. เพื่อพัฒนากิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ๓. เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
<p>ผลการวิจัย</p> <p>ผลการวิจัยแจงเป็นประเด็นได้ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี <p>จากการที่คณะผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์และวิเคราะห์การดำเนินงานกลุ่มชุมชนภาคอุตสาหกรรม พบได้ว่ารูปแบบความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลาย</p>

^{๒๐๓} กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. สืบค้นเมื่อ ๕ กันยายน ๒๕๖๔ จาก <https://www.dip.go.th/th/category/>

^{๒๐๔} กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. เรื่องเดียวกัน.

ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี สามารถสรุปได้ คือ ๑)รูปแบบความยั่งยืนของกลุ่ม ๒)รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนและสังคม ๓)รูปแบบความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และ ๔)รูปแบบความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

รูปแบบความยั่งยืนของกลุ่ม

๑) รูปแบบผู้นำทางความคิดที่มีความเสียสละ

การที่คนมารวมเป็นกลุ่มย่อมต้องมีผู้นำในกลุ่มเพื่อคอยดูแลให้กลุ่มสามารถขับเคลื่อนไปได้ มีความเป็นธรรมในการดูแล รวมทั้งเป็นผู้ริเริ่มในสิ่งที่ถูกต้อง ลักษณะผู้นำที่ดีย่อมนำพาให้กลุ่มไปได้ดี ผู้นำชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี เป็นผู้นำที่มีทัศนคติเป็นแบบอย่างที่สามารถนำพากลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย มุ่งผลประโยชน์ของกลุ่มและสมาชิกภายในกลุ่มเป็นที่ตั้ง มีผู้นำเป็นศูนย์รวมจิตใจ ผู้นำที่เสียสละและมีความคิดริเริ่ม มีความมุ่งมั่นจะทำให้กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมมีความเข้มแข็งสามารถจัดสรรทรัพยากรของชุมชนให้เหมาะสมต่อการดำเนินการได้เป็นอย่างดี

๒) รูปแบบการมีส่วนร่วม

การรวมกลุ่มดำเนินงานกิจกรรมหรือการรวมกลุ่มดำเนินงานของกลุ่มผลิตสินค้าภายใต้ชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีความสามัคคี ร่วมคิดร่วมทำ พึ่งพาอาศัยกันในกลุ่ม รู้จักและพึ่งพาอาศัยกันอยู่เสมอ ถึงแม้ว่าในพื้นที่จะมีความแตกต่างทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมแต่ในสังคมท้องถิ่นนั้น ชาวบ้านจะมีการช่วยเหลือกันเป็นปกติ เมื่อมาดำเนินกิจกรรมร่วมกันทุกคนก็เข้ามาร่วมแรงร่วมใจ ร่วมความคิด ร่วมลงทุน เกิดการค้าขายสินค้าในกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่มีผลผลิตนำออกมาจำหน่าย ก่อให้เกิดรายได้ที่หมุนเวียนกันในกลุ่มส่งผลให้ประชาชนในกลุ่มมีรายได้เสริมจากการประกอบอาชีพปกติ ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง อีกทั้งผลผลิตในกลุ่มที่เกินความต้องการในกลุ่มก็สามารถนำออกมาจำหน่ายภายนอกชุมชนได้อีกด้วย

๓) รูปแบบการพึ่งพาตนเองภายในชุมชน

ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดปัตตานี เป็นรูปแบบการพึ่งพาตนเองโดยชุมชนอุตสาหกรรมจะมีต้นทุนวัตถุดิบที่เกิดขึ้นจากชุมชน หรือท้องถิ่นของตนเอง เช่น มีพืชที่เป็นพืชท้องถิ่นในการนำมาเป็นวัตถุดิบของการผลิต มีการปลูกพืชพันธุ์ที่จะนำไปใช้ในการผลิตระยะยาวให้ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสร้างความยั่งยืนของวัตถุดิบที่จะนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน อุตสาหกรรมเป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นหลักประกันถึงต้นทุนวัตถุดิบที่ไม่ต้องพึ่งพาจากที่อื่น รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ด้วยเช่นกัน ทั้งนี้การรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการไม่ได้ถูกปิดกั้น เพียงแต่ไม่พึ่งพาแต่การสนับสนุนของหน่วยงานราชการแต่เพียงอย่างเดียว การรับความช่วยเหลือในความรู้เพื่อต่อยอดการผลิตเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาให้ผลิตภัณฑ์มีมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้นเช่นกัน

๔) รูปแบบริเริ่มสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของคนในชุมชน

การสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี โดยการนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชุมชนมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นเป็นของตัวเอง ดังนั้น สินค้าหรือผลผลิตของชุมชนดังกล่าวจึงไม่ได้หาได้ทั่วไป แม้ว่าจะเป็นสินค้าแบบเดียวกันแต่ก็จะแตกต่างที่ความเป็นลักษณะเฉพาะท้องถิ่นไป มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ได้มาตรฐานแต่ยังคงอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของตัวเองไว้ เช่น กลุ่มเกษตรกรบ้านทุ่ง นำภูมิปัญญาด้านการสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ซึ่งแต่เดิมจะทำขนาดใหญ่ ไม่มีลวดลายที่ซับซ้อน ทางกลุ่มจึงได้พัฒนาโดยการทำผลิตภัณฑ์ให้มีขนาดเล็กลงแต่มีลวดลายที่สวยงาม ทำให้เพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ได้, กลุ่มสตรีสันติสุข นำภูมิปัญญาด้านการมัดย้อมมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นสินค้าที่โดดเด่นด้านลวดลายท้องถิ่น, กลุ่มยาริงบาติก นำภูมิปัญญาด้านลวดลายท้องถิ่น มาประยุกต์ใช้ทำเป็นลายผ้าบาติก เป็นต้น

๕) รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้และการสืบทอดภูมิปัญญา

ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในจังหวัดปัตตานีที่ได้ทำการศึกษาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องใช้เวลา ใช้ความสามารถเฉพาะตัว เป็นงานศิลปะและงานฝีมือที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน ดังนั้น กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และสืบทอดภูมิปัญญาให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่จึงสามารถจะสร้างความยั่งยืนให้กับกลุ่มได้สืบทอดงานต่อไป

รูปแบบความยั่งยืนของชุมชนและสังคม

๑) การเกิดขึ้นโดยความคิดของคนในชุมชนและคนในชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ

การดำเนินงานของกลุ่มซึ่งนำโดยคนในชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกันไม่ใช่เป็นลักษณะที่เจ้าของบริษัทหรือคนคนเดียว หรือหัวหน้ากลุ่มเป็นเจ้าของ ซึ่งวิสาหกิจชุมชนที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลมีลักษณะที่เกิดจากมีคนในชุมชนได้ริเริ่มที่ดำเนินกิจการจากความรู้ที่สืบทอดกันมา ทำกันภายในครัวเรือนก่อน จากนั้นเป็นการขยายกิจการโดยจัดตั้งกลุ่มขึ้นในชุมชน การรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนส่งผลให้เกิดความรักความสามัคคีกันภายในชุมชน มีการช่วยเหลือ พบปะพูดคุยกันของคนในชุมชน ถึงแม้ในชุมชนมีความหลากหลายทั้งทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม และการจัดตั้งกลุ่มเพื่อจุดประสงค์ช่วยเหลือคนในชุมชนนั้นสามารถสลายความหวาดระแวงกันได้ ทำให้สังคมชุมชนเกิดความสันติสุข

๒) การแบ่งปันรายได้และผลกำไรสู่ชุมชน

การสร้างเสริมความยั่งยืนของชุมชนและสังคมโดยกระบวนการดำเนินงานของกลุ่มชุมชนภาคอุตสาหกรรมในชุมชนนั้นนอกจากจะดำเนินงานโดยคนในชุมชน ใช้วัตถุดิบส่วนใหญ่ที่มีอยู่ภายในชุมชนแล้ว ส่งผลให้เกษตรกร หรือประชาชนในชุมชนเกิดรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของตนเอง และเมื่อผลผลิตสินค้าแล้วรายได้หรือผลกำไรก็นำผลกำไรบางส่วนกลับสู่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นส่วนหนึ่งในการเสริมสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนและสังคมในอีกรูปแบบหนึ่ง จากการศึกษาพบว่าการแบ่งปันผลกำไรของการดำเนินงานของกลุ่ม มีหลายรูปแบบ เช่น การแบ่งงานให้กลุ่มผู้พิการใน

ชุมชนทำ และนำเงินมอบให้ผู้พิการเป็นค่าตอบแทน ทำให้ผู้พิการมีรายได้และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

รูปแบบความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ

๑) การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน

การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นของชุมชน เป็นการผลิตที่เกิดจากแนวความคิด การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นศิลปะเฉพาะตัวไม่ได้เกิดจากการเลียนแบบงานของผู้อื่นที่มีอยู่ทั่วไปตามท้องตลาดที่มีเหมือนกันในทุกภูมิภาค แต่เป็นผลผลิตของกระบวนการเรียนรู้ การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเป็นการค้นคิดอะไรใหม่ๆ จากคนในชุมชนหรือหน่วยงานที่คอยสนับสนุน วิจัย สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมทั้งการผลิตสินค้าให้มีคุณภาพที่ดีจนมีความแตกต่างจากสินค้าในท้องถิ่นอื่น จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของการขายผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นได้

๒) การเสริมรายได้ให้กับสมาชิกและคนภายในชุมชน

การดำเนินงานของกลุ่มเมื่อมีคุณภาพและแตกต่างมีนวัตกรรมเป็นของตัวเอง มีสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ ส่งผลดีให้กับการขายสินค้าของกลุ่มทำให้สมาชิกภายในกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น ได้มีงานทำนอกจากงานประจำ เกิดรายได้หมุนเวียนภายในชุมชน

รูปแบบความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

๑) การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ในการผลิต

การดำเนินงานของกลุ่มชุมชนภาคอุตสาหกรรมทั้งสามกลุ่มพบว่า การผลิตสินค้าได้นำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ในการผลิตในหลายองค์ประกอบ เช่น การใช้สีย้อมผ้าจากคราม การใช้ไม้ไผ่ในการสานตะกร้า ใช้ฟางข้าวผลิตเป็นเป้ายิงธนู เป็นต้น การนำวัสดุธรรมชาติเหล่านี้มาใช้นั้น เป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับผู้บริโภคและเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับกลุ่มผู้บริโภคที่แพ้สารเคมี ซึ่งวัสดุธรรมชาติหลายอย่างเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหากไม่นำมาใช้ก็จะเสื่อมสลายไปตามกาลเวลา แต่มีวัสดุบางอย่างใช้แล้วหมดไป การจะหามาใช้นั้นจำเป็นต้องใช้เวลา ดังนั้น จึงมีการปลูกเสริมหรือทดแทนเพื่อให้มีวัสดุมาใช้ในการผลิตครั้งต่อไปให้เกิดความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

๒) การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า

การนำวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมาใช้ส่วนใหญ่ทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นเองมาใช้นั้นหลายอย่างเป็นทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการปลูกขึ้นทดแทน อย่างไรก็ตามทางกลุ่มได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและใช้อย่างมีคุณค่า สร้างความยั่งยืนให้กับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

๒. กิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

การสร้างกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ได้รวบรวมข้อมูลและความต้องการของสมาชิกของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้

วิจัยได้สร้างโครงร่างขึ้นจากการใช้ข้อมูลพื้นฐานซึ่งผลการศึกษาจากเอกสาร ผลการศึกษาภาคสนาม ในขั้นที่ ๑ มากำหนดเป็นหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์เนื้อหา และเทคนิคหรือกิจกรรมการ พัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ได้ผ่านการตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะจากที่ ปรีกษาโครงการวิจัยและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องนี้และได้นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแผนประชุม ปฏิบัติการพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมรวมไปถึงสมาชิกในกลุ่มชุมชน อุตสาหกรรมในพื้นที่เป้าหมาย ในการจัดทำแผนพัฒนากิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความ หลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ต่อไป

ขั้นที่ ๑ ผลการกำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์และขอบเขตของกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ส่วนที่ ๑ ศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน การสร้าง ความเข้มแข็งให้กับกลุ่มอาชีพ การสร้างความยั่งยืน การมีส่วนร่วม จากเอกสาร หนังสือ ตำราวารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศรวมถึงแหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ และตรวจสอบยืนยันข้อมูลที่ได้จากการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ

ส่วนที่ ๒ ศึกษาความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่เป้าหมาย เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาการสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืน และแนวทางสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืนให้กับกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม โดยการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษา สรุปได้ว่า

- สภาพปัจจุบันและปัญหาการสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืน การดำเนินงานของกลุ่ม ชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีการดำเนินงานเป็นกลุ่มอาชีพซึ่งส่วนใหญ่จะดำเนินงาน โดยกลุ่มสตรีและผู้สูงอายุในชุมชน ปัญหาการสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนเกิดจากปัญหาการสืบทอด โดยสมาชิกรุ่นใหม่จะเข้ามาร่วมงานจำนวนน้อยและส่วนใหญ่จะเข้ามาแบบชั่วคราว จึงอาจทำให้ ประสบปัญหาในอนาคต สภาพปัญหาอีกประการ คือ ไม่มีผู้สืบทอดตำแหน่งประธานกลุ่ม เนื่องจาก การดำเนินงานของกลุ่มอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีประธานกลุ่มในการติดต่อประสานงาน กับหน่วยงานต่าง ๆ หรือแม้แต่การติดต่อกับบริษัทในการผลิตสินค้า แต่ยังไม่มีการสืบทอดการเป็น ประธานกลุ่มได้ ทำให้กลุ่มเกิดปัญหาในอนาคต

- แนวทางสร้างความเข้มแข็ง ความยั่งยืน ให้กับกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี ประเด็นที่หนึ่ง คือ การสร้างผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของกลุ่ม โดยการสืบทอดเจตนารมณ์ของ กลุ่มแบ่งเป็นการหาสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรม และการหาผู้สืบทอดความเป็นผู้นำกลุ่ม ประเด็นที่สอง คือ การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน ระหว่างกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี กับ หน่วยงานราชการต่าง ๆ รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมใน พื้นที่จังหวัดปัตตานี ในรูปแบบต่าง ๆ

ส่วนที่ ๓ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากส่วนที่๑ และ ส่วนที่ ๒ มากำหนดเป้าหมาย

วัตถุประสงค์และขอบเขตของกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีได้

ขั้นที่ ๒ ผลการออกแบบกิจกรรม

ผลการออกแบบกิจกรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดการออกแบบกิจกรรม

ขั้นที่ ๓ ผลการดำเนินกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม

การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยนำขั้นตอนที่ ๑ และขั้นตอนที่ ๒ มาวิเคราะห์กำหนดกิจกรรมตามความต้องการของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน และการสร้างเครือข่ายภายในภายนอกกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยการดำเนินกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้

ขั้นที่ ๔ การประเมินผลการจัดกิจกรรม

จากการนำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย และการประเมินจัดกิจกรรมแล้วนั้นผู้วิจัยได้นำผลจากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ วิทยากร และผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้

๑. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีกิจกรรมเชิงปฏิบัติการในการผลิตสินค้า โดยการนำข้อดีข้อกลุ่มต่าง ๆ มาร่วมวิเคราะห์และนำมาผลิตสินค้าโดยการแบ่งงานกันตามความถนัดของกลุ่มนั้น ๆ

๒. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีการฝึกเรื่องภาวะผู้นำ โดยฝึกให้สมาชิกในกลุ่มทดลองการเป็นผู้นำกลุ่ม การติดต่อประสานงาน เพื่อทำการสืบทอดกลุ่มในอนาคต

๓. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันคิดออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ

๔. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีการเรียนรู้แบบสัญจรไปตามกลุ่มต่าง ๆ เพื่อได้เรียนรู้วิธีการผลิต เทคนิคการผลิตต่าง ๆ เพื่อจะได้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มอื่น ๆ

๕. การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในการสร้างความเข้มแข็ง ยั่งยืน การสร้างเครือข่าย ควรจัดให้มีกิจกรรมสนทนากาการ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและการแสดงออกของสมาชิกในกลุ่ม

๓. การเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

กระบวนการทำงานที่เริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ กลุ่มคนไม่กี่คนในบางพื้นที่ บางท้องถิ่น และขยายเป็นหน่วยใหญ่จนกลายเป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงนั้นเป็นสิ่งที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในชุมชน และในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านการพัฒนาสังคม การศึกษาเรียนรู้ และการประสานผลประโยชน์ ในชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีการดำเนินงานในลักษณะของเครือข่าย ดังนี้

๑. ลักษณะเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานีที่มีอยู่ในปัจจุบัน

๑) เครือข่ายภายในชุมชนอุตสาหกรรม เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เป็นการดำเนินงานเครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่มองค์กร โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้น ๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

๒) เครือข่ายตามบทบาทหน้าที่ เครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยอาศัยภารกิจ/กิจกรรม และการก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมเป็นแนวทางในการแบ่งเครือข่าย ซึ่งอาจแบ่งเป็นเครือข่ายภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และภาคองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเครือข่ายต่าง ๆ ดังกล่าวมุ่งเน้นการดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิด หลักการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลักของหน่วยงาน หรือโครงสร้างหลักของกลุ่มผลประโยชน์นั้น ๆ ซึ่งในพื้นที่ชุมชนอุตสาหกรรมมีเครือข่ายภาครัฐ เช่น อุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี พัฒนาชุมชนจังหวัดปัตตานี พาณิชย์จังหวัดปัตตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เป็นต้น

๒. ผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

การดำเนินงานของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี มีการดำเนินงานในลักษณะของเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน สิ่งที่ได้รับนอกจากจะได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่มที่ได้วางไว้ ยังก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและการพัฒนากลุ่มอาชีพและชุมชน ความเป็นเครือข่ายยังช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาชุมชนอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

๑) เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การดำเนินงานของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมที่มีเครือข่ายการดำเนินงานนั้น สมาชิกในกลุ่มสามารถเรียนรู้จากวิทยากร หรือผู้เชี่ยวชาญที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่ม ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น สามารถนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ โดยกระบวนการเรียนรู้นี้ นอกจากสมาชิกภายในกลุ่มเกิดการเรียนรู้แล้ว ยังสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังกลุ่มอื่น ๆ หรือผู้ที่สนใจได้อีกด้วย

๒) เกิดประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหา การดำเนินงานของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม มักจะเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นหลากหลาย ดังนั้น ประธานกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ปัญหาและหาแนวทางการแก้ปัญหานั้นให้ได้เร็วที่สุดและทันท่วงที เพื่อจะทำให้กลุ่มตั้งอยู่ได้อย่างยั่งยืน และเกิดการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้ตรงตามความต้องการของตลาด การมีเครือข่ายจึงเป็น

ส่วนหนึ่งที่จะคอยดูแลให้คำปรึกษาแก่กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม และนำองค์ความรู้ประสบการณ์ที่มีไว้เป็นบทเรียนเพื่อเป็นกรณีศึกษาให้แก่อื่น ๆ ได้อีกด้วย

๓) เกิดการพึ่งพาตนเอง การได้รับความร่วมมือของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมและเครือข่ายความร่วมมือต่าง ๆ ส่งผลให้กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมเกิดความเข้มแข็งและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาระดับความสามารถของกลุ่ม ทำให้กลุ่มสามารถเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด เมื่อกลุ่มเกิดความเข้มแข็งก็จะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจภายในชุมชนและสังคมในภาพรวม

๔) เกิดการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ของชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี เกิดจากการเห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นของตนแล้วนำมาพัฒนาให้เกิดมูลค่าขึ้น ดังนั้น การนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้จำนวนมากจึงอาจจะก่อให้เกิดการขาดแคลนหรือเกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น และส่งผลต่อความเข้มแข็งของกลุ่มอีกด้วย กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ได้เล็งเห็นปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า จึงได้ร่วมมือกันดูแลทรัพยากรในท้องถิ่นของตนในทุกมิติ ทั้ง ดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ ให้มีความอุดมสมบูรณ์

๕) เกิดพลังของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม การมีเครือข่ายของกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี สามารถก่อให้เกิดพลังและอำนาจในการต่อรองกับหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ให้มีการจัดสรรทรัพยากรมายังกลุ่มหรือชุมชนท้องถิ่นตามความต้องการของประชาชนได้ง่ายขึ้น เนื่องจากการรวมกลุ่มนั้นเกิดพลังของการพัฒนา ความต้องการการพัฒนาของสมาชิกในกลุ่มซึ่งอยู่ในชุมชนนั้น ๆ เมื่อการดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของคนภายในชุมชนและภายนอกชุมชนแล้ว หน่วยงานต่าง ๆ ก็จะเห็นความสำคัญก่อให้เกิดการสนับสนุนทั้งทางตรงและทางอ้อมเพิ่มมากขึ้น แม้แต่การต่อรองให้กำหนดนโยบายและงบประมาณเพื่อมาสนับสนุนกลุ่มในด้านต่าง ๆ ได้ด้วย

๓. แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

แนวทางการเสริมสร้างเครือข่ายของชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัดปัตตานี เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน สามารถแบ่งได้ ดังนี้

๑) พัฒนาศักยภาพของแกนนำ/ประธานกลุ่ม การสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ที่มีความหลากหลายในด้านทรัพยากร และมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและศาสนา ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีสมาชิกที่มีความแตกต่างกันหรือแม้กระทั่งระหว่างกลุ่มของแต่ละชุมชนหรือในชุมชนเดียวกัน ก็มีความแตกต่างกันออกไปตามบริบทของชุมชนนั้น ๆ การพัฒนาศักยภาพของแกนนำกลุ่มหรือประธานกลุ่มนั้นจึงมีความสำคัญ ที่จะทำให้เกิดความสามัคคีกันภายในกลุ่มและในกลุ่มเครือข่าย ในการพัฒนาศักยภาพนั้นควรให้ประธานกลุ่มเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละศาสนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่

ได้ตั้งไว้

๒) กำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน การรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินงานของชุมชน อุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้มีความชัดเจนโดยให้สมาชิก ภายในกลุ่มได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อที่จะให้สังคม ภายนอกได้รับรู้และเพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มดำเนินงานไปตามวัตถุประสงค์นั้นให้เกิดผลสำเร็จ

๓) การกระจายงานและแบ่งภาระหน้าที่ให้ชัดเจน การแบ่งงานออกเป็น ส่วน ๆ แล้วให้ สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบงานที่ตนเองถนัด จะทำให้เกิดความชำนาญในหน้าที่งาน ซึ่งเรียกว่า ความ ขำนาญเฉพาะอย่าง และจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิต ดังนั้น การแบ่งงานในองค์การจึงเป็น การแบ่งงานทุกชนิดขององค์การให้อยู่ในรูปของกลุ่มงานต่างๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญเฉพาะอย่าง และเกิดประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่ายในชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งมีกลุ่มผลิต สินค้าที่มีความหลากหลาย และมีความถนัดที่แตกต่างกัน ดังนั้น หากการผลิตสินค้าที่มีการผลิตที่ต้อง ใช้ส่วนประกอบที่หลากหลาย รวมถึงความถนัดที่แตกต่างกัน จึงควรแบ่งงานกันตามความถนัดของ กลุ่มนั้น ๆ แล้วจึงนำมาประกอบร่วมกัน ก็จะทำให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

๔) มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงร่วมกัน การสร้างเครือข่ายชุมชนอุตสาหกรรมจังหวัด ปัตตานี ที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน จึงต้องมีระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อตกลงที่ทุกคนสามารถยอมรับได้ เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕) มีกิจกรรมที่ทำให้สมาชิกมีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการทำงาน ร่วมกันอย่างใกล้ชิดโดยสม่ำเสมอ เช่น การประชุมประจำปี การจัดเวทีชุมชนเพื่อแก้ปัญหาาร่วมกัน

๖) มีการติดตามประเมินผลและการรายงานผล เป็นส่วนสำคัญที่กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ต้องมีการดำเนินการ เพื่อทบทวนสิ่งที่ทำไป ประเมินผลความสำเร็จของ กิจกรรมของกลุ่มว่าในแต่ละปี มีข้อผิดพลาดอย่างไร เพื่อนำไปพัฒนากระบวนการทำงานในปีถัดไปได้

๗) มีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ การสืบทอดกลุ่มชุมชนอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดปัตตานีให้ มีความเข้มแข็ง และยั่งยืน การสร้างผู้นำรุ่นใหม่โดยเน้นการถ่ายทอดกระบวนการคิด และการ สร้างสรรค์ผลงานที่เกิดจากชุมชนเป็นที่ตั้ง และการสร้างสัมพันธภาพอันดีกับกลุ่มอื่น ๆ และ หน่วยงานที่เป็นเครือข่ายอย่างใกล้ชิด

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. ประโยชน์ทางวิชาการ

๑) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานีสามารถนำองค์ความรู้ที่ ได้จากการวิจัยไปบูรณาการการเรียนการสอนในรายวิชาของหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชา ศาสนา หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต และหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต เช่น วัฒนธรรมไทย

ประเพณีทางพระพุทธศาสนา

๒. นำองค์ความรู้ไปต่อยอดในการศึกษา ทำวิจัยในประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ต่อไป

๒. ประโยชน์ทางนโยบาย

๑) หน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะนำแนวคิดการพัฒนาชุมชนโดยใช้หลักการทางศาสนาและวัฒนธรรมของคนในชุมชนมาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาให้สอดคล้องกับการพัฒนาพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม

๒) ใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และเป็นแหล่งอ้างอิงในการกำหนดงบประมาณในการพัฒนาชุมชน

๓. ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ

การวิจัยครั้งนี้ สามารถเรียนรู้การดำเนินงานของชุมชนและสามารถพัฒนากระบวนการคิด การสร้างความยั่งยืนให้กลุ่มชุมชนอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชนสามารถยืนบนพื้นฐานทางเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง

๔. ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

การวิจัยในครั้งนี้ช่วยส่งเสริมให้คนในชุมชนเห็นมองเห็นคุณค่าของการรวมกลุ่มเพื่อการผลิต การร่วมแรงร่วมใจกันในชุมชนเพื่อเป็นพลังในการต่อรองและการขอรับการสนับสนุนด้านต่าง ๆ ต่อหน่วยงานภาครัฐ และช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนต่างศาสนาวัฒนธรรม ให้อยู่ในสังคมร่วมกันอย่างสันติสุข

การประชาสัมพันธ์

มีการประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยทางอินเทอร์เน็ต <http://www.mcupn.com>

ภาคผนวก ฉ

หนังสือรับรองงานจริยธรรมงานวิจัยในมนุษย์

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๐๖/๒๕๖๕

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่
จังหวัดปัตตานี

(The Sustainability of the Industrial Community Amid the Diversity
of the Pattani Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800765033

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

ผู้วิจัยหลัก: นายอำพร มณีเนียม

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕

(พระสุรธรรมเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๐๖/๒๕๖๕

วันที่ให้การรับรอง: ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๑๐๖

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร นายอำพร มณีเนียม / นักวิจัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอไปรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “ความยั่งยืนของชุมชนภาคอุตสาหกรรมท่ามกลางความหลากหลายในพื้นที่จังหวัดปัตตานี” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็นว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเจริญพรมมาเพื่อแก้ไขและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย (หัวหน้าโครงการวิจัย)

ชื่อ -สกุล (ภาษาไทย)	นายอำพร มณีเนียม
ชื่อ-สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Mr.Umporn Maneeniam
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ
หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ถ.สามัคคี สาย ข. ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี ๙๔๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๗๓-๔๕๐๐๗๑ มือถือ ๐๘๖-๙๖๕๒๙๗๖

ประวัติการศึกษา

ทางธรรม	เปรียญธรรม ๕ ประโยค
ทางโลก	พธ.บ. (จิตวิทยา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศส.ม. (สังคมสงเคราะห์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ผู้ร่วมวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการทางสังคมของชุมชนชาวพุทธวัดมุจลินทวาปีวิหารเพื่อ
การดำรงอยู่ด้านประเพณีและวัฒนธรรมในสถานการณ์ปัจจุบัน” ได้รับทุนสนับสนุนจากเงินรายได้
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ผู้ร่วมวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการทางประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชาวไทยพุทธใน
จังหวัดปัตตานี” ได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย

ประวัติผู้วิจัย (ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๑)

สกุล (ภาษาไทย)	ดร.สุชาติ ใหม่อ่อน
ชื่อ – สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Dr. Suchat Maion
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ
หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ถ.สามัคคี สาย ข. ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี ๙๔๐๐๐
ประวัติการศึกษา	
ทางธรรม	เปรียญธรรม ๕ ประโยค
ทางโลก	พธ.บ (จิตวิทยา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พธ.ด. (พัฒนาสังคม) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

พระมหาสุชาติ อนาคตโย และคณะ.(๒๕๕๖).บทบาทวัดและพระสงฆ์กับงานสังคมสงเคราะห์
ในสถานการณ์ความไม่สงบในเขตชายแดนภาคใต้ ศึกษากรณีพื้นที่จังหวัดปัตตานี.พระนครศรีอยุธยา.
: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นายจาร์ก ศิริบุพงค์,ดร.สุชาติ ใหม่อ่อน,นายอำพร มณีเนียม.(๒๕๖๐).กระบวนการสื่อสาร
เพื่อสร้างเสริมสันติสุขของผู้นำทางสังคมใน ๓ จังหวัดชายแดนใต้.พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุชาติ ใหม่อ่อน“รูปแบบการสร้างสังคมปลอดภัยเสถียรโดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือของชาว
ชุมชนในจังหวัดปัตตานี” ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
(สสส)

ประวัติผู้วิจัย (ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๒)

สกุล (ภาษาไทย)	พระครูสุตกิจสโมสร
ชื่อ – สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Prakrusuttakitsamosron
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ
หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ถ.สามัคคี สาย ข. ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี ๙๔๐๐๐
ประวัติการศึกษา	ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู สาขา ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขา:วิชาการบริหารการจัดการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

พระครูสุตกิจสโมสรและนายรังสรรค์ วัฒนาชัยวณิช.(๒๕๕๙).แนวทางส่งเสริมศีลธรรมและคุณธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนโรงเรียนดาวนายร้อย อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี

พระครูสุตกิจสโมสร (โกตัน) ดร.จิตต์ นิลวิเชียร และ นายรังสรรค์ วัฒนาชัยวณิช. (๒๕๖๑). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์และการพัฒนาสังคมของ พระสังฆาธิการในสามจังหวัดชายแดนใต้ แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นางสาวภมรรัตน์ ชุมภูประวิโร พระครูสุตกิจสโมสร (โกตัน) และ นายรังสรรค์ วัฒนาชัยวณิช. (๒๕๖๑). การวิจัยการปลูกฝังความสุจริตของเยาวชนในสามจังหวัดชายแดนใต้ แหล่งทุนจาก สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๓

พระมหาวิเชียร วชิรธมโม, ผศ. (กุลมณี), พระครูสุตกิจสโมสร โกตัน, พระพันธ์ ธมมวิโส (อนันตะพงศ์), ดร.สุชาติ ไหมอ่อน, นายรังสรรค์ วัฒนาชัยวณิช, นายวีระศักดิ์ บุญญดิษฐ์, นางสาวภมรรัตน์ ชุมภูประวิโร และ นางสาวปานวลัย รัตนบุตรศรี. (๒๕๖๓). การเสริมสร้างจิตสำนึกต่อสาธารณะและเครือข่ายการจัดการของชุมชนสร้างสรรค์ในสังคมไทย แหล่งทุนจาก กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (กสว.)

ประวัติผู้วิจัย (ผู้ร่วมวิจัยคนที่ ๓)

สกุล (ภาษาไทย)	ดร.ไชยยุทธ์ อินบัว
ชื่อ – สกุล (ภาษาอังกฤษ)	Dr. Chaiyut Inbua
ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำ
หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ปัตตานี ถ.สามัคคี สาย ข. ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี ๙๔๐๐๐
ประวัติการศึกษา	พธ.บ. (สาขาศาสนา) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศศ.บ. (สาขานโยบายและการวางแผนสังคม) มหาวิทยาลัยทักษิณ ร.ม. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปร.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ไชยยุทธ์ อินบัว. (๒๕๖๒). “การสร้างศักยภาพและความสามารถวัดให้เป็นศูนย์กลางการเยียวยาจิตใจผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. หัวหน้าโครงการ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นิเวศน์ มณีรัตนวงศ์ และไชยยุทธ์ อินบัว (๒๕๖๓). “กระบวนการจัดการชุมชนโดยบูรณาการหลักคำสอน ทางศาสนาและวิถีแห่งวัฒนธรรมของชุมชนใน ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้” ผู้ร่วมวิจัย ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุชาติ ไหมอ่อน, จิตต์ นิลวิเชียร,ชนิษฐ์ ชูเลื่อน และไชยยุทธ์ อินบัว. (๒๕๖๔) รูปแบบการสร้างสังคมปลอดภัยเสพติดโดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือของชาวชุมชนในจังหวัดปัตตานี. ผู้ร่วมวิจัย ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย